Central BAPTIST THEOLOGICAL SEMINARY

KANSAS CITY, KANSAS

EC55
Ab82h
I

LIBRARY
CENTRAL BAPTIST SEMINARY
KANSAS CITY 2, KANSAS

Digitized by the Internet Archive
in 2025

https://archive.org/details/hebrewethicalwil0000isra_i1b8

ADVERTISEMENT

The present Series of JEWISH CLASSICS was projected in continuation of the previous publication of the English Translation of the HOLY SCRIPTURES—the greatest classic of Hebrew literature and of all times.

When the New Translation of the Scriptures was approaching completion, the late Jacob H. Schiff, through whose munificence the publication of that translation was rendered possible, further proposed to the Jewish Publication Society of America that they should issue a representative selection of the various classes of literature produced by Jewish writers after the close of the Biblical Canon, and for that purpose placed a fund at the disposal of the Society.

In the deed of gift of Mr. Schiff, which was intended to make the present Series possible, a Committee was named by him consisting of the following:

Dr. Solomon Schechter, Chairman
Dr. Cyrus Adler, Vice-Chairman
Rev. Dr. H. G. Enelow
Prof. Israel Friedlaender
Rev. Dr. Kaufmann Kohler
Prof. Alexander Marx
Rev. Dr. F. de Sola Mendes

Rev. Dr. David Philipson
Rev. Dr. Samuel Schulman
The Hon. Mayer Sulzberger

Later the Committee was increased by the addition of Prof. Louis Ginzberg, Prof. Jacob Z. Lauterbach, and Prof. Henry Malter. Upon the death of Dr. Schechter, on November 19, 1915, Dr. Cyrus Adler was elected Chairman. After the tragic death of Professor Israel Friedlaender in 1920, Professor Israel Davidson was named as his successor. The Committee has since been deprived of the aid of Judge Sulzberger, who passed away on April 20, 1923; of Professor Malter, who died on April 4, 1925; and of the Rev. Dr. Kaufmann Kohler, who died on January 28, 1926. Dr. Solomon Solis Cohen was appointed to succeed Judge Sulzberger.

The plan of the Series was outlined during the Chairmanship of our distinguished colleague, the eminent scholar, Dr. Solomon Schechter.

The first principle adopted was that in all cases in which a Hebrew text was extant, it was to be printed along with the English translation, and that an endeavor should be made to present a critical text based not only upon previous editions, but also upon the available manuscripts. For this purpose manuscripts

in America have been employed, and those in the libraries of England, Italy, Germany, Austria and Hungary—wherever important manuscripts bearing upon the Series were to be found—have been photographed. The Committee feel that in offering this Series they are not only making accessible to English readers some of the treasures of Jewish literature, but are adding to Jewish scholarship by presenting carefully edited texts, which they hope will become the standard texts of the Jewish Classics.

In giving the original Hebrew text the Committee have been able to add a feature which was absent in the publication of the translation of the Scriptures, the English text of which was published without the original Hebrew. This was not due to any desire on the part of the Board in charge to substitute the English text for the original; but the demand for an English version on the part of English-speaking Jews was so urgent, and the facilities in the United States for printing Hebrew at the time so meager, that the Board felt any further delay of a work that had been anxiously expected for twenty years would be inadvisable. It is the hope of the Jewish Publication Society to publish, when its opportunities permit, the Hebrew text of

the Bible, side by side with the translation.

The Committee were limited in the preparation of the Series by the amount of the fund, which, though most generous, could not provide for a complete presentation of the Jewish Classics, which might well cover hundreds of volumes.

They therefore decided, in the first instance, to omit, by reason of their availability in the English language, certain works which would otherwise naturally be expected to appear in such a Series. This is notably the case in regard to two great philosophical works—the *Kuzari* of Jehudah Halevi, which has been translated into English by Doctor Hartwig Hirschfeld, and the *Guide of the Perplexed* of Moses Maimonides, which has an English version at the hands of the late Doctor Michael Friedländer. Similarly two great names like those of Flavius Josephus and Philo of Alexandria, although rightfully belonging to a series of Jewish Classics, were not included because we were given to understand that they had already been selected for publication in the Loeb Classical Library.

The Committee deemed it necessary to limit the Series to about 25 volumes, and they will endeavor to include in this number representative works of the various classes of Jewish litera-

ture under the headings of Apocrypha and Pseudepigrapha, Mishnah, Talmud, Midrash, Codes, Hebrew Poetry, Philosophy, Ethics, Mysticism, History, Epistles, Travels, Homiletics, and Folklore.

The Series was inaugurated with a selection from the religious poems of Solomon Ibn Gabirol, edited by Professor Israel Davidson, and put into English verse by Mr. Israel Zangwill; followed by a selection of the poems of Jehudah Halevi, translated into English by Mrs. Nina Salaman, based chiefly on the critical text of Doctor Heinrich Brody.

The present volume, being a selection from the Ethical Wills of Jewish worthies, is the first collection of its kind brought together. Such Wills, whose beginnings are found in the Bible, have a continuous history throughout Jewish literature and were also known in Christian and Mohammedan circles. The text and translation are from the pen of Doctor Israel Abrahams, Reader of Rabbinics at the University of Cambridge. The work of Doctor Abrahams was carried on under many difficulties and exacting labors in other directions and the proofs were read during the summer of 1925, shortly before his lamented death. Doctor Abrahams read the

first proof and while the pages did not have the advantage of his revisions, no material additions or alterations have been made by the Committee.

It is a source of great sorrow to the members of the Committee that this gifted man did not live to see the issuance of a volume which contains the fruition of studies begun by him more than thirty-five years ago. May not this work be considered as his last Testament to two generations of students and readers whom he instructed and delighted?

It is expected that the next volume to appear in this Series will be a critical edition with translation of the Tractate Taanit of the Babylonian Talmud, edited and translated by the late Professor Henry Malter. Following this the Committee expect to publish a critical edition of the Mekilta, edited and translated by Professor Jacob Z. Lauterbach, and a translation of the Maase Book, by Doctor Moses Gaster.

The Committee trust that this Series will awaken the interest and command the support of those who feel the obligation to see to it that the Jewish Classics, which, with few exceptions, have been unknown to English readers, shall come into their own, and take their rightful place among the classic literatures of all peoples.

June, 1926.

The SCHIFF LIBRARY
of JEWISH CLASSICS

HEBREW ETHICAL WILLS

SELECTED AND EDITED

BY

ISRAEL ABRAHAMS

Reader in Talmudic in the University of Cambridge,
formerly Senior Tutor at Jews' College, London.

PART ONE

PHILADELPHIA
THE JEWISH PUBLICATION SOCIETY OF AMERICA
1926

צואות גאוני ישראל

לקטו נערכו הוגהו ונעתקו

על ידי

ישראל בן ברוך בר אברהם

חלק א

פילאדלפיא
החברה היהודית להוצאת ספרים אשר באמיריקא
תרפ"ז

Copyright, 1926,
by
The Jewish Publication Society of America

Second Impression 1936

PRINTED AT
THE JEWISH PUBLICATION SOCIETY PRESS
PHILADELPHIA, PENNA.

576.39
A151
v.1

מנחת אהבה

ליברוי

מהר"ר שניאור זלמן שעכטער זצ"ל

כִּי יְדַעְתִּיו לְמַעַן אֲשֶׁר יְצַוֶּה אֶת־בָּנָיו וְאֶת־בֵּיתוֹ
אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דֶּרֶךְ ה׳ לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט
לְמַעַן הָבִיא ה׳ עַל אַבְרָהָם אֵת אֲשֶׁר־דִּבֶּר עָלָיו:

(בראשית יח, יט)

For I have known him, to the end that he may command his children and his household after him, that they may keep the way of the Lord, to do righteousness and justice; to the end that the Lord may bring upon Abraham that which He hath spoken of him.

(Genesis 18,19)

CONTENTS

PAGE

Introduction xix

I. Selections from the Early Rabbinic Literature
לקוטים מתלמוד ומדרש 2

II. The "Paths of Life" by R. Eleazar the Great
ספר ארחות חיים להרב ר' אליעזר הגדול 31

III. A Father's Admonition by Judah Ibn Tibbon
מוסר אב: צואת ר' יהודה אבן תבון 51

IV. The Virtue of Humility by Nahmanides אגרת
מוסר ששלח הרמב"ן ז"ל לבנו 94

V. The Gate of Instruction attributed to
Maimonides (שערי המוסר (המיוחס להרמב"ם .. 101

VI. Extracts from the "Rule" Drawn up by R.
Asher קצור ההנהגה אשר חקן הר' ר' אשר ... 118

VII. Guide to Knowledge by Joseph Ibn Kaspi
ספר המוסר הנקרא יורה דעה לר' יוסף אבן כספי . 127

VIII. The Testament of Judah Asheri צואה מחסיד
אחד מוסר לבניו (ר' יהודה בן אשר) 163

IX. The Fruit of Pietism, From the Testament
of Jacob Asheri לקוטים מתוכחת הרב רבינו
יעקב בן הרא"ש ז"ל לבניו 202

X. The Ideals of an Average Jew (Testament of
Eleazar of Mayence) צואת אליעזר בן שמואל
הלוי 207

XI. A Regimen of Self-Taxation and the Testa-
ment of Solomon Son of Isaac הנדרים
והצואה אשר נדר על עצמו וצוה את בניו שלמה
בן יצחק 220

PAGE

XII. Prothanation of Moses Rimos דינת ר' משה רימוס 235

XIII, XIV, XV. The Study of the Law by Abraham, Jacob and Shabthai Horwitz לקושים מצואות ר' אברהם ור' יעקב ור' שבתי הורוויץ 250

XVI. The Passing of Nathaniel Trabott פטירת ר' נתנאל טרבוט יצואתו 259

XVII, XVIII. Occasional Prayers (From the Testament of Jonah Landsofer) לקושים מצואת מהור"ר יונה 285

Counsels of a Mystic (From the Testament of Moses Hasid) לקושים מצואת ר' משה חסיד 289

XIX. In Defiance of Despondence (From the Testament of Israel Baalshem) מספר צואת רי"ב"ש 296

XX. Elijah De Veali to His Children דבר צוד חדוא סבא אלוהו דלוי ס"ט בבטחר"ר רפאל שלמה כ"ל מעבשוו ולאחר מותה 302

XXI. Letter of Elijah (Gaon) of Wilna אגרת הגר"א 311

XXII. A True Man of Gimzo (From the Testament of Alexander Suesskind) לקושים מצואת מוהר' אלכסנדר זוסקינד 321

XXIII. Love and Peace (From the Testament of Joel Son of Abraham Shemariah) לקושים מצואת ר' יואל בן אברהם שמריה 343

INTRODUCTION

THE present volume includes specimens which, either as complete texts or as extracts, are representative of the type of literature known as Ethical Wills.

The practice of *writing* testamentary directions for the religious and secular guidance of children cannot be traced with certainty earlier than the twelfth century. The oldest, however, is usually dated as belonging to about the year 1050. But the habit of addressing *verbal* counsels is, of course, very much more ancient.

What shall he murmur with his latest breath,
When his proud eye looks through the film of death?

asks Keats when, towards the close of his brief life, he allowed his despondency to doubt the value of the poet's service. The moralist has usually been of more robust faith. Through the ages he has felt the longing to convey to his offspring at the end the ideals which he himself has striven after from the beginning. The Bible records several such instances. Prominently among these may be mentioned the blessing of Jacob, the dying requests of Joseph to his brethren, the addresses of Moses and Joshua to the people of Israel, the advice of David to his son Solomon, the ascetic restriction imposed against the use of wine or settled abodes by Jonadab son of Rechab, and such injunctions as that of the

prophet of Bethel to his sons (I Kings 13.31). The injunctions contained in the Wisdom Literature, and especially in the first nine chapters of Proverbs, are cast in the form of admonitions by the sage, in the guise of father, to the disciple, in the aspect of son. Very interesting is it to note that in the Book of Proverbs, the mother also appears in the guise of counsellor.

Hear, my son, the instruction of thy father,
And forsake not the teaching of thy mother (1.8).

There is, further, the remarkable 'burden wherewith his mother corrected' king Lemuel, in the last chapter of Proverbs. To this must be added the ever-memorable instance of the mother of the Maccabean martyrs (2 Macc. 7), whose brave encouragement of her sons in the moment of death justifies the historian's description of her (verse 20): 'but above all was the mother marvelous.' And though the Jewish Ethical Wills are predominantly paternal, the maternal genre has survived into recent time, as in the *Zeker 'Olam* of Rebekah Luria (Jerusalem, 1891).

The Apocrypha still further develops the ethical testament. The address of the dying Mattathias to his five sons is matched in pathos and excelled in beauty by the counsels of Tobit when he sent his son on a mission from which he scarce expected to live to see him return. The fourth chapter of Tobit can, indeed, no longer be described as the oldest specimen of the Jewish ethical will. Much earlier, at least as soon as 400 B. C., comes the story of Aḥiḳar, a long section of which consists of that very species of exhortation,

directly spoken to a son, which is characteristic of the type of literature which we are considering. So ingrained was the habit that the Maccabean period gives us several pseudepigraphic specimens. Thus the Book of Jubilees contains some, so does Enoch XCI, the Apocalypse of Moses, and above all the Testaments of the Twelve Patriarchs. And the death scenes in the Talmud continue the record of the fondness of the Jewish parent for this method of offering counsels of perfection from one generation to the next.

The importance of the Testaments of the Twelve Patriarchs, as a pre-Christian Jewish document, has only become realized of recent years. These apocryphal last words and admonitions of the twelve sons of Jacob were long regarded as of Christian origin; they are now generally considered to be Jewish with some later interpolations. The reader will find these points discussed by Dr. K. Kohler in the *Jewish Encyclopedia* (vol. xii, p. 113). The date usually assigned to parts at least of the Testaments is the reign of John Hyrkanus. Dr. Charles very definitely assigns the year 109–107 B. C. for the original Jewish work. The Testaments have close parallels to passages in the New Testament. Their ethical worth is high. Dr. Kohler ably characterizes the moral of the Testaments, in which "each of the twelve sons of Jacob delivers a farewell address, giving an account of such of his experiences as offer some lesson, either warning against sins that he had committed or exhorting to virtues that he had practised." Thus: Reuben's theme is Unchastity; Simeon's, Envy; Levi's, the Priesthood and Pride;

Judah's, Courage, etc; Issachar's, Simplicity; Zebulun's, Compassion; Dan's, Anger; Napthali's, Natural Goodness; Gad's, Hatred; Asher's, the Two Characters of Vice and Virtue; Joseph's, Chastity; Benjamin's, Purity of Heart. Another ancient document, the *Didachê*, is similarly of Jewish provenance with Christian changes, but the least characteristically Jewish factor in the *Didachê* is the compiler's mode of addressing the proselyte as 'my son'.

Thus the ethical testament has a long and continuous history in Jewish literature. That literature did not monopolize the genre. The Arabs held the ethical will (included under the general title "Wasaya") in such high esteem that they would ascribe documents of the kind to revered sages like Lokman. In Christian circles, too, we find similar phenomena. In 717 Bishop Egwin spent several days before his death in exhorting his monks and other disciples. Similarly with Abbot Gildas and Joachim de Flore. In the preambles of many Christian wills may be found declarations of faith, directions as to burial which belong to the same category. The letter of Sir Henry Sidney to his son Philip (written in 1566) may be also cited as an illustrative parallel. The age of the Renaissanse was rich in such products.

Despite these, and other parallels, the ethical will is in a sense a distinctive Jewish genre. The word used (צַוָּאָה from צָוָה, piel צִוָּה, *to command*) is the same as describes the ordinary will. But it derives from texts which give the ethical

key-note of the special type. Isaiah bids Hezekiah, who was sick unto death, "Set thy house in order" (literally "command thy house," Isa. 38.1). The same word is used in the charge of Moses (Deut. 32.46). But most operative of all texts in this connection has been Gen. 18.19, where God says of Abraham: "I have known him (Abraham) to the end that he may *command* his children and his household after him, that they may keep the way of the Lord." This text (which is printed in Hebrew and English as the motto of the present book) has inspired many a Jewish parent in after centuries, and it has been made the basis of an actual rubric in modern Jewish codes. It has been held to enjoin on every father the bounden duty to leave moral exhortations for his children's guidance. This feeling is well brought out in the following Midrash. "Jacob felt that his end was near, and besought the divine mercy: Ruler of the World, he cried, Take not my soul until I have exhorted my children. And his wish was granted." A similar gracious impulse led many a Rabbi to offer dying instructions to his disciples and community. In imitation of Moses it was held obligatory for a teacher, before his demise, to impart abundantly of his wisdom, a duty which Moses Recanati beautifully quotes at the end of his commentary on Deuteronomy.

These wills have been spoken of as continuous. Seeing, however, that most of them were *verbal*, it is not surprising that there are gaps in the literary records. Amid all the wealth of past lore which the Cairo Geniza brought to light,

not a single instance of an ethical will has been discovered. This merely implies that they were not written down or preserved, not that they were unspoken.

Both the occasion and the motive of these testaments differ. Sometimes they were written when the father was near death, at other times when he was separated from his family by the exigencies of travel. Especially when about to go to Palestine, or when arrived there, letters of admonition might be despatched. Sometimes the parent would write his testament at a comparatively early age, and modify and expand it as years passed by. Occasionally the testament would take the form of an elaborate treatise on ritual and ethics. Here and there a father would content himself with directions for his burial; mostly such directions would be incorporated in a longer testament. Sometimes the testament would be intended for the son, sometimes for a whole family, sometimes for the public.

The testaments give an intimate insight into the personal religion of Jews in various ages. The wills convey much information as to social life, the position of women, habits of dress and domestic economy, schemes of education, and indeed as to the many interests of business and culture.

All these topics can be studied with effect in the testaments, and the present writer may refer to an essay of his own in the third volume of the first series of the *Jewish Quarterly Review*. He hopes also to print, on a subsequent occasion, a complete bibliography and running synopsis of the

large number of wills now known to him from actual perusal. The present volume contains a small fraction of the whole, nineteenth century wills being excluded by the scheme of the series. But even so, the testaments show, in a striking manner, the popularity of just those elements of the rabbinic literature which, in a special sense, may be termed ethical. The favorite quotations are beyond question the finest passages. It is necessary to call attention to this, because the wills naturally differ very considerably in point of view. In some the outstanding influence is scholasticism, in others mysticism, in others the modernism of the Mendelssohn type. Very interesting is it to witness the gradual and constant growth of affection for Maimonides. It is superfluous, however, to enter into fuller details, seeing that the texts speak for themselves. A bibliographical descriptive note is prefixed to each. The selection is mainly the editor's own, but he received valuable suggestions from the Committee, and to them as to Prof. Reuben Levy he is indebted for assistance in correcting the proofs.

The texts themselves reflect the phases of Jewish experience and the literary and moral reactions to it through many centuries. But whatever the passing indications of contemporary manners and thought, the Jewish code of morality remains essentially the same throughout. There is never a sordid thought or hateful sentiment, though there may be occasional narrowness of horizon. Intellectually some may be comparatively low, morally all are high. Indeed

if one were writing apologetically, one could find in the confidential pronouncements which constitute the testaments a most effective vindication of the Jewish character.

לקוטים מתלמוד ומדרש

SELECTIONS FROM THE EARLY RABBINIC LITERATURE

I

SELECTIONS FROM THE EARLY RABBINIC LITERATURE

The early rabbinic literature records the passing of many heroic figures—heroic whether the scene be a restful deathbed or the martyr's stake. Both served as future models. Thus in the present volume, Nathaniel Trabotti, in his last quiet hours, follows the model of the Nasi Judah the first (cf. p. 19 with p. 264 below). On the other hand, Moses Rimos, in face of his more violent taking off, finds encouragement in Akiba's precedent (cf. p. 15f. with p. 247 below). Heroism has its message alike for times of tranquillity and agitation.

Some of the passages which follow are direct quotations of the words of dying teachers. These last words are rarely the best words their authors uttered. Some seem to show a touch of rather smug self-satisfaction, but this appearance is not always accurate. Judah the first, for instance, holds his ten fingers up and claims that he has done no wrong with them, a rather arrogant assumption of virtue. Yet the last Mishnah in Soṭah declares that with Judah the First there ceased "humility and the fear of God", so little was his nature given to self-pride. In some of the sayings we have illustrations of the Jewish view that laws of hygiene are laws of religion. Again some belong in the category of the curious and superstitious rather than to the ethical or literary. But there is more than literary worth to be considered. The ruling passion is strong still in death, and the veteran teacher, surrounded by his disciples, sometimes men more famous than himself, seeks to impart to the last both his worldly wisdom and his exposition of Torah. To impart and to receive. It is the latter consideration that has justified

א

לקוטים מתלמוד ומדרש

בספרות התלמוד והמדרש נמצאים ספורים ע"ד פטירת גבורים רבים–בין שמתו בשלוה והשקט על ערש דוי בין שנהרגו על קדוש השם. אלה ואלה שמשו בתור אנשי מופת לדורות הבאים. כמו שנראה בכרך שלפנינו, נתנאל טרבוט בשלות רגעיו האחרונים הולך בעקבות רבי יהודה הנשיא (השוה דף 19 לדף 264 למטה); ולהפך, משה רימוס, שמת מיתה חטופה ואכזרית, תולה את עצמו באילן הגדול רבי עקיבא (השוה דף 15 וכו' לדף 247 למטה). מעשי גבורה רישומם נכר גם בימי שלום וגם בימי מהומה.

יש דבורים בין אלה הבאים להלן שיצאו מפי מורים גוססים, ובכ"ז רק מעטים מהם הם מן המעולה והמובחר שיצא מפיהם. יש מהם המגלים קורטוב של ספוק עצמי מוצנע, אבל לפעמים כל זה הוא רק למראית עין. יהודה הנשיא, למשל, זוקף את עשר אצבעותיו כלפי מעלה ואומר שלא נהנה אפילו באצבע קטנה–הלא זו תפיסת יושר שיש בה משום יהירות. ובכ"ז המשנה האחרונה בסוטה סבורה כי „משמת רבי בטלה ענוה ויראת חטא", כל כך היה טבעו רחוק מן הנאוה והיהירות. יש מימרות המבליטות את השקפת היהודים שתורת הבריאות הוא תורת הדת; ויש עוד כאלה השייכות לממלכת הדברים הזרים והאמונות הטפלות יותר מאשר לדברי מוסר ועניני ספרות. אכן לא די להבחין רק את הערך הספרותי של הדברים האלה. התאוה השליטה ה־א עזה גם בשעת המות, והרבי המנוסה המיסב בחברת תלמידיו, אשר לפעמים הם יותר מפורסמים ממנו, משתדל לתת עד רגעו האחרון מחכמתו הכללית ומפירושיו על התורה. ולא רק לתת כי גם לקבל. מפני הטעם האחרון

the inclusion of one or two scenes, not necessarily final scenes, in which the Rabbi on a bed of sickness is visited by pupils and colleagues and asks for their report of the doings in the Academy. This act of receiving belongs to the testamentary category almost as fully as does the act of giving counsel.

Another series of extracts contains the explanations given by Rabbis of their longevity. Juniors inquire and the seniors answer. The answers easily fall within the scope of this volume, for they are in essence advice in the science of life by those whose tenure of life is near its end. Some of the answers are strange enough, but they have a value of their own on the moral side and as elements in contemporary folk-lore. The editor himself did not plan the inclusion of these early rabbinic passages, for they need ampler discussion than is here possible. But he acquiesced in the Committee's desire so as to make the selection more representative.

It has not seemed necessary to enter into biographical details regarding the Rabbis cited. Articles on most of them will be found in the Jewish Encyclopedia, while their teaching is displayed and expounded in Bacher's works on the Hagada. In the notes to the Hebrew text, V. refers to variant readings in the editions, and M. to the readings of the Munich MS.

1

Eleazar b. Hyrkanos and Johanan b. Zakkai.

Our Rabbis have taught: When R. Eleazar was ill, his disciples went in to visit him.[1] They said unto him: Our Master, teach us the Ways

[1] For the version given in Sanhedrin 68a, see p. 7 below.

נכללו פה ספור אחד או שנים שאין להם יחס כלל לקץ החיים, כי בהם הרבי שוכב על ערש דוי ותלמידיו וחבריו באים לבקרו והוא שואל אותם מהנעשה בבית המדרש. המעשה הזה של קבלת עצה הוא חלק מסוג הצואה לא פחות מן המעשה של נתינת עצה.

סדר אחר של לקוטים מכיל סברות רבנן לאריכות ימיהם. הצעירים שואלים והזקנים משיבים. התשובות האלה יש להן יחס ישר אל הכרך שלפנינו, יען כי בעקרן הן עצות להבנת החיים ע"י אנשים אשר חייהם קרבים אל קצם. אחדות מן התשובות זרות הן למדי, אבל יש להן ערך מיוחד מן הצד המוסרי ובתור יסודות בפולקלור של הימים ההם. העורך עצמו לא היה בדעתו להוסיף את הלקוטים האלה של חכמי התלמוד והמדרש, יען כי דורשים הם חקירה יותר עמוקה מאשר אפשר לתת פה, אבל הוא נכנע לחפץ הועד בכדי לעשות את הלקוט יותר כולל ומקיף.

לא חשבתי לנחוץ לתת פרטים מתולדות תלמידי החכמים הבאים להלן. רובם מפורטים באנציקלופדיה היהודית האנגלית, והוראותיהם נדרשות בספריו של באכער על האגדה. בהערותי לנוסח העברי V משמש לשינוים במהדורות, M למקראות של כת"י מינכען.

א

רבי אליעזר בן הורקנוס ור' יוחנן בן זכאי

תנו רבנן כשחלה ר' אליעזר נכנסו תלמידיו לבקרו. אמרו לו. רבינו. למדנו אורחות חיים

of Life, whereby we may be worthy of the life of the world to come. He answered unto them: Take heed to the honor of your colleagues; withhold your children from recitation,[2] and cause them to sit between the knees of the disciples of the wise; and when you pray, know before whom you stand. Thereby will you be worthy of the life of the world to come.

And when Rabban Johanan b. Zakkai was ill, his disciples went in to visit him. When he saw them he began to weep. His disciples said unto him, O Lamp of Israel,[3] right-hand pillar,[4] mighty hammer! Why dost thou weep? He answered unto them: If I were being led before a king of flesh and blood, who is today here and tomorrow in the grave, who if he were angry with me, his anger need not be everlasting,[5] who if he imprison me his imprisonment need not be everlasting, who if he put me to death the death would not be for ever, whom I could appease with words and bribe with money—even then I would weep; but now,

[2] So Jastrow, *Dictionary*, p. 331, renders; interpreting "Restrain your children from parading a superficial knowledge of the Bible by verbal memorizing." Others hold that the reference is to some debatable literature, apocryphal or metaphysical (Cf. Bacher, *Agada der Tannaiten* i. ch. vi. Comp. I. Z. Lauterbach, *Midrash and Mishnah*, New York 1916, pp. 89–90).

[3] According to another reading, "Lamp of the World."

[4] I Kings 7.13.

[5] According to another reading: "would only be in this world;" similarly in other clauses.

ונזכהי בהם לחיי העולם הבא. אמר להם. הזהרו בכבוד חבריכם. [ומנעו בניכם מן ההגיון, והושיבום בין ברכי תלמידי חכמים].[2] וכשאתם מתפללים דעו לפני מי אתם עומדים. ובשביל כך תזכו לחיי העולם הבא:

וכשחלה רבן יוחנן בן זכאי נכנסו תלמידיו לבקרו. כיון שראה אותם התחיל לבכות. אמרו לו תלמידיו. נר ישראל[3] עמוד הימיני פטיש החזק[4] מפני מה אתה בוכה? אמר להם. אילו לפני מלך בשר ודם היו מוליכין אותי. שהיום כאן ומחר בקבר. שאם כועס עלי אין כעסו כעס עולם.[5] ואם אוסרני אין איסורו איסור עולם. ואם ממיתני אין מיתתו מיתת עולם. ואני יכול לפייסו בדברים ולשחדו בממון. אף על פי כן הייתי בוכה.[6] ועכשיו שמוליכין

[1] M. כדי שנזכה

[2] Aboth de R. Nathan I, 19 omits the whole bracketed passage. M. omits the second clause. At the end of the paragraph M. has a considerable addition.

[3] In some texts of the Aboth de R. Nathan the reading is נר עולם (see ed. Schechter p. 159).

[4] M. omits these two words.

[5] A. de R. N. (loc.cit.) אלא בעה"ז.

[6] M. מתירא ממנו

when I am being led before the King of Kings, the Holy One, blessed be He, Who lives and endures to all eternity, Who if He be angry with me, His anger is eternal,[6] Who if He imprison me, His imprisonment would be everlasting, Who if He sentenced me to death, the death would be for ever, and Whom I cannot appease with words nor bribe with money—nay more, when before me stretch two ways, one to the Garden of Eden and the other to Gehinnom, and I know not in which I am to be led—shall I then not weep? They said unto him: Our Master, bless us! He answered unto them: "May it be His will that the fear of Heaven be upon you as great as the fear of flesh and blood." His disciples exclaimed: Only as great? He answered unto them: Would that it be as great! for know ye, that when a man designs to commit a transgression, he says: I hope that no man will see me. In the hour of his death Johanan said unto them: Remove the utensils because of defilement,[7] and prepare a seat for Hezekiah King of Judah, who is coming.[8] (Berakot 28b).

R. Eleazar fell ill and R. Tarphon, R. Joshua, R. Eleazar b.'Azaria, and R. 'Akiba went to visit him. R. Tarphon spake, saying: 'Rabbi, thou art dearer to Israel than the Sun, for the Sun shines in

[6] Acc. to another reading: "in the world to come;" sim. in other clauses.

[7] Caused by the presence of a dead body.

[8] To accompany him (Rashi). On the whole of this passage see *Studies in Pharisaism*, II, 46.

אותי לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא שהוא חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים. שאם כועס עלי כעסו כעס עולם.[7] ואם אוסרני איסורו איסור עולם. ואם ממיתני מיתתו[8] מיתת עולם. ואיני יכול לפייסו[9] בדברים ולא לשחדו בממון. ולא עוד אלא שיש לפני שני דרכים אחת של[10] גן עדן ואחת של ניהנם[11] ואיני יודע באיזו מוליכים אותי. ולא אבכה?[12] אמרו לו. רבינו ברכנו! אמר להם. יהי רצון[13] שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם. אמרו לו תלמידיו. עד כאן? אמר להם ולואי! דעוי[14] כשאדם עובר עבירה אומר שלא יראני אדם: בשעת פטירתו אמר להם פנו כלים מפני הטומאה. והכינו כסא לחזקיהו מלך יהודה שבא:[15] (ברכות כ"ח ב')

וכבר היה ר' אליעזר חולה ונכנסו רבי טרפון ורבי יהושע ור' אלעזר בן עזריה ור' עקיבא לבקרו: נענה ר' טרפון ואמר רבי! חביב אתה לישראל יותר מגלגל חמה. שגלגל חמה מאיר בעולם הזה

7 A. de R. N. לעה"ב. 8 M. מיתתי. 9 A. de R. N. לנונבו. 10 M. לגן. So A. de R. N. p. 79. 11 M. לניהנם.
12 Instead of this clause A. de. R. N. quotes Psalm 22.30.
13 M. 30., יהי מורא וכו' 14 Var. תדעו. M. עובד עבודה (עובר עבירה?) בסתר ואמר לא יראני האדם אעפ"י שיודע שהכל גלוי לפניו אינו מתירא ואינו מונע מלעשות. 15 M. omits.

this world only, but thou dost illumine this world and the next.' R. Joshua spake, saying: 'Rabbi, thou art dearer to Israel than the gift of rain; for the rain giveth life in this world only, and thou hast given life in this world and the next.' R. Eleazar b. 'Azariah addressed him in these words: 'Rabbi, thou art dearer to Israel than father and mother, for a man's parents bring him into this world, while thou bringest us into this world and the next.' R. 'Akiba shook his head, and said 'Rabbi, dear is affliction.' R. Eleazar said to his disciples: 'Support me!' He sat up and said: 'speak on, 'Akiba!' 'Akiba replied: The Scripture[9] says, Manasseh was twelve years old when he began to reign and he reigned five and fifty years in Jerusalem, and he did that which was evil in the sight of the Lord. Another text tells us:[10] These also are proverbs of Solomon, which the men of Hezekiah king of Judah copied out. Is it conceivable that Hezekiah taught all Israel law, yet neglected to teach his own son, Manasseh? But all his instructions, all his efforts failed, and the only effective teacher was affliction. For it is written further how the Lord spake to Manasseh and to his people, but they gave no heed, wherefore the Lord brought upon them the captains of the host of the king of Assyria, who took Manasseh with hooks and bound him with fetters and carried him to Babylonia. And when he was in distress he besought the Lord his God, and humbled himself greatly before

[9] II Chron. 33.1.

[10] Prov. 25.1.

ואתה מאיר לעולם הזה ולעולם הבא: נענה רבי יהושע ואמר רבי! חביב אתה לישראל ממתן גשמים. שהגשמים נותנים חיים בעולם הזה ואתה נתת להם חיים בעולם הזה ובעולם הבא: א"ל ר' אלעזר בן עזריה רבי! חביב אתה לישראל מאב ואם. שאב ואם מביאים את האדם לעולם הזה ואתה מביא אותנו לעולם הזה ולעולם הבא: נענה רבי עקיבא ואמר רבי! חביבים יסורים: ואמר להם רבי אליעזר לתלמידיו סמכוני! ישב לו ר' אליעזר אמר לו אמור עקיבא! אמר לו הרי הוא אומר בן י"ב שנה מנשה במלכו ונ"ה שנה מלך בירושלים ויעש הרע בעיני ה'. ואומר גם אלה משלי שלמה אשר העתיקו אנשי חזקיה מלך יהודה. וכי עלתה על דעתך שחזקיהו לימד תורה לישראל ולמנשה בנו לא לימד תורה? אלא כל תלמוד שלימדו וכל עמל שעמל בו לא הועיל לו אלא ייסורים. שנאמר וידבר ה' אל מנשה ואל עמו ולא הקשיבו ויבא ה' עליהם את שרי הצבא אשר למלך אשור וילכדו את מנשה בחוחים ויאסרוהו בנחושתים ויוליכוהו בבלה וכהצר לו חלה את פני ה' אלהיו ויכנע מאד מלפני

the God of his fathers. And he prayed unto Him, and He was entreated of him, and heard his supplication, and brought him back to Jerusalem into his kingdom. So, said 'Akiba, thou mayest learn that precious is affliction! (Sifre on Deut. 32).

The record is that it was on a friday, when R. Eleazar lay sick, that R. 'Akiba and his colleagues visited the dying sage. [They asked him several questions]; he answered 'unclean' concerning the unclean, and concerning the clean he answered 'clean', and his soul departed in purity at the word. (Abot de R. Nathan, ch. 25; Sanhedrin, 68a).

2

'Akabya son of Mahalalel.

'Aḳabya son of Mahalalel testified to four teachings. The Sages said to him: "Aḳabya! Withdraw the four teachings which thou hast declared, and we will appoint thee a President of the Court[11] for Israel." He answered them: "Rather would I be called a fool all my life, than become for a single hour a sinner before God." (Also,) he did not wish people to say that he recanted to gain office.

In the hour of his death he said to his son: "My son! Give up those four things which I used to declare." His son asked: "Why didst thou not thyself abandon them?" 'Aḳabya an-

[11] According to the Mishnah Ḥagigah 2.2, the Ab Beth-din was vice-president of the Sanhedrin.

אלהי אבותיו ויפן אליו ויעתר לו וישיבהו לירושלים למלכותו. הא למדת שחביבים ייסורים[16]: (ספרי דברים פ' ל"ב).

כשחלה רבי אליעזר אמרו אותו היום ערב שבת היה ונכנס רבי עקיבא וחביריו [17]לבקרו... והיה משיב על טמא טמא ועל טהור טהור עד שיצתה נשמתו בטהרה[18]: (אבות דר' נתן כ"ה. סנהדרין ס"ח א').

ב

עקביא בן מהללאל

עקביא בן מהללאל העיד ארבעה דברים. אמרו לו. עקביא חזור בך בארבעה דברים שהיית אומר ונעשך אב בית דין לישראל. אמר להן מוטב לי להקרא שוטה כל ימי. ולא ליעשות שעה אחת רשע לפני המקום. שלא יהיו אומרים בשביל שררה חזר בו:

...בשעת מיתתו אמר לבנו. בני! חזור בך בארבעה דברים שהייתי אומר. אמר לו, ואתה למה לא חזרת בך? אמר לו אני שמעתי מפי

16 For notes on this text see Friedmann, *Sifre*, p. 73b.
17 M. נכנסו חכמים אצלו.
18 In Sanh. 68a the passage ends: מנעל שעל גבי האמוס.

swered: "I heard these decisions from a majority, so did the others hear their decisions from a majority.[12] I stood by my tradition, and they by theirs. But thou hast heard (opposite views) from (me) an individual, and from (them) a majority. 'Twere better for thee to reject the words of the individual and hold to those of the majority." He said to him: "Father, commend me to thy colleagues." 'Aḳabya answered: "I will not commend thee." The son asked: "Hast thou detected some fault[13] in me?" "No," said 'Aḳabya, "but thine own deeds will bring thee near (to the Sages), or thine own deeds will thrust thee far (from them)." (Mishnah 'Eduyot V, 6–7).

3

Jose son of Ḳisma and Ḥanina son of Teradyon

Said Rabbi Jose, the son of Ḳisma: Once I was walking by the way, when a man met me, and gave me "Peace," and I returned him "Peace".[14] He said to me, "Rabbi, from what place art thou?" I said to him, "From a great city of Sages and Scribes[15] am I." He said to me, "Rabbi, should it be thy pleasure to dwell with us in our place, I will give thee a thousand thousand[16] golden dinars[17], and precious stones and

[12] Either the majority decided differently on different occasions or there were divergent traditions as to what *was* the majority decision.

[13] Or, according to the other reading, "cause" for complaint.

המרובים. והם שמעו מפי המרובים. אני עמדתי בשמועתי. והם עמדו בשמועתן. אבל אתה שמעת מפי היחיד ומפי המרובין. מוטב להניח דברי היחיד ולאחוז בדברי המרובין: אמר לו פקוד עלי לחבריך. אמר לו איני מפקיד. אמר לו שמא עולה[19] מצאת בי? אמר ליה לאו! מעשיך יקרבוך ומעשיך ירחקוך: (עדיות פרק ה')

ג

יוסי בן קיסמא וחנניה בן תרדיון

אמר רבי יוסי בן קיסמא. פעם אחת הייתי מהלך בדרך ופגע בי אדם[20] אחד ונתן לי שלום והחזרתי לו שלום. אמר לי רבי מאיזה מקום אתה? אמרתי לו מעיר גדולה של חכמים ושל סופרים[21] אני. אמר לי רבי רצונך שתדור עמנו במקומנו ואני אתן לך אלף אלפים דינרי זהב ואבנים טובות ומרגליות.

מהו? אמר להם הוא טהור] ויצתה נשמתו בטהרה: The bracketed words, however, are missing in M.

[19] V עילה. [20] V זקן. [21] V omits these two words.

---

[14] The usual form of salutation.

[15] See *J.E.*, xi, 123. Jose's city was Caesarea Philippi, but he may be referring to Usha, the seat of learning in his age.

[16] *i. e.* a million. [17] Lat. denarius.

pearls." I said to him, "Wert thou to give me all the silver, and gold, and precious stones, and pearls in the world, I would not dwell except in the home of the Torah. And thus is it written in the Book of Psalms,[18] by the hands of David King of Israel: The Law of Thy mouth is better unto me than thousands of gold and silver."

Moreover, in the hour of a man's decease, not silver nor gold nor precious stones and pearls accompany him, but Torah and good works alone,[19] as it is said,[20] When thou walkest, it shall lead thee, when thou liest down, it shall watch over thee; and when thou awakest, it shall talk with thee. "When thou walkest, it shall lead thee"—in this world; "when thou liest down, it shall watch over thee"—in the grave; "and when thou awakest, it shall talk with thee" —in the world to come[21]. (Chapter of R. Meir, so-called ch. 6 of Abot).

The Rabbis taught: When Rabbi Jose son of Ḳisma lay sick, R. Ḥanina son of Teradyon went to visit him. Jose said to him: Ḥanina, my brother, knowest thou not that this nation[22] has received its domination from Heaven? It has wasted God's House, burned His Temple, slain His saints, destroyed His excellent ones, yet it still endures. And I have heard of thee, that thou (despite the Roman prohibition) sittest and art occupied with teaching the Torah, summoning public assemblies, and bear-

[18] Ps. 119.72.

[19] This idea is widely spread in literature. Cf. J.

אמרתי לו אם אתה נותן לי כל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות שבעולם איני דר אלא במקום תורה: וכן כתוב בספר תהלים על ידי דוד מלך ישראל טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף:

ולא עוד[22] שבשעת פטירתו של אדם אין מלוים לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות אלא תורה ומעשים טובים בלבד. שנאמר בהתהלכך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך: בהתהלכך תנחה אותך בעולם הזה. בשכבך תשמור עליך בקבר. והקיצות היא תשיחך לעולם הבא: (פרק ר' מאיר או פרק קנין תורה)

תנו רבנן כשחלה רבי יוסי בן קיסמא הלך רבי חנינא בן תרדיון לבקרו. אמר לו חנינא אחי אי אתה יודע שאומה זו מן השמים המליכוה. שהחריבה את ביתו ושרפה את היכלו והרגה את חסידיו ואבדה את טוביו ועדיין היא קיימת. ואני שמעתי עליך שאתה יושב ועוסק בתורה ומקהל קהלות ברבים.[23]

[22] V לפי שבשעת פטירתו (cf. ed. Taylor, text, p. 49). [23] V omits this phrase.

Jacobs, *Barlaam and Josaphat*, pp. lxxvii ff.

[20] Prov. 6.22.

[21] Follows a quotation of Haggai 2.8.

[22] Rome.

ing a Scroll of the Torah at the breast. Ḥanina answered: Mercy will be shown from on high! Jose rejoined: I address reasonable words to thee, and thou answerest, Mercy will be shown from on High! I shall be surprised if they do not burn thee and the Scroll in fire. Ḥanina said: Master, what will be my lot in the life of the world to come? He answered, Has any occurrence happened to thee?[23] Ḥanina replied, Purim money was once mixed with[24] alms-money, and I distributed it to the poor.[25] Jose exclaimed: This being so, may thy portion be my portion, and thy lot my lot! It was said that very soon afterwards R. Jose son of Ḳisma died, and all the magnates of Rome attended his funeral, and mourned over him with a great mourning.

On their return they found R. Ḥanina son of Teradyon, sitting occupied with the Torah, gathering public assemblies, carrying a Scroll of the Torah at his breast. They took him, wrapped the Scroll about him, and encompassed him with faggots of vine branches, to which they set fire. They brought woolen tufts, soaked them with water, and laid them on his heart, so that his soul should not depart quickly.[26]

[23] Any incident from which I may judge your conduct.

[24] Or interchanged with, mistaken for.

[25] Money set aside (either for his own use or for meals for the poor on Purim) was mistaken by Ḥanina for general alms money and so he distributed the deficiency out of his own pocket.

[26] To make his death lingering.

וספר תורה[24] מונח לך בחיקך: אמר לו מן השמים ירחמו: אמר לו אני אומר לך דברים של טעם ואתה אומר לי מן השמים ירחמו! תמה אני אם לא ישרפו אותך ואת ספר תורה באש: אמר לו רבי! מה אני לחיי העולם הבא? אמר לו כלום מעשה בא לידך? אמר לו מעות של פורים נתחלפו לי במעות של צדקה וחלקתים לעניים. אמר לו אם כן מחלקך יהי חלקי ומגורלך יהי גורלי! אמרו לא היו ימים מועטים עד שנפטר רבי יוסי בן קיסמא. והלכו כל גדולי[25] רומי לקברו. והספידוהו הספד גדול:

ובחזירתן מצאוהו לרבי חנינא בן תרדיון שהיה יושב ועוסק בתורה. ומקהיל קהלות ברבים. וספר תורה מונח לו בחיקו. הביאוהו וכרכוהו בספר תורה. והקיפוהו בחבילי זמורות. והציתו בהן את האור. והביאו ספוגין של צמר ושראום במים והניחום על לבו כדי שלא תצא נשמתו מהרה:[26]

24 V omits.

25 V בני רומי והספידוהו.

26 V שלא ימות מהרה.

His daughter said to him: Father, must I see thee in this plight? He answered: Were I being burned alone, the matter would be hard for me; but seeing that I am now being burned together with the Scroll, He who will resent the insult to the Torah will take account also of my wrong. His disciples asked of him: Rabbi, what seest thou? He answered, the Scroll burns but the letters soar (on high). They said to him: Open thy mouth that the fire may penetrate.[27] He replied: Better is it that He who gave the soul should take it, and that a man should do himself no injury. Then the executioner said to him: Master! If I increase the flame and remove the woolen tufts from off thy heart, wilt thou bring me to the life of the world to come?—Yes, said Ḥanina.—Swear it (demanded the executioner). Ḥanina took the oath. Forthwith the officer increased the flame and removed the woolen tufts from over Ḥanina's heart, and his soul departed quickly. The executioner thereupon leaped up and plunged into the fire. Then a Daughter of the Voice[28] went forth and cried: Rabbi Ḥanina son of Teradyon and the executioner are both appointed for eternal life! Rabbi (Judah) wept and said: One acquires his world in a single hour, and another acquires it in many years! ('Abodah Zarah 18).[29]

[27] Thus hastening the end of his sufferings.

[28] See *J.E.*, ii, 588, on this "heavenly voice."

[29] Cf. 'Abodah Zarah 10b. A very human comment on life's inequalities. It may be suggested that a negative has dropped out of this oft-quoted saying, which should

אמרה לו בתו אבא אראך בכך? אמר לה אילמלא אני נשרפתי לבדי היה הדבר קשה לי. עכשיו שאני נשרף וספר תורה עמי[27] מי שמבקש עלבונה[28] של ספר תורה יבקש עלבוני: אמרו לו תלמידיו רבי מה אתה רואה? אמר להן גליון[29] נשרפין ואותיות פורחות. אמרו לו[30] אף אתה פתח פיך ותכנס האש.[31] אמר להם מוטב שיטלנה מי שנתנה ואל יחבל הוא בעצמו: אמר לו קליסטנר[32] רבי! אם אני מרבה בשלהבת ונוטל ספוגין של צמר מעל לבך אתה מביאני לחיי העולם הבא? אמר לו הן. השבע לי! נשבע לו. מיד הרבה בשלהבת. ונטל ספוגין של צמר מעל לבו. ויצאה נשמתו במהרה: אף הוא קפץ ונפל לתוך האור:[33] יצאה בת קול ואמרה רבי חנינא בן תרדיון וקליסטנרי מזומנין הן לחיי העולם הבא: בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת ויש קונה עולמו בכמה שנים! (עבודה זרה י"ח)

27 V This whole clause in third person.
28 V עלבונו.
29 V גוילין.
30 M adds these two words.
31 V add בך. M שלהבת.
32 V קלצטונירי.
33 M האש.

4

Joshua son of Ḥananya

In the old age of R. Joshua b. Ḥananya his disciples visited him, and he said to them: 'My children, what new ideas did you acquire at the college today?' They answered: 'We are thy disciples and drink of thy waters!'[30] He replied: 'God forbid that there should be a generation orphaned of men of wisdom.[31] Whose Sabbath was it?'—'The Sabbath of R. Eleazar b. 'Azariah'—'On what topic was the lecture to-day?'—'On the section (Deut. 31. 12): Assemble the people, the men and the women and the little ones'—'What did R. Eleazar expound on this text?'—'Thus he expounded: the men came to learn[32], the women to listen, but the children, why did they come? To give a reward to those who brought them'—'A precious pearl ye had in your hands and ye sought to deprive me of it! Had ye not come but to tell me[33] this single thing, 'twere enough'—'He further discoursed on Ecclesiastes 12. 11: The words of the wise are as goads. Just as the goad directs the heifer in her furrow, so the words of the Torah direct mankind to the paths of life.' (Abot de R. Nathan, ch. 18)·

run: "One attains eternity in an hour, another fails in many years."

[30] We have come to learn, not to teach.

[31] There were others besides himself and to replace himself, as teacher.

[32] To take part in the discussion.

[33] Lit. 'to hear'; but the meaning is 'to tell me'.

ד

ר׳ יהושע בן חנניה

לעת זקנותו של רבי יהושע נכנסו תלמידיו לבקרו. אמר להם בני מה חידוש היה לכם בבית המדרש? אמרו תלמידיך אנו ומימיך אנו שותים. אמר להם ח״ו שאין דור יתום של חכמים. שבת של מי היתה? אמרו לו שבת של רבי אלעזר בן עזריה היתה. אמר להם ובמה היתה ההגדה היום? אמרו בפרשת הקהל את העם האנשים והנשים והטף (דברים ל״א י״ב). אמר להם ומה דרש בה? אמרו לו כך דרש בה אנשים באים ללמוד ונשים לשמוע טף למה הם באים? כדי לתת שכר טוב למביאיהם. אמר להם מרגלית טובה היתה בידכם וביקשתם לאבדה ממני! אלמלא לא באתם אלא לשמוע דבר זה די. אמרו לו ועוד דרש בה דברי חכמים כדרבונות... (קהלת י״ב י״א) מה דרבן זה מכוון את הפרה לתלמיה כך דברי תורה מכוונים את האדם לדרכי חיים:[34] (אבות דר׳ נתן י״ח)

34 For notes on the Hebrew text see Schechter's ed.

When the soul of R. Joshua ben Ḥananya was departing, the Rabbis said unto him: What will become of us at the hands of the Minim?[34] He answered them with the text, Jeremiah 49.7: 'If counsel is departed from the sons, then is their wisdom vanished'—if the sons[35] lose their skill in argument, so does the heathen's wisdom also perish. Or, if you will, he added: take comfort from the experience of Jacob who said to Esau:[36] 'Let us take our journey, and let us go, and I will go with thee'[37] (Genesis 33.12). (Ḥagigah, v, 1).

5

Samuel the Younger

Once they were assembled in the upper chamber of the house of Gorya in Jericho, when a Daughter of the Voice manifested itself, saying: There is among you one who is fit that the Shekinah should rest upon him, but his generation is unfit for it. They turned their eyes toward Hillel the Elder. When he died, they said of him in their elegiac lament: O thou saint! O thou gentle-man! O thou disciple of Ezra! On another occasion they were gathered in an upper chamber in Jabneh. Again a Daughter of the Voice manifested itself, saying: There is here one fit that the Shekinah should rest upon him, but his

[34] Heathen and Judeo-Christian disputants. Cf. Bacher, *Agada der Tanaiten* I 161 (ed. 2 p. 156). Some editions read 'Epicureans'. Joshua was famed for his controversial ability, see *J. E.* vii 291.

כי קא ניחא נפשיה דרבי יהושע בן חנניה אמרו ליה רבנן מאי תיהוי עלן ממיני[35]? אמר להם אברה עצה מבנים נסרחה חכמתם. כיון שאבדה עצה מבנים נסרחה חכמתן של אומות העולם: ואי בעית אימא מהכא נסעה ונלכה ואלכה לנגדך (חגיגה ה' א).

ה

שמואל הקטן

פעם אחת היו מסובין בעליית בית גוריא ביריחו. נתנה עליהן בת קול מן השמים ואמרה יש בכם אדם אחד שראוי שתשרה שכינה עליו אלא שאין דורו ראוי[36] לכך. נתנו עיניהם בהלל הזקן. וכשמת הספידוהו הי חסיד הי עניו תלמידו של עזרא! ושוב פעם אחרת היו מסובין בעלייה ביבנה. נתנה להן בת קול מן השמים ואמרה להן יש בכם אדם אחד שראוי שתשרה שכינה עליו אלא שאין דורו זכאין

35 Censored editions read מאפיקורוסין.

36 The readings ראוי and זכאי vary in the Mss. and editions.

---

35 i. e. of God—Israel being meant.

36 Typifying Rome.

37 Jacob and Esau keep pace together.

generation is unworthy of it. They turned their eyes to Samuel the Younger, and when he died they keened for him in the terms: O thou modest one! O thou saint! O thou disciple of Hillel. On his death-bed he prophesied: 'Simeon and Ishmael are destined to the sword, their comrades to death, the rest of the people will be a spoil, and many sorrows will befall Israel.' Also of Judah b. Baba they would have wished to use a similar lamentation: 'O saint, O gentle-man', but it was an unsettled time and it was impossible to make public elegy over those executed by the Roman government.[38] (Soṭah, 48b).

6

'Akiba

Our Rabbis have taught: Seven injunctions did Rabbi 'Aḳiba lay upon Joshua his son. My son! Dwell not on the height of the town while studying;[39] live not in a city whose heads are scholars;[40] enter not thy house suddenly,[41] still less thy neighbor's house; withhold not shoes from thy feet;[42] rise up early and eat, in Summer because of the heat, in Winter because of the cold;[43] make thy Sabbath a week-

[38] See J. E. xi, 21. Both Hillel and Samuel ha-Ḳaṭon were celebrated for their meek and gentle disposition.

[39] To avoid the disturbance of the traffic.

[40] They would be devoted more to their books than to public affairs.

לכך. נתנו עיניהם בשמואל הקטן וכשמת הספידוהו הי עניו הי חסיד תלמידו של הלל! ואף הוא אמר בשעת מיתתו שמעון וישמעאל לחרבא וחברוהי לקטלא ושאר עמא לביזא ועקן סגיאין עתידין למיתי על עמא. ואף על ר' יהודה בן בבא בקשו לומר הי חסיד הי עניו אלא שנטרפה שעה שאין מספידין על הרוגי מלכות (סוטה מ"ח ב')

ו

ר' עקיבא

תנו רבנן, שבעה דברים צוה ר' עקיבא את ר' יהושע[37] בנו. בני! אל תשב בגובהה של עיר ותשנה[38]. ואל תדור בעיר שראשיה תלמידי חכמים. ואל תכנס לביתך פתאום כל שכן לבית חבירך. ואל תמנע מנעלים מרגליך. השכם ואכול בקיץ מפני החמה ובחורף מפני הצינה. ועשה שבתך חול ואל

37 M omits the name. 38 M omits.

---

41 Give warning of your approach: cf. Leviticus Rabba ch. xxi.

42 To go unshod was disgraceful: cf. T. B. Shabbat, 129a.

43 Derived in T. B. Baba Ḳama 92b from the text Isaiah 49. 10.

day,[44] so as to avoid needing help from thy fellow-creatures; and be on good terms with one on whom the hour smiles.[45] (Pesaḥim 112a).

Five things did Rabbi 'Aḳiba command R. Simeon b. Yoḥai, when he was confined in prison. Simeon said to him: Master, teach me Torah! 'Aḳiba replied, I will not teach thee. Simeon said to him: If thou teach me not, I will inform my father Yoḥai, and he will give thee up to the government. 'Aḳiba answered: My son! more than the calf desires to suck, the cow desires to suckle. Who is in danger, asked Simeon, is it not the calf? 'Aḳiba then said unto him: If thou wishest to be strangled, hang thyself on a big tree,[46] and when thou teachest thy son, teach him out of a correct book. Cook not in a pot in which thy comrade has cooked.[47] His is an act of charity and also a good investment who helps to produce fruits, while he has a reward.[48] His is a religious act which also keeps his body pure, who marries a wife though he already has children (Pesaḥim 112 a-b).

"And thou shalt love the Lord thy God with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy substance."[49] It has been taught: R. Eleazar said, If it is written "with all thy soul",[50] why

[44] Do without luxurious meals.

[45] The Talmud cites in illustration association with Job, of whom it is said: "Thou hast blest the work of his hands."

[46] Go for instruction to a high authority.

[47] Explained in the Talmud as referring either to marriage with a divorced woman in her first husband's life-

תצטרך לבריות. והוי משתדל עם אדם שהשעה משחקת לו: (פסחים קי"ב א')

חמשה דברים צוה רבי עקיבא את ר' שמעון בן יוחי כשהיה חבוש בבית האסורין. אמר לו רבי למדני תורה! אמר לו איני מלמדך. אמר לו אם אין אתה מלמדני אני אומר ליוחי אבא ומוסרך למלכות. אמר לו בני! יותר ממה שהעגל רוצה לינק פרה רוצה להניק. אמר לו ומי בסכנה? והלא עגל בסכנה! אמר לו אם בקשת ליחנק היתלה באילן גדול. וכשאתה מלמד את בנך[38a] למדהו בספר מוגה ...ולא תבשל בקדירה שבישל בה חבירך. מצוה וגוף גדול אוכל פירות ולו[39] שכר. מצוה וגוף טהור נושא אשה ולו בנים: (שם)

ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך. תניא ר' אליעזר אומר אם נאמר בכל

[38a] M adds תורה. [39] Following Jastrow's reading of לו for לא (see Dictionary, p. 225).

---

time, or to marriage with a widow.

[48] So Jastrow, *Dictionary*, p. 225; he explains: "e. g. one who loans money to a husbandman on security, allowing payment in small instalments." Rashi explains somewhat differently (Cf. Baba Mezi'a 67b).

[49] Deut. 6.5. [50] Life or self.

is it written "with all thy substance"?[51] and if it is written "with all thy substance", why is it written "with all thy soul"? The reason is: should there be a man who holds his life dearer than his wealth, it is written "with all thy soul;" and should there be a man whose money is dearer to him than his life, it is written "with all thy substance." R. 'Aḳiba said: "With all thy soul," even if He take thy soul.

Our Rabbis have taught: Once the wicked government[52] decreed that the Israelites should not occupy themselves with the Torah. Pappos b. Judah came and found R. 'Aḳiba gathering public assemblies and teaching the Torah. He said: 'Akiba dost thou not fear the government? 'Akiba answered: "I will tell thee a parable. To what is the matter like? To a fox who was walking along the river and saw some fishes gathering and fleeing from place to place. He said to them: from what are you fleeing? They answered: From nets which men are casting against us. The fox said: Let it be your pleasure to come up to the dry land, and I and you will dwell together, as my fathers once dwelt with your fathers. They answered: Art thou indeed he whom they declare the shrewdest of animals? Thou art not shrewd, but a dullard! For if we are afraid in the place which is life to us, how much more must we fear in the place which means to us death? So we,

[51] Usually rendered "with all thy might", but see commentaries on the text.

[52] Rome.

נפשך למה נאמר בכל מאדך? ואם נאמר בכל מאדך למה נאמר בכל נפשך? אלא אם יש לך אדם שגופו חביב עליו מממונו לכך נאמר בכל נפשך. ואם יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לכך נאמר בכל מאדך: רבי עקיבא אומר בכל נפשך, אפילו נוטל את נפשך:

תנו רבנן. פעם אחת גזרה מלכות הרשעה[40] שלא יעסקו ישראל בתורה. בא פפוס בן יהודה ומצאו לרבי עקיבא שהיה מקהיל קהלות ברבים ועוסק בתורה. אמר לו עקיבא אי אתה מתירא מפני מלכות? אמר לו אמשול לך משל. למה הדבר דומה? לשועל שהיה מהלך על גב הנהר[41] וראה דגים שהיו מתקבצים ורצים ממקום למקום. אמר להם מפני מה אתם בורחים? אמרו לו מפני רשתות שמביאין עלינו בני אדם. אמר להם רצונכם שתעלו ליבשה ונדור אני ואתם כשם שדרו אבותי עם אבותיכם? אמרו לו אתה הוא שאומרים עליך פקח שבחיות? לא פקח אתה אלא טפש אתה! ומה במקום חיותנו אנו מתיראין במקום מיתתנו על אחת כמה

[40] V מלכות יון.
[41] M. שפת הים, but M's readings vary throughout too

if we are now in such a case while we sit and engage in the Torah of which it is written: 'for that is thy life and thy length of days',[53] how much worse would be our case were we to go and neglect it!"

It is reported that shortly afterwards they arrested R. 'Aḳiba and bound him in prison, and they arrested Pappos b. Judah and bound him at his side. 'Aḳiba asked: Pappos, for what reason are thou brought hither? He answered: Happy art thou Rabbi 'Aḳiba, inasmuch as thou hast been imprisoned on account of the Torah; alas for Pappos, who has been arrested for a trivial cause!

In the hour when they took forth R. 'Aḳiba to execution, it was the time for reading the Shema';[54] they combed his flesh with iron combs, but he went on receiving upon himself the yoke of the Kingship of Heaven.[55] His disciples said unto him: Our Master, thus far?[56] He answered: All my days I was concerned about this text: "(And thou shalt love the Lord thy God) with all thy soul", which means, even if He take thy soul. I said: When shall it be in my power to fulfil it? And now that I have the opportunity, shall I not fulfil it? He dwelt long over the word One, until his soul went forth with the word One

[53] Deut. 30.20.

[54] Which includes Deut. 6.4 and 5, *seq.*

[55] This idea was associated with the recital of the passage referred to.

[56] Do you still recite the Shema' despite these tortures?

וכמה! אף אנחנו עכשיו שאנו יושבים ועוסקים בתורה שכתוב בה כי היא חייך ואורך ימיך כך אם אנו הולכים ומבטלים ממנה על אחת כמה וכמה!

אמרו לא היו ימים מועטים עד שתפסוהו לרבי עקיבא וחבשוהו בבית האסורים. ותפסו לפפוס בן יהודה, וחבשוהו אצלו. אמר לו פפוס! על מה הביאך לכאן? אמר ליה, אשריך רבי עקיבא שנתפסת על דברי תורה! אוי לו לפפוס, שנתפס על דברים בטלים!

בשעה שהוציאו את ר' עקיבא להריגה זמן קריאת שמע היה. והיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל והיה מקבל עליו עול מלכות שמים. אמרו לו תלמידיו רבינו! עד כאן? אמר להם, כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה בכל נפשך אפילו נוטל את נשמתך. אמרתי מתי יבא לידי ואקיימנו? ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו? היה מאריך באחד

considerably for collation here. The passage may be also found in B. Halper's *Post Biblical Hebrew Literature.*

on his lips[57]. There issued a Daughter of the Voice[58] which proclaimed: Happy art thou Rabbi 'Aḳiba, that thy soul went forth with the word One. The Ministering Angels spake before the Holy One, blessed be He, Is this the Torah and this its reward? Is Thy hand governed by men, O Lord, by men of the world?[59] He replied to them: "Their portion is in the (future) life."[60] A Daughter of the Voice went forth and proclaimed: Happy art thou Rabbi 'Aḳiba, inasmuch as thou art ready for the life of the world to come. (Berakot 61b).

7

Judah ha-Nasi[61]

Our Rabbis have taught: In the hour of the demise of Rabbi (Judah), he said: I require the presence of my sons. His sons came to his side. He said to them: Take heed to honor your mother; let the lamp be lit, the table prepared and the couch spread in their wonted places. Joseph of Haifa and Simeon Ephratha ministered to me in my life-time, and they shall attend to me in my death... He then said unto them: I desire to see the Sages of Israel. They came in unto him. He said unto them: Make no mourning for me in the cities,[62] but hold an

[57] "The Lord is One", Deut. 6.4.

[58] Comp. p. 11, note 28.

[59] Ps. 17.14. Should such a man have died at the hand of torturers, and not at God's hand?

[60] These words are the continuation of Ps. 17.14; they are interpreted to refer to the future life.

עד שיצתה נשמתו באחד. יצתה בת קול ואמרה אשריך רבי עקיבא שיצתה נשמתך באחד! אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה זו תורה וזו שכרה? ממתים ידך ה' ממתים מחלד. אמר להם חלקם בחיים. יצתה בת קול ואמרה אשריך רבי עקיבא שאתה מזומן לחיי העולם הבא: (ברכות ס"א ב')

ז

רבי יהודה הנשיא

ת"ר בשעת פטירתו של רבי אמר. לבני אני צריך! נכנסו בניו אצלו. אמר להם וזהרו בכבוד אמכם.[42] נר יהא דלוק במקומו. שולחן יהא ערוך במקומו. מטה תהא מוצעת במקומה. יוסף חפני שמעון אפרתי הם שמשוני בחיי והם ישמשוני במותי:[43] ...אמר להן לחכמי ישראל אני צריך! נכנסו אצלו חכמי ישראל. אמר להן אל תספדוני בעיירות.[44]

42 T. J. Ketubot ix, 3 reads אל תזוז אלמנתי מביתי.

43 In T. J. the direction is more general.

44 T. J. adds מפני המחלוקת. See T. B. Sanhedrin 47a.

---

61 Compiler of the Misnah: usually cited as "Rabbi" (simply).

62 T. J. interprets: because of dissension there would be too much emulation among those desirous of delivering orations. Another view was that Rabbi wished to spare his colleagues from trouble.

assembly (for study) after thirty days. Simeon my son is a Sage, Gamaliel my son shall be the Nasi, Ḥanina bar Ḥama shall sit at the head (of the assembly)...He then said unto them: I wish to see my younger son. R. Simeon came into his presence, and he delivered unto him the orders of wisdom. He then said unto them: I require the presence of my eldest son, and Rabban Gamaliel entered. He said unto him: Conduct thy office with the exalted, and act with aloofness toward the disciples...[63]

He stretched his ten fingers on high and said: Master of the World! It is revealed and known before Thee that I have toiled with my ten fingers in the Torah, and have never derived personal advantage even with the little finger. May it be Thy will that peace may abide in my resting-place. A Daughter of the Voice went forth and said: He shall come in peace, they shall rest in their bed. (Ketubot 103 a-b).

Rabbi Hezekiah adds (that Rabbi Judah also directed): Place not many shrouds on me, and let my coffin be set open to the earth (T. J. Ketubot XII, 3).[64]

Four things did our sainted Master[65] command his sons: Dwell not in Shekanzib;[66] sit not on

[63] Lit. 'cast bile amongst'. So Jastrow, *Dictionary*, p. 838. The meaning would be: "avoid over familiarity with them." On the Patriarch's severity, cf. Graetz, *History of the Jews*, E. T., ii, ch. 17.

[64] Not to delay decomposition.

[65] R. Judah ha-Nasi.

[66] A town in Babylonia (Persia), where (according to the Talmud) the people were mockers. (Cf. *J. E.* xi, 257).

והושיבו ישיבה לאחר שלשים יום. שמעון בני חכם גמליאל בני נשיא חנינא בר חמא ישב בראש: ...אמר להן לבני הקטן אני צריך! נכנס ר' שמעון אצלו. מסר לו סדרי חכמה: אמר להן לבני הגדול אני צריך! נכנס רבן גמליאל אצלו. ומסר לו סדרי נשיאות: אמר לו בני! נהוג נשיאתך ברמים. זרוק מרה בתלמידים!...

זקף עשר אצבעותיו כלפי מעלה. אמר רבונו של עולם! גלוי וידוע לפניך שיגעתי בעשר אצבעותי בתורה. ולא נהניתי אפילו באצבע קטנה. יהי רצון מלפניך שיהא שלום במנוחתי. יצתה בת קול ואמרה. יבא שלום ינוחו על משכבותם! (כתובות ק"ג)

רבי חזקיה מוסיף. אל תרבו עלי תכריכין ותהא ארוני נקובה לארץ. (ת"י כתובות י"ב ג')

ארבעה דברים צוה רבינו הקדוש את בניו.[45] אל תדור בשכנציב... ואל תשב על מטת[46] ארמית...

[45] M בנו.
[46] V. מטה.

the couch of an Aramaean woman;[67] do not seek to escape the payment of taxes; and stand not before an ox when it goes up from the meadow.[68] (Pesaḥim 112b).

8

Rab

And Rab said unto Rab Asi: Dwell not in a place where no horse neighs and no dog barks; dwell not in a place whose headman is a physician;[69] do not marry two wives, but if thou hast done so, marry a third.[70]

Rab said unto R. Kahana: Deal in carcasses but not in words;[71] strip the skin off a carcass in the market and take the profit, but say not I am a priest, I am a great man, and the thing is detestable to me. If thou hast ascended to the roof, take provision with thee. Though a hundred gourds may be bought in the city for a zuz, nevertheless take them under thy wings.[72] (Pesaḥ. 113a).

Rab said unto Ḥiyya his son: Drink no drugs, leap not over a ditch, have no tooth extracted, anger neither a snake nor an Aramaean.[73] (Ibid.)

[67] Comp. note 95 below.

[68] The Talmud adds: "because Satan dances (or leaps) between its horns," i. e. the animal is dangerous.

[69] He would be too occupied with professional duties.

[70] A humorous reminder that three would hardly combine against the husband.

[71] "Gossip, sophistry," etc. (Jastrow, *Dictionary*, p. 361).

[72] However short the journey, or however cheap food may be, never travel without provisions.

[73] Comp. note 95.

ואל תבריח עצמך מן המכס... ואל תעמוד בפני השור בשעה שעולה מן האגם: (פסחים קי"ב ב')

ח

רב

ואמר ליה רב לרב אסי[47] לא תדור במתא דלא צניף בה סוסיא ולא נבח בה כלבא, ואל תדור בעיר דריש מתא אסיא,ולא תנסיב תרתי, אי נסבת תרתי נסיב תלת:

אמר ליה רב לרב כהנא[48], הפוך בנבילתא ולא תיפוך במילי. פשוט נבילתא בשוקא ושקיל אגרא ולא תימא כהנא[49] אנא וגברא רבא אנא וסניא בי מילתא. סלקת לאיגרא, שירותך[50] בהדך. מאה קרי במתא בזוזא, תותי כנפיך ניהוו: (פסחים קי"ג א')

אמר ליה רב לחייא בריה, לא תשתי סמא. ולא תשוור ניגרא. ולא תעקר ככא. ולא תקנא בחיויא. ולא תקנא בארמאה: (שם)

47 M. אמר רב אסי. 48 M רבא לרב הונא
49 M adds רבה. 50 M בכנפיך מאה קרי במעה תותי כנפיך א"ל רב לרב חייא.

Rab said to his son Aibo: I have labored to teach thee law, without success; come, I will instruct thee in worldly affairs. While the dust is still on thy feet,[74] sell thy wares; you may regret a (premature) sale of anything except wine; untie thy purse, then open thy sack;[75] better a kab from the ground than a kor from the roof;[76] if thou hast dates in thy cask, run to the brewer.[77] (Ibid.).

9

Joshua b. Levi

It was reported to Rabbi Johanan that aged men were to be found in Babylonia. He was surprised and said: "It is written: 'That your days may be multiplied, and the days of your children *on the land*,' but outside the land not so." When, however, they told him that (these old Babylonians) are early and late in the Synagogues, he exclaimed: "This is what helps them." This agrees with what Rabbi Joshua son of Levi said to his sons: "Rise up early and stay up late and go to the Synagogue, so that you may prolong your life." R. Aha son of R. Hanina asked: "What Scriptural text is authority for this?" (The answer was:)

[74] Immediately on reaching the market.

[75] First receive the money.

[76] Do business with what is near, and trust less to distant ventures.

[77] Do not delay lest the dates be consumed.

אמר ליה רב לאיבו בריה, טרחי בך בשמעתא
ולא מסתייע מילתא תא אגמרך מילי דעלמא.
אדחלא אכרעיך זבינך זבין. כל מילי זבין ותחרט
בר מחמרא דזבין ולא תחרט. שרי כיסיך פתח
שקיך.[51] קבא מארעא ולא כורא מאיגרא. תמרא
בחלוזך לבית סודנא רהוט: (שם)

ט

ר' יהושע בן לוי

אמרו ליה לרבי יוחנן איכא סבי בבבל. תמה.
אמר למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה
כתיב אבל בחוצה לארץ לא. כיון דאמרי ליה
מקדמי ומחשכי לבי כנישתא אמר היינו דאהני
להו. כדאמר רבי יהושע בן לוי לבניה קדימו
וחשיכו ועיילו לבי כנישתא כי היכי דתורכו חיי.[52]
אמר ר' אחא ברבי חנינא מאי קראה? אשרי אדם

51 M שרי שקך ופתח כיסך.
52 M ויתקיים תלמודייכו בידיכו א"ר אחא בר אדא.

"Happy is the man that hearkeneth to Me,[78] watching daily at My gates, waiting at the posts of My doors," after which it is written: "For who findeth Me findeth life". (Berakot 8a).

10

A GROUP OF SAYINGS

i

King Jannaeus (on his death-bed) said to his wife (Queen Alexandra): Fear neither the Pharisees nor their opponents, but fear the hypocrites who pretend to be Pharisees, whose deeds are the deeds of Zimri, and who claim a reward like that of Phinehas[79]. (Sota 22b).

ii

Onias the circle-drawer begged mercy and died. Raba said, this illustrates the popular saying: Either friendship or death.[80] (Ta'anit 23a).

iii

Rabbi Yannai said unto his sons: My sons:

[78] Prov. 8.34; applied here to God.

[79] Numbers 25.14. See Schürer, *Geschichte des jüdischen Volkes im Zeitalter Jesu Christi*, beginning of § 11.

[80] On Onias, see J.E. ix, 404; I. Abrahams, *Studies in Pharisaism*, Second Series, p. 81. He was the Rip Van Winkle of the Talmud; awaking after seventy years he found himself without comrades, and preferred death to isolation.

שומע לי לשקוד על דלתותי יום יום לשמור מזוזת פתחי. וכתיב בתריה כי מצאי מצא חיים:[53]
(ברכות ח' א')

ו

מאמרים שונים

א

אמר לה ינאי מלכא לדביתהו אל תתיראי מן הפרושין ולא ממי שאינן פרושין אלא מן הצבועין שדומין לפרושין שמעשיהן כמעשה זמרי ומבקשין שכר כפנחס:[54] (סוטה כ"ב ב')

ב

בעי (חוני המעגל) רחמי ומית. אמר רבא היינו דאמרי אינשי או חברותא או מיתותא (תענית כ"ג א').

ג

והאמר להו רבי ינאי לבניו, בני! אל תקברוני

53 M omits this text.

54 On this passage see Derenbourg, *Essai sur l'Histoire et la Géographie de la Palestine*, p. 101.

Bury me neither in white nor in black shrouds;[81] not in white, lest I be not found worthy and I shall be as a bridegroom among mourners; not in black, lest I be found worthy, and I shall be as a mourner among bridegrooms. But bury me in court garments[82] that come from overseas. (Niddah 20a).

iv

In earlier times, the funeral was a more serious matter to a man's relatives than his death[83], so that they would leave him and flee. Then came Rabban Gamaliel who directed simpler obsequies for himself, and (in obedience to his instructions)[84] they carried him out in a linen shroud. This custom thereafter became the general habit. R. Papa said: Nowadays it is the general rule to spend but a zuz[85] on the shroud. (Ketubot, 8b).

v

'Ulla had gone down from Palestine (to Babylonia). When his end was approaching, he started to weep. 'Why weep?' his associates

[81] Similar orders are recorded of other Rabbis; cf. Johanan (Bereshit Rabba 96.5). See also T. J. Kil. ix,3, Ketubot ix,3. Thus the Palestinian Amora Jeremiah asked to be so clothed and equipped as to be ready to rise and follow the Messiah.

[82] Of mixed colors. See S. Krauss, *Talmudische Archaeologie*, I, 145, 549.

[83] Owing to the costly funeral rites.

[84] His instructions are found in T. B. Mo'ed Katan, 27b.

[85] A very small coin.

לא בכלים לבנים ולא בכלים שחורים. לבנים, שמא לא אזכה ואהיה כחתן בין אבילים. שחורים, שמא אזכה ואהיה כאבל בין חתנים. אלא בכלים האוליירין הבאין ממדינת הים: (נדה כ' א')

ד

בראשונה היתה הוצאת המת קשה לקרוביו יותר ממיתתו. עד שהיו מניחים אותו ובורחים. עד שבא רבן גמליאל ונהג קלות[55] בעצמו. והוציאוהו[56] בכלי פשתן ונהגו כל העם אחריו להוציא בכלי פשתן. אמר רב פפא והאידנא נהוג עלמא אפילו בצרדא[57] בר זוזא (כתובות ח' ב').

ה

עולא נחותא הוה אידמך תמן שרי בכי. אמרין ליה מה לך בכי? אנן מסקין לך לארעא דישראל.

55 M. adds ראש.
56 In Mo'ed Ḳaṭan 27b ויצא.
57 For variants see Jastrow, *Dictionary*, p. 1299, s. v.

asked, 'we will carry thee to the land of Israel for burial.' He rejoined, 'What will that profit me, if I lose my jewel[86] in an unclean land; to place it in a strange woman's bosom is far different from placing it in the bosom of one's mother.' R. Meir was dying in Asia and he said: Say ye to the sons of the land of Israel, behold your Messiah![87] (Though he knew that he would be buried in Palestine), he nevertheless said to them: 'Place my coffin by the sea-shore,[88] for it is written: He hath founded it upon the seas and established it upon the floods'[89]. (J. T. Kilaim IX, 4).

vi

Three things did Rabbi Ishmael son of R. Jose command his son: Cause no blemish to thyself;[90] do not negotiate a purchase when thou hast no money;[91] and when thy wife has taken a ritual bath, do not approach her on the first night. (Pesaḥim 112b).

vii

Three things did Rabbi Jose son of R. Judah

[86] i. e. soul.

[87] An impassioned claim for burial in Palestinian soil.

[88] Thus the sea which washes the land of Israel might touch his bones. The text quoted is Psalm 24.2.

[89] On the desirability of interment in the Holy Land, see Genesis Rabbah, ch. 96 and parallels.

[90] The Talmud explains this of bringing a lawsuit against three people, as each defendant would have cor-

אמר לון ומה הנייה לי? אנא מובד מרגליתי גו ארעא מסאבתא. לא דומה הפולטה בחיק אמו לפולטה בחיק נכריה: רבי מאיר הוה אידמך ליה באסייא. אמר אימורין לבני ארעא דישראל הא משיחכון דידכון. אפילו כן אמר לון יהבי ערסי על גיף ימא דכתיב כי הוא על ימים יסדה ועל נהרות יכוננה

(ירושלמי כלאים פרק ט' ד')

ו

שלשה דברים צוה ר' ישמעאל ברבי יוסי את בנו.[58] אל תעש מום בעצמך. ואל תעמוד על המקח בשעה שאין לך דמים. אשתך טבלה אל תזקק לה[59] לילה הראשונה:

(פסחים קי"ב ב')

ז

שלשה דברים צוה רבי יוסי ברבי[60] יהודה את

58 V רבי.
59 M עמה.
60 M omits יוסי ברבי.

---

roborative support. The sentence can be interpreted more generally.

91 Thereby preventing the vendor from finding a firmer customer.

command Rab:[92] Go not out alone by night; stand not naked in front of a lamp; and enter not a new bath.[93] (Ibid.).

viii

Raba said to his sons: When you cut meat, do not cut it on your hand;[94] do not sit on the couch of an Aramaean[95] woman; and do not pass a Synagogue[96] at the time when the congregation is at prayer.[97] (Berakot 8b).

ix

Rabbi Johanan said:[98] The Holy One, blessed be He, daily proclaims the virtues of three: a bachelor who lives in a great city and maintains his chastity; a poor man who restores a lost object to its owners; and a rich man who gives a tithe of his profits in secret. (Pesahim 113a).

Three doth the Holy One, blessed be He, love: him who does not yield to anger; him that never becomes intoxicated; and him who does not stand on his rights. Three doth the Holy One, blessed be He, hate: him who says one thing with his mouth and (thinks) another thing in his heart;

[92] These acts would be dangerous or immodest. The Talmudic glosses explain these precautions in terms of demonology.

[93] The bath may need inspection as to its safety.

[94] The Talmud explains that this was either to avoid danger or spoiling the food.

[95] Aramaean is used of Gentile in general; here Roman may be meant. The Talmud gives various explanations of Raba's rule: among them that the meaning was not to

רב.[61] אל תצא יחידי בלילה, ואל תעמוד בפני הנר ערום, ואל תכנס למרחץ חדש[62]: (שם)

ח

אמר להו רבא לבניה כשאתם חותכין בשר אל תחתכו על גב היד...[63] ואל תשבו על מטת ארמית. ואל תעברו אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללין. (ברכות ח' ב')

ט

אמר ר' יוחנן. שלשה מכריז עליהם הקדוש ברוך הוא בכל יום על רווק הדר בכרך ואינו חוטא. ועל עני המחזיר אבידה לבעליה. ועל עשיר המעשר פירותיו בצינעה: (פסחים ק"נ א')

שלשה הקב"ה אוהבן. מי שאינו כועס. ומי שאינו משתכר ומי שאינו מעמיד על מדותיו: שלשה הקב"ה שונאן. המדבר אחד בפה ואחד בלב. והיודע עדות

61 V רבי. 62 The following words שמא תפתח seem an addition. 63 M adds א"ד על פיסת היד.

---

lie down to rest before reciting the Shema' (Deut. 6.4, *etc.*), for this would be to play the heathen.

96 Lit., behind a Synagogue.

97 This would be an irreverent action.

98 The following, with several other passages in the context, is often cited by the authors of Ethical Wills.

him who can give testimony in a fellowman's favor but does not testify; him who sees a disgraceful thing in his neighbor and charges him singly.[99] (Pesaḥim 113b).

X

A certain Elder said to him[100]: We have learned that one should neither anticipate nor postpone[101] (the readings); as R. Joshua son of Levi said to his sons: Finish your Parashot with the congregation, twice the Hebrew text and once the Targum; also take care with the jugular vein in accordance with R. Judah's opinion.[102] Take heed moreover (to show respect) to an old man who has forgotten his learning under compulsion,[103] for we say: The whole tablets (of stone) and the fragments of the broken tablets were both placed in the Ark.[104] (Berakot 8b).

[99] A single witness could not cause a conviction, but could merely bring the defendant into ill-repute.

[100] R. Bebai b. Abbai.

[101] The discussion concerns the home readings of the weekly lesson (parashah). This lesson (besides being read in Synagogue) was read at home, twice in the Hebrew and once in the Aramaic Version (Targum). The home reading was to be the same portion as the Synagogue lesson. It thus linked together each home with all homes, and all with the communal service.

[102] The reference is to the slaughter of birds. Cf. Mishnah Ḥullin ii, 1.

[103] Of age, sorrow or illness.

[104] Cf. Baba Batra 14b. "Similarly one must respect the old though they be broken by years of trouble" (Cohen).

לחבירו[64] ואינו מעיד. הרואה דבר ערוה בחבירו ומעיד בו יחידי: (שם ב')

ו

אמר ליה ההוא סבא תנינא ובלבד שלא יקדים ושלא יאחר.[65] כדאמר להו רבי יהושע בן לוי לבניה אשלימו פרשיותייכו עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום והזהרו בורידין כרבי יהודה... והזהרו בזקן ששכח תלמודו מחמת אונסו.[66] דאמרינן לוחות ושברי לוחות מונחות בארון:[67] (ברכות ח' ב')

64 V בחבירו.

65 M adds: וכך א'ל אביי לבניה אשלימו פר' בהדי צבורא תרי קרא וחד תרגום ואפילו עטרות ודיבון כ'ה דתורכו יומי.

66 M שאין נוהגים בו מנהג בזיון דאמר מר לוחות.

67 M adds: מכאן לזקן ששכח תלמודו מחמת אונס שאין נוהגים בו מנהג בזיון.

11

CAUSES OF LONGEVITY

His disciples inquired of R. Johanan b. Zakkai: How didst thou prolong thy days? He answered unto them: I never passed water within four cubits of the place of prayer; I never called my fellow-man by a nickname;[105] nor did I ever omit the Sanctification of the Day.[106] My aged mother once sold the cap off her head and brought to me (wine for) the Sanctification of the Day...

His disciples inquired of R. Eleazar son of Shammu'a: How didst thou prolong thy days? He answered unto them: I never made use of the Synagogue as a short cut; I never stepped on the heads of the holy people;[107] nor did I ever raise my hands[108] without a (previous) benediction.

The disciples inquired of R. Perida: How didst thou prolong thy days? He answered unto them Never in my life did another arrive at the Bet Hamidrash[109] before me; I never said the Grace before a priest;[110] nor did I ever eat of an animal from which the priestly dues had not been separated.[111]

His disciples inquired of R. Nehunya ben Hakana: How didst thou prolong thy days? He answered unto them: I never won honor at the

[105] Cf. Baba Mezi'a 58b.

[106] The sanctification over the wine-cup on Sabbaths and feasts.

[107] In the assembly, the disciples sat on the ground; Eleazar did not push them aside to reach his place.

[108] In the priestly blessing. [109] House of Study.

יא

במה הארכת ימים?

שאלו תלמידיו את רבי זכאי. במה הארכת ימים? אמר להם. מימי לא השתנתי מים בתוך ארבע אמות של תפלה. ולא כניתי שם לחבירי. ולא ביטלתי קידוש היום. אמא זקינה היתה לי. פעם אחת מכרה כפה שבראשה והביאה לי קידוש היום:

שאלו תלמידיו את ר' אלעזר בן שמוע. במה הארכת ימים? אמר להם. מימי לא עשיתי קפנדריא לבית הכנסת.[68] ולא פסעתי על ראשי עם קדוש. ולא נשאתי כפי בלא ברכה:

שאלו תלמידיו את רבי פרידא. במה הארכת ימים? אמר להם. מימי לא קדמני אדם לבית המדרש. ולא ברכתי לפני כהן. ולא אכלתי מבהמה שלא הורמו מתנותיה:

שאלו תלמידיו את רבי נחוניא בן הקנה. במה הארכת ימים? אמר להם. מימי לא נתכבדתי בקלון

[68] M לא עשיתי בהכ'נ קפנדריא.

---

[110] If a Cohen were present, he took precedence in saying Grace after meals.

[111] Such scrupulosity was not general after the destruction of the Temple.

cost of a colleague's[112] disgrace; never did the curse of my fellow-man come up on my couch—just as Mar-Zuṭra, when he went to bed, was wont to say: Let every one be forgiven who has done me annoy. Further, I was generous with my money.

R. 'Aḳiba inquired of R. Neḥunya the Great, saying: How didst thou prolong thy days? He answered unto him: I never in my life accepted presents; I never exacted retaliation;[113] and I was generous with my money.

So was R. Eleazar wont to refuse gifts sent from the house of the Patriarch. Nor would he accept invitations there, saying, Is it unpleasant to you that I should live? for it is written (Prov. 15. 27): He who hates gifts shall live. R. Zera refused gifts and accepted invitations under similar circumstances, regarding it as a compliment to his host. Nor did I bear resentment for offences against me. For Raba said: He who pardons others is himself pardoned of his own transgressions. As it is written (Micah 7.18): He forgives iniquity and he passes over transgression. To whom does He forgive iniquity? The one who passes over transgression.

His disciples inquired of R. Zera: How didst thou prolong thy days? He answered unto them: Never did I lose my temper in my home; never

[112] Or fellow-man's.

[113] More generally: "I never insisted on my just rights." Rashi's note is: "I never repaid an evil requital to one who had troubled me."

חבירי. ולא עלתה על מטתי קללת חבירי.[69] כי הא דמר זוטרא כי הוה סליק לפורייה אמר שרי ליה[70] לכל מאן דצערן. וותרן בממוני הייתי.

שאל ר' עקיבא את ר' נחוניא הגדול. אמר לו במה הארכת ימים? אמר לו. מימי לא קבלתי מתנות. ולא עמדתי על מדותי. וותרן בממוני הייתי:

לא קבלתי מתנות כי הא דרבי אלעזר. כי הוו משדרי ליה מתנות מבי נשיאה לא הוה שקיל. כי הוה מזמני ליה לא הוה אזיל. אמר להו לא ניחא לכו דאחיה? דכתיב ושונא מתנות יחיה. רבי זירא כי הוה משדרי ליה מבי נשיאה לא הוה שקיל. כי הוה מזמני ליה אזיל. אמר אתייקורי דמתייקרי בי. ולא עמדתי על מדותי. דאמר רבא כל המעביר על מדותיו מעבירין[71] ממנו כל פשעיו. שנאמר נשא עון ועבר על פשע. למי נשא עון? למי שעבר על פשע:

שאלו תלמידיו את רבי זירא. במה הארכת ימים? אמר להם. מימי לא הקפדתי בתוך ביתי.

69 M קללת חברי על מטתי לא עלתה עמי.
70 M שרי להו מחיל לכל מאן דצערן.
71 M. לו על כל.

did I step in front of one greater than myself; I never even meditated in foul alleys; I never walked four cubits without Torah and Tephillin; I never slept or dozed in the Bet Hamidrash; I never rejoiced at a colleague's disgrace; I never called a fellow-man by a nickname[114] (Megillah 27b–28a.)

It was said of R. Ḥanina B. Ḥama that when eighty years of age he was still able to stand on one foot while removing or putting on his shoe. He said: 'The warm baths, and the oil with which my mother anointed me in my youth have stood me in good stead in my age'.[115] (When the Patriarch Judah appointed him head of the college on his death-bed) Ḥanina refused any higher than third place, and he survived many years. His longevity in office was attributed by himself alternatively to that act of self denial or to his making a detour on his journey from Tiberias to Sephoris in order to pay his respects to R. Simeon b. Ḥalafta. (Ḥullin, 24b; J. T. Ta'anit, 68a; Kohelet Rabbah, vii, 6).

[114] "An opprobrious surname" or "a by-name." (Jastrow, *Dictionary*, p. 482). The use of such names would be both frivolous and offensive.

[115] Ḥanina was a physician, cf. Bacher, *Die Agadah der Palästinensischen Amoräer*, I. 3.

ולא צעדתי בפני מי שגדול ממני. ולא הרהרתי במבואות המטונפות. ולא הלכתי ארבע אמות בלא תורה ובלא תפלין.[72] ולא ישנתי בבית המדרש לא שינת קבע ולא שינת ארעי. ולא ששתי בתקלת חבירי. ולא קראתי לחבירי בחניכתו[73] (מגלה כ"ו כ"ח)

אמרו עליו על רבי חנינא (ב' חמא) שהיה בן שמונים שנה והיה עומד על רגלו אחת וחולץ מנעלו ונועל מנעלו. אמר ר' חנינא חמין ושמן שסכתני אמי בילדותי הן עמדו לי בעת זקנותי... קביל עלוי ר' חנינא למתמני תליתוי וזכה למארכה שנין סגין. אמר לית אנא ידע מן בגין מה זכיתי מארכה שנין סגין. מן בגין הדא מילתא. ואם מן בגין דהוינא סליק מן טבריה לציפורין והוינא עקים איסטרטיא שאיל בשלמיה דרבי שמעון בן הלפתא: (חולין כ"ד ב', ירושלמי תענית ס"ח א, קהלת רבה ז' ו).

[72] Mתפלה. [73] Mבהכינתו.

ספר ארחות חיים להרב ר' אליעזר הגדול

THE "PATHS OF LIFE", BY R. ELEAZAR THE GREAT.

II

THE "PATHS OF LIFE"

BY R. ELEAZAR THE GREAT.

In 1544 there appeared at Venice an octavo volume containing various items, fourth among them (pp. 79b-84a) the "Paths of Life by Rabbi Eleazar the Great" (ספר ארחות חיים לרבי אליעזר הגדול ז"ל). It is generally held that this Testament is the earliest extant specimen of the type of ethical literature dealt with in the present volume; and its author was Eleazar ben Isaac of Worms; and that its date is the middle of the eleventh century. This Eleazar, known as the Great, was a highly reputed authority (see *J. E.*, v, 115).

This identification of the author is due to Lonzano (*Shete Yadot* 122a) and is accepted by Zunz (*Zur Geschichte und Literatur*, Berlin, 1845, p. 124). Jellinek was inclined to place the work a century or more earlier, or at all events to associate it with the same period as another work attributed to Eleazar the Great, viz. the *Chapters of Rabbi Eleazar*, which is probably a ninth century product. The present writer is inclined to place the *Paths of Life* later, not earlier, than the date assigned by Lonzano. The similarity between the Testament and the Zohar, a similarity well brought out by the title-page of the Salonica edition of 1568 and by the notes in Leiner's Lublin edition of 1903, seems to point to a period when the mystical school had made its influence felt.

Popularly and in the editions, the author is described as a much earlier Eleazar than Lonzano's. This would be

ב

ספר ארחות חיים להרב ר' אליעזר הגדול:

בשנת ש"ד יצא לאור בויניציה כרך אקטאווא המכיל ענינים שונים, ומהם הרביעי (דף ע"ט:–פ"ד.) ספר „ארחות חיים" לרבי אליעזר הגדול ז"ל. הכל מסכימים שהצואה הזאת היא הדוגמא היותר מוקדמת שנשארה לנו מספרות המוסר ממין זה אשר אנחנו עוסקים בו בכרך שלפנינו, שמחברה היה רבי אליעזר בן יצחק מוורמיזה, ושזמנה הוא אמצע המאה האחת עשרה. אליעזר זה, המכונה „הגדול", היה בר אורין משובח ובר סמכא מפורסם (עיין באנציקלופדיה היהודית האנגלית, כרך חמישי, דף קט"ו).

מנחם לונזאנו (שתי ידות, דף קכ"ב.) המציא את שם המחבר הנעלם, וצונץ (צור געשיכטע אונד ליטעראטור, ברלין תר"ה, דף קכ"ד) הסכים לו. יעלליגק נטה להאמין שספר זה נכתב כמאה שנים או יותר קודם לזמן הנזכר לעיל, ובכל אופן השתדל ליחסו לתקופתו של חבור אחר המיוחס לרבי אליעזר הגדול, הלא הוא „פרקי רבי אליעזר" אשר מוצאו הוא בלי ספק מן המאה התשיעית. כותב הטורים האלה נוטה לקבוע לספר „ארחות חיים" זמן יותר מאוחר, ולא מוקדם, מזה שקבע לו לונזאנו. הדמיון שבין הצואה והזהר, דמיון הבולט היטב ע"י שער הספר של מהדורת סלוניקא שכ"ח וההערות במהדורת לובלין תרס"ג של ליינער, מורה על תקופה שבה השפעת האסכולה המיסתית היתה כבר נכרת ומורגשת.

במסורת העם ובמהדורות הספר מתואר המחבר אליעזר כמו איש שחי שנים הרבה לפני אליעזר של לתזאנו. אפשר

Eleazar ben Hyrḳanos (on whom see *J.E.*, v,113), who lived in the first and second centuries of the current era, and is also the reputed author of the *Chapters* already alluded to. The text opens with the talmudic account of the last illness of this older Eleazar (T. B. Sanhedrin 68a). Elsewhere (Ber. 28b) we are told how R. Eleazar on his deathbed taught his disciples the "*Paths of Life*", and this fact would easily suggest the compilation of just such a work as we are now considering.

Recently a distinguished scholar, G. Klein of Stockholm, has urged that the Testament is a genuine work of the earlier Eleazar son of Hyrḳanos. His arguments are interesting but quite unconvincing (See his work *Der älteste christliche Katechismus und die jüdische Propaganda-Literatur*, Berlin, 1909, pp. 101 seq.).

According to the popular view now reinforced by the opinion of Klein, the son addressed is Hyrḳanos. If Lonzano's theory be true, the son referred to is the famous medieval writer, Tobiah son of Eleazar, a contemporary of Rashi. (On Tobiah and his writings, see Zunz, *G. V.*, ed. 1892, p. 307; S. Buber's Preface to Tobiah's *Leḳaḥ Tob*, Wilna, 1844; and the article in *J. E.*, xii, 169). Thus this son, so frequently admonished in the Testament, was a worthy offspring of a worthy father. It may be suggested that, in the injunction to seek the knowledge of God, the citation of Prov. 19. 2 (בלא דעת נפש לא טוב) is a play on the son's name.

שחשבוהו לאליעזר בן הורקנוס (ראה אודותיו באנציקלופדיה היהודית האנגלית, כרך חמישי, דף קי"ג) שחי במשך המאות הראשונה והשניה של התאריך הנוכחי ואשר אליו מיחסים את „פרקי רבי אליעזר" המזכרים לעיל. הצואה פותחת בספור התלמוד ע"ד מחלתו האחרונה של אליעזר זה הקדום (תלמוד בבלי, סנהדרין ס"ח.). במקום אחר (ברכות כ"ח:) אנחנו קוראים שעל ערש מיתתו הורה רבי אליעזר לתלמידיו „אורחות חיים", ואין כל ספק שעובדא זו היא אחראית בעד חבור ספר כזה אשר אנחנו עוסקים בו כעת.

בימים האחרונים השתדל תלמיד חכם מובהק, ג. קליין משטוקהולם, להוכיח שהצואה הזאת היא באמת מעשה ידי אליעזר בן הורקנוס. סברותיו יש בהן טעם, אבל אינן מוכיחות כלום (עיין בחבורו „דער אלטעסטע כריסטליכע קאטעכיזמוס אונד דיע יודישע פראפאגאנדא־ליטעראטור", ברלין תרס"ט, דף ק"א וכו').

לפי השקפת העם, המסתייעה כעת ע"י דעתו של קליין, הבן אשר אליו שלוחה הצואה הוא הורקנוס. אכן אם סברתו של לונזאנו היא נכונה, הבן הוא המחבר המפורסם של ימי הבינים, טוביה בן אליעזר, בן דורו של רש"י (ע"ד טוביה וספריו ראה צונץ, גאטטעסדיענסטליכע פארטרעגע, הוצאת תרנ"ב, דף ש"ז; הקדמת שלמה בובער ל„לקח טוב" של טוביה, ווילנא תר"ב; וגם המאמר עליו באנציקלופדיה היהודית האנגלית, כרך שנים עשר, דף קס"ט). ובכן הבן הזה, אשר אביו מיסרהו כל כך בצואתו, היה זרע הגון של אב הגון. נחוץ להעיר שבאזהרתו להשתדל לדעת את הבורא יתברך אפשר שהכתוב ממשלי י"ט ב' (בלא דעת נפש לא טוב) הוא רמז לשמו של הבן.

The Testament, besides its ethical value, has also folklore interest. Some parallels between the Testament and the German *Winsbeke* of 1210 are drawn by M. Güdemann in his *Geschichte des Erziehungswesens*, etc. Vienna, 1880, p. 121.

For editions of the text see Benjacob, p. 50. The present text is based on the Venice editions of 1544 (A) and 1623 (C). The British Museum MS. Add. 27100 (B) has also been collated, and so has the Lublin edition apparently of the year 1572 (L). The MS. referred to agrees closely with the edition of 1544, from which it was possibly copied. Yet it offers some useful variants.

The esteem in which the Testament was held is shown by the not infrequent citations of it as authoritative by important writers on Jewish law and custom.

[They told [1] how, when Rabbi Eleazar the Great lay sick, the Sages paid him a visit. When he saw them he said to them: "I doubt whether the wise men of this generation have enough regard for their lives".[2] They asked: "Rabbi, why speakest thou so?" He answered, "In that ye have not waited upon me." Later, R. 'Aḳiba entered, excusing his previous neglect on the ground of lack of leisure. 'Aḳiba's heart melted within him at R. Eleazar's rebuke. "My Master," cried 'Aḳiba, "instruct me!" In that hour Eleazar taught him three hundred definite decisions concerning the "spot sparkling as snow". [3]

[1] See the Variants in T. B. Sanh. 68a; Abot de R. Nathan, ch. 25; and parallels.

[2] A threat is implied to the effect that the offence may have fatal consequences.

[3] With reference to the plague. Cf. Nega'im i, 1, etc.

מלבד ערכה המוסרי יש לצואה זו גם ערך פולקלורי. מ. גידעמאן, בספרו „געשיכטע דעס ערציעהונגסוועזענס אונד דער קולטור דער אבענדלענדישען יודען וועהרענד דעס מיטטעלאלטערס", וויען תר"ם, דף קכ"א, מצא איזו נקודות מקבילות בין הצואה הזאת ושיר המוסר שכתב המשורר האשכנזי ווינסבעקע בערך שנת 1210.

בנוגע להוצאות הצואה עיין ב„אוצר הספרים" של בריקב, דף ן'. הנוסח הנוכחי נוסד על מהדורות וויניציאה של ש"ד (A) ושפ"ג (C). השויתי גם כ"י Add. 27100 אשר במוזיום הבריטי (B) ומהדורת לובלין אשר כפי הנראה מוצאה משנת של"ב (L). כ"י הנ"ל מתאים עפ"י רוב למהדורת ש"ד, ואפשר שהוא העתק ממנה; ובכ"ז נמצאים בו איזה שינוים מועילים.

חשיבות הצואה נראית מן העובדא שלפעמים קרובות נסתייעו בה מחברים גדולים ופוסקים מפורסמים ויביאו את דבריה בתור סעד וסמך לחוקים ומנהגים ידועים.

[1]ואמרו שכשחלה רבי אליעזר הגדול נכנסו חכמים אצלו: כשראה אותם, אמר להם, תמה אני על חכמי הדור אם ימותון מיתת עצמן: אמרו לו, רבי למה? אמר להם, מפני שלא שמשתם אותי: לאחר כך נכנס רבי עקיבא ברבי יוסף: אמר לו, מפני מה לא באת לשמש אותי? אמר לו, לא היה לי פנאי: אמר לו, עקיבא תמה אני אם תמות מיתת עצמך: באותה שעה נתחלחלו[2] איבריו של רבי עקיבא ונמס לבו[3] בקרבו: אמר לו, רבי למדני!

[1] This introduction appears in all versions of the text.
[2] B נהח לו. [3] A דמו.

Then he called for his son Hyrḳanos, and placed him at his right hand. R. Eleazar wept and said: "My son! Up to this day I have treated thee severely, and have shown little affability. My object was to subdue thee to the fear of thy Maker. But now, my son, behold I go into the pleasance of the Lord and His beauty. Come, I will teach thee the Paths of Life." Then R. Eleazar opened his discourse with the text [4]: "Lord I have heard the report of thee and am afraid."]

My son! Give glory to God and offer unto Him thanks. Remember that He created thee out of clay, and brought thee into the world, fashioning thy body and its parts without help from thee. For thou hast need of Him, He has no need of thee.

My son! Trust not in thyself until the day of thy death[5]; a decision according to the Rabbis is law (i. e. overrides individual opinion). Have no confidence in thy physical well-being in this world. Many have lain down on their couch never to rise again. Many have gone to their beds in good cheer and in robust health to awake in trouble and pain.

My son! Take heed to hold constant intercourse with the wise. Rely not on thine own

[4] Hab. 3.2.

[5] Hillel's saying, Abot ii, 5. It has not been thought necessary to give the reference to the many quotations from Abot, in the course of this and other Testaments.

באותה שעה שנה לו שלש מאות הלכות פסוקות על בהרת עזה כשלג: קרא להורקנוס בנו. וישימהו על יד ימינו: בכה רבי אליעזר ואמר, בני! עד היום הייתי מתנהג עמך ברוגז. ולא הסברתי לך פנים כדי לכוף אותך ביראת קונך. ועתה בני! הנני הולך לנועם ה' והדרו. בא ואלמדך אורחת חיים: פתח רבי אליעזר ואמר, ה' שמעתי שמעך יראתי:

בני! שים נא כבוד לה' ותן לו תודה, וזכור כי מחומר עשאך והוא הוציאך לאויר העולם. וכוננך בעצמות עצם אל עצמו. והכניסך בעולם הזה ואתה לא הכנסתו[4] בו. כי הוא אינו צריך לך ואתה צריך לו:

בני! אל תאמין בעצמך עד יום מותך. הלכתא כרבנן הלכתא. אבל לא תאמין עצמך בשלות גופך בעולם הזה: כמה שכבו על מטתם ולא קמו.[5] כמה שכבו על מטתם שמחים וטובי לב וקמו בחלאים רעים. כמה שכבו על מטתם בריאים והקיצו במכאובים רבים:[6]

בני! הוי זהיר להתאבק תמיד באבק עפר רגלי

[4] So L. The usual reading is הכנסת.
[5] C omits this clause. [6] So C. A רעים.

opinion, nor art thou permitted to say to others: "Accept my view!"

My son! Fear the God of thy father and serve Him[6]. Be diligent in reciting the evening Shema' and the morning prayer[7]. Thus David, of blessed memory, said[8]: "Evening and morning and at noonday will I complain and moan,—and He hath heard my voice." These prayers were the ordinance of the first Fathers[9]. Attach chief importance to the evening prayer, for Jacob our Father instituted it. Indeed, the Scripture has made him first of the Patriarchs, as it is said[10]: "And behold the Lord stood beside him and said, I am the Lord, the God of Abraham thy father, and the God of Isaac." Thus, in the first instance God mentioned His holy name over Jacob, and afterwards spoke of Himself as God of Abraham and of Isaac.

My son! Be thou fleet as a hart, in thine eagerness to read the Shema' at the proper hour. Postpone it not to the latest moment allowed by prescription. For the enthusiastic and the scrupulous perform their duties at the earliest instant.[11] Whoever reads the Shema' in its due time glorifies his Creator. Take care, on retiring to rest, to recite this same declaration of Unity and Love, sanctifying thyself and ador-

[6] The context shows that the author is referring to the fine rabbinic idea that "Prayer is the service of the heart" (T. B. Ta'anit 24).

[7] The text seems corrupt here.

[8] Psalms 55.18.

[9] T. B. Ber. 26b.

החכמים. ואל תסמוך על דעתך. ואינך רשאי לומר קבלו דעתי!

בני! ירא את ה' אלהי אביך ועבדהו. והוי זהיר בקריאת שמע של ערבית ובתפלה של שחרית. כמו שאמר דוד ע"ה, ערב ובקר וצהרים אשיחה ואהמה וישמע קולי. כמו שתקנו אבות הראשונים: ותפלת ערבית שים ראשונה לכל התפלות. כי יעקב אבינו תקן אותה. והכתוב עשהו ראש לכל האבות. שנאמר, והנה ה' נצב עליו ויאמר אני ה' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק. בתחלה הזכיר שמו הקדוש עליו ואחר כך אלהי אברהם ואלהי יצחק:

בני! הוי קל כצבי ואל תהי עצל לקרוא ק"ש בעונתה. ואל תעכב אותה לשיעור דרבנן. כי הזריזים והזהירים מקדימים למצות. וכל הקורא ק"ש בעונתה נותן כבוד לבוראו: הוי זהיר בק"ש על מטתך ולקדש עצמך ולברך לבוראך. ושכבת וערבה שנתך: ולאחר שתקדש עצמך בזה[8] אל תספר

[7] A and C עשאו. Such variants are not here collated.
[8] So L. A, etc. read ואל.

[10] Gen. 28.13. Cf. Tanḥuma and Zohar on this text.
[11] T. B. Yoma 28b.

ing the Lord, then shalt thou lie down and thy sleep will be pleasant. After thou hast sanctified thyself by these means, speak no idle phrase, do no carnal act, for thou art hallowed with the holiness of thy Maker. Thy soul ascends, and thou knowest not whether it deserve admission before Him. "When thou awakest it shall talk with thee".[12] The sons of the priests enter to partake of their appointed meal and thy soul ascends at that hour; if thou art worthy, thou shalt go in with them; if unworthy, they will thrust thee outside.[13]

My son, when thou wakest from thy sleep at midnight, converse with thy wife in chaste terms, using no indecent expression, even in jest, for this too wilt thou be called to account! If thou wakest at other hours, let not thine heart indulge in impure fancies, for evil thought leads to evil deed.[14] How goodly and how sweet that thou be ever prepared to form one of the righteous company which enters with God, thus drawing o'er thyself the thread of His Love, and finding thy pleasant lot with the righteous in Paradise! Shouldst thou be worthy of this, happy art thou, well will it be with thee![15]

My son! Keep a vessel of water always near thy couch. On rising at morn do not begin to dress before washing thy hands, nor receive thy garments from another in the same condition, for

[12] Prov. 6.22.

[13] Cf. Midrash to Psalm 25; Rabbah on Eccles. 10.4.

[14] Kallah Rabbete ch. 2; Derek Erez Zuṭṭa ch. 6.

[15] Psalm 128.2.

בדברים בטלים. ואל תעסוק עם אשתך בדבר אחר הואיל וכבר קדשת עצמך בקדושת קונך. כי נשמתך תעלה ואינך יודע היאך יקבלוה לעמוד לפניו. והקיצות היא תשיחך. בני! הכהנים נכנסין לאכול בתרומתן ונשמתך עולה באותה שעה. אם תזכה תכנס ביניהן ואם לאו ידחו אותך בחוץ:

בני! כשתעור משנתך בחצות הלילה, אז תספר עם אשתך בקדושה. ואל תנבל את פיך, ואפילו דרך שחוק. כי אתה עתיד ליתן דין וחשבון על שיחה שבינך ובין אשתך: וכשתקיץ[9] משנתך אל יפנה לבך בהרהורים רעים. כי ההרהור מביא לידי מעשה: הנה מה טוב ומה נעים כשהקב"ה נכנס עם הצדיקים, שתהיה מצוי בתוכן. למשוך חוט של חסד עליך, להיות גורלך[10] עם הצדיקים בגן עדן. ואם תזכה ותהיה עמהם אשריך וטוב לך!

בני! הוי זהיר בכלי של מים סמוך למטתך. וכשתקום בבקר, אל תטול חלוקך ללבוש בלא

9 B וכשתקוץ A. וכשתקון.
10 L. גור לך.

the spirit of uncleanness rests on the hands. Pass not thine unwashed hands over thine eyes, intending harm to an enemy, lest thy plot fail and thy gaze prove baneful to thy friends, though harmless to thy foes.[16]

My son! Keep thy body pure, cleanse the abode of thy soul! Beware lest thou make it detestable, thyself the cause of thine own rejection!

My son! Be not impatient when I thus insist on this subject. Laving the hands is one of the sublime things which stand on the height of the world. Beware, lest by neglect in this regard, thou become as one excommunicated, and forfeit future bliss. For when thou washest thy hands thou art bound to stretch them on high in adoration of thy Maker[17]; it were unseemly to do so with foul fingers.

My son! Never attire thyself without benediction. Even as men should offer thanks for the enjoyment of food, so must they do for the gift of raiment. He who dresses without blessing shall wear worm and clod in the grave, and the worms cause as much pain to the dead as a needle in raw flesh.[17a]

[16] T. B. Shabb. 62b, 108b; Ber. 19a, 60b; Maimonides Hilk. Tephilah, ch. 4. See *J. E.*, v, 280. The combination of mysticism with popular folk-lore is exemplified in parts of the Zohar, which has many parallels to this Testament (See the Notes of Leiner, in the edition Lublin, 1903).

[17] T. B. Soṭah 4b.

[17a] Ber. 18b.

נטילת ידים. לא מידך, ולא מיד אחר שלא נטל ידיו. כי רוח הטומאה שורה בידים: ואל תעביר אותם על גבי עיניך, פן יכשלו רבים במראית עיניך. כי אין ברכה שורה במראה עין שקבל טומאה. ואי עביד להסתכל בשונאו, שונא נמלט ואוהבו נכשל:

בני! הוי זהיר לנקות גופך ולפנות דירת נפשך שלא תשקצנה. ואל תהי גורם להיות נמאס:

בני! הוי זהיר בנטילת ידים. כי נטילת ידים בכלל הדברים העומדים ברומו של עולם. וכל המזלזל בנטילת ידים מנודה לשמים. וכל שכן דאין לו חלק לעולם הבא: וכשתרחץ ידיך, זקוף אצבעותיך למעלה, וברך ליוצרך: ואל תברך עד שיהיו הידים רחוצות. כי אסור להזכיר קדושת שמו בלכלוך הידים כשהן מזוהמות. ואל תטול ידיך ממי שלא נטל ידיו:

בני! אל תלבש בגדיך בלא ברכה. כי כשם שנהנה האדם לתת אוכל לנפשו, וצריך לברך על הנאת האוכל, כך צריך לברך על הנאת המלבוש בכל עת שילבש. וכל מי שלא בירך על מלבושיו ילבש ברמה וגוש עפר בקבר. וקשה אותה רמה כמחט בבשר החי:

My son! Wrap thyself in the wrapping of duty[18], that on the body of the righteous may rest the robe of the commandment. If one is not so enwrapped, his attire is called the garment of the treacherous; he beareth false witness against himself.[19]

My son! Prepare to meet thy God,[20] with a diadem of honor on thy brow,[21] precious oil on thy head.[22] These are the phylacteries, bearing thy Creator's Name, a chaplet of grace for thine adornment. "And all the peoples of the earth shall see that the Name of the Lord is called upon thee, and they shall stand in awe of thee"[23]. Bind them also on thine arm, the seal[24] of His image, the likeness of the Glory of God. Day by day goeth forth a Heavenly Voice, which proclaims:[25] "Be ye clean, ye that bear the vessels of the Lord." Before a man, in that hour, there walk three Angels,[26] who cry: "Give glory to the Icon (image) of the King," and they apply to such a one the Scripture: "Thou art My servant, Israel, in whom I will be glorified."[27]

[18] The fringed garment—a phrase used also in the Zohar. For the whole paragraph, cf. the Zohar on Beshallaḥ (163, 175, etc.)

[19] Applying Isaiah 24. 16. Cf. T. B. Ber. 14b.

[20] Amos 4.12. Applied in this sense T. B. Shabb. 10a.

[21] T. B. Ber. 11a, Ta'anit 16a. Ṭur O. Ḥ. 25.3.

[22] Ps. 133.2. So interpreted T. B. Shabbat 153a.

[23] Deut. 28.10. On this point see my *Studies in Pharisaism and the Gospels*, 2nd series p. 203.

בני! הוי זהיר להתעטף בעטיפת מצוה, כסוי מצוה על גוף צדיק ינוח. וכל מי שאין כסוי מצוה בגופו נקרא לבושו בגד בוגדים בגדו, כי מעיד עדות שקר בעצמו:

בני! הכון לקראת אלהיך. ושים עטרת תפארת בראשך. השמן הטוב על הראש. והם התפלין. שם יוצרך ולוית חן הם לראשך. וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך. וקשור על זרועך חותם תבניתו הוא דמות כבוד ה': בת קול יוצאת בכל יום ואומרת, הברו,[11] נושאי כלי ה'! שלשה מלאכים הולכים לפני האדם באותה שעה ומכריזים ואומרים[12] תנו כבוד לדיוקנו של מלך ששכינת אל על ראשו ואומר לך עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר:

[11] Several versions give the quotation inaccurately; thus A reads הבריות.

[12] A. ואומר.

---

[24] Cant. 8.6 is so applied in the Midrash.

[25] Cf. Rashi's note on Isaiah 52.11.

[26] On guardian angels see *J. E.*, i, 587.

[27] Is. 49.3.

My son! Go not early to thy comrade's abode, greeting him before thou hast greeted God.[28] It is written: "For three things the earth doth quake," and one of the three is, "for a handmaid that is heir to her mistress."[29] Do not thou let thy fellow-man usurp the dignity due to his Master!

My son! Be among the first ten in Synagogue, that thou mayest enjoy the reward of all the ten[30]. Each of the other nine being in like case with thee, thy reward is increased a hundred-fold. Thus does public worship increase the worth of each man's prayer.[31] Happy he who is numbered!

My son! Enter the presence of thy Creator with the deepest reverence; and when thou prayest, know before Whom thou standest![32]

My son! Exert all thy bodily powers to attain to holiness, to subdue thy will unto God! "All my bones shall say: Lord who is like unto Thee, Who deliverest the poor from him who is too strong for him." And again: "Ascribe ye strength unto God," "God the Lord is my strength."[33]

[28] T. B. Ber. 14a, Nedarim 32b.

[29] Prov. 30.21

[30] T. B. Ber. 47b.

[31] Based on a verbal play on the text Prov. 8.17. The double ג in the word 'מצאוני' would amount numerically to 100 by *Gematriah*.

[32] T. B. Ber. 28b, in the name of Eleazar the Great.

[33] Ps. 35.10, 48.35; Ḥab. 3 (end). Cf. Yalḳuṭ on first passage.

בני! אל תשכים לבית חבירך[13] להזכיר עליו שם שמים לברכו. כתיב תחת שלש רגזה ארץ. ואחת מהם שפחה כי תירש גבירתה. וכל המברך נשמת חבירו קודם ברכת השם מוריש לשפחה הגברת:[14]

בני! הוי זהיר שתהיה מעשרה הראשונים בבית הכנסת. להיותך נוטל שכר כנגד כולם. כנגד כל העשרה, או כנגד כל הבאים? הלכתא כרבנן הלכתא. אלא נוטל שכר כנגד כל העשרה. וכל אחד מן העשרה הראשונים שכרו כנגד כלם והם כלל מאה. וזהו ומשחרי ימצאנני[15] בשני נונין. אשרי הנמנה!

בני! כשתכנס לפני יוצרך תכנס באימה וביראה. וכשאתה מתפלל דע לפני מי אתה עומד: בני! כל עצמותך תרגיש לקדש[16] בקדושה בכח גדול, לכוף יצרך אצלו. משום, כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך. מציל עני מחזק ממנו. ומשום, תנו עוז לאלהים, למנצח בנגינותי:

13 A. חבריך.
14 C ירושת הגברת.
15 A ימצאונני.
16 A לקדיש.

My son! In the house of learning, speak no idle words; but incline thine ear to the discourse of the wise. Consider nothing negligible; despise no man. For many pearls are found in the poor man's tunic. Nor may any man invade his neighbor's bounds,[34] nor expect to discover doctrine which his fellow is appointed to reveal, seeing that all was ordained before the Lord from the day on which the Law was created.

My son! Be zealous in visiting the sick, for sympathy lightens pain. Urge the patient to return, a penitent, to his Maker. Pray for him, and depart! Do not fatigue him by staying too long, for his malady is heavy enough already. Enter cheerfully, for his heart and eyes are on those who come in.[35]

My son! Bear thy part regularly in the burial of the dead, delivering them into the hand of their Maker, for great is this duty. Unto one who does a kindness which the receiver cannot requite, God renders unmerited favors.[36]

My son! Comfort the mourners, and speak to their heart.[37] The companions of Job were held punishable merely because they reproached when they should have consoled him.[38] Thus it is written[39]: "Ye have not spoken of Me the thing that is right, as My servant Job hath."

[34] Cf. Yoma 38b. Mid. on Prov. 2.7.

[35] Cf. Midrash on Ps. 41, T. B. Shabbat 32a, Ned. 40a.

[36] T. B. Ber. 18a, Sukkah 49a; Rabbah on Gen. 47.29.

[37] Gen. 50.21. Cf. Abot de R. Nathan 14.

[38] Pesiḳta (Buber) p. 117b.

[39] Job 42.7.

בני! אל תשיח שום שיחה בבית המדרש. והט אזנך ושמע[17] דברי חכמים. ואל תהי בז לכל דבר ואל תהי בז לכל אדם. כי כמה מרגליות ימצאו באפקריסתו של עני: אין אדם נכנס לתחומו של חבירו. ואין אדם יכול לחדש דבר בתורה שחבירו מזומן לחדשו. כי הכל מוכן לפניו, מיום שהתורה נבראת:

בני! הוי זהיר לבקר את החולה. כי המבקרו מקל חליו. והשתדל עמו לשוב לקונו. והתפלל עליו וצא! אל תכביד עליו ישיבתך, כי די לו מכובד חליו[18]: כשתכנס לחולה תכנס אצלו בשמחה. כי לבו ועיניו על הנכנסים עליו:

בני! הוי זהיר להוצאת המת לקוברו. ולהכניסו ביד קונך. כי מצוה גדולה היא עליך: כל העושה חסד חנם הקב"ה עושה עמו חסד חנם:

בני! הוי זהיר לנחם אבלים ולדבר על לבם. כי לא היו ראויים להענש חביריו של איוב אלא על שאמרו לו דברי קנטורין ולא דברי ניחומים. דכתיב, כי לא דברתם אלי נכונה כעבדי איוב:

17 לשמע.
18 A חוליו.

My son! "Better is it to go to the house of mourning than to the house of feasting,"[40] to discipline thy soul and pour out tears from thine eyes. He who sheds tears for a worthy man will not weep over his own children in their youth.[41]

My son! Join in bringing the bride to the canopy, help to gladden the bridegroom, for he who thus acts is as though he participated in the nuptial ceremony of the giving of the Law at Sinai.[42]

My son! Show honor to the poor, and draw out thy soul unto him[43]. Be punctilious to offer thy gift in secret, not in the public gaze. Give him food and drink in thy house, but do not watch him while he eats. His soul famishes, and perchance he swoops on the viands.[44]

My son! Crush not the poor with harsh words, for the Lord will plead his cause. Such conduct rouses on high many accusers, to whom there is no defence. But he who treats the poor with good-will and generosity acquires intercessors to plead his cause.[45]

My son! Prepare a viaticum for thy soul![46] and kindle a lamp to give light before thee. Leave it

[40] Eccles. 7.2. Cf. T. J. Ketub. 7.5.

[41] T. B. Shabb. 105b.

[42] Cf. Midrash on Numbers 7.1. There is a play on the words כלתו and כלה (bride).

[43] Isaiah 58.10.

[44] Job 9.26. Cf. Maim. Hilk. Berakot 7.6.

[45] Cf. Abot 4.11 for these terms.

[46] Cf. Tana Debe Eliyyahu 8, and parallels.

בני! טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משתה. לתת מוסר לנפשך, ולשפוך דמעות מעיניך. כי כל השופך דמעות על אדם כשר לא ישפוך דמעות על בניו כשהם קטנים.

בני! הוי זהיר בהכנסת כלה לחופה ולשמח חתן. שכל המשמחו כאלו קבל תורה מהר סיני. שנאמר, ויתן אל משה ככלותו. ככלתו כתיב. ודאי יום שנתנה תורה כיום שנכנסה כלה לחופה:

בני! הוי זהיר לכבד לעני ולהפק לו נפשך. ולתת לו מתנה בסתר ולא בפרהסיא. והאכילהו והשקהו בביתך. והעלים עינך מלהסתכל בו כשהוא אוכל. כי נפשו רעבה ותטוש עלי אוכל[19]:

בני! אל תדכא לעני בדבריך. כי ה' יריב ריבם. ועון זה גורם לכמה קנטורין[20] למעלה, לגלות חטאתיו לרעה. ומליץ לא נמצא עליו. וכל העושה לו רצונו ודברים טובים, קונה לו כמה פרקליטין למעלה. וכולם מליצים עליו לטובה:

בני! תקן צדה לנפשך. והדליק נר להאיר לפניך. ואל תניחהו להאיר אחריך שמא לא יוכלו

[19] So A. Some texts corrupt the quotation to ותטוב עליו אוכל. [20] Read קטיגורין.

not to those who come after thee, lest they be unable to kindle it, and it be left forever unlit. And thou wilt remain "in the twilight, in the evening of the day, in the blackness of night and the darkness."[47]

My son! Stop not thine ears at the cry of the poor, that the Lord may hearken to thy voice when thou criest. For he who is deaf to the appeal of others, when he crieth shall himself obtain no answer.[48]

My son! Whenever thou prayest, hold thyself as destitute in the presence of thy Maker. For there are many accusers against thee[48a]. Thus, Jacob realized this truth, for observe that he made himself like one poor and needy, for it is written: "I have an ox and an ass," like a poor and needy man.[49] So, too, King David describes himself in the same lowly terms, saying: "Incline thine ear, O Lord, and answer me; for I am poor and needy,"[50] though after a day of prayer[50a] he ascribes to himself a divine quality, and says in the sequel: "Keep my soul, for I am godly." Strive thou to fulfil the text: "Glorify not thyself in the presence of the King."[51]

[47] Prov. 7.9. Cf. Midrash on Ps. 119.105. The metaphor is applied to the darkness of a future consequent on a wasted life.

[48] Prov. 21.13.

[48a] A reference to Satan and his demons.

[49] Gen. 32.6. The Bible has the singular "ox" and "ass," used as collectives. But the author infers from this that Jacob intended to indicate poverty.

אחריך להאירו[21]. ואפילו שהוא לאחור לא ידליקוהו לעולם. ותשאר אתה בנשף בערב יום באישון לילה ואפלה:

בני! אל תאטם אזניך מזעקת דל, למען ישמע ה' את קולך בזעקתך. וכל האוטם אזנו מזעקת דל גם הוא יזעק ולא יענה:

בני! בכל תפלתך שים עצמך עני ואביון בפני בוראך. כי כמה הם מקטרגים עליך. כאשר ידע יעקב הענין. וראה שעשה דוגמתו כעני ואביון דכתיב[22] ויהי לי שור וחמור כעני ואביון. ודוד המלך ע"ה אמר הטה ה' אזנך ענני כי עני ואביון אני. כיון שעבר היום והמקום הכניס עצמו בחסד בוראו שנאמר לאחריו שמרה נפשי כי חסיד אני. וקיים בך אל תתהדר לפני מלך:

21 B. reads להאריך and omits next six words.

22 The reading of B is here adopted as against עשו for עשה of other texts.

---

50 Ps. 86.1.

50a The author plays upon the expression, "For unto Thee do I cry all the day," Ps. 86.3.

51 Prov. 25.6, applied to humility in prayer (Cf. Numbers Rabbah 4).

My son! Make full provision for the Sabbath joy, honoring it with all thy resources, nay beyond, in preparing repasts for day and night. Omit not the third meal. And order thy conversation aright on the Sabbath day.[52]

My son! Enter not thy house suddenly, still less enter thy neighbor's house without announcement.[53] Make not thyself too much feared in thine home, for this is the cause of many evils.[54]

My son! Drive anger out of thine heart, "for anger resteth in the bosom of fools[55], and a strange god rests on their head."[56]

My son! Love the wise, and attach thyself to them. Seek to know thy Maker, for "that the soul be without knowledge is not good."[57] Salute all men and speak the truth.

My son! Be chaste, and self-restrained in all thine actions. When thou sittest at thy table to eat, remember that thou art in the presence of the King. Be not a snatcher or a glutton. Wash thy hands before and after the meal, for both actions are essential.[58] If thou drinkest while

[52] T. B. Shabbat 113b, 117, etc.

[53] T. B. Pesaḥ. 112a.

[54] T. B. Giṭṭin 6b and often.

[55] Eccles. 7.8.

[56] Anger is compared to idolatry. See T. B. Shabb. 105b, Maim. Hilk. De'ot 2.3.

[57] Prov. 19.2.

[58] T. B. Ber. 53b.

בני! הוי זהיר בעונג שבת לכבדו כפי כחך ולענגו במאכל ובמשתה ובסעודת הלילה[23]. אל תשים עצמך כעני כי אם תכבדהו[24] יותר מיכלתך והזהר בסעודה השלישית. והוי זהיר בדבורך ביום השבת. כי על הכל אתה עתיד ליתן דין וחשבון:

בני! אל תכנס לביתך פתאום. וכל שכן לבית חבירך. ואל תטיל אימה יתירה בתוך ביתך כי כמה רעות גורמת האימה:

בני! הסר כעס מלבך. כי כעס בחיק[25] כסילים ינוח ואל זר שורה על ראשם:

בני! אהוב את החכמים, ורדוף אחריהם, השתדל לדעת בוראך. כי בלא דעת נפש לא טוב. והוי זהיר לתת שלום לכל אדם, ודבר אמת:

בני! הוי זהיר להיות צנוע בכל מעשיך[26]. והוי צנוע בדבר אחר: בני! כשתשב על שולחנך לאכול, דע שאתה עומד לפני המלך. אל תהי חצוף ובלען. הוי זהיר במים הראשונים ובמים אחרונים, כי שניהם לצורך. כשאוכלין בני השולחן, ואתה שותה, אל

[23] B omits these two words, substituting חלילה after כעני. [24] So B adds. [25] A inaccurately בלב.
[26] So B. But A, L read במקום מגולה. C, D בבית הכסא ואל תפרע עצמך במקום מגולה.

the rest are eating, do not obtrusively recite the benediction over the wine. Speak not during the meal,[59] not even words of Torah.

My son! Nevertheless never omit to discourse of the Torah at the table,[60] for a table whereat there is no discourse of Torah is full of filthy vomit, in that the All-present is not in their thoughts.[61]

My son! When thou visitest a sick man who is without means, go not to him with empty hands. When he awakes, be quick to offer refreshment to him, and he will esteem it as though thou didst uphold and restore his soul [62]. The Lord will requite thee!

My son! Reveal not thy secret to thy wife. [63] Be of faithful spirit to all, [64] betray not another's confidence even when thou art at strife with him.[65]

My son! Eat herbs rather than beg from others, and if thou beggest, ask only for thine absolute need.[66] Prefer death to making thyself a burden on thy fellow-creatures![67]

My son! It is incumbent on thee to beget children, and to rear them for the study of the Torah. [68] For their sake thou wilt be worthy of eternal life.[69]

[59] T. B. Ta'anit 5b.

[60] After the meal.

[61] For this application of Isaiah 28.8, see Abot 3.4.

[62] T. B. Nedarim 40a.

[63] Micah 7.5. Genesis Rabbah 54.

[64] Prov. 11.13.

[65] Prov. 25.9. Cf. T. B. Ḥullin 89a.

תרים קולך בברכת היין. ואל תשיח בתוך הסעודה, ואפילו בדברי תורה:

בני! הוי זהיר בדברי תורה לאמר על השולחן. וכל שולחן שאין עליו דברי תורה נקרא קיא צואה בלי מקום:

בני! הוי זהיר כשתכנס לחולה, ואין לו, אל תכנס בידים ריקניות. כשיקום, הוי מקדים לו המאכל. ויחשב עליך כאלו אתה מקימו ומשיב נפשו. וגמולך ישלם לך בוראך:

בני! אל תגלה סודך לאשתך. הוי נאמן רוח אצל כל אדם. ואל תגלה סוד חבירך[27] בריבך עמו. כל שכן בהיותו בשקט עמך:

בני! הוי זהיר לאכול את העשבים ואל תשאל מבני אדם. וכשתשאל שאל לצורך: תבחר מחנק לנפשך ואל תצטרך לבריות:

בני! הוי זהיר להיות לך בנים, ולגדלם לתלמוד תורה. כי בשבילם תזכה לחיי העולם הבא: בני!

27 So B; while A reads סודך and C סודו.

---

66 T. B. Pes. 114a; Sanh. 108b.
67 Job 7.15. Cf. Rabbah on Exod. 31.12 and often.
68 T. B. Yeb. 63b.
69 T. B. Shabb. 127a; Sanh. 104a.

My son! Beware lest thy wife be over generous to her first son-in-law. Appoint not the latter as administrator over thy household.[70] My son! Approach not thy wife near her menstrual period. Avoid all grossness. Hold aloof from what is foul and from what has the appearance of foulness.[71] Pass not behind a woman in the street nor between two women.

My son! Be on thy guard lest thou provoke any of the wise, for his anger is as a viper's venom, the poison of a basilisk which will not be charmed.[72] But if there be death in such a one's wrath, there is life in his good-will.[73]

My son! Walk not alone, judge not alone, testify not alone, nor be witness and judge at the same time. None may judge alone save One.[74]

My son! Be no cause of plaint to orphan or widow, for God is the father of the fatherless and judge of the widows. Rob them not, seeing that He hath already deprived them of all their happiness.[75] Hence "He will despoil of life those that despoil them."

[70] T. B. Pes. 113; Ber. 63a. [71] T. B. Ḥullin 44b.

[72] Ps. 140.4, Jer. 8.17. See the variant Abot ii, 6. Cf. *J. E.* v, 280. Contrast Hillel's proverbial graciousness (T. B. Shabb. 30). [73] T. B. Ketub. 103a.

[74] Abot 4.4, 8; T. B. Makk. 12a.

[75] Klein renders: "Seeing that all the good that befalls them He has ordained." This is very forced, for יגפ is taken in two senses: *to rob* and *to fix*. A possible alternative is: "Seeing that he (their oppressor) robs them of all good." The texts quoted are Ps. 68.6, Prov. 22.23.

הוי זהיר באשתך מחתנה הראשון. ואל תמנהו אפטרופוס בביתך: בני! אל תקרב לאשתך קרוב לוסתה. והתרחק מן הכיעור ומן הדומה לו. ואל תעבור אחרי אשה בשוק. ואל תעבור בין שתי נשים:

בני! הוי זהיר שלא תקפיד לחכם. כי חמתו חמת עכשוב. וחמתו צפעוני שאין לו לחש. חמתו מות ורצונו חיים:

בני! אל תלך יחידי ואל תדין יחידי ואל תעיד יחידי[28] ואל תהי עד ודיין כאחד[29]. כי אין יחידי ודיין זולתי אחד:

בני! הוי זהיר מזעקת יתום ואלמנה. כי הוא אבי יתומים ודיין אלמנות. אל תהי להם קובע, הואיל והוא קובע כל טוב שלהם. על כן הוא קובע את קובעיהם נפש:

[28] This clause is omitted in several texts.

[29] B יחידי.

My son! Set all thy sins in the scale, and thy repentance will make even the balance. Thereafter add confession and prayer, to make overweight in thy favor.

My son! Keep far from a wicked neighbor, and from him whose reputation is evil, for what they say of him below accords with what they say of him on high. [76]

My son! "Rejoice not when thine enemy falleth, and let not thy heart be glad when he stumbleth, lest the Lord see it and it displease Him, and He turn away His wrath from him [to thee]." But "if thine enemy be hungry give him bread to eat."[77]

My son! Pursue not after authority, for every thing is decreed from on high. God confers greatness where He wills, and daily He proclaims those whom He hath called by name. Thus is it written that Israel was called upon to recognize: "Behold the Lord hath called by name Bezalel."[78]

My son! Be not as a fly o'er thy fellow-man's sore, leaving the healthy parts and pouncing on the plague spot. Cover up thy neighbor's disease, and lay not his corruption bare to the world. [79]

My son! Haste to the performance of a duty, and let it not seem light in thine eyes. Say not, this is light, that is important, for thou knowest

[76] Cf. Abot 3.10.

[77] Prov. 24.17, 25.21.

[78] Exod. 31.2, 35.30. T. B. Ber. 55a. On Predestination see *J. E.* v, 351; x, 181.

[79] Cf. Mid. Tanḥuma on Deut. 25.17.

בני! כל חטאתיך שים במשקל, ותשובתך במאזנים ישאו יחד. ואחרי כן תן וידוי ותפלה להכריע המשקל:

בני! התרחק משכן רע, ומאדם ששמועתו רעה. כשם שאומרים עליו מלמטה, אומרים עליו מלמעלה:

בני! בנפול אויבך אל תשמח פן יראה ה' ורע בעיניו[30] והשיב מעליו אפו. אבל אם רעב שונאך האכילהו לחם:

בני! אל תרדוף אחר השררה. כי הכל נזור מלמעלה, ולאשר יחפוץ יתננה. בכל יום הקב"ה קורא על זה בעצמו, ראו קראתי בשם! ראו קרא ה' בשם בצלאל:

בני! אל תהי כזבוב[31] לחבירך על נגעו. שמניח מקום בריא ושורה על הנגע. כסה לחבירך על נגעו ואל תגלה קלקולו[32] לעולם:

בני! הוי רץ לדבר מצוה. ואל תהי המצוה קלה בעיניך. ואל תאמר זו קלה וזו חמורה. כי אינך

30 So A. Several texts have לו.

31 So C, D; but A, B, L have the curious reading כאוב.

32 L קלקול.

not the grant of reward for each. Let all thy deeds be done in the Name of Heaven![80]

My son! Be not righteous overmuch, neither be thou overmuch wicked.[81] Nor let thyself become over-yielding to the extent of drinking water left over from the lips of thy friend.[82] For the breath cometh out from within his throat, and thou art unaware who is suffering from disease. Be bashful in all matters, but efface not thyself at the cost of thy health. Yet in the house of study be thou modest. Behave there as one unlearned, even though thy comrades laugh at thee for it.[83]

My son! Sit not in the company of calumniators and slanderers, for all is noted on high, and is recorded in a book. And all who are present are inscribed in the list of offenders.

My son! Drink not borrowed waters[84], eat not from everyman's hand. Cook not in a pan which has already been used by another, still less if two have previously cooked in it and have departed from the world. For already the angel of destruction recognizes it[85].

[80] T. B. Ber. 6b; Abot 2.1, 4.2, etc.

[81] Eccles. 7.16,17.

[82] Cf. Comm. on Ṭur Oraḥ Ḥayyim Ch. 8.

[83] T. B. Ber. 43b.

[84] See *J.E.*, iv, 516.

[85] T. B. Pes. 111, 112; Yeb. 64b. These metaphors are often applied to cases of re-marriage.

יודע מתן שכרן של מצות. כל מעשיך יהיו לשם שמים:

בני! אל תהי צדיק הרבה ואל תרשע[33] הרבה. ואל תהי בישן הרבה, אפילו לשתות מים הנשארים מפיו של חבירך. כי ההבל יוצא מבית חללו ואינך יודע איזה חולה[34] בגופו: בכל דבר הוי בישן, ובמקום שההיזק שכיח[35] אל תהי בישן: לעולם הוי מנבל עצמך בבית המדרש. ואפילו ששחקו חביריך עליך:

בני! אל תשב בחבורת האומרים גנאי מחביריהם ובעלי לשון הרע. כי כל הדברים עולים, ובספר נכתבים. וכל העומדים שם נכתבים בחבורת[36] הרשע ובחבורת לשון הרע:

בני! אל תשתה מים שאולים. ואל תאכל מאכל מיד כל אדם. הוי משתין בפני מאה, ואל תשתה מים בפני אחד: בני! אל תבשל בקדרה שבשל בה חבירך. וכל שכן אם בשלו בה שנים ונסתלקו מן העולם. כי כבר מלאך משחית מכיר בה:

33 B תרשיע. 34 A חולי. 35 A שכיב ההיזק.
36 A B L חבורת, and so in next occurrence of word.

My son! Wed not an unworthy woman: woe to the tarnished who tarnishes his seed![86] Absalom and Adonijah, the offspring of such a union, wrought many evils to Israel. They were unchaste and stirred up rebellion. My son! Have no marital intercourse with thy wife while she is suckling her child. Do not leave an infant in his cradle alone in the house by day or night, nor pass thou the night alone in any abode. For under such circumstances, Lilith seizes man or child in her fatal embrace.[87]

My son! Zealously bring up thy children in the study of the Law. Withdraw them not from it! For he who so acts shortens his life; the Holy One weeps over such a one day by day.[88]

My son! Drink no water that has been left uncovered overnight. Many pitfalls exist in the world, and in them men are caught, as birds are trapped in a snare.

My son! Sit not in the sun's shadow in the summer months (Tammuz and Ab); still less mayest thou sleep in the light of the moon, especially when it is crescent. Concerning these things does the text speak[89]: "The sun shall not

[86] T. B. Ḳidd. 70a.
[87] On Lilith see *J.E*, viii, 87.
[88] T. B. Ḥagigah 5b.
[89] Ps. 121.6

בני! הוי זהיר מאשה שאינה הגונה לך. אוי לו לפסול[37] שפוסל את זרעו! אבשלום גרם כמה רעות לישראל. רדף אחר אביו להרגו ושכב את נשיו. אדוניהו אחיו הפליג על המלוכה ובקש לאשת אביו[38]: בני! הוי זהיר שלא תשמש מטתך בשעה שהיא מיניקת את בנה. ואל תניחהו[39] בעריסתו יחידי בבית, בין ביום ובין בלילה: ואל תהי ישן יחידי בלילה בשום בית. כי בדברים אלו לילית מזומנת להזיק. וכיון שאוחזת לאדם או לתינוק, היא מוציאתו מן העולם:

בני! הוי זהיר לגדל בניך לתלמוד תורה, ואל תסלקם ממנה. שכל המסלק בנו מן התורה יסתלקו ימיו מן העולם. מפני שהקב"ה בוכה עליו בכל יום ויום:

בני! הוי זהיר שלא תשתה מים מגולים בלילה. כי כמה מקטרגים משתכחים בעולם. ובהם נוקשים בני אדם כצפורים[40] הנאחזים בפח:

בני! אל תשב בצל חמה בימי תמוז ואב. וכל שכן שלא תישן בלילה לאור הלבנה. ועל זה נאמר

37 L למי. 38 A omits לאשת. The omission is explained by the reading of L ובקש אביו להרגו. 39 C תנח בנך. 40 A, C, L ובהם יוקשים בני אדם חסרים כדגים.

smite thee by day nor the moon by night," by day because of Keteb Meriri, by night because of Igrath bath Mahalath.[90] But "the Lord shall keep thee from all evil, He shall keep thy soul. The Lord shall guard thy going out and thy coming in, from this time forth and for ever."[91]

My son! Snatch not at flesh while the steam is rising from it, whether the meat be roasted or boiled. Eat no food prepared in a pan in which no cooking had been done for thirty days.[92]

My son! Give unto thy Creator His share of all thy food. This, God's portion, belongs to the poor. Therefore select of the choicest viands on thy table and present them to thy Maker. "Thou shalt not curse the deaf, but thou shalt fear thy God."[93]

My son! Be it known unto thee that the hope of the righteous is the happiness which is reserved in the fairest region of the universe, a treasured place and secret, wherein none may abide but the clean and sanctified souls invited to enter. It is the Holy One's Plantation of Delight, 'twas formed ere earth came into being, and is not of this world![94]

[90] Names given to evil spirits, T. B. Pes. 112b, etc. See *J.E.*, iv, 516.

[91] Ps. 121.7.

[92] For the folklore elements see *J.E.*, art. Demonology, and list of articles pp. 425–6. The coincidence of certain folk-superstitions with modern hygienic rules is very arresting. As Sir J. Frazer has shown, magic is in a sense early empirical science.

[93] This quotation of Levit. 19.14 seems to mean that the benefactor must not impose on the recipient's ig-

יומם השמש לא יככה וירח בלילה. ביום מפני קטב מרירי, ובלילה מפני אגרת בת מחלת. וכל שכן כשלבנה[41] בחידושה. ה' ישמרך מכל רע ישמור את נפשך. ה' ישמור צאתך ובואך מעתה ועד עולם:

בני! אל תאכל בשר בעוד שמסלקת ההבל, בין צלי בין מבושל. ואל תאכל תבשיל מקדרה שלא בשלו בה שלושים יום:

בני! הוי זהיר מכל מאכל לתת חלקו לבוראך. והחלק שלו הוא של עניים. לפיכך טול מן היפה שבשולחנך לתת לקונך: אל תקלל חרש ויראת מאלהיך:

בני! דע כי בטחון הצדיקים הוא הטוב הגנוז מבחר תבל ארצו. והוא מקום גנוז וסתור ואין כל בריה יכולה לעמוד באותו מקום זולתי הרוחות הקדושות הטהורות המזומנות ליכנס לאותו מקום. והמקום ההוא מטע שעשועים של הקב"ה. ונברא קודם שנברא העולם. אינו מן העולם הזה:[42]

41 Interesting, as showing how variants arise, is the reading of A which has וכשלבנה for these 3 words.

42 B ואינו בעולם הזה רק בעולם הבא.

---

norance by bestowing the less dainty morsels. God is not deceived. 94 See *J.E.*, ix, 575, *seq.*

מוסר אב: צואת ר' יהודה אבן תבון

A FATHER'S ADMONITION BY JUDAH IBN TIBBON

III

A FATHER'S ADMONITION

BY JUDAH IBN TIBBON.

Born in Granada about 1120, Judah son of Saul Ibn Tibbon was forced to leave Spain in the middle of the twelfth century. The cause may be presumed to have been the same persecution by the Almohades which drove Maimonides from Cordova. Ibn Tibbon went to Provence and in 1160 Benjamin of Tudela found him practising as a physician at Lunel. His Testament is obviously the work of a medical man; equally it is the work of a cultured man of letters. Indeed he fills an important place in the history of Hebrew literature, for, to use his son Samuel's justly eulogistic phrase, Judah Ibn Tibbon was the "father of translators". He was the translator of works by Baḥya, Jehuda Halevi, Ibn Gabirol, and Ibn Janaḥ. It is very doubtful whether he translated also the *Choice of Pearls*. He quotes the work in the Testament, but scarcely in terms implying that he had himself rendered the maxims. He refers to two of his own works otherwise unknown. On his activity as translator see Steinschneider, *Heb. Ueber.* 4, 215; *J. E.* vi, 544.

In Lunel, Judah Ibn Tibbon enjoyed the friendship of a scholarly circle (cf. *J. E.* loc. cit.). He was an ardent collector of books, and it is no doubt his library that is referred to by his son in the latter's preface to the Hebrew translation of Maimonides' *Guide for the Perplexed*. The

ג

מוסר אב: צואת ר' יהודה אבן תבון

יהודה בן שאול אבן תבון נולד בעיר גראנאדא בערך שנת תת"ף לאלף החמישי, וכבן שלשים הוכרח לעזוב את ספרד. אפשר לשער שסבת גלותו מארץ מולדתו היתה רדיפת היהודים ע"י האלמוהדים אשר לרגלה נגרש גם הרמב"ם מקורדובה. אבן תבון הלך למדינת פרובינצא, ובשנת תתק"ך מצא אותו בנימין מטודילא מתפרנס בתור רופא בלוניל. נקל לראות שצואתו היא מעשה ידי רופא וגם סופר משכיל. אין כל ספק שאבן תבון ממלא מקום חשוב בתולדות הספרות העברית, ובצדק אומר עליו בנו שמואל שהיה „אבי המעתיקים". הוא העתיק מערבית לעברית את ספריהם של בחיי, יהודה הלוי, אבן גבירול ואבן גנאח. ספק גדול הוא אם העתיק גם את „מבחר הפנינים". הוא מביא בצואתו איזה פתגמים ומבטאים מן הספר הזה, אבל לא בסגנון שאפשר היה להסיק ממנו שהוא בעצמו העתיק אותם. בצואתו הוא מזכיר ג'כ שנים מחבוריו שאינם נודעים משום מקור אחר. בנוגע למלאכת ההעתקה שלו עיין בספרו של שטיינשניידר, העברעאישע איבערזעטצונגען, דף ד' ורט"ו; האנציקלופדיה היהודית האנגלית, כרך ששי, דף תקמ"ד.

בלוניל התרועע יהודה אבן תבון לחברת אנשים חכמים ומלומדים (עיין באנציקלופדיה היהודית האנגלית, במקום הנזכר לעיל). הוא אהב לאסוף ספרים הרבה, ואין כל ספק שבהקדמתו אל ההעתקה העברית של „מורה נבוכים" להרמב"ם

J. E. states that Samuel was born c. 1150 and that the Testament was written in or after 1190. It seems difficult to reconcile some of the expressions in the Testament with a forty-year old recipient; on the other hand, some parts clearly require us to think of Samuel as no longer young. The puzzle is solved when we remember that parents often began such Testaments when their child was young, and completed them many years later, just as nowadays codicils are added to wills. The Testament of Judah Ibn Tibbon bears many marks of having been more than once supplemented and revised. As rendered below, the last lines of the metrical epilogue seem to confirm this. "Thrice these counsels have I written out." It must, however, be confessed that the word rendered "thrice" is employed by Judah in another poem of his to mean "excellent things" (see the lines printed by L. Dukes in *Path of Good Men*, p. xi).

The author's laments as to his sufferings refer to his earlier years. In Lunel he appears to have prospered well. But he was clearly a sensitive soul, and he was distressed when his daughters, on their marriage, left him for other cities. His tone of querulous affection for his son is also very human. He obviously believed in his son's abilities, and resolved to cultivate them to the utmost. His resolve bore fruit, for Samuel attained to fame, yet the father certainly diagnosed his son's disposition with accuracy, for Samuel was of a restless nature and does not appear to have settled for long in any one place after his father's death. Judah's advice as to the study of Arabic was taken to heart by Samuel, who was complimented on his Arabic proficiency by Maimonides. Judah's insistent declaration that the "style is the man" applied to handwriting as well as to the substance of what was written. So, later on, Joseph Ezobi in his Silver Bowl told his son:

בנו שמואל מרמז לאוצר הספרים שלו. לפי האנציקלופדיה היהודית האנגלית נולד שמואל בערך תתק"י והצוואה נכתבה בשנת תתק"ן או אח"כ. קשה להלום איזה מן המבטאים של הצואה לזרע בן ארבעים; ולהפך, מבטאים אחרים מכריחים אותנו להניח ששמואל כבר לא היה צעיר. החידה הזאת נפתרת כשזוכרים אנחנו שלפעמים קרובות התחילו האבות לכתוב צוואות בשעה שבנם היה עוד צעיר ועול ימים ולא השלימון כי אם שנים רבות אח"כ, כמו שבימינו החדשים סמפונים נוספים אל צוואות מזמן לזמן. ובאמת צואת יהודה אבן תבון נושאת הוים רבים המעידים על מלואים והגהות שנצטרפו אליה לעתים תכופות. כפי שנעתקה להלן, החרוזים האחרונים בסופה כמו מחזקים את ההשערה הזאת: „ושלישים כתבתים לך". אבל נחוץ להודות שהמלה הנעתקת „שלש פעמים" משמשת בשיר אחר של יהודה במובן „דברים נעלים" (ראה את הטורים שהדפיס יהודה ליב דוקעס בספר „אורחות צדיקים", דף XI).

תרעומות המחבר על ענוייו ויסוריו מוסבות על חייו הקדומים בספרד. בלוניל, כנראה, זרחה עליו שמש ההצלחה. אכן ברור הוא שהיה בעל מזג רך ונפש מתרגשת, ויצטער הרבה כשבנותיו נשאו לאנשים ויעזבוהו ללכת לערים אחרות. דבריו המוכיחים והמלטפים לבנו הם ג"כ כדרך הבריות. אין כל ספק שהאמין בכשרונות בנו ויחליט לפתחם ולשכללם בכל האפשר. עמלו זה נשא פרי ישוה לו, כי שמע שמואל יצא לשם ולתהלה; ובכ"ז הכיר האב היטב את תכונת בנו הסוערת שאינה יודעת מרגוע, כי כידוע נשאר שמואל נע ונד תמיד וכנראה לא התישב לעולם לזמן ארוך במקום קבוע אחרי מות אביו. שמואל שם לבו לעצת אביו בנוגע ללמוד שפת ערב, כי הרמב"ם הלל אותו על ידיעתו הרבה בשפה זו. המימרא השגורה של יהודה ש„הסנגון הוא האיש" מוסבה גם על הכתב גם על התוכן של הכתב. דומה לה מה שאמר יוסף אזובי לבניו ב„קערת הכסף" שלו:

For in his penmanship man stands revealed,
Purest intent by chastest style is sealed.

Judah Ibn Tibbon's hero was Samuel the Nagid, who in Judah's youth attained to high place in Granada because of his skill as a writer of Arabic. The Nagid was indeed worthy of Judah's homage. For as statesman, scholar and philanthropist the Nagid stands out for the beauty of his character no less than for the splendor of his attainments. As to Judah Ibn Tibbon's own character, his fidelity to his friends and his generosity as to lending his books are notable, as is his desire that his son should emulate his example. His beautiful comparison of his library to a garden is worthy of Ruskin; he anticipates the charm of the sylvan vignettes on the Bewick ex libris of a much later date—*inter folia fructus*, or again *In tali nunquam lassat venatio sylva.*

The text of the Testament depends on a single MS. in the Bodleian Library (Cat. Neubauer, No. 2219, 3). It was printed from this MS. twice in one year, 1852, in Berlin and in London. The present edition has been derived directly from the MS. and several misreadings and misprints in the former editions have been corrected. The many quotations from Samuel the Nagid's poems have been checked with the readings in Harkavy's edition of the Nagid's verses, and Harkavy's text has often been preferred. It has not been possible to collate these quotations with the MS. in the possession of Mr. David Sassoon. (In the Notes S refers to Steinschneider's Berlin edition, O to the Oxford MS.). To the English edition of 1852 (*The Paths of Good Men*, ed. H. Edelman) a translation was added by M. H. Bresslau. This has been of much service, but has not been bodily adopted. The original

בספרו האנוש נכר וכתב
לשכל שולחו עדות ברורה.

גבורו של יהודה אבן תבון היה שמואל הנגיד אשר בימי בחרותו
של יהודה התמחה בגראנאדא לסופר בקי ומהיר בשפת ערב.
באמת היה שמואל הנגיד ראוי והגון לתהלתו של יהודה אבן
תבון, כי בתור איש מדינה, תלמיד חכם ובעל צדקה היה עולה
ובולט משום מזגו היפה באותה מדה שהיה נבדל ונפרד
בכשרונותיו המצוינים. בנוגע לאפיו של יהודה אבן תבון,
הנה יש להרים על נס את מסירת נפשו לרעיו ונדבת רוחו
בהלואת ספריו, כמו שיש להלל את חפצו שבנו ילך בעקבותיו.
הדמיון היפה שהוא מדמה את אוצר הספרים שלו לגן הוא
ראוי והגון לאיש כרוסקין; והוא טועם מראש את קסם העולם
הצומח הנמצא בציורי עקס־ליבריס של בעוויק בתקופה יותר
מאוחרת–in tali nunquam או שוב inter folia fructus
lassat venatio sylva.

נוסח הצואה תלוי בכתב־יד יחיד ומיוחד הנמצא בבית
עקד הספרים הבודליאני (רשימת נייבויער, נומר 3, 2219)
ונדפס מן הכ"י הזה פעמים בשנה אחת, שנת תרי"ב, בברלין
ובלונדון. המהדורה הנוכחית נוסדה על הכ"י, ועל ידו תקנתי
איזה שגיאות קריאה ודפוס של ההוצאות הראשונות. השויתי נב
את החרוזים הרבים שהוא מביא משירי שמואל הנגיד לנוסח
המזוקק של שירי הנגיד בהוצאת הרכבי, ולפעמים קרובו
בכרתי את האחרון על הראשון. לדאבוני אי אפשר היה לי
להשוות את החרוזים האלה לכ"י הנמצא תחת ידו של דוד
ששון. בהערותי קראתי S למהדורת ברלין של שטיינשניידר
O לכ"י אוקספורד. למהדורת לונדון של תרי"ב („אורחות
צדיקים", הוצאת צבי הירש עדעלמאן) נוספה העתקה אנגלית
ע"י מרדכי ברעסלוי, והעתקה זו היתה לי לעזר גדול, אבל לא

text is sometimes in rhyme, and both Prologue and Epilogue are in rhymed verse. These have been turned into rhythmical prose.

The generosity of the author with regard to the loan of his books is paralleled by the Testament of R. Eleazar bar Perahyah (apparently of the fourteenth century). This is to be seen in the Oxford MS. of Maimonides' *Code* (Cat. Neub. No. 577, cf. Edelman, *Treasures of Oxford*, 1851, p. xxi). This testator died young, and bequeathed the whole of this MS., which bears Maimonides' autographic declaration that the copy is accurate, to the Beth-Din. It was not to be sold or otherwise disposed of, nor was it to be used for study. But it was to remain for ever at the disposal of students for the correction of their copies. As a rather grim comment on the bequest, Edelman tells us that Prof. Huntingdon had no difficulty in acquiring the Codex at Cairo "at a comparatively cheap price."

In the Name of God,[1] whose Memorial be exalted and praised for ever!

[This Admonition was composed by the great philosopher, Rabbi Judah son of Saul Ibn Tibbon, for his son, the distinguished scholar Samuel, in his youth; be their memory for a blessing!]

Take a Father's Admonition, from a heart disturbed
At parting from thee, like a sea in storm;

[1] Heb. in the name of the Name.

הבאתיה כמות שהיא. יש אשר הנוסח העברי הוא בחרוזים, כמו הראש והסוף. חרוזים כאלה העתקתי לפרחה שקולה אף כי לא חרוזה.

נדבת רוחו של המחבר ביחס להלואת ספריו מוצאת את משלה בצואת רבי אלעזר בר פרחיה (כמדומה במאה הארבע עשרה). זאת אפשר לראות בכ"י אוקספורד של ה"יד החזקה" להרמב"ם (רשימת נייבויער, נומר 577, ראה עדעלמאן, „גנזי אוקספורד", תרי"א, דף XXI). בעל הצואה הזאת מת בדמי ימיו וינחיל לבית דין את הכ"י כלו, הנושא מודעה מהרמב"ם בכתיבת יד עצמו ששטר הצואה הוא נכון ומדויק. הוא אסר למכור אותו או למסור אותו לאחרים באיזה אופן שיהיה, וגם התנגד לשמושו בלמוד; אבל התלמידים הורשו להשתמש בו בכדי לתקן את השגיאות הנמצאות בהעתקיהם. בתור באור מר על עזבון המנוח מודיענו עדעלמאן שעלה ביד הפרופיסור הונטינגדון לקנות את הכ"י היקר הזה בקהירה „במחיר נמוך בערך".

בשם השם[1] יתעלה וישתבח זכרו לנצח. זה מוסר חבר אותו החכם הגדול ר' יהודה בר' שאול בן תבון זצ"ל לבנו החכם הכולל שמואל בבחרותו זכרונם לברכה:

קח מוסר אב מלב נכאב
לפרידתך כים הומה.[2]

[1] The MS. always has השם with a horizontal line over the last two letters.

[2] The division of the lines into two halves follows the MS. The H. edition disregards it.

With boundless grief without all intermission,
His eye is poured out and ceaseth never![2]
God has tried him by migration of his children
As none among fathers has been tried before![3]
Against him, too, Destiny has conspired,
Beguiling him with its enticements;
It cast him into depths of loneliness,
And threw him into a sea of sorrows!
With exile and yearning it afflicted him,
And in their robes was he disguised;[4]
Yea, Time came with storm and raging,
To stir and overwhelm his heart![5]
On his platter it put wormwood,
And poison it mixed in his cup;[6]
Strained were his eyes with weeping; well-
Nigh was he sightless as the blind;
Had his tears dropped down on a desert,
They had made reeds and rushes flourish!
So he ate the bread of misery, and drank
Athirst, tears in flowing measure;[7]

[2] Lam. 3.49.

[3] For the personal history of the author, see above p. 51f.

[4] E. renders: "It afflicted him with wandering and shame. And by their pains he was struck dumb."

[5] Job 39.24.

[6] Ps. 69.22.

[7] Ps. 80.6.

וברוב תוגה מאין פוגה
עינו נגרה לא תדמה.
נסהו אל בנדוד בנים
עד אין לו באבות דומה.
וזמן הסית את לבו בו
ויפתה אותו וירמה.
השליכו במצולות פירוד
ובים תוגות אותו ירמה.
בנדוד ובכוסף יענהו
ובמדויהם יהיה נדמה.
וברעש ורוגז יבוא
לרגיז את לבו ויגמא.
ובברותו לענה ישים
לצמאו רוש אותו יגמא.
כלו עיניו בדמעיו כמ־
עט[3] לא יראה אור כסומא.
לו ירדו על ארץ ציה
הצמיחו קנה וגומא.
יאכל לחם דמעה ישתה
בדמעות שליש בצמא[4]

[3] The MS. divides כמעט [4] H. כצמא.

His soul abhorred all viands,[8]
In his eyes his meat was unclean!
My God, O wherefore hath befallen me
So grievous an ill, or for what sin?
Till when must I live on enduring
This separation, O Lord, how long?[9]

My son, list to my precepts, neglect none of my injunctions. Set my Admonition before thine eyes, thus shalt thou prosper and prolong thy days in pleasantness!

Thou knowest, my son, that the Creator did not specify a recompense for any of the Ten Commandments except for honoring parents. Length of days and happiness were the appointed meed of obedience. For the Pentateuch says:[10] "Honour thy father and thy mother. . . . that thy days may be long, and that it may go well with thee;" and in the Prophecies, God asks of Israel: "If then I be a father, where is My honour?"[11] I need not recall to thee the recompense of the children of Jonadab, son of Rechab, who kept their father's ordinance; and how the Creator used their example for reproof of Israel, and granted to the Rechabites the appointed requital of happiness and longevity, as thou wilt find in the section referring to that subject.[12]

[8] Ps. 107.18.

[9] Several phrases in these verses are reminiscent of Samuel ha-Nagid, whom our author cites so often. Cf. e. g. No. iv in Harkavy's edition of ha-Nagid's poems.

[10] Deut. 5.16.

[11] Mal. 1.6.

[12] Jer. 35.

ותתעב כל אוכל נפשו
ובעיניו כל לחמו טמא.
אלי אלי במה היתה
לי זאת הרעה או על מה?
או עד מתי אשא עלי
פירוד[5] הזה או עד כמה?

בני! למצותי הקשיבה. ואל תפל דבר מכל הדברים אשר אצוך. ושים מוסרי נגד עיניך ונוכח פניך. כי אז תצליח את דרכיך ואז תשכיל. והארכת ימים בטוב ובנעימים!

בני! כבר ידעת כי הבורא לא פירש גמול על אחת מעשרת הדברים כי אם על כבוד אבות. שייעד עליהם באורך חיים וימים טובים. כמו שאמר למען יאריכון ימיך ולמען ייטב לך. ואמר בתוכחות, אם אב אני איה כבודי? וכבר ידעת מה היה גמול בני יונדב בן רכב ששמרו מצות אביהם. והוכיח הבורא בהם את ישראל וייעד אותם במה שייעד מהגמול הטוב ואריכות ימים. כאשר תמצא בפרשת הענין ההוא:

[5] H. הפירוד.

Thou knowest, my son, how I swaddled thee and brought thee up, how I led thee in the paths of wisdom and virtue. I fed and clothed thee; I spent myself in educating and protecting thee. I sacrificed my sleep to make thee wise beyond thy fellows, and to raise thee to the highest degree of science and morals. These twelve years I have denied myself the usual pleasures and relaxations of men for thy sake, and I still toil for thine inheritance.

I have honored thee by providing an extensive library for thy use, and have thus relieved thee of the necessity to borrow books. Most students must bustle about to seek books, often without finding them. But thou, thanks be to God, lendest and borrowest not. Of many books, indeed, thou ownest two or three copies. I have besides made[13] for thee books on all sciences, hoping that thy hand might "find them all as a nest."[14] Seeing that thy Creator had graced thee with a wise and understanding heart, I journeyed to the ends of the earth, and fetched for thee a teacher in secular sciences. I minded neither the expense nor the danger of the ways. Untold evil might have befallen me and thee on those travels, had not the Lord been with us!

But thou, my son! didst deceive my hopes. Thou didst not choose to employ thine abilities, hiding thyself from all thy books, not caring to

[13] Apparently referring to compendia made for the son's use by the father.

[14] Isa. 10.14.

ואתה ידעת בני! כי טפחתיך וריביתיך. וגדלתיך ורוממתיך. ובדרך חכמה הוריתיך. במעגלי יושר הדרכתיך. ובמאכל ובמשתה ובמלבוש כבדתיך. וטרחתי בלימודך מכל פחד שמרתיך. ונודדתי שנתי לחכמך מכל חביריך. ולהעלותך אל המעלות הרמות בחכמה ובמוסר. מנעתי עצמי מכל טובה ותענוגות בני אדם בעבורך זה שתים עשרה שנה. ועוד יגעתי להנחילך:

כבדתיך בהרבות לך ספרים. ולא הצרכתיך לשאול ספר מאדם כאשר אתה רואה רוב התלמידים ישוטטו לבקש ספר ולא ימצאו. ואתה שבח לאל! משאיל ואינך שואל. וברוב הספרים יש לך שניים ושלישים. ויותר עשיתי לך ספרים מכל החכמות. הייתי מקוה שתמצא ידך כקן לכולם. כיון שחננך צורך לב חכם ונבון. טרחתי לקצות ארץ והבאתי לך מלמד חכמות חיצונות. ולא חסתי על הוצאה ועל סכנת דרכים. וכמעט הייתי בכל רע אני ואתה בהליכה ההיא, לולי השם שהיה לנו:

ואתה בני! הכזבת את תוחלתי ואת תקותי. ולא חפצת להשתמש בבינתך. והתעלמת מכל ספריך.

know them or even their titles. Hadst thou seen thine own books in the hand of others, thou wouldst not have recognized them; hadst thou needed one of them, thou wouldst not have known whether it was with thee or not, without asking me; thou didst not even consult the Catalogue of thy library. *Ben Mishle*[15] says:

He who has toiled and bought for himself books,
But his heart is empty of what they contain—
Is like a lame man, who engraved on a wall
The figure of a foot, and tried in vain to stand!

All this thou hast done. Thus far thou hast relied on me to rouse thee from the sleep of indolence, thinking that I would live with thee for ever! Thou didst not bear in mind that death must divide us, and that there are daily vicissitudes in life. But who will be as tender to thee as I have been, who will take my place—to teach thee out of love and good-will? Even if thou couldst find such a one, lo! thou seest how the greatest scholars, coming from the corners of the earth, seek to profit by my society and instruction, how eager they are to see me and my books. But thou, though all this was thine without silver and price, thou wert unwilling; and the Lord hath not given thee a heart to know, eyes to see, or ears to hearken unto this day. May thy God en-

[15] On the author's frequent quotations from the poems of Samuel ha-Nagid see above, p. 53. *Ben* (Son of) *Mishle* is a series of metrical aphorisms based on the Biblical *Mishle* or Proverbs. For editions see above p. 53.

אפילו לא היית רוצה לראות מה הם ומה שמותם. כי אם היית רואה אותם ביד אחרים לא היית מכירם. ואם היית צריך לאחד מהם, לא היית יודע אם ישנו אתך[6] אם אין, עד שהיית שואל אותי.[7] ואפילו המזכרת של ספריך לא היית מעיין אותה. ובן משלי אמר,

אשר יגע וקנה לו ספרים
ולבו מאשר בם ריק וריקם.
כפסח אשר חקק על[8] קיר
דמות[9] רגל. ובא לקום ולא קם:

כל זה עשית, עד עתה היית סומך עלי להעיר אותך משנת העצלה. ודמית שאחיה לך לעולם. ולא נתת אל לבך ועינך. כי המות יפריד ביני ובינך. או ילדי יום מחיים: כי מי יחמול עליך בני כחמלתי? ומי יעמוד לך במקומי ללמד מאהבה ומחפץ? אפילו אם היית מוצא, הנה אתה רואה החכמים הגדולים שהם מבקשים ומשתדלים מכנף הארץ להועיל בחברתי ובישיבתי. ונכספים לראותי ולראות ספרי. ואתה כאשר מצאת בלא כסף ובלא מחיר לא רצית. ולא נתן לך השם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה. אלהיך יתן

6 MS. אותך. 7 E reads אותו. 8 H. אלי 9 O מאת

dow thee with a new heart and spirit, and instil into thee a desire to retrieve the past, and to follow the true path henceforward!

Seven years and more have passed since thou didst begin to learn Arabic writing but, despite my entreaties, thou hast refused to obey. Yet thou art well aware how our foremost men only attained to high distinction through their proficiency in Arabic writing.[16] Thou hast already seen what the Nagid (of blessed memory) has recorded as to his rise to power being solely due to this cause, when he sang: "O Pen, I tell of thy kindness!"[17] Similarly with his son. In this country, too, as well as in the kingdon of Ishmael[18] the Nasi, R. Shesheth, acquired wealth and honor through his Arabic. By means of it, he paid his debts, met all his expenditure, and made splendid gifts.

Nor hast thou acquired sufficient skill in Hebrew writing, though I paid, as thou must remember, thirty golden pieces annually to thy master, the clever R. Jacob son of the generous R. Obadiah. And when I persuaded him to teach thee to write the letters, he answered: "It will be enough for him to learn one letter a year." If

[16] For Samuel ha-Nagid's debt to his Arabic caligraphy see Graetz, *History*, E. T., iii, 255. The "Song of the Pen" is no longer extant. The Nagid's son Joseph collected his father's poems (Cf. Harkavy, Introduction, p. ix).

[17] E. "I am weary of relating thy mercy."

[18] Spain or Morocco; Shesheth was a noted physician in Barcelona. Cf. Dukes' note in Edelman's *Path of Good Men*, p. 57.

לך לב חדש ורוח חדשה וחפץ שתשיג בו מה שחלף. ותשיב כל מה שאבד. וישכילך ויורך בדרך זו תלך!

גם כתיבת הערבי שהחלות ללמוד אותו היום שבע שנים ועוד הייתי מפיים אותך עליה. ולא רצית לעולם שמוע אלי: ואתה יודע כי הגדולים שבעמינו לא הגיעו אל הגדולה והמעלות הרמות כי אם בכתיבת הערבי: כבר ראית[10] מה שספר הנגיד ז"ל מן הגדולה שהגיע אליה בעבורה באמרו, עט אני חסדך מספר וכו'. ומה שהגיע בנו אחריו גם כן מן הגדולה בה. גם בארץ הזאת אתה רואה כי הנשיא ר' ששת ז"ל הגיע בה אל העושר והכבוד גם במלכות ישמעאל. ובה יצא מכל חובותיו, ועשה כל הוצאותיו הגדולות ונדבותיו:

גם על כתב העברי לא השגחת כראוי. הלא תזכור שהייתי נותן למשכיל ר' יעקב בן הנדיב ר' עובדיה רבך שלשים דינר זהב בכל שנה. וכאשר פייסתי אותו ללמדך כתיבת האותיות אמר אלי, והלא יספיק לו אם ילמוד אות אחת לשנה. ואם

[10] MS. ראיתי.

thou hadst paid attention to this remark of his, thou wouldst have striven to become a better scribe than he or his sons. Hast thou not seen R. Shesheth's son, a boy of twelve, whose writing so resembles that of his teacher, R. Patur, that the scripts are indistinguishable? Handwriting is but an art[19], and with attention, intelligence, and practice, anyone can imitate his model. "If anyone asserts, 'I have labored but did not find,' believe him not."[20] Now, if the reputation—for the most part false—which thou hadst acquired far and wide embarrassed thee, thou wouldst have exerted thyself to prove the report an underrating rather than an exaggeration, from fear of exposure, should people actually come to thy place. As *Ben Mishle* says:

When men commend thee with their lips,
Unto their words apply thine heart;
And if they laud for parts not thine,
Strive hard to justify their praise!

High qualities have been ascribed to thee by R. Shesheth, and what wilt thou do in the day of visitation? Woe for that indignity, alas for that disgrace! May God lead thee into wiser ways, and teach thee for thy profit[21]; may He make this separation the cause of thine amendment and awakening. O that thy lethargy prove but a passing slumber! As *Ben Mishle* says:

[19] Lit. "form".

[20] T. B. Megillah 5b.

[21] Isa. 48.17.

היה לך לב בעבור הדבר הזה שיצא מפיו, היית משתדל שתהיה סופר יותר ממנו ובניו: והלא ראית בנו של ר' ששת והוא בן י"ב שנים כתיבתו דומה לכתיבת רבו ר' פטור. וכאלו היא היא בעצמה. כי הכתיבה היא צורה מן הצורות ובעיון ובהתבוננות יוכל אדם לחקותה ובהרגל. ויגעתי ולא מצאתי אל תאמן. וכן אם היית בוש בעצמך בעבור השם אשר יצא לך למרחוק ורובו שקר. היית משתדל להוסיף על השמועה. והיית ירא מהבושת והכלמה כשיגיעו למקומך. בן משלי[11],

בעת יענו עמך שבחיך
בפיהם, תנה לבך למלתם.[12]
ואם יהללוך באשר אין בך,
שקוד עד תהי[13] צדק תהלתם.[14]

ואתה רואה המעלות הרמות אשר הנשיא קורא לך בהם. ומה תעשה ליום פקודה? אוי לאותה בושה אוי לאותה כלמה! אלהיך יישרך להשכיל. וילמדך להועיל. וישם הנדוד הזה סבה לטובתך. ולהקיץ מתנומתך. ולא תהיה תנומה כי אם תרדמה! ב'. מ'.

11 The MS. mostly omits ואמר, and merely introduces the quotation with בן משלי or the abbreviation ב'מ'.
12 O למלותם. 13 O שתהא. 14 O תהלותם.

Woe to the man who stands awake,
Yet seeth not his path;
Happier he who lies asleep,
And eyes within his heart!

Thou art still young, and improvement is possible, if Heaven but grant thee the helping gift of desire and resolution, for ability is of no avail without inclination. So King David said[22]: "His *delight* is in the law of the Lord." Thou knowest, too, what the Nagid has written (in *Ben Mishle*):

A brother of knowledge, if indeed he possess a heart,
For his heart's sake his heart will strive with him!

And in another place:

A green tree while still moist thou canst straighten[23],
But thou canst not straighten a dry log.

If the Lord please to bring me back to thee, I will take upon me all thy wants. For whom indeed do I toil but for thee and thy children? May the Lord let me see their faces again in joy!

Therefore, my son! Stay not thy hand when I have left thee, but devote thyself to the study of the Torah and to the science of medicine. But chiefly occupy thyself with the Torah, for thou hast a wise and understanding heart,[24] and all that is needful on thy part is ambition and

[22] Ps. 1.2. [23] E. "prune".

[24] Rather touching is the father's wavering between pride in his son's ability (afterwards justified by his son's literary fame), and discontent with the same son's indolence.

אבוי לאיש אשר נעור
ולא ראה נתיבתו!
ואשרי איש אשר יישן
ועינים בלבתו![15]

כי עדיין נער אתה. ואיפשר שתתיישר אם יעזרוך מן השמים לתת לך חפץ ורצון. כי תבונה בלי חפץ אינה מועילה: ודוד ע"ה אמר, כי אם בתורת ה'[16] חפצו. וכבר ראית מה שאמר הנגיד ז"ל, ב'. מ'.

אחי מדע אשר לבב יהי בו
לבבו בעבור לבו יריבו:

ואמר עוד,

ועץ רטוב בעודו לח תיישר.
ולא תיישר לך קורה יבשה:

ואם שוב ישיבני אליך השם אעמס כל מחסורך עלי. כי למי אני עמל כי אם לך ולבניך?[17] אלהי יראני פניהם בשמחה!

על כן בני! אל תרף ידך אחרי מעסוק בתלמוד תורתך ובחכמת הרפואות. והוי מעט עסק ועסוק בתורה. כי יש לך לב חכם ונבון אם תחפוץ לקבוע

15 Kaempf reads ועינו היא. H. renders as though the text read ועיניו בלכתו.

16 The MS. (here and elsewhere) has יי with a horizontal line over the three letters.

17 MS. reads ולבנך.

application. I know that thou wilt repent of the past, as many have repented before thee of their youthful indolence. As the Nagid (*Ben Mishle*) says:

Learning's robe the good disciple decks,
And youthful study sweet increase bestows;
But he who in his age would wisdom gain
Dies ere he wisdom's savor tastes:[25]

Therefore, my son! Exert thyself whilst still young, the more so as thou even now complainest of weak memory. What, then, wilt thou do in old age, the mother of forgetfulness? Awake, my son! from thy sleep; devote thyself to science and religion; habituate thyself to moral living, for "habit is master over all things."[26] As the Arabian philosopher[27] holds, there are two sciences, ethics and physics; strive to excel in both! The Sage of blessed memory said: "The wise shall inherit honour,"[28] while as for wisdom, "length of days is in her right hand, in her left riches and honour."[29] And further: "Better is a poor and wise child than an old and foolish king."[30] But I need not dwell longer on this subject, nor quote more on the same point from Proverbs and the Son of Proverbs.[31]

[25] E: "Will depart life without wisdom and understanding."

[26] Cf. *Choice of Pearls.*

[27] Al-Ghazali.

[28] Prov. 3.35.

[29] Ibid. 3.16.

[30] Eccles. 14.13.

[31] Ha-Nagid's *Ben Mishle.*

וללמוד. ויודע אני שתתחרט על מה שעבר כאשר התחרטו רבים לפניך על התעצלם בימי הנערות והבחרות. והנגיד ז"ל אמר, ב'. מ'.

סדין חכמה לתלמיד טוב ילובש.
ותלמוד[18] נערות חוסן ונועם.
ומי ילמד בזקנה לא בנוער,
יאוסף מבלי חכמה וטעם:

על כן בני! השתדל בעוד ימי הבחרות והנערות. כל כן אתה מתרעם עתה מן השכחה. ומה תעשה לימי הזקנה שהיא אם השכחה? הקיצה בני! משנתך. והתעסק בחכמה ובמוסר. והרגל עצמך במדות טובות. וההרגל על כל דבר שלטון. ואמר החכם הערבי, החכמות שתים. חכמת התורות וחכמת הגופות. השתדל בני! שתהיה נכבד מחביריך בכבוד החכמה. והחכם ע"ה אמר, כבוד חכמים ינחלו. ואמר עוד, אורך ימים בימינה. ואמר, טוב ילד מסכן וחכם ממלך זקן וכסיל. ואינני[19] צריך להאריך בענין הזה. ומה שנזכר בו במשלי ובבן משלי:

[18] O ובתלמוד. [19] MS. ואינני.

Well art thou aware, my son! that the companionship of the ungodly is noxious, that their example cleaves like the plague. O "enter not into the path of the wicked!"[32] Loiter not in the streets, sit not in the highway, go not with him whose society is discreditable. As the Sage says:[33] "He that walketh with wise men shall be wise," and *Ben Mishle* writes:

Choose upright men for friends, with them
Take counsel, but the fool despise!
With the wise thou canst a rock o'erturn,[34]
And safety find 'gainst giants' rage!

My son! Make thy books thy companions, let thy cases and shelves be thy pleasure-grounds and gardens. Bask in their paradise, gather their fruit, pluck their roses, take their spices and their myrrh. If thy soul be satiate and weary, change from garden to garden, from furrow to furrow, from prospect to prospect. Then will thy desire renew itself, and thy soul be filled with delight! For, remember the lines of the poet:[35]

How shall I fear man, when a soul is mine
Whose whelps can dismay lions?
Why fret about poverty, when in her[36] is wisdom

[32] Prov. 4.14.
[33] Ibid. 13.20.
[34] Cf. T. B. San. 24a.
[35] See note on Hebrew text.
[36] Her, i. e. the soul.

בני! כבר ידעת כי חברת הרעים מזיקה. וכצרעת דבקה. והחכם ע"ה אמר, בארח רשעים אל תבא. בני! אל תעמוד ברחובות. ואל תשב במסלות. ואל תלך עם מי שלא תתכבד בחברתו. והחכם ע"ה אמר, הולך את חכמים יחכם. ב'. מ'.

בחר את בעלי שכל[20] לחברה
ומועצה. וקוצה בכסילים!
במשכיל תעקור סלע. ותבוא
במו צרה. ותשך[21] אף נפילים![22]

בני! שים ספריך חביריך. וארגיך ותיבותיך פרדסיך וגנותיך. רעה בגנותיהם ולקוט שושניהם. וארה מפריהם בשמיהם ומוריהם. ואם תקוץ נפשך ותלאה העתק מגן אל גן. ומערוגה אל ערוגה. וממראה אל מראה. כי אז יתחדש חפצך ותנאה נפשך!

וזכור מה שאמר המשורר בשירו,[23]
איך אפחדה מאיש ולי נפש,
חתו אריות מכפיריה?
איך אדאגה מריש[24] ובה חכמה[25]

20 O צרק. 21 H. וחשך 22 O כסילים.
23 MS. has בן משלי. But the poet is Judah ha-Levi. See Dukes, *Treasures of Oxford*. p. 60.
24 O מאיש. Margin מריש. 25 D. ובחכמה.

From whose hills I may hew jewels?
If I hunger, lo! her dainty fruits;
If I thirst, I find [37] her streams!
Sit I desolate, when her harp
Charms me with her melodies?
Why seek a friend to hold converse,
And lose her cunning accents?
My harp, my lyre, are at her pen's[38] point,
Her scrolls are my garden and paradise!

So *Ben Mishle* says:
The wise of heart forsakes the ease of pleasure,
In reading books he finds tranquillity;
All men have faults, thine eyes can see them,
The wise-heart's failing is—forgetfulness!

Consult a man of sense and well-beloved,
Put not thy trust in thine own device;
For if thou turnest to thy heart's desire,
Desire will hide from thee the right;
Is it a yearned-for end? Thy heart
Doth make thy lust seem fair before thee!

[37] Note the clever play on words in the Hebrew.

[38] Perhaps render: "style", the instrument with which the harp is struck. Or cf. Ps. 45.2.

אחצוב פנינים מהרריה?
אם ארעבה הנה מגדיה.
או אצמאה אמצא[26] נהריה!
איך אשבה שומם, וכנורה
אותי ישעשע בשיריה?
איך אדרשה[27] ריע ישיחני,[28]
עת[29] אשמעה חכמת דבריה?
נבלי וכנורי בפי עטה,[30]
גני ופרדסי ספריה!
וכן אמרז בן משלי,
חכם לב יעזוב נוח עדנים,
ובקרוא בספרים לו מנוחה.
ומומים יש באישים אם תחפש.
ומום חכמי לבבות השכחה:
היה נועץ באיש שכל ואהוב,[31]
ואל תבטח בנפשך אל עצתך.[32]
ואם תט אחרי אהבת לבבך,
תכסה על נכונה אהבתך.
למען כי לך אוה, ולבך
ייפה נגדך את תאותך!

26 O הנה. 27 O אשאלה. 28 H שיחני. 29 O בל.
30 D. עטי. 31 O ואוהב. 32 O לנפשך את Margin אל.

In all thine acts, therefore, take counsel with him on whose affection and prudence thou canst rely. Desert not thy friend, thy father's friend. Lo! "Aaron and Hur" are with thee, the accomplished R. Aaron and R. Asher.[39]

Contend not with men, and meddle not "with strife not thine own".[40] Enter into no dispute with the obstinate, not even on matters of Torah. On thy side, too, refrain from subterfuges in argument, to maintain thy case even when thou art convinced that thou art in the right. Submit to the majority and do not reject their decision. Risk not thy life by taking the road and leaving thy city, in times of disquiet and danger. Even where large sums are involved, travel only on the advice of men of mature judgment who are well disposed to thee; trust not the counsel of the young in preference to that of the old. Let not the prospect of great gain blind thee, to make light of thy life; be not as a bird that sees the grains but not the net.[41] Remember what the Sage, of blessed memory, said: "A wise man feareth and departeth from evil, but the fool behaveth overbearingly and is confident".[42]

My son! Take upon thee to write one leaf daily and to meditate for an hour, in the *Ben Mishle*.

[39] Sons of Meshullam of Lunel. Aaron was a spirited Maimonist partisan in the famous controversy. Cf. Graetz, *History*, E. T., iii, 524.

[40] Prov. 26.17.

[41] Dukes compares a poem by Judah ha-Levi. Cf. Prov. 1.17.

[42] Prov. 14.16.

בני! התייעץ עם מי שתבטח באהבתו וחכמתו. ורעך ורע אביך אל תעזוב. והנה אהרן וחור עמך, החכם ר' אהרן והחכם ר' אשר:

בני! אל תרב עם אדם. ואל תתעבר לריב לא לך. ואל תחלק על העקשים אפילו בתלמוד תורה. ואל תתעקש אתה להחזיק בדעתך אפילו אם תדע שהאמת אתך. והודה לרבים ואל תחלק עליהם: בני! אל תסכן בנפשך ללכת בדרכים בעתות החרם[33] והסכנה. אפילו על ממון גדול. כי אם בעניין שיורו לך רבים וחכמים אוהביך. ויכירו כי הוא בטוח: ואל תסמוך על עצת הבחורים להניח עצת הזקנים. ואל יעוורך רוב השכר להקל בנפשך. ואל תהיה כעוף שרואה הגרגרים ואינו רואה הרשת: וכבר ידעת מה שאמר החכם ע"ה, חכם ירא וסר מרע וכסיל מתעבר ובוטח:

בני! קבל עליך לכתוב עלה אחת בכל יום ולעיין שעה אחת בבן משלי. ולקרוא בכל שבת

[33] MS. החרום.

Read every week the Pentateuchal section in Arabic. This will improve thine Arabic vocabulary, and will be of advantage in translating, if thou shouldst feel inclined to translate.[43]

Show honor to thyself, thy household, and thy children, by providing decent clothing, as far as thy means allow; for it is unbecoming for any one, when not at work, to go shabbily dressed. Spare from thy belly and put it on thy back!

Thou knowest, my son! the trouble and expense that I endured for the marriage of thy elder and younger sisters. Never in my life had I undergone such dangers, thrice crossing the sea at great cost though my means were scanty[44]. I pledged my books, I borrowed from my friends, though I was never wont to do so, and all this not to reduce thy share. Also, at thine own marriage, thou art aware that I did not sell thee for silver, as others richer than I have done with their sons. None of thy companions made a more honorable union. I took for thee the daughter [45] of a cultured and distinguished lineage, all of them the "seed of truth", learned and of high standing. The community showed its consideration by imposing on thee no tax or due. Thou wast honored

[43] On Samuel Ibn Tibbon's translations, see *J.E.*, vi, p. 549.

[44] This departure of his daughter on their marriage seems referred to in the metrical Prologue.

[45] She seems to have been a sister of the famous Jacob Anatoli. See *J.E.*, i, 562.

הסדר ערבי. כי יועיל לך במלות הספרים הערביים.[34] ובהעתקה אם תרצה להעתיק:

בני! כפי יכלתך כבד את עצמך ואת ביתך ואת בניך במלבושים הגונים. כי אין ראוי לאדם ממלאכתו להיות מלבושיו פחותים. וחסר מבטנך ותן על גבך!

בני! כבר ראית מה שסבלתי מן היגיעה ומן הטורח וההוצאה בנשואי אחותך הגדולה. ומה שסבלתי בנשואי אחותך הקטנה. הכנסתי עצמי בסכנה שלא נכנסתי בה מימי. בעבור הים שלשה פעמים. וההוצאה הרבה מבלי יכולת. משכנתי ספרי. לויתי על פני. שמתי לאוהבי יד עלי במלוה. מה שלא נהגתי בזה. כל זה עשיתי בעבור שלא תפחות אתה בהם: גם בנשואיך אתה ידעת שלא מכרתיך בכסף כאשר עשו אחרים שהיו עשירים ממני בבניהם. ושאין בחבריך נכבד ממך בנשואיו. לקחתי לך[35] בת גדולי הארץ בחכמה וביחס. כלו זרע אמת קרובים חכמים ואצילים ונשאים: היית מכובד בחופתך מכל חבריך. והיית מכובד מהקהל שלא הטילו עליך מס ולא מעמס. היית נכבד מן

[34] H. incorrectly העבריים.

[35] MS. adds (redundantly) בת חכמים ויחסים.

at thy wedding by princes and priests, men of the highest lay and clerical distinction, for my sake.

And now, my son! if the Creator has mightily displayed His love to thee and me, so that Jew and Gentile have thus far honored thee for my sake, endeavor henceforth to so add to thine honor that they may respect thee for thine own self. This thou canst effect by good morals and by courteous behavior; by steady devotion to thy studies and thy profession, as thou wast wont to do before thy marriage.[46]

As *Ben Mishle* says:

In outside books[47] oft meditate, thou'lt find
What brings repute to its doer in the gates;
Will make thy voice respected 'mid the great,
Thy name extolled o'er thine associates.

Let thy countenance shine upon the sons of men; tend their sick, and may thine advice cure them. Though thou takest fees from the rich, heal the poor gratuitously; the Lord will requite thee. Thereby shalt thou find favor and good understanding in the sight of God and man. Thus wilt thou win the respect of high and low among Jews and non-Jews, and thy good name will go forth far and wide. Thou wilt rejoice thy

[46] Obviously, the father's previous complaints of his son's indolence must not be taken too literally. See above p. 52.

[47] i. e. secular, scientific; lit. outside the biblical canon (cf. Mishnah, Sanh. 10.1).

השרים והפרשים וההגמונים והכומרים והגלחים והכפירים בעבורי:

ועתה בני! אם הגביר הבורא חסדו עלי ועליך וכבדוך לכבודי ישראל וגוים עד עתה. השתדל אתה מעתה להוסיף כבוד על כבודך ויכבדוך בעבור עצמך. וזה תשיג במדותיך הטובות ומנהגיך הנעימים עם בני אדם. ושתקבע ללמוד ולעסוק במלאכתך ביום ובלילה כאשר היית עושה[36] קודם נישואיך: ב'. מ'.

הגה הרבה בספרי חוץ ותמצא
אשר יכשר עשהו בשערים.
ויארך לשונך בין גדולים,
ויתגדל שמך על החברים:

בני! האר פניך לבני אדם. ובקר חוליהם. ויהיה לשונך להם למרפא. ואם תקבל מעשירים היה מרפא חנם לענייהם. והשם ישלם גמולך ויתן את שכרך. ובזה תמצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם. ותהיה מכובד מן הגדולים ומן הקטנים, מישראל וגוים. ויצא לך שם טוב בקרוב ורחוק,

[36] This word must be inserted.

friends and make thy foes envious. For remember what is written in the *Choice of Pearls*:[48] "How shall one take vengeance on an enemy? By increasing his own good qualities." Remember also what I have written in my essay on the last chapter of Proverbs.[49]

My son! Examine regularly, once a week, thy drugs and medicinal herbs, and do not employ an ingredient whose properties are unknown to thee. I have often impressed this on thee in vain when we were together.

My son! If thou writest aught, read it through a second time, for no man can avoid slips. Let not any consideration of hurry prevent thee from revising a short epistle. Be punctilious as to grammatical accuracy, in conjugations and genders, for the constant use of the vernacular sometimes leads to error in this regard. A man's mistakes in writing bring him into disrepute; they are remembered against him all his days. As our Sages say: "Who is it that uncovers his nakedness here and it is exposed everywhere? It is he who writes a document and makes mistakes therein." Be careful in the use of conjunctions and adverbs[50] (particles), and how thou appliest them and how they harmonize with the verbs. I have already begun to compose for thee a book on the subject, to be called "Principles of Style", may God permit me to complete it! And what-

[48] Ch. 53, ed. Ascher, 617.

[49] Nothing is known of this work by the author of the present text.

[50] E. "prepositions and copulative words."

ותשמח[37] אוהביך ותקניא שונאיך ואויביך. וכבר ידעת מה שנזכר במבחר הפנינים, מי שרוצה להנקם מאויביו יוסף מעלה יתירה בעצמו. וזכור מה שפרשתי לך במאמר אשת חיל מי ימצא:

בני! הרגל עצמך לראות הסמנים ועשב הרפואות יום אחד בשבוע. ואל תשמש בדבר שלא תכיר אותו. וכמה פעמים פייסתיך שתרגיל בזה בעודי עמך. ותשלך דברי אחריך:

בני! כאשר תכתוב כתב שוב אליו וקראהו. כי אין אדם נצל מן השכחה. ואל יבהלך החפזון לשוב על אגרת קטנה להגיהה: והזהר מהטעות בלשון ובבניינים ובדקדוק ובלשון זכר ונקבה. כי פעמים מטעה בזה שגרת לשון הלעז. והטעות שתצא מיד האדם הוא הנתפש עליה ונזכר בה כל ימיו: וחכמים אמרו, מי הוא המגלה ערותו בכאן ונראית בכל? הוי אומר זה הכותב כתב וטועה בו: והוי זהיר בקשרים ומלות הטעם איך תביאם. ואיך יתחברו[38] הפעלים אל השמוש בהם: וכבר החילותי לחבר לך בזה ספר אם יזכיני השם להשלימו והוא

[37] MS. ותשמח.
[38] MS. in margin יתעברו.

ever thou art in doubt about and hast no book to refer to, abstain from expressing it! Endeavor to cultivate conciseness and elegance, do not attempt to write verse unless thou canst do it perfectly. Avoid heaviness, which spoils a composition, making it disagreeable alike to reader or audience.

The same rules apply to poetry. The lines must not drag, verbosity must be eschewed. The words must be harmonious to the ear and light on the tongue. Use no rare constructions or foreign idioms or terms, for though the latter may be justified by analogy, they are none the less unnatural. And remember what I said to thee when thou didst make a blunder over an infinitive![51] Avoid all such faults. But choose what is sweet to thy palate and pleasant to those who hear thee.

See to it that thy penmanship and handwriting is as beautiful as thy style.[52] Keep thy pen in fine working order, use ink of good color. Make thy script as perfect as possible, unless forced to write without proper materials, or in a pressing emergency. The beauty of a composition depends on the writing, and the beauty of the writing on pen, paper, and ink; and all

[51] Lit: "when thou didst write בישבי instead of בשבתי." E. has the impossible rendering: "When thou wrotest, 'When I sat in the place on my seat.'"

[52] On this subject see remarks on p. 52.

סוד צחות הלשון. ומה שתסתפק בו ולא יהיה לך ספר לעיין עליו רחק מעליו! והשתדל בכתבך שתהיה מליצתך קצרה וצחה. ואל תרדוף החרוז בכתבך אם לא יבואך לתמו. ואל תנהגהו בכבדות. כי אם תנהגהו בכבדות יפסיד כתבך. ולא יהיה ערב לקוראיו ולשומעיו:

וכן תעשה בשיר. רחק מהבא מליצותיו בכבדות ובמלות רבות. ויהיו המלות ערבות. וקלות[39] על הלשון. ובניניו בניינים נמצאים. ואל תביא בניינים זרים ולא מלות זרות אפילו אם הם עוברות מדרך ההקשה. כי הדבר הנכרי אינו מקובל לטבע: וזכור מה שאמרתי לך כשכתבת בישבי במקום בשבתי. הרחק מעל כל כיוצא בזה דרכך. ובחר מה שיהיה מתוק לחכך וערב לשומעו!

ויפה כתבך וכתיבתך. והטיב מלאכת קולמוסך. והדיו אשר תהיה כותב בו יהיה טוב במראהו. ואגרתך תהיה טובה מאד כפי יכלתך. אלא אם תכתוב בעת שלא יזדמן לך אחת מאלה. ובשעה דחוקה ובדבר נחוץ: כי יפי הכתב בכתיבה. ויפי הכתיבה בקולמוס ובאגר ובדיו. ויופי כתב האגרת

[39] MS. נקלות.

these excellencies are an index to the author's worth. Do not get into the habit of contracting the characters or of running them together, but make each long, broad, straight. Do not swallow up the *yod* but draw it out precise and clear. Another mark of beautiful handwriting is that the *lamed* should be long at the top and the neck properly turned;[53] also that the *kuf*, and the final *caf* and *nun* should have long and even down strokes. A point on which great care is needed is that if there be in the same line several cases of the letters named, one should not be shorter or longer than the other. Thou hast seen books in my handwriting and my precision in these matters, and must remember how the son of thy master, R. Jacob, expressed his admiration in thy presence. For writing, as I said above, is an art among the arts,[54] and the more care one takes the better is the result. Be fastidious, too, in the alignment; the lines must be straight, and the spacing uniform, so that one does not go up and another down. And may thy God prosper thee, and make thee straight in all thy ways!

And now, my son! in many of these matters,

[53] Perhaps the author means that the *lamed* must have a straight neck, a translation of which the Hebrew is susceptible. [54] Lit. "a form among the forms".

מורה עלי יקרת הכותב: והשתדל להיטיב כתיבתך כפי יכלתך. ואל תרגיל להיות[40] אותיותיך קצרות ומובלעות זו בזו. אך הרגל עצמך לעשותם ארוכות ומרוחות ועומדות. ואל תבליע היוד בין אות לאות כאשר אתה רגיל. אך עשה אותו בקו היושר: ומנואי הכתיבה והכתב שיהיו הלמדים ארוכות למעלה וצואריהם נטוי על קו היושר. וכן הקופין והכפין והנונין הארוכה שיהיו[41] שוקיהם למטה ארוכים ושוין. ומן הזריזות בכתיבה שאם יתקבצו למדין או נונין או קופין או כפין בשטה אחת שלא תהיה אחת קצרה מחברתה ולא ארוכה מחברתה. וכבר ראית ספרי בכתב ידי ושמירתי בעניין זה. עד שתמה על זה בנו של ר' יעקב רבך לפניך. כי הכתיבה כאשר אמרתי לך היא צורה מן הצורות וכל אשר יזהר אדם בתיקונה תראה נאה יותר: ועל שטותיך שים דעתך שיהיו ישרות. וערך כל אחת מהנה אל חברתה שוה. ושלא תהיה אחת עולה למעלה ואחת יורדת למטה. ואלהיך ישכילך ויישרך בכל דרכיך!

ועתה בני! מה שנהגת עמי עד עתה שלא שמעת

[40] MS. adds כתיבת. [41] MS. שיהיה.

wherein thou didst not obey me when I was with thee, obey me at this time, when I am far off.[55] In all thy business, thy buying and selling, thou didst not do me the honor to ask my advice, nor didst thou even keep me informed. Whenever I asked thee, thou wast impatient, and didst conceal the facts from me. If I gave thee advice thou didst reject it, though never didst thou succeed when thou didst act against my counsel. *Ben Mishle* says:

The father of a son who brought
His child to the house of the wise,
And pointed out the way of life,
But he chose the path of the proud;
Who breathed in him, to fire his mind,
But he refused to tend the fire;
Leave him! and reliance place
On time for his discipline![56]

Long ago thou didst see what happened to thee with Solomon, son of the learned R. Joseph, when thou refusedst my order and advice. I will not further narrate how thou didst show me disrespect in this matter. Even in Marseilles, when we were together in a strange land, and thou didst purchase many worthless wares,[57] my advice

[55] The author makes several pregnant allusions to the fact that at the time of writing this Testament father and son were separated.

[56] Harkavy explains the verse in another sense. The son who has been set on the right way may be trusted to continue on it.

[57] Perh. render: "wares of great and small value."

לי ברוב העניינים בהיותי עמך. שמע לי עתה בהיותי רחוק ממך! כי אתה יודע כי בכל עסקיך ומקחיך וממכריך לא חלקת לי כבוד לשאול ממני עצה בדבר ולא להודיעני: ואם הייתי שואל אותך, היית קץ בשאלתי ומעלים ממני. ואם הייתי נותן לך עצה היית עובר על עצתי. ואתה יודע כי מעולם לא עברת על עצתי בדבר והצלחת בו! בן משלי,

אבי הבן אשר הביא
בנו אל בית מחוכמים,
והורהו נתיב חיים,
ובחר הוא נתיב רמים,
ונפחו בו להשכילו,[42]
ולא נפחו בפחמים,[43]
עזוב אותו! והשען
במוסרו עלי ימים!

וכבר ראית מה שקרה לך עם שלמה בנו של החכם ר' יוסף כשעברת על דברי ועל עצתי. ומה אזכור או אספר מהקלותך[44] אותי בעניין הזה: אפילו במרשיליאה הייתי עמך ביחד בארץ נכריה. וקנית מסחרים רבים ופחותים ולא שאלת עצתי

42 O להשכיל. 43 ? כפחמים. 44 MS. מהקלותיך.

was not asked, nor was I told anything. I knew nothing of all thy doings and dealings until thou didst unload the goods from the ship in the city of Arles.[58] If a non-Jew from my city had happened to be there, he would have consulted or informed me as to his buying and selling. Worse still, when thou didst write thy letters or compose thine odes to send abroad, thou wast unwilling to show a word to me and didst prevent me from seeing. When I said to thee, "Show me!", thou wouldst answer: "Why dost thou want to see?" as if thinking that my help was unnecessary. And this was from thy folly, in that thou wast wise in thine own eyes.[59] *Ben Mishle* says:

Who is wise in his own sight,
E'er thinks his errors just;
And oft the cloud to him doth seem
The sun, the sun a cloud!

Even R. Zerahyah[60], of blessed memory, who stood alone in his generation, and was more learned than I, never, from the day he knew me, wrote a letter or a poem to send to anyone, without showing it to me before it left his hand. Even of his letters to his brother he showed many to me before he sent them off. On my part, when I wrote letters, I said to thee: "Look at them,

[58] The journey to Arles from Marseilles would be about 40–50 miles by water (partly by sea, partly up the Rhone), and then some 25 miles by land from Arles to Lunel.

[59] It is strange that our author should so misinterpret a youth's natural reluctance to show his verses at home.

[60] On this scholar and poet see *J. E.*, xii, 660.

גם לא הודעתני. ולא ידעתי מכל מעשיך ומסחריך דבר עד שהוצאת אותם מן הספינה בעיר ארלדי: ואלו היה נוי שרוי ומעירי היה שואל עצתי או מודיע אותי במקחו וממכרו: ולא עוד אלא כשהיית כותב כתביך או עושה שיריך[45] לשלוח לארץ אחרת לא היית רוצה להראות לי דבר. והיית מונע ממני לראות: וכאשר הייתי אומר לך, הראיני! היית אומר לי, מה אתה רוצה לראות? כאילו היית חושב בעצמך כי אינך צריך לי בדבר. וזה מסכלותך וממה שהיית חכם בעיניך: ב' מ'

אשר יהיה חכם לבב[46] בעיניו,
תעיתו יהי[47] חושב נכונה.
ותתחלף[48] עננה לו פעמים
באור שמש ושמש בעננה:

והרב ר' זרחיה ז"ל שהיה יחיד בדורו. והיה חכם ממני. מיום שידעני לא כתב ולא עשה שיר לשלוח לשום אדם שלא הראהו לי קודם שיצא מידו. ורבים מכתביו לאחיו היה מראה לי קודם שישלחם: ואתה יודע כי אני כשהייתי כותב כתבי הייתי אומר לך, ראה אותם אם יש בהם להשיג

45 MS. שירך. 46 H omits. 47 O תהי. 48 H ונתחלף.

perhaps there is something in them to alter or correct!" This I did from the day that I discovered in thee a knowledge of style and grammar. As the Arab says: He who sits at the brink bends.[61] All these evil courses hast thou adopted towards me. I bore them though deeply grieved, whilst thou didst provoke me, treating my honor as a light thing, neglecting the duty imposed on thee by God to show me respect! May the Omnipresent grant thee perfect pardon here and hereafter, may He be gracious and teach thee to do His will, and cause thee to find favor and good understanding in His sight and in the sight of all mankind! If, my son, thou desirest to undo the past, the Creator will grant His pardon, and I shall forgive thee all without reserve or reluctance.[62] Reject not my word in all that I have written for thee in this, my Testament, and wherein thou hast not honored me heretofore, honor me for the rest of my days and after my death! All the honor I ask of thee is to attain a higher degree in the pursuit of wisdom, to excel in right conduct and beautiful character, to behave in friendly spirit to all and to gain a good name, that greatest of crowns! to deserve applause for thy dealings and association with thy fellows, to cleave to the fear of God and the performance of His commandments,—thus wilt thou honor me in life and in death!

[61] i. e. to drink.

[62] Perhaps render: If thou desirest pardon, God will grant it; and if thou desirest my forgiveness, reject not, etc.

או לתקן! כי מיום שהכרתי בך שאתה יודע מליצה ודקדוק[49] לא עשיתי כתב שלא אמרתי לך, ראה אם יש בו להשיג או לתקן! כי הערב אומר, היושב על השפה שוחה: כל אלה המנהגים הרעים נהגת בי וסבלתי והייתי דואג מאוד עליהם. והקצפתני והכעסתני והמריתני והקילות בכבודי. ובמה שחייבך הבורא ממני. ועברת על מצותו[50] בזה: המקום ימחול לך בעוה"ז ובעולם הבא מחילה שלימה. וירצך וילמדך לעשות רצונו. וימציאך חן ושכל טוב בעיניו ובעיני כל אדם! ואם תרצה בני להשיג כל מה שחלף לך מכל זה ויסלח לך הבורא. ואסלח לך אני גם בנפש חפיצה וברצון על כל מה שעבר: אל תמרה את פי בכל מה שכתבתי לך בצואתי זאת: ומה שלא כבדתני עד עתה, כבדני במה שנשאר מימי ואחרי מותי! וכל כבודי שתוסיף מעלה בבקשת החכמה ובמנהגים טובים והמדות החמודות. ושתהיה רצוי לכל ושיהיה לך שם טוב שהוא הכתר הגדול. ושתדבק ביראת האל ובשמור מצותיו. ושיהיו עסקיך וחברתך עם בני אדם בעניין שיודוך הכל. ובזה תכבדני בחיי ובמותי! ב' מ'

[49] MS. ובדקדוק. [50] MS. מצותי.

Ben Mishle says:

In the son of the wise are three virtues:
His errors are few and his follies;
He bows, feeling humble, to his people;
He is raised above them all by his wisdom.

Thanks to my Creator, I know of thee that thou fearest Heaven in all thy ways, except as regards honoring thy father. Thou hast transgressed my commands and refused me obedience. Great, however, is this thing in the sight of God and man. Acquire the virtue of obedience and prosper! I trust to God that this, my separation, will be for thy good, and that thou wilt take it to thy heart to receive instruction, for thou hast none beside me, except thine own soul, mind and understanding. The Nagid of blessed memory has said:

What good is there in life if my work
To-day remains as 'twas yesterday?

Therefore, my son! Strive to honor me and thee from this day onwards. All the honor I desire is to be remembered for good because of thee in life and death; that those who behold thee may exclaim: "Blessed be he who begat this one, blessed be he who reared him!"[63] For I have no son but thee by whom my name may be recalled, and all my memory and glory are centered in thee. Reward from God and renown from men shall accrue to thee, in that thou continuest my name for good!

[63] Reversing T. B. Sanh. 52a.

בבן חכם שלשה מעללים,
שניאותיו מתי מספר וסכלו,
וישח בעבור קטנו לעמו,
ויתנשא לראש[51] כלם בשכלו:

ותהלה ליוצרי! יודע אני בך כי ירא שמים אתה בכל דרכיך. רק בדבר כבוד אב בלבד. שעברת על מצותי ולא שמעת לקולי. וגדולה היא בעיני הבורא ובעיני כל בני אדם. והשג תשיג והצל תציל! ואני יודע ובוטח ביוצרי שפרידתי זאת תהיה לך לטובה. כי תשיב אל לבך לקחת מוסר. כי אין לך בלעדי כי אם נפשך ודעתך ושכלך: והנגיד ז"ל אמר,

מה טוב בחיים אם פעולתי
היום כמו היתה ביום אתמול?

על כן בני! השתדל בכבודי וכבודך מעתה וכבודי כולו שאזכר[52] לטובה בעבורך בחיים ובמות. ויאמרו רואיך, ברוך שזה ילד! ברוך שזה גדל! כי אין לי בן להזכיר בו שמי זולתך. וכי כל זכרי ותפארתי אינם כי אם בך. על כן במה שתשים זכרי לטובה יהיה לך שכר טוב אצל הבורא ותפארת בני אדם:

[51] O בראש. [52] MS. שאזכור.

Thou knowest what I suffered in bringing thee up. Thou hast seen what the learned R. Moses, son of R. Judah, did. He had four sons, and he dispersed them here and there, and went and left them, to marry again. But I, from out of my compassion towards thee, did not wish to bring thee into the hand of another woman.[64] But I bore all the anxiety, and great it was, of rearing and caring for thee. Thou knowest this, and all men know it, for, but for my great devotion thou wouldst have died, or lived deformed. Remember these things, my son! and take it to thy heart to hear and perform my instructions. Very important is it that thou shouldst fulfil my commands regarding thy diet. Slay me not before my time! For thou knowest my distress, my soul's sorrow, my fear for thee in thy sickness. Better death to me than life, that I look not on my wretchedness.[65] Yearly, as thou knowest, thou art visited with sickness (for my sins!), and the chief cause of thy complaints is unwholesome food. *Ben Mishle* says:

Dost thou desire thy health to hold,
O'er thy lust make long thy furrow;[66]
Wage war against thyself as though
Opposed to archer or to spearman!

And now, O my son! by the God of heaven,

[64] E. has misunderstood the whole of this passage. The author clearly refers to his disinclination to provide a stepmother for his son. E. takes it to refer to Samuel's marriage.

[65] Cf. Jonah 4.3, Num. 11. 15. [66] Ps. 129.3.

וכבר ידעת מה שסבלתי בעבור גדולך. וראית מה שעשה החכם ר' משה בר' יהודה שהיו לו ארבעה בנים. ופזרם אצל כל פנה והלך והניחם לקחת אשה. ואני בחמלתי עליך לא רציתי להביאך ביד אשר אחרת. וסבלתי כל הצער אשר סבלתי מגדול ומשמירתך הגדולה. כי אתה יודע ההפלגה שהגעתי בשמירתך. ובני אדם יודעים זה כי לולא השמירה הגדולה ההיא היית מת או בעל מום קבוע או מחוסר: זכור אלה בני! והשב אל לבך לשמוע בקולי ולקחת מוסרי. ומן הדבר הגדול שתקיים בו מצותי ותשמר דברי שתשמר במאכליך. ואל תמיתני בלא עתי. כי אתה יודע צערי וצרת נפשי ופחדי עליך בחלייך ויראתי בעבורך. וטוב היה לי מותי מחיי ואל אראה ברעתי. ותדע כי אתה מנוסה בחליים בכל שנה בעוונותי. ורוב סבותם המאכלים הרעים: ב' מ'

אם תאהב הרבות שלומים לך,
על תאותך הארך מענית!
ולחם לך עם נפשך כאשר
תלחם באיש יורה בחץ וחנית!

ועתה בני! אני אשביעך באלהי השמים ובמה

by the obedience to me imposed by His law, by the gratitude due for my rearing and educating thee, I adjure thee to abstain, with all thy resolution, from noxious food! Experience has taught thee how much thou hast suffered from carelessness in this regard. Be content with little and good, and beware of hurtful sweets. "Eat no eating that prevents thee from eatings."[67] What is the use of all thy wisdom if "thou layest a snare for my life, to cause me to die?"[68] Art thou not ashamed before thyself and the world when all know that thou art periodically sick because of thy injurious diet? There is no more disgraceful object than a sick physician, who shall forsooth mend others when he cannot mend himself.[69] *Ben Mishle* says:

Turn from one who enjoins the doing
Of right, but himself is a man of wrong!
How shall *he* heal the malady,
Who himself suffers from its pain?

Take heed to thyself! Preserve thy life, be not thine own destroyer! And if thou hast no pity on me and on thyself, have compassion on the child of thy delight, the object of thy yearning! For I shall be but a little while with you. Give me ease for that short space, be not a transgressor because of me! As *Ben Mishle* says:

[67] Quoted, later, by Joshua Ibn Shuaib (Discourse 44) as a proverb.

[68] I Sam. 28.9.

[69] Gen. Rabbah 20; Luke 4.23.

שחייבך הבורא מכבודי. ובמה שיש לי עליך מן הגדול ולמוד תורה. שתשמר בכל יכולתך מן המאכלים הרעים. כי כבר ידעת ונסית כי כל חלייך הן מאשר הקלות במאכלים הרעים: והסתפק בני! במעט הטוב והרחק מן הערב המזיק. ואל תאכול אכילה שתמנע אכילות. ולמה חכמת אתה אז יותר ואתה מתנקש בנפשי להמיתני? ולמה לא תבוש מעצמך ומבני אדם שכולם יודעים כי בעבור מאכליך הרעים אתה חולה בכל שנה? כי אין גנות ובושה כמו רופא שיהיה חולה. ויקשט אחרים ואינו יכול לקשט עצמו: בן משלי,

סור ממצוה לעשות
צדק, והוא איש עולה!
איכה ירפא החלי
מי בו כחליו מחלה?

השמר לך בני! ושמור נפשך ואל תחבל בעצמך. ואם לא תחמול עלי ולא על נפשך חמול על ילד שעשועיך והמון מעיך. כי אני מעט יש לי לעמוד עמכם. הנח לי בני! במעט ההוא ואל תאשם בעבורי! בן משלי,

If one follow the counsel of the foolish,
His foes will see his fall;
Who scorns the word of his doctor,
Falls indeed—into disease![70]

Thanks, thanks, to God, thou hast good food to eat and good wine to drink; but even wert thou to live on bread and water if I so commanded, 'twould but be thy duty. Lo, the sons of Jonadab son of Rechab denied themselves most of the enjoyments of life, they, their wives, and their children. But I seek to restrain thee only from things injurious to thy health. *Ben Mishle* says:

Who eateth naught but wholesome food,
His food is *for* him;
But if he eat unwholesome food,
His food is against him.

Say not in thy heart: "I will venture as before and will escape."[71] For all the world knows that but for the mercy of God and for my nearness to thee, thou hadst been near to death.[72] (May the Lord preserve thee in happy life). But not at every hour does a miracle happen![73] "Lo, all these things doth God work, twice, yea thrice, with a man" [but not always].[74]

[70] E: "Will have no comfort in sickness."

[71] I have translated as though the Heb. text read ואנצל.

[72] The Heb. has euphemistically "life".

[73] T. B. Meg. 7b.

[74] Job 33.29.

מהלך בעצת סכל[53]
משנאיו בו יהיו[54] רואים.
והמיקל בניב רופא
יהי נופל בתחלואים:

ושבח לבורא! תוכל לאכול לחם טוב ולשתות יין טוב. ואפילו אם היית אוכל לחם ומים בעבור כבודי וכדי לעשות רצוני היה לך לעשות: והנה בני יונדב בן רכב כאשר אמרתי לך מנעו עצמם מרוב הנאות העולם הם ונשיהם ובניהם. ואני איני מונע אותך כי אם מן המזיקים: בן משלי,

אשר יאכל אכלים הראוים
לגופתו, יהי[55] לו מאכלו.
והאוכל אכלים לא ראוים,
תהי עליו אכילתו ולא לו:

ואל תאמר בני בלבך אצא כפעם בפעם ואנצר. כי כל העולם יודעים כי לולא חסד השם ורחמיו. ושהייתי קרוב אליך. קרוב היית לחיים. המקום יחייך חיים טובים! ולא כל שעתא ושעתא מתרחיש ניסא. והן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר:

53 O מיקל. 54 O יהי. 55 O תהי.

Bethink thyself that I shall not be far from thee a day or two, or ten or twenty days, [but for a very long time]. Take all this to thy heart and act accordingly. Gossip not overmuch in the public streets, and do not dine away from home all the days of my absence. If an esteemed friend or relative invite thee to a banquet, pay him thy respects by thy presence and courtesy only.[75]

My son! Acquire a knowledge of the Calendar;[76] take occasional lessons in the subject from R. Aaron. It is a most necessary science.

My son! I command thee to honor thy wife to thine utmost capacity. She is intelligent and modest, a daughter of a distinguished and educated family. She is a good housewife and mother, and no spendthrift. Her tastes are simple, whether in food or dress. Remember her assiduous tendance of thee in thine illness, though she had been brought up in elegance and luxury. Remember how she afterwards reared thy son[77] without man or woman to help her. Were she a hired nurse she would have earned thy esteem and forbearance; how much the more, since she is the wife of thy bosom, the

[75] i. e. attend, but do not partake of the feast.

[76] E.: "study chronology." On Aaron ben Meshullam see *J. E.*, i, 18.

[77] The variation of the use of "son" and "sons" (unless it be due to the carelessness of the scribe) points to the fact (confirmed by the statement at the end of the metrical epilogue) that the author more than once re-touched his Testament, which bears several signs of different dates.

ועתה בני! אינני[56] רחוק ממך יום אחד ולא יומיים ולא עשרה ימים ולא עשרים יום. השב אל לבך כל זה ועשה כפיהו: בני! אל תרבה לשוח במסלות ובדרכים. ואל תאכל בסעודה חוץ לביתך כל ימי נדודי ממך: ואם יקראך לסעודה מי שיקר בעיניך אוהב או קרוב כבדהו בעמידתך ושמושך בלבד:

בני! למוד לעתים לפני החכם ר' אהרן מן העבור. כי חכמה שהצורך אליה היא:

בני! גם אני מצוך שתכבד אשתך בכל יכלתך. כי אשה משכלת וצנועה ובת גדולים בחכמה וביחס. ושמשת טובה לך ולבנך. ואינה מפזרת. ולא מבקשת גדולות לא במאכל ובמשתה ולא בכסות. וזכור שמושה הטוב לך בחלייך והיא כבודה ויחידה. וגדולה את בנך[57] אחר כן בלא עוזרת ובלא עוזר. ואפילו אם היתה מניקת לבניך היה לך לכבדה ולפַייסה. כל שכן אשת חיקך ובת גדולים אל תנהג

[56] MS. אינני.

[57] Perh. read לבניך; see note to translation.

daughter of the great, art thou bound to treat her with consideration and respect. To act otherwise is the way of the contemptible. The Arab philosopher says of women: "None but the honorable honoreth them, none but the despicable despises them." *Ben Mishle* also says:

Pardon thy child and wife their failings,
And persevere in thine exhortations;
As an armorer sharpens the edge of a sword,
By oft drawing it to and fro on the stone.

If thou wouldst acquire my love, honor her with all thy might; do not exercise too severe an authority over her; our Sages have expressly warned men against this.[78] If thou givest orders or reprovest, let thy words be gentle. Enough is it if thy displeasure is visible in thy look, let it not be vented in actual rage. Let thy expenditure be well ordered. It is remarked in the *Choice of Pearls*:[79] "Expenditure properly managed makes half an income." And there is an olden proverb: "Go to bed without supper and rise without debt." Defile not the honor of thy countenance by borrowing; may thy Creator save thee from that habit! *Ben Mishle* says:

When thou art poor, ride on the back of a lion,[80]
To seek thy sustenance, and beg of none!
Nor covet other's wealth, for in such envy
Thine own heart thou painest more than another's!

[78] T. B. Gittin 7b.

[79] Ch. i (beginning).

[80] i. e. go through any danger rather than beg alms.

לקלות ולהבזות כי כן מנהג הפחותים. וחכם הערב אמר על הנשים לא יכבדם כי אם נכבד. ולא יבזם כי אם נבזה: בן משלי,

סלח לבן ולאשה מריהם
ושובה עוד וצוה בן ואשה.
כמו לוטש פני חרב אשר הוא[58]
ברוב הולך[59] ורוב הבא לטושה:

ואם רצונך לקנות אהבתי כבדנה בכל יכלתך. ואל תטיל עליה אימה יתירה. ורבותינו ז"ל הזהירו מזה: ואם תצוה ותוכיח יהיו דבריך בנחת. ותספיק שתראה הכעס בפניך במה שלא כרצונך ואל תוציאהו למעשה: ושתנהוג בהוצאתך בסדר[60] נאה. וכבר נאמר במבחר הפנינים, הסדר בהוצאה חצי הספוק. ומשל הקדמוני לין בלא סעודה והשכם בלא חוב: ולא תחלל בני הדר פניך בשאלה. ויוצרך יצילך ממדה זו! ב' מ'

בעת תדל רכב על גב ארי אל[61]
מזונך, ואל תשאל לאישים!
ואל תחמוד! למען כי בחמדך
לבבך תעציב טרם אנשים!

58 O היא. 59 O הביא, הוליך. 60 MS. בסתר. 61 O אריאל.

Thou knowest already what is said on this subject in the *Choice of Pearls*[81] and in *Ben Mishle*; how they denounced this failing, which indeed cleaves like leprosy and degrades all self-respect. *Ben Mishle* says:

Eat herbs in safety,[82]
And not meat in danger;
Take one thing by commerce,
And not a thousand by gifts!

My son! Devote thy mind to thy children[83] as I did to thee; be tender to them as I was tender; instruct them as I instructed; keep them as I kept thee! Try to teach them Torah as I have tried, and as I did unto thee do thou unto them! Be not indifferent to any slight ailment in them, or in thyself (may God deliver thee and them from all sickness and plague), but if thou dost notice any suspicion of disease in thee or in one of thy limbs, do forthwith what is necessary in the case. As Hippocrates has said: Time is short, and experiment dangerous. Therefore be prompt, but apply a sure remedy, avoiding doubtful treatment.

Examine thy Hebrew books at every new moon, the Arabic volumes once in two months, and the

[81] Ch. 48.

[82] Cf. Prov. 15.17. It seems (as Kahana has suggested) that the sentiments of the *Ben Mishle* are mostly, if not invariably, epigrammatic expansions of texts in Proverbs. So with the same poet's Ben Tehillim (Psalms) and Ben Koheleth (Ecclesiastes); they are modelled on texts in the books after which they are named.

[83] Here the *plural* is used several times in the Hebrew.

וכבר ראית מה שנאמר בזה במבחר הפנינים ובבן משלי. כי המדה הזאת דבקה כצרעת ומפחיתה כל מעלה: ב' מ'

אכול ירק במבטחים,
ולא בשר בסכנה!
וקח אחת בחק מקח,
ולא אלף במתנה!

בני! הרגיש על בניך כאשר הרגשתי עליך. וחמול עליהם כחמלתי. ויסרם כמוסרי. ושמרם כשמירתי. והשתדל ללמדם תורה כשהשתדלתי. וכאשר עשיתי לך כן תעשה להם. ואל תקל במעט מיחוש שיקרה להם וכן בעצמך. והאלהים יצילך ויצילם מכל מחלה ומכל נגע! ואם תרגיש בשום מיחוש בעצמך או באחד מאבריך[62] מיד תשתדל לעשות כל הצריך לעניין. וכבר ידעת מה שאמר אבוקרט, כי העת צר והנסיון סכנה. על כן היה זריז ואל תאריך! והשתמש במובטח ורחק מן הספק:

ופקוד ספריך העבריים בכל **ראש** חודש. והערביים פעם בשני חדשים. והכרכים הקשורים

[62] Pesh. read מבניך.

bound codices once every quarter. Arrange thy library in fair order, so as to avoid wearying thyself in searching for the book thou needest. Always know the case[84] and chest where the book should be. A good plan would be to set in each compartment a written list of the books therein contained.[85] If, then, thou art looking for a book, thou canst see from the list the exact shelf it occupies without disarranging all the books in the search for one. Examine the loose leaves in the volumes and bundles, and preserve them. These fragments contain very important matters which I collected and copied out. Do not destroy any writing or letter of all that I have left. And cast thine eye frequently over the Catalogue so as to remember what books are in thy library.

Never intermit thy regular readings with thy teacher, study in the college of thy master on certain evenings before sitting down to read with the young. Whatever thou hast learned from me or from thy teachers, impart it again regularly to worthy pupils, so that thou mayest retain it, for by teaching it to others thou wilt know it by heart, and their questions will compel thee to precision, and remove any doubts from thine own mind.

Never refuse to lend books to anyone who has not the means to purchase books for himself, but

[84] See note to Hebrew text. The word is obviously the Sp. armario (Fr. armoire).

[85] This method was often adopted in old libraries, see the example in the fine book-cases in St. John's College, Cambridge.

פעם בשלושה חדשים: וסדר הכל סדר נאה כדי שלא תיגע לחפש ספר כשאתה צריך אליו. ושתדע מקומו מן הארמרים[63] והתיבות: ואם היית כותב ספרי כל בית מן הארמרים באגרת, ותשימנה בבית ההוא, כדי שאם תחפש ספר תראה באגרת באי זה בית הוא, קודם שתבלבל הספרים, היתה זריזות נאה! וכן תעשה בתיבות. ועיין בעלים אשר בכרכים ובאגורות ושמרם! ואל תבז להם. כי יש בהם חמודות גדולות ממה שקבצתי וכתבתי. ואל תאבד כתב ולא אגרת מכל מה שהנחתי. וכן עיין במזכרת ספריך תמיד כדי שתזכור מה שיש אתך מן הספרים:

ואל תניח לעסוק בתלמודך לפני רבך. ואל תקבע ללמוד עם הבחורים כי אם אחר שתקום מבית מדרש רבך בקצת הלילות. וכל מה שלמדת ממני ומרבותיך למד לתלמידים הגונים תמיד. כדי שיתקיים למודך בידך. ובלמודך להם תדע אותו על פה. ויחדדוך בשאלותם לצאת מן הספק שבלמודך:

ואל תמנע מלהשאיל ספריך למי שאין בידו

[63] MS. here and below הארמדים.

only act thus to those who can be trusted to return the volumes. Thou knowest what our Sages said in the Talmud,[86] on the text: "Wealth and riches are in his house; and his merit endureth for ever."[87] But, "Withhold not good from him to whom it is due,"[88] and take particular care of thy books. Cover the book-cases with rugs[89] of fine quality; and preserve them from damp and mice, and from all manner of injury, for thy books are thy good treasure. If thou lendest a volume make a memorandum before it leaves thy house, and when it is returned, draw thy pen over the entry. Every Passover and Tabernacles call in all books out on loan.

Make it a fixed rule in thy home to read the Scriptures, and to peruse grammatical works on Sabbaths and festivals, also to read *Proverbs* and the *Son of Proverbs*. Also I beg of thee, look at the chapter concerning Jonadab son of Rechab every Sabbath, to instil in thee diligence to fulfil my commands.

My son! If thou hearest abuse of me from the lips of fools, be silent and make no reply. Take no notice of aught that they may say against me. Remember what *Ben Mishle* says:

The good will of others is the fruit of meekness,
And the fruit of contentment is tranquillity;

[86] T. B. Ketubot 50a.

[87] Ps. 122.3. The Talmud applies the verse to one who writes the Scriptures and lends his copies to others.

[88] Prov. 3.27.

[89] Sp. tapeta. Cf. Fr. tapis. Ger. Teppich. There is also the Rabbinic טפיטא, a loan word from the Greek *τάπης* (*ητος*).

יכולת לקנות ספר. ובלבד שהוא מובטח שיחזירם לך: וכבר ידעת מה שאמרו רבותינו בכתובות בפסוק הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד: ואל תמנע טוב מבעליו ושמור ספריך שמירה רבה. וכסה הארמרים בתביט כסוי יפה. ושמור אותם מן המים מלמעלה ומן העכברים ומכל נזק כי הם אוצרך הטוב: וכאשר תשאיל לאדם ספר כתבהו במזכרת קודם שיצא מן הבית. וכאשר ישיבהו העבר עליו קולמוס: ובכל פסח וסוכות השב לביתך כל מה שהשאלת מן הספרים לחוץ:

וקבע בביתך לקרוא המקרא ולעיין בספרי הדקדוק בשבתות ובימים טובים. ובמשלי ובבן משלי: בני! אני מפייס ממך גם כן שתעיין בכל שבת בפרשת בני יונדב בן רכב. כדי שתהיה זריז לשמור מצותי:

בני! אם תשמע חרפתי וגידופתי בפי הנבלים שתוק ואל תענם. ואם ידברו בי אל תרגיש להם:

ב' מ'

אהבת בני אדם פרי לענוה.
ופרי לשמח בחלקו מנוחה.

The fruit of hearing others in silence
Is peace of mind, confidence, and joy!

Show eagerness in honoring thy teachers and do them service. Attach thyself to their friends, make their foes thine. Treat them with respect in all places and under all circumstances, even though thou hast no need of them[90] while they have need of thee, a thousand and a thousand times more if thou needest them. As *Ben Mishle* says:

The wise is beloved of all,
And loveth all whom he meeteth;
The fool is hated of all,
And hateth all who may see him;
Therefore keep watch and ward,
To be a brother of wisdom,
And keep far thy name from the name
Of all the brothers of folly!

But, my son, honor thy comrades, and seek opportunities to profit them by thy wisdom, in counsel and deed. And unto the son of R. Zerahyah, of blessed memory, thy master, remember his father's affection for me and for thee. Love him as a brother, esteem him as a fine scholar, for his father ever esteemed, loved and praised thee; he also left thee a praise and a blessing

[90] i. e. for further instruction.

ופרי לשומע ושותק היותו
שוקט ובוטח ונפשו שמחה:

בני! היה זריז בכבוד מוריך ומלמדיך. ועבוד אותם ואהוב אוהביהם ושנא שונאיהם. והדרם בכל מקום במעמד ומושב. ואע"פ שאינך צריך להם והם צריכים לך. כל שכן אלף אלפי כפלים אם אתה צריך להם: ב' מ'

חכם לב אהוב הכל.
ואוהב לכל בואיו:
וסכל שנוא הכל.
ושונא לכל רואיו:
ולכן שקוד ודרוש
היותך אחי חכמה.
ורחק שמך משם
אחי ריק וסכלות מה![64]

אבל בני! כבד חביריך. והרגיש עליהם להועיל להם בחכמתך בעצה ובמעשה. ולבן הר' ר' זרחיה ז"ל רבך תזכור אהבת אביו בי ובך. ותאהב אותו כאח ותכבדהו כחבר גדול. כי כן היה מכבדך[65] ואוהבך ומשבח אותך אביו זצ"ל. גם הניח לך ברכה

[64] O omits מה and writes the last four lines as prose.
[65] MS. מכבודך.

after his death. My son! It can never be in thy power to requite such kindnesses; for no man can, all his days, repay one who has been in advance of him in friendship. As the Scripture says:[91] "Who hath given me anything beforehand that I should repay him?" And O beware of the inimical and envious.

My son! Visit thy sisters constantly in thy letters,[92] and inquire after their welfare. Show honor to thy relatives, for they will appreciate thy courtesies.

I enjoin on thee my son to read this, my Testament, once daily, at morn or at eve. Apply thy heart to the fulfilment of its behests, and to the performance of all therein written. Then wilt thou make thy ways prosperous, then shalt thou have good success.[93] If my advice seem good in thine eyes, select from among thy Arabic books one whose script pleases thee. Strive to imitate it. For in the instance of R. Samuel the Nagid, no one taught him to write Arabic. But he took a manuscript written by a scribe of repute and strove to copy it. He persevered until he succeeded in equalling his model. And now, my son! emulate such wisdom, and endeavor to follow men of virtue! Let not thy heart be envious of sinners, but let it be zealous in the fear of God all day!

[91] Job 41.3.

[92] The daughters of the author removed from Lunel on their marriage. In one of his poems 14 (ed. Harkavy), ha-Nagid uses the phrases "to visit in a letter".

[93] Judg. 1.8.

תהלה אחרי מותו ז"ל: בני! אל יספיק לך במי שגמלך טוב במעשה או בכבוד או בדבור שתשלם לו כמעשהו בלבד. כי לא יוכל אדם לשלם למקדים כל ימיו. כמו שאמר הכתוב, מי הקדימני ואשלם. והזהר מהשונא והמקנא!

בני! פקוד אחיותיך תמיד בכתביך. ושאל בשלומן וחלוק כבוד לקרוביך. ויתכבדו בך:

ואני מצוה בני! וגוזר עליך לקרות צואתי זאת פעם אחת בכל יום או בלילה. ותן לבך לקיימה ולעשות ככל הכתוב בה. כי אז תצליח את דרכיך ואז תשכיל. ואם טובה עצתי בעיניך בחר לך מספריך הערביים ספר אחד שתהיה כתיבתו נאה בעיניך. והשתדל לדמותה ולחקותה. כי הנשיא ר' שמואל לא למדהו אדם כתיבת הערבי. אך לקח כתב אחד מכתבי הסופרים החשובים והשתדל לכתוב כדמותו. וטרח עד שעלה בידו: ועתה בני! קנא במשכילים ובאנשי מדות חמודות. ואל יקנא לבך בחטאים. כי אם ביראת ה' כל היום!

And now I place before thee in verse[94] all the preceding Letter, so that all my admonitions may be told to thee in song!

Obey my mandate, heed thou my advice,
And make, my son, the Law thy heart's desire!
Incline to wisdom an attentive ear,
Pursue the right, be faithful to the true!
Then Wisdom shall enthrone thee mid the great,
And fame become the meed of loyalty!
Serve but thy God with undivided love,
With dainties shall thy soul be satisfied!
To keep His Law hold ready hand and heart,
Heart to remember, hand as firm to do!
For lo, His word a lamp, His Law a light,
A refuge sure in storm and darkest wrath!

Honor thy parents, do them reverence,
Bind up thy soul in loving bond with theirs!
From evil turn, ne'er choose a rogue for friend,
And know thy God, act justly, and be saved!
Early and late attend at Learning's hall,
Make those thine intimates who seek her too!

[94] The rhymes of the original are not retained in the metrical paraphrase which follows. Nor have Scriptural references been appended; the snatches of quotation are numerous.

והנה לך בחרוז כל האגרת. אשר כל המוסר בשיר אוגרת ומספרת!

שמור מצוה בני ושמע לעצה.
בתורת אל תהי לבך חפצה!
והטה את לבבך לתבונה.
והצדק רדוף ורעה אמונה!
תשימך התבונה רק למעלה.
ותתנך אמונתך תהלה!
ועבדה את אלהיך בכל לב.
ואז תשבע בכל דשן וחלב!
ומצותיו ותורותיו לשמרה.
וחוקיו לעשות הכון וזכרה!
הכי מצוה ותורה נר ואורה.
ומנדל עוז ביום זעם ועברה!

וכבד אב ואם כבוד ומורה.
ושים נפשך בנפשותם קשורה!
וסור מרע ואל תתרע לרשע.
וצורך דע תהי צדיק ונושע!
והשכם אל נוה חכמה והערב.
וחברת דורשה תבחר ותקרב!

Whene'er thou speakest, let thy words be few,
Each phrase the best, and chosen every clause!
Rule o'er thy tongue in silence mid the throng,
Then o'er the silent throng thy tongue shall rule!
Fix not thine aim on frivolous jests and joys,
Nor waste in soft delights thy precious hours!
Let not thine heart to indolence incline,
The langor passes, but regret endures!
Engage in toil, yet all excess avoid,
Rely not on thy father's heritage:
Labor enough thine own wants to provide,
Happy the mortal whom his lot contents!
The fool, by trust in fortune, is destroyed,
While idleness the sluggard doth enslave!
If wealth be thine, let not thy heart be high,
Due honor show, and thy Creator laud!
Thy plenty share with all who are in need,
Load them, nay pamper, from thine ample store!
A tower of strength be thou, a present help,
Be humbly rich, if thou a Help wouldst find!

וקצר את דבריך בדברך.
וברר מאמריך באמרך!
בהחרישך תהי מושל בניבך.
והוא ימשול בדברך בניבך![66]
וחק אל תתנה לשחוק ושמחה.
ואל תבחר בתענוג והנחה!
ואל יטה לבבך למנוחות.
למען אחריתם לאנחות!
ויגע נפשך אך לא להרבות.
ואל תבטח עלי נחלה לאבות!
יגע אך עד מלאת די מחסורך.
ושמח בחלקו הוא יבורך!
הכי שלות כסילים תאבידם.
ועצלת העצלים תעבידם!
ואל ירום לבבך בעשרך.
ושים כבוד ותן תודה ליוצרך!
ותן מלחמך לדל והענק
לאביונך. ולרעב תפנק!
ומגדל עוז היה להם ומעוז.
ואל תגאה ברוב עשרך ותעוז!

[66] So the MS. Perhaps we should read בלבך in the first line of the couplet..

To prayer attend at all appointed hours,
And make the House of God thine earliest goal!
O'er sons of men protecting wing outspread,
With gracious speech, my son, their sickness heal!
In pleasant places cast for thee the lines,
And boast not in the vanities of fools!
Assist thy kin, respect thy friends' demand,
Preserve thy wealth by giving generously!
Use all thy means the falling to upraise,
And cast not o'er thy pelf a miser's eye!
Nor covet what in other hands is found,
Lest thus thy soul with bitterness be filled,
While all thy days in grief and rage are spent;
And how can anger help or profit thee?
Thy want supplied, thou needst no fuller store,
Scorn him who cries enough is not enough!
And covet not thy neighbor's wife, my son,
Great though her charm, though beautiful her form!

From men who utter falsehood keep aloof,
In slander's mischief see thou bear no hand!
From faction-mongers steadfastly withdraw,

והתפלל בעתות התפלה.
ואל בית הכנסת בא תחלה!
ולבני איש כנפיך תרפה.
בני. ולשונך יהיה למרפא!
והפל בנעימים לך חבלים.
ואל תהבל בהבלי הכסילים!
וקרב את קרוביך וכבד
חביריך. והונך אל תאבד!
בהכשלם עזור להם כיכלך.
ועינך אל תהי רעה בשלך!
ואל תחמוד אשר בידי אחרים
בני! פן נפשך תשבע מרורים.
וימיך במכאובים וכעס.
ומה יועילך כעסך ויעש?
ובמלאת ספקך תשבע בכל הון.
ותלעג לאשר לא אמרו הון!
ואל תחמוד בני! אשת עמיתך.
ורוב לקחה ויופיה אל יסיתך!

רחק מדוברי שקר וסורה
בני, מהולכי רכיל וגורה!
ומעל דוברי סרה והפכם

Lest they entice thee to their erring ways!
The Rock that formed thee hold thou still in awe,
And fear to use His Name for frivolous ends!
From faults of other men avert thine eyes,
On thine own blemish gaze and know thy state!
Show kindness unto all thy fellow men,
Tender thy substance as well as thy advice;
If to thy counsel they incline deaf ears,
Then cease to pester them with futile words!

Forgive thy friend the injury he does,
Join not his foes, nor share their wicked plan!
With all the world deal ever honestly,
Lest thine own soul thou draggest down in shame!
If thou hast borrowed, pay before 'tis asked,
Avoid disputes, and tremble at an oath;
If thou hast lent, forbear to press thy debt,
Rely on God for certain recompense!

What thy lips utter let thine hands confirm,
Ne'er break the law this maxim inculcates!

נטה. פן יחטיאוך בדרכם!
ואת צור בוראך תירא. ותפחד
להשבע בשם אל המיוחד!
והעלם עינך ממום חבירך.
ומומך דע. והבט אל חסרך![67]
וברר לחבירך אהבתך.
והועילו בהונך ועצתך!
ואם לא יאזין אל מאמרך
בני, אל תוסף שנייה על דברך!

ולאוהבים היה נושא פשעים.
ואל תבוא בסוד זרים ורעים!
ויהיה עסקך טוב עם בני איש
בני, פן נפשך תחפיר ותובישׁ!
ועת תלוה פרע קודם תביעה.
וסור מדין וגורה משבועה!
ואל תגוש בהלוותך חברך.
ואל שדי ישלם את שכרך!

ושמרה ועשה את מוצא שפתך.
ושימה זאת בני חקך ודתך!

[67] The MS. reads מעמדך. Perhaps correct to אשריך ("thine own mode of life"). The rhyme needs a ר for the ד.

Thy tongue deliver from the liar's snare,
E'en in thine anger moderate thy taunts!
Than liars none are held in greater scorn,
For on them rests the stigma of their lies!
How honored in all eyes are men of faith,
How fair the path of upright men and true!
Thy secret unto others ne'er reveal,
Lock it within the prison of thine heart!
As strangers treat thy friends who fain would pry,
An alien her who in thy bosom lies!
For sacred still another's secret hold,
Nor gad about a dangerous gossiper!

Sell not thy self-respect by asking boons,
Beg not, nor all thy dignity degrade;
Eat simple herbs, and feed on barley bread,
And do not veil thy countenance with shame!

Honor thy wife, and love and draw her nigh,
Speak to her heart with sweet and soft address;
Through thee let her be glorified, and thou
In her repute shalt find thyself renowned!

והצל מדבר שקר לשונך.
והארך אפך בגלות חרונך!
הכי כל דוברי שקר גרועים
בעיני כל. ובשקר ידועים!
ומה נכבד בעין כל איש אמונים.
ומה יקרו דרכיו הנכונים!
וסודך אל תגלה לאחרים.
ושים את לבך לו לבית אסורים!
ושים אוהבים בזה כנכרים.
ושוכבת בחיקך כזרים!
וסוד אחר לאדם לא תגלה.
ורכיל אל תהי הולך לכלה!

ואל תתן כבודך בשאלה.
הכי משאל מחלל כל גדולה!
והירק אכול עם פת שעורים.
ואל תפל הדר פנים יקרים!

ואשת חיקך כבד וקרב.
ויהיה לה דברך טוב וערב!
למען זאת תכובד בעבורך.
ובכבודה כבודך והדרך.

Because of her, hold thou her kindred dear,
Set them among thy brothers and thy friends!
And if thou must reprove, be gentle still,
Forbear from rough retort or violence;
Better she render service of her love,
Than that, compelled, she yield enforced consent!
Learn not to curse, for curses are enrolled
Among the grievous, not 'mong trivial sins!
Unto thine offspring be compassionate,
Direct them in the Law by day and night!
At freshest dawn the rule of life impart,
In earliest youth O teach them to be wise!
So save them from all pitfalls in the path,
And keep their souls from straying into ill!

Take care in writing to avoid mistakes,
Lest in the reading others laugh at thee;
Such error brings the scribe to shame, and adds
A blemish to his count, nay e'en a crime!
So still re-read thy scroll, with zeal revise,
Supply defective words or syllables;
For know, the style of tongue or pen full oft

וכבד בעבורה הקרובים.
ושיתמו לאחים ואהובים!
והוכיח וצוה אך ברכות.
ואל תלמוד ענות עזות והכות!
וטוב שתעבוד אותך באהבה.
ואל תעש בהכרח ואיבה!
ואל תלמד לקלל. כי קללה
גדולה היא ואינה נקלה!
וחוסה על ילדיך וחמלה.
ותורה למדם יומם ולילה!
ומוסרם תשחר לבקרים.
והשכילם והורם מנעורים!
ושמרם מנתיב מכשול ותועה.
ואת נפשם שמור מבוא ברעה!

והזהר בכתבך משגיאה
לבל יבזו לך אם הקריאה.
ולבושת במקהלות מביאה
ותחשב לך מום וחטאה!
ושוב על ספרך אחר כתיבה.
לבלתי תחסר בו אות ותיבה!
ודע כי מדברי פי איש וספרו

Reveals the author's wit and inmost worth!
For style, they praise the writer from afar,
For style, behold him mocked and put to scorn!
By Wisdom man excels above the herd,
And prudence wins him favor from his peers!

O bind the testimony, seal the Law,
More precious they than gold or richest gem!
Thy masters serve, obey thy teacher's voice,
Rejoice my heart, let envy find good cause!
Let conduct be the end of all thou learnest,
By goodness joined to wisdom earn applause!
Restrain thyself beneath discretion's hand,
And, thus controlled, be thou from passion free!
Despise no critic, welcome chastisement;
Before thy comrades bow, and thereby rule!
Thyself abase, let others lift thee up,
And thus thy poverty will lose its lack!

Receive thy father's doctrine, keep my words,
Treasure my orders, guard them in thy soul!
For, thrice these counsels have I written out,

מעידים על צפון שכלו וסתרו!
ובכתבו יהולל איש לרחוק.
ובכתבו יהי לבוז ולשחוק:
ובחכמה יהי יתר שאתו.
ובתבונה יכובד בעדתו:

חתום תורה בני ונצור תעודה.
אשר מפז ומזהב חמודה!
ומוריך עבוד ומלמדיך.
תשמח אב ותקניא חומדיך!
ולשמור לעשות הכון ולמדה.
תהי נכבד בכל קהל ועדה!
היה נעצר ביד שכלך ונמסר.
ומכל תאוותיך תהי סר!
ואל תקוץ בתוכחת ומוסר.
והכנע לרעך תהי שר!
והתנשא בהתנבל כטפסר.
וימעט רישך בזה ויחסר!

ומוסר אב קחה ושמור אמרי.
ומצותי צפון ונצור דברי!
ושלישים כתבתים לך וחכמות

Esteem thou them as pearls and corals rare!
Practise these rules, and more to them I'll add
For thine instruction if my life endure!

Behold a small cloud rising from the sea of science and learning, carried by the breeze of wisdom and understanding! If the cloud empty itself on a fertile soil, causing righteousness and faith to spring up, making pleasant knowledge to flourish,—ripeness will come in due season, and the roots of wisdom will be made firm; the branches will bloom, its food will be for nourishment, its leaves for healing! The loving-kindness of the Lord will guard it, will water it every moment, and shield it from all mishap. May He who gives prudence to the simple and to young men knowledge and discretion, bestow on thee a willing heart and a listening ear! Then shall our soul be glad in the Lord and rejoice in His salvation!

שמח בהם כעל גביש וראמות![68]
עשה בהם ועוד אוסיף עליהם
לך אם אחיה כהם וכהם!

הנה עב קטנה עולה מים השכל והתבונה. ברוח חכמה ובינה. ואם תריק על ארץ שמינה. להצמיח מוצא הצדק והאמונה. ולהפריח כנת הדעת הנעמנה. תבכר לחדשיה. ותשרש שרשיה. ותהי פוריה וענפה. והיה פריה למאכל ועליה לתרופה. וחסד יוצרה יצרנה. ולרגעים ישקנה. ומכל רע ישמרנה. ונותן לפתאים ערמה. לנער דעת ומזמה. יתן לך לב שומע ואוזן שומעת. ונפשינו תגיל בה' תשיש בישועתך!

[68] MS. ורמות.

אגרת מוסר ששלח הרמב"ן ז"ל לבנו

THE VIRTUE OF HUMILITY
BY NAHMANIDES

IV

THE VIRTUE OF HUMILITY

BY NAHMANIDES

In 1267 Moses, son of Naḥman (Naḥmanides), left Europe for Palestine. His departure was involuntary. He had, in 1263, been compelled to champion the Jewish cause in the public controversy held in Barcelona before the King of Aragon. The result of Naḥmanides' outspokenness was his banishment.

Born c. 1195, he was thus seventy-two years of age at the moment of his migration. He survived the ordeal for three years. Naḥmanides "represented Judaism from the side of emotion and feeling, as Maimonides did from the side of reason and logic " (S. Schechter, *Studies in Judaism*, first series, pp. 120 seq.). The same tenderness which marks his formal writings is revealed in his letters from Palestine. He suffered the keenest distress at his separation from family and home. Nor was the then condition of Palestine, which he pathetically depicts in one of his letters, able to console him. But he set himself to the direction of those whom he had been compelled to forsake, and wrote several letters with that object. In one of these (printed in the *J.Q.R.*, first series, v, 115) he communicated to his son Solomon counsels on various subjects, among them the duty of leading a chaste life amid the allurements of the Castilian court, where the son seems to have held a post. Solomon was his second son, the grandfather of Gersonides (see table in *J.E.*, ix, 87).

ד

אגרת מוסר ששלח הרמב"ן ז"ל לבנו

בשנת כ"ז לאלף החמישי הוכרח רבי משה בן נחמן לעזוב את אירופא ולהשתקע בארץ ישראל. רק ארבע שנים עברו אז למן היום אשר הגין על כבוד ישראל בוכוח פומבי שהיה בברצלונה במעמד מלך אראגוניה, אבל הוא נתפש בדבורו החפשי ובעטים של מתנגדיו נדן לגלות.

שנת לידתו היתה תתקנ"ד לאלף הרביעי, ובכן היה בן שבעים ושתים בשעת גלותו. אחרי הנסיון המר הזה הוסיף לחיות עוד שלש שנים. הרמב"ן הוא „באכח היהדות מצד הלב והרגש כמו שהרמב"ם הוא באכח היהדות מצד השכל וההגיון" (שלמה שכטר, Studies in Judaism, כרך ראשון, דף ק"כ וכו'). אותה הרכות המצינת את ספריו וחבוריו נראית גם באגרותיו מארץ ישראל. הפרידה מביתו ומשפחתו הסבה לו עינוים רבים ויסורים קשים, ובשום אופן לא יכול למצוא נוחם וספוק בתנאי ארץ ישראל בימים ההם, תנאים שהוא מתאר בהשתפכות הנפש באחת מאגרותיו. אכן הוא התמכר בכל לבו ונפשו להדרכת צאצאיו הנעזבים לנפשם, ויכתוב אגרות אחדות למטרה זו. באחת מאלה (נדפסה ברבעון היהודי האנגלי, סדר ראשון, כרך חמישי, דף קט"ו) יעץ לבנו שלמה עצות שונות, ביניהן החובה לחיות חיים טהורים וצנועים בתוך הפריצות של חצר המלכות הקסטילית, אשר כנראה היתה לבנו איזו משרה שם. שלמה היה בנו השני, אבי אביו של רבי לוי בן גרשון או רלב"ג (ראה הטבלה באנציקלופדיה היהודית האנגלית, כרך תשיעי, דף פ"ז).

The most famous of his letters was addressed to his elder son Naḥman. This letter is included in many editions of the Prayer book. Straight from his triumph at Barcelona, when his fame was ringing from end to end of the Jewish world, Naḥmanides eulogizes Humility as the source of Reverence and as the condition of receiving the divine spirit.

The text is printed from the תפוחי זהב of Yeḥiel Milli, Mantua, 1623. Various other editions have been collated. In translating the biblical texts it was sometimes necessary to depart from the usual renderings, in order to bring out Naḥmanides' application of the passages quoted. Another text with interesting expansions, is printed in B. Halper's Anthology of *Post Biblical Hebrew Literature*, Philadelphia, 1921. See vol. i, p. 133 and p. 253; vol. ii, p. 175. These two volumes were issued under the auspices of the Jewish Publication Society of America.

Hear, my son, the instruction of thy father, and forsake not the teaching of thy mother![1] Accustom thyself to speak in gentleness to all men, at all times. Thus wilt thou be saved from anger, the fertile cause of sin. As our Sages say[2]: "Over the man of wrath rules every manner of Gehinnom, and it is written[3]: Remove anger from thy heart, and [thus] put away evil from thy flesh.

[1] Prov. 1.8. Some versions omit "the teaching of thy mother." But Naḥmanides' wife certainly was alive when the writer was compelled to leave Spain for Palestine.

[2] T. B. Nedarim 22a. See other quotations in support of this moralization of Gehinnom in *J. E.* v, 584.

[3] Eccles. 12.10.

האגרת היותר מפורסמת של הרמב"ן נכתבה לבנו בכורו נחמן, והיא נמצאת במהדורות רבות של סדר התפלה. נפלא הוא שמיד אחרי נצחונו בברצלונה, כששמו הלך מסוף העולם היהודי עד סופו, הלל ושבח הרמב"ן את הענוה בתור יסוד ליראת הרוממות ובתור תנאי להשראת רוח הקדש.

הנוסח הנדפס פה הוא מן הספר „תפוחי זהב" לר' יחיאל מילי, מנטובה שפ"ג, אף כי השויתי גם מהדורות שונות אחרות. בהעתקת הפסוקים מן התנ"ך יש אשר חשבתי לנחוץ לשנות מן התרגומים המצוים בכדי להטעים את שמוש הרמב"ן בפסוקים האלה. נוסח אחר עם הוספות חשובות נדפס ע"י בן־ציון הלפר ב„אנתולוגיה של הספרות העברית שאחרי התנ"ך", פילדלפיה תרפ"א, ראה כרך א' דף קל"ג ורנ"ג, גם כרך ב', דף קע"ה. שני הכרכים האלה יצאו לאור ע"י החברה היהודית להוצאת ספרים באמיריקה.

שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמך[1]. והתנהג תמיד לדבר בנחת כל דבריך לכל אדם בכל עת! ובזה תנצל מן הכעס, שהיא המדה הרעה להחטיא את האדם: וכן אמרו חז"ל, כל הכועס כל מיני גיהנם שולטים בו. שנאמר, והסר כעס

1 Some versions complete the quotation. M., however, omits the last two words.

Evil here (in the passage of Ecclesiastes) is nothing else but Gehinnom, as when it is said (in Proverbs): 'And the wicked for the day of evil.'"[4]

Being delivered from anger, there will arise in thy heart the quality of humility, better than all things good! For "the reward of humility is the fear of the Lord."[5] Reverence is thus the fruit of humility. For humility it is that must impel thee to lay to thine heart always the memory of whence thou camest and whither thou goest;[6] it is humility that reminds thee that in life thou art but a worm, and the more so in death; it is humility that warns thee that the One before whom thou must be judged and called to account is the King of Glory. "Behold heaven and the heaven of heavens cannot contain Him"[7]—how much less the hearts of the children of men! "Do not I fill heaven and earth? saith the Lord."[8] Pondering over all these things, [the exaltation of God, the lowliness of man], thou wilt stand in awe of thy Creator, and be on thy guard against sin. Endowed with these qualities, thou canst but rejoice at whatever lot befall thee. If thou indeed takest humility for thy rule in life, holding thyself modestly before the world, a God-fearer and a sin-fearer,—then will there rest upon thee the spirit of the Shekinah[9] and the radiance of the divine Glory, and thou wilt live the life of the world to come![10]

[4] Prov. 16.4. On Naḥmanides' conception of the soul, see S. Schechter, *Studies in Judaism*, first series, p. 140.

[5] Prov. 22.4. [6] Mishnah Abot 3.1.

[7] I Kings 8.27. [8] Jer. 23.24.

מלבך והעבר רעה מבשרך. ואין רעה אלא גיהנם. שנאמר, וגם רשע ליום רעה:

וכאשר תנצל מן הכעס, תעלה על לבך מדת הענוה, הטובה מכל הטוב! שנאמר, עקב ענוה יראת ה'. ובעבור הענוה תעלה על לבך מדת היראה, כי תתן אל לבך תמיד מאין באת ולאן אתה הולך. ושאתה רמה ותולעת בחייך, אף כי במותך. ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, לפני מלך הכבוד. שנאמר, הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך אף כי לבות בני אדם. ואמר, הלא את השמים ואת הארץ אני מלא נאם ה': וכאשר תחשוב את כל אלה, תירא מבוראך, ותשמר מן החטא. ובמדות האלה תהיה שמח בחלקך המגיעך: וכאשר תתנהג במדת הענוה, להתבושש מכל אדם, ותתפחד[2] ממנו ומן החטא, אז תשרה עליך רוח השכינה וזיו כבודו[3] וחיית חיי העולם הבא!

[2] M. ומהתפחד. [3] So M. Another reading: כבודה. Also חיי for the next two words.

---

[9] i. e. the "Divine Presence". See Abelson (op. cit. next note) ch. iv.

[10] For Naḥmanides' views on the future life see his *Gate of Requital* at the end of his treatise the *Law of Man*. As to the "radiance" (*ziv*), he conceived it almost as a

And now, my son! Understand clearly that he who prides himself in his heart over other men is a rebel against the Kingship of Heaven. Such a one presumes to adorn himself in the robe of the Omnipresent. For it is God, enthroned, who wears the mantle of majesty.[11] And wherefore shall the heart of man be puffed up? Is it because of wealth? It is God who maketh poor and maketh rich.[12] Or is it because of honor? But honor is of God.[13] And how shall a man boast in an honor which is his Maker's? Does he glorify himself because of his wisdom? Lo, God "removeth the speech of men of trust and taketh away the sense of the elders."[14] In a word, all are equal before the Lord. For in His anger He bringeth down the high and in His good pleasure He elevates the low. Therefore debase thyself and let the Omnipresent raise thee up![15]

Accordingly I will explain how thou must habituate thyself to the quality of humility in thy daily practice. Let thy voice be low, and thy head bowed; let thine eyes be turned earthwards and thy heart heavenwards. Gaze not in the face of him whom thou dost address. Every man should seem in thine eyes as one greater than thyself. If he be wise or wealthy, it is thy duty to show him respect. If he be poor and thou the richer, or if thou be wiser than he, bethink thee in thy heart, that thou art the more

mystical union of the soul of man with the soul of God. Cf. J. Abelson, *The Immanence of God in Rabbinic Literature*, p. 87. See also my *Glory of God*, p. 44f.

[11] Ps. 93.1. The word גאות means both pride and majesty.

ועתה בני! דע וראה כי המתגאה בלבו[4] על הבריות הוא מורד במלכות שמים. כי מתפאר הוא בלבוש המקום. שנאמר,ה' מלך גאות לבש. ולמה יתגאה לב האדם? אם בעושר, ה' מוריש ומעשיר. ואם בכבוד, הלא לאלהים הוא. שנאמר, והעושר והכבוד מלפניך. ואיך יתפאר בכבוד קונו? ואם יתפאר בחכמה, מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח: נמצא הכל שוה לפני המקום. כי באפו משפיל גאים וברצונו מגביה שפלים. לכן השפל עצמך וינשאך המקום!

על כן אפרש איך תתנהג במדת הענוה, ללכת בה תמיד: כל דבריך יהיו בנחת. וראשך יהיה כפוף. ועיניך יביטו למטה לארץ, ולבך למעלה. ואל תבט בפני אדם בדברך עמו: וכל אדם יהיה גדול ממך בעיניך. אם הוא חכם אם הוא עשיר[5] עליך לכבדו. ואם הוא רש ואתה עשיר ממנו, או שאתה הכם ממנו, חשוב בלבבך כי אתה חייב

[4] M. לבו. [5] M. עשיר וחכם.

---

[12] I Sam. 2.7.
[13] I Chron. 29.12.
[14] Job 12.20.
[15] T. B. 'Erubin 13b.

guilty, he is the more innocent. If he sin, it is from error; if thou sin, it is with design![16]

In all thy doings, words, and thoughts, and at all times, regard thyself as one standing before the Omnipresent[17], with His Shekinah upon thee, for the glory of the Lord filleth the universe. Let thy words be spoken in the deepest reverence as though a servant addressed his master. Hold thyself abashed before all men, and if one call thee do not answer noisily, but respond without agitation and in lowered tones, as an inferior would use to his superior.

Read in the Torah regularly, so that thou mayest be able to fulfil its precepts. When thou risest from the book, think closely over what thou hast learned, perchance there may be some thing in it for thee to translate into conduct. Examine thine actions at morn and at eve, and by this means all thy days will be passed in repentance.

And when thou prayest, remove all worldly considerations from thy heart. Set thy heart right before God, cleanse thine inmost thoughts and meditate before uttering thy devotions. Act thus all thy days, in all things, and thou wilt not sin. By this course thy deeds will all be upright, and thy prayer pure and clean, innocent and devout, and acceptable before the Lord. As it is written: "Thou, God, wilt direct their heart, Thou wilt cause Thine ear to attend."[18]

[16] For rabbinic parallels see Derek Erez *passim*.

[17] On the application to God of the term Maḳom (lit. Place, here rendered Omnipresent), see *J. E.*, iii, 460.

[18] The first clause of the verse (Ps. 10.17) runs: "Lord,

ממנו והוא זכאי ממך. שאם הוא חוטא הוא שוגג ואתה מזיד:

ובכל מעשיך ודבריך ומחשבותיך, ובכל עת, תחשוב כאלו אתה עומד לפני המקום ושכינתו עליך. כי כבודו מלא העולם: ודבריך יהיו באימה וביראה, כעבד לפני רבו: והתבייש מכל אדם ואדם. ואם יקראך איש לא תענהו בקול רם, רק בנחת ובקול נמוך, כעומד לפני גדול:

והוי זהיר לקרות[7] בתורה תמיד אשר תוכל לקיימה. וכאשר תקום מן הספר חפש באשר למדת אם יש בו דבר שתוכל לקיימו: ופשפש במעשיך בבקר ובערב. ובזה יהיו כל ימיך בתשובה:

והסר כל דברי העולם[8] מלבבך בעת התפלה. והכן לבך לפני המקום. וטהר רעיונך[9]. וחשוב הדבר קודם שתוציאנו מפיך: וכן תעשה כל ימי חייך בכל דבר ודבר ולא תחטא. ובזה יהיו כל מעשיך ישרים. ותפלתך זכה וברה ונקייה ומכוונת ומקובלת לפני המקום. שנאמר, תכין לבם תקשיב אזנך:

[6] So corrected from usual reading רבו.
[7] M. omits, and transposes next two words.
[8] M. והסר כל דבר מלבך. [9] M. omits this phrase.

Read this Letter once a week, and be as regular in carrying out[19] its injunctions, by its aid walking forever after the Lord, blessed be He; that thou mayest prosper in all thy ways, and be held worthy of all the good which is treasured up for the righteous!

Thou hast heard the desire of the humble." The verse is applied also by Samuel b. Naḥman (T. J. Berakot end) to enforce the moral that only the prayer of a devout heart avails.

[19] Or: "once a week at least; so as to carry out, etc."

תקרא האגרת הזאת פעם אחת בשבוע לא תפחות לקיימה וללכת בה תמיד אחרי השם יתברך למען תצליח בכל דרכיך. ותזכה לכל הטוב[10] הצפון לצדיקים![11]

[10] Sometimes it would seem that לעולם הבא, the usual reading here, is an inaccurate expansion of the abbreviation ל׳ה which might be לכל הטוב.

[11] Another version (see היקב 1894, p. 39) adds: וביום שתקראנה ינוך מן השמים אשר יעלה על לבך לשאול עד העולם שנא׳ ויתן לך משאלות לבך ויתן מעדנים לנפשך.

שערי המוסר (המיוחס להרמב"ם)

THE GATE OF INSTRUCTION ATTRIBUTED TO MAIMONIDES

V.

THE GATE OF INSTRUCTION

Attributed to Maimonides

There are two Testaments attributed to Maimonides (1135–1204). One of them, that most usually described as Maimonides' Testament, occurs in many libraries in manuscript, and has often been printed, since the first edition appeared in Venice in 1544. It is of polemical rather than of ethical interest, for it culminates in an ungracious, not to say abusive, denunciation of the French school of Jewish scholars. It is true that in other letters ascribed to Maimonides a similar tone is sometimes heard. Here and there, too, there are touches worthy of Maimonides, as this: "The perfect rest of the Sabbath is the attuning of the heart to the comprehension of God." Then, again, there is a circumstantial statement in a Bodleian MS. (Cat. Neubauer No. 2386) to the following effect. The Testament was written in Arabic on two leaves by Maimonides; the said leaves were detached from the book containing them, soon after the philosopher's death; and the Testament was thereupon translated into Hebrew. There is no probability in the story. The most that can be urged for the document is that it may contain some authentic points (Steinschneider, *Hebr. Ueber.* p. 931). But on the whole it seemed best to omit the document from the present collection.

But what *has* been included has no better claim to authenticity. It is however a far finer work, and deserves inclusion on its own merits. It was printed by Steinschneider

ה

שערי המוסר (המיוחס להרמב"ם)

יש שתי צואות המיוחסות לרבי משה בן מיימון (תתצ"ה–תתקס"ד לאלף החמישי). האחת, הנודעת עפ"י רוב כצואת הרמב"ם, נמצאת בכתב יד בבתי־עקד־ספרים רבים ונדפסה פעמים רבות למיום הופעתה הראשונה בויניציה בשנת ש"ד. הצואה הזאת יש לה חשיבות פולמית יותר ממוסרית, יען כי כל עיקרה לא בא אלא להלשין באופן גס ומעליב על חכמי ישראל בצרפת. אמנם הד קול כזה נשמע לפעמים גם באגרות אחרות המיוחסות להרמב"ם. בכלל נמצאים בה פה ושם קוים ושרטוטים הראוים להנשר הגדול הזה, כמו הרעיון שהמנוחה השלמה והאמתית ביום השבת מסייעה לתקן ולשכלל את הלב להשגת הבורא יתברך. מלבד זאת יש ידיעה מפורטת בכ"י בודליאני (רשימת נייבויער, נומר 2386) שהצואה הזאת נכתבה ע"י הרמב"ם בערבית על שני עלים ותיכף אחרי מותו נפרדו העלים האלה מן הספר שבו היו נתונים ונעתקו לעברית. אבל אי אפשר לתת אמון בידיעה הזאת. לכל היותר אפשר להניח שהצואה הזאת יש לה איזה קוים מקוריים (שטיינשניידר, העברעאישע איבערזעטצונגען, דף תתקל"א), אבל בשלמותה חשבתי לטוב ונכון להשמיטה מן הכרך שלפנינו.

והנה צואת הרמב"ם שנתתי פה איננה בחזקת מקוריות יותר גדולה, אבל לכל הפחות היא חבור יותר יפה ומעולה מן הראשונה, וראויה היא למקום פה בשביל מעלותיה העצמיות. שטיינשניידר ועדעלמאן הדפיסו אותה בספריהם המכיל·ם את

and Edelman in the same volumes which contain Ibn Tibbon's Testament (See p. 53). In the Bodleian MS. from which Steinschneider derived it, it is an introduction to the Testament mentioned above, and claims to be by Maimonides (מוסר נאה מאד מאד מהרמב"ם ז"ל להרב החכם ר' אברהם בנו ז"ל). In 1852 Steinschneider was rather inclined to accept this ascription, but he afterwards withdrew his opinion (*Hamazkir*, ii, 8, iv, 107). For it turned out that the same text had been published anonymously under the title ס' המוסר in Cracow, in 1586. Moreover L. Dukes discovered a MS. of the text in the British Museum, entitled שערי המוסר אל השלם השר איש רומי. This MS. is written on the margin of fol. 137b, seq. of Harleian MS. 5686. In the present writer's opinion, though the MS. is a fifteenth century copy, it points to an older original. In several places the copyist must have had an old and faded MS. before him, as he frequently was unable to read his original. It seems most probable that the text is a product of the early part of the thirteenth century. It was thus written soon after Maimonides' death, and is therefore placed in the position it occupies in the chronological sequence of this volume. In order, however, to indicate that the text is later than Maimonides, it is placed *after* the letter by Naḥmanides, which it would precede, if it were really by Maimonides himself. The writer adopts several of the most prominent Maimonist views: Free-will, the doctrine of the Mean, and so forth. That the text is not by Maimonides is indicated unmistakably by the fact that the writer addresses his *children* in the plural. We know of only one child, Abraham, who carried on the reputation of Maimonides into the next generation. It is clear that the writer of this text was, like Maimonides himself, a physician.

הצואה של אבן תבון (ראה דף 53). בכ"י הבודליאני אשר ממנו דלה שטיינשניידר את הצואות הרי היא כעין הקדמה אל הצואה הנזכרת לעיל והרמב"ם נזכר בפירוש בתור מחברה (מוסר נאה מאד מאד מהרמב"ם ז"ל להרב החכם ר' אברהם בנו ז"ל). בשנת תרי"ב נטה שטיינשניידר להאמין שהרמב"ם הוא מחברה, אבל אח"כ חזר על דעתו זו (המזכיר, כרך שני, דף ח'; כרך רביעי, דף ק"ז), יען כי נודע הדבר שאותו הנוסח עצמו נדפס בהעלם שם המחבר בקראקוי בשנת שמ"ו תחת השם ס' המוסר". מלבד זאת גלה יהודה ליב דוקעס כ"י ממנו במוזיאום הבריטי בלונדון תחת השם שערי המוסר אל השלם השר איש רומי". כתוב בשולי העמודים קל"ז: וכו' של כת"י הארלעס נומר 5686. לפי דעתי, אף כי הכ"י הוא מן המאה החמש עשרה בכ"ז נראה שמקורו הוא יותר עתיק. במקומות אחדים אפשר לראות שהמעתיק העתיק מכ"י בלוי מזוקן, כי לפעמים קרובות לא עלה בידו לקרוא את מקורו כראוי. אפשר מאד שהחבור הזה נכתב בתחלת המאה השלש עשרה, קרוב לפטירת הרמב"ם, וע"כ קבענו לו מקום פה בהתאם אל הסדר הכרונולוגי של הכרך הזה. אכן בכדי להראות שנוסח הצואה הוא מאוחר מן הרמב"ם הצגנו אותו אחר האגרת של הרמב"ן, כי להפך אם היה מעשה ידי הרמב"ם עצמו כי אז צריכים היינו להקדימו. כנראה קבל המחבר מן הרמב"ם איזה מדעותיו היותר חשובות: רצון חפשי, הכלל של שביל הזהב וכו'. הוכחה נמורה שהאגרת הזאת לא נכתבה ע"י הרמב"ם היא העובדא שהמחבר פונה אל בניו בלשון רבים. אנחנו יודעים רק ע"ד בן אחד של הרמב"ם, אברהם, אשר התעטר בשם אביו. אין כל ספק שמחבר האגרת הזאת, כמו הרמב"ם עצמו, היה רופא.

In the notes to the Hebrew text, S. indicates Steinschneider's readings, B. those of the British Museum MS. This MS. has, for the first time, been collated with the Oxford version.

I will bless the Lord, who hath given me counsel, and hath led me in the right way.[1] I will make mention of His mercies, according to all that He hath bestowed upon me.[2] He hath chastened me sore, but hath not given me over unto death.[3] He held me by my right hand, and in the shadow of His hand He hid me.[4] From the burdens of fortune's wheel He delivered me, and saved me from life's vicissitudes. In the melting pot of time He tried me, and from the blackness of youth He made me white.[5] From its perverseness He kept me aloof, and from the conflict of passion He hath given me rest. He rebuked the serpent which enticed me, and gave me to taste the sweet[6]. From the dust He raised me, and with princes He hath made me sit.[7] My days have taught me, experience hath made me wise, time hath been my reproof. Thus far hath the Lord blessed and preserved me,[8] granting unto me widsom beyond my fellows, and enabling me to distinguish between good and evil. My end is in His hand, and He hath made me conscious of it, though I know not how long, nor how short-lived am I![9] Therefore hath His love stirred me to admonish the children whom He hath graciously bestowed on me, that they may observe the way of the Lord. I would teach them what He hath taught me, bequeath

בהערותי לנוסח העברי S משמש למהדורת שטיינשניידר, B לכ"י הנמצא במוזיאום הבריטי. השויתי את הכ"י הזה בפעם הראשונה לכ"י אוקספורד.

אברך את ה' אשר יעצני. ובדרך אמת הנחני. חסדיו אזכיר כעל כל אשר גמלני. יסר יסרני. ולמות לא נתנני. בימיני[1] אחזני. ובצל ידו החביאני. מסבלות הגלגל הוציאני. ומתהפוכותיו הצילני. בכור הזמן צרפני. ומשחרות הילדות הלביני. וממשובותיו הבדילני. וממלחמת[2] יצרי השקיטני. ויגער בנחש השיאני. ומתוק[3] הטעימני. ומעפר הקימני. ועם נדיבים הושיבני. הימים הורוני. והנסיון השכילני. והזמן הוכיחני. ועד כה ברכני. והחייני. מזולתי הבינני. ובין טוב לרע הבחינני. אשר בידו קצי הודיעני. ולא אדע מתי ומה חדל אני. ולכן אהבתו הערתני.[4] לצוות את הילדים אשר חנני.

[1] S בימינו. [2] S ממלחמות. [3] B מר ומתוק. [4] S תעירני.

---

[1] Ps. 16.7; Gen. 24.48.
[2] Is. 63.7.
[3] Ps. 118.18.
[4] Ps. 73.23; Is. 49.2.
[5] i. e. cleansed him from the faults of youth.
[6] Add "of contentment".
[7] I Sam. 2.8 [8] Jos. 17.4. [9] Ps. 39.5.

to them the heritage which He gave me, ere He call me away, and His Glory shall gather me in![10]

Hear me, my children! Blessed be ye of the Lord, who made heaven and earth,[11] with blessing of heaven above, blessings of the deep that coucheth under, blessings of the breasts and of the womb![12] Be strong and show yourselves men![13] Fear the Lord, the God of your father, the God of Abraham, Isaac, and Jacob; and serve Him with a perfect heart, from fear and from love. For fear restrains from sin, and love stimulates to virtue. Know that He will bring all to judgment, for what is open and for what is hidden, for good and for evil.[14] He who leads a good life finds good even in this world; for they that see him glorify him, and those who know him declare him blessed. And when the tale of his years is full, and he departs from the children of men, he will rejoice in the worthiness of his work and will find comfort. No fear of death will distress him, for he will not be anxious concerning punishment; he will await the good reward, to see the bliss treasured up for them that fear the Lord, and his house will be established for ever. But if a man corrupt his way and pursue

[10] To Himself, or as E. takes it "to my fathers". The text (Isa. 58.8) is applied to death in T. B. Soṭa 9b, (cf. also Kimḥi's comm. on Isaiah ad loc.). Besides the references given, there are in this introduction several other biblical reminiscences, which are not direct quotations, as the author sometimes paraphrases, sometimes alters for his rhymes, sometimes modifies by the introduction of

לשמור דרך ה'. ולהורותם מאשר הורני. ולהורישם אשר הורישני. בטרם יקראני. וכבודו יאספני:

שמעוני בני! ברוכים אתם לה' עושה שמים וארץ. ברכות שמים מעל. ברכות תהום רובצת תחת. ברכות שדים ורחם. חזקו והיו לאנשים![5] יראו את ה' אלהי אביכם.[6] אלהי אברהם יצחק ויעקב. ועבדוהו בלבב שלם מיראה ומאהבה.[7] כי היראה מביאה הזהירות מן החטא. והאהבה מביאה הזריזות[8] למצות: דעו כי הכל יביא במשפט. על גלוי ועל נעלם. על טוב ועל רע: המטיב פעלו יטיבו לו בעולם הזה. רואיו יפארוהו ויודעיו[9] יאשרוהו. ובהמלא מספר ימיו בהפרדו מבני אדם ישמח על כשרון פעלו ויתנחם ולא יכאב[10] מאד למות כי לא ידאג לעונש. אבל יצפה לגמול טוב. לראות בטוב הצפון ליראי ה'. וביתו יהיה נכון עד עולם: והמשחית דרכו וירדוף הרע. הרע

[5] B omits this clause. [6] B אבותיכם. [7] S omits מיראה.
[8] S reads in both cases זריזות; B in both cases זהירות.
[9] B omits this and previous word. [10] S ידאג.

---

post-biblical phraseology. But the result is a singularly fine specimen of the "mosaic" type of composition.

[11] Ps. 115. 15. [12] Gen. 49. 25.
[13] I Kings 2. 2. [14] Eccles. 12. 14.

evil, evil shall pursue and overtake him and in turn corrupt his conduct farther. They that see him will despise and condemn him in his life-time; and in his death "his flesh grieveth for him, and his soul mourneth over him."[15] For "he departeth in darkness and with darkness is his name covered;"[16] yea, "he shall lean upon his house, but it shall not stand!"[17]

I entreat you to recognize the excellency of light over darkness. Reject ye death and evil, choose ye life and good, for the free choice is given unto you![18] Accustom yourselves to habitual goodness, for habit and character are closely interwoven, habit becoming as it were second nature. Again, the perfection of the body is an antecedent to the perfection of the soul, for health is the key that unlocks the inner chamber. When I bid you to care for your bodily and moral welfare, my purpose is to open for you the gates of heaven! Conduct yourselves with gravity and decency; avoid association with the wanton; sit not in the streets, sport not with the young, for the fruit thereof is evil. Be found rather in the company of the great[19] and learned, but behave modestly in their presence, occupying the lower seats.[20] Incline your head, and open

[15] Job 14. 22.

[16] Eccles. 6. 4.

[17] Job 8. 15. In the previous verse, the house of the wicked is likened to a spider's web for frailty. There are throughout this part of the Testament reminiscences of the *Choice of Pearls*.

ירדפהו וישיגהו וישחית מעשיו. רואיו יעקשו עליו פיהם. וילזו[11] שפתותיהם. ובמותו בשרו עליו יכאב. ונפשו עליו תאבל. כי בחשך ילך[12] ובחושך שמו יכוסה. וישען על ביתו ולא יעמד:

אחלי לפניכם תכירו יתרון האור מן החושך. ומאסו במות וברע ובחרו בחיים ובטוב כי הרשות נתונה לכם.[13] הנהיגו עצמכם במדות הטובות. כי טבע האדם תלוי במנהג. והמנהג יוקבע בטבע: דעו כי שלמות הגוף קודם לשלמות הנפש. והוא כמפתח הפותח טרקלין. ולכן עיקר כוונת מוסרי על שלמות גופכם ותיקון מדותיכם לפתוח לפניכם דלתות השמים: התנהגו בכבדות ובכבודות. חדלו לכם מחברת הקלים. ומישיבת הרחובות. ומשחוק הבחורים. כי משם יצא פרי רע: המצאו תמיד בין כבירים וחכמים.[14] אך בענוה ובהכנעה ובשפל המקומות. והטו אזני[15] ראשיכם ופתחו אזני לבבכם

[11] B ויליזו. [12] B הולך. [13] B לפניכם.
[14] B בין נכבדים. [15] S omits.

---

[18] Eccles. 2. 13; Deut. 30. 19; Mishnah Abot iii, 15. Cf. *J. E.* v, 505.

[19] Job 15. 10.

[20] In olden times the disciple sat on the ground (cf. Abot i.4, T. B. Megillah 21a). Cf. also Matthew 23. 6.

the ears of your heart to listen and to understand their words, and what they praise and blame; weigh[21] their opinions and thus will ye be set in the right way. Guard your tongue from wearying them, measure your words with judgment, for the more your words the more your errors. Be not supercilious or conceited when with them; be not ashamed to ask explanations, but do so at the right moment and in fitting terms. Ponder well over every word before you utter it, for you cannot recall it afterwards.

Love wisdom, seek her as silver, search for her as for hidden treasures.[22] Be found on the threshhold of the wise, those that learn and those that teach. There obtain your recreation; there take delight in hearing discourse of science and morals, as well as the new thoughts and ingenious arguments of the students. Emulate those who seek knowledge, despise those who have no intellectual curiosity. Whether you ask a question or answer one, speak without haste or obscurity, softly and without stammering.[23] Use refined phrases, let your utterance be clear, tranquil, and apt to the point. Behave as one who wishes to learn and to discover the truth, not as one whose aim is to dispute and win a wordy victory. Attend there in a receptive frame of mind, determined to profit by your attendance; then will study be pleasant

[21] Or, following a different punctuation, "weigh what they praise and blame."

[22] Prov. 2.4.

[23] Is. 28.11.

לשמוע ולהבין[16] דבריהם ומה יגנו ומה ישבחו. ושקלו[17] הענינים קצתם על קצתם. ואז תשכילו: שמרו פיכם ולשונכם מהעתיר דברים לפניהם. כלכלו דבריכם במשפט. כי בהרבות דבריכם ירבו טעייותיכם[18]. ואל תתהדרו ותתגאו לפניהם. ואל תבושו לשאול הנעלם מכם. אך בעת ראוי[19] ובלשון ראוי. חשבו ושקלו הדבר טרם תוציאוהו מפיכם כי לא תוכלו להשיבו:

אהבו החכמה. בקשוה ככסף. וכמטמונים חפשוה.[20] הסתופפו בבתי החכמים. הלומדים[21] והמלמדים. שם יהיה טיולכם. והתענגו שם בשמוע החכמות והמוסרים והחדושים ופלפולי התלמידים. קנאו ליודעים[22] ובזו בלבבכם הגולמים: כאשר תשאלו או תענו דבר. אל תמהרו ואל תבהלו ואל תצעקו ואל תדברו בלעגי שפה. דברו במבחר הלשון. בצחות[23] השפה. בקול נחת.[24] בכיוון הענינים. כמבקש ללמוד ומחפש האמת. לא כמריב ומבקש לנצוח: עמדו שם ברצון[25]. והתבוננו להוציא משם תועלת ואז ינעם לכם ויקל עליכם. ואם

16 S ולהאזין. 17 S שקלו, putting stop at דבריהם.
18 S טענותיכם. 19 B adds ובחכמה. 20 S. תחפשוה.
21 B omits. 22 B לתלמידים. 23 B בכבדות.
24 B omits phrase. 25 S ברצונכם.

and facile. But if you allow your heart to wander hither and thither, you will fail in the main purpose of your attendance, for you will learn nothing, and the heavy confinement will wear out your body. When ye leave the college, realize what you are taking home; grave it on your brain, bind it to your heart! Learn in your youth, when ye eat what others provide; while your mind is still free, and unencumbered with cares; ere the memory lose its vigor. For the time will come when ye will wish to learn but will be unable. And, even if ye do not entirely fail, ye will labor much to little effect; for your mind will lag behind your lips, and when it does keep pace, the memory will not hold fast what the mind attains.

Behold, my counsel is committed into your hand, you may profit much from the study of it to confirm truth,[24] to settle the mind, and to remove doubt. When you find in the Law or the Prophets, or the books of the Sages, a deep text or an obscure saying, which you cannot understand nor can penetrate into its secret; which appears subversive of the corner-stones of the Torah or altogether absurd; do not budge from your faith, let not your mind be confounded. Stand fast in your stronghold, and attribute the fault to yourselves, for it is not a vain thing, and if it be vain, it is because of your lack of understanding.[25] Place

[24] According to another reading: "faith".

[25] Maimonides, *Guide*, iii, ch. 26, cites this use of the text, Deut, 32. 47. "The giving of these commandments [whose object is not clear] is not a vain thing and without

תשלחו לבכם אנה ואנה תפסידו מן[26] הקרן במעמדכם.[27] כי לא תלמדו ויכבד עליכם המסגר[28] המחלה הגוף: ובצאתכם דעו מה תוליכו לבתיכם. חקוהו במוחכם. וצוררוהו בלבבכם: למדו בבחרותכם באכלכם הכנת זולתכם. ובעוד לבכם פנוי טרם ימלא מחשבות וכח המזכיר יחלש. כי יבוא עת שתרצו ולא תוכלו. ואפילו מה שתוכלו תתיגעו עם מעט תועלת. כי לא ירדוף הלב את הפה. ואפילו במה שירדפהו לא יחזיקהו כי ישכחהו:

הנה מוסרי בידכם מסור.[29] יש בו תועלת רב בלמוד לחזקת האמונה.[30] ולישב בדעת ולהסיר המבוכה: כאשר תמצאו כתוב עמוק ומאמר נבוך בתורה או בנביאים או בספרי חכמים. אשר לא תבינוהו ולא תדעו מסתרו. ונראה כסותר פנות התורה או דברי הבאי. אל תזוזו מאמונתכם. ואל יתבלבל שכלכם. עמדו בחזקתכם. והפחיתות ההוא חשבוהו בכם. כי לא דבר רק הוא כי אם[31] מכם.

[26] S omits.
[27] S בעמדכם. [28] B כמסגר.
[29] B הנני מוסר בידכם מסורת. [30] S לחזק האמת.
[31] S omits כי אם.

it "in a corner"[26] and do not abominate the whole of your faith because you are incompetent to solve a single problem of philosophy. "God understandeth the way thereof, and knoweth its place."[27]

Love truth and righteousness, and cleave to them. Prosperity so obtained is built on a sure rock. Hate falsehood and injustice, lust not after their dainties, for such happiness is built on sand.[28] To one who so acts apply the Scriptural words: "Say unto them that daub a wall with whited plaster, that it shall fall."[29]

Therefore, let truth and righteousness, by which ye may seem to lose, be more lovely in your sight than falsehood and unrighteousness, by which ye may seem to gain. For thus said the Wise Man in his admonition: "Buy the truth, and sell it not."[30] Know that truth and righteousness are adornments of the soul and givers of strength and durability to the body. I have found no remedy for weakness of heart[31] comparable to an infusion of truth and righteousness. Nor could the company of friends, the deep shelter of Ashteroth Karnayim, javelin or coat of mail, give me the same sense of security as the helmet of truth and the shield of righteousness![32]

useful purpose, and if it appears so to you in any commandment, it is owing to the deficiency in your comprehension."

[26] A talmudic phrase, T. B. Kiddushin 66a. Here the sense is: "set it apart for further thought."

[27] Job 28.23.

[28] Cf. Abot de R. Nathan I, xxiv. See particularly Matt. 7. 24–7. Cf. I. Abrahams, *Studies in Pharisaism.*

הניחוהו בקרן זוית. ואל תשקצו כל אמונתכם על הסרון הבנת דבר חכמה.[32] אלהים הבין דרכה והוא ידע את מקומה:

אהבו האמת והצדק ובהם תדבקון. כי תצליחו בהם ותקיים[33] ההצלחה ההיא כבונה על צור החלמיש: שנאו השקר והעול. ואל תתאוו למטעמיהם. כי הוא כבונה[34] על החול. וקראו עליהם, אמור אל טחי תפל[35] ויפול!

לכן ינעם לכם האמת והצדק שנראה שתפסידו בהם יותר מן השקר והעול שנראה שתרויחו בהם.[36] וכן אמר החכם במוסרו. אמת קנה ואל תמכור: דעו כי האמת והצדק הם תכשיטי הנפש. ונותנים גבורה ובטח ונצח לגוף. ולא מצאתי רפואה לרכות הלבב כהרכבת האמת והצדק. ולא הבטיחוני אחוזת מרעים ועשתרות קרנים ושלח ושריון ככובע האמת ומגן הצדק:[37]

[32] B הדבר ההוא או חכמה אחת.
[33] S omits. [34] B נבנה. [35] S תחי טפל. [36] S in both cases בו. [37] B is here defective.

---

p. 92. [29] Ezek. 13.11. [30] Prov. 23.23.
[31] Prob. in the sense of "timidity"; cf. Deut. 20.8.
[32] Gen. 26.26 (as interpreted by the Targum). Ashteroth Karnayim, situated E. of the Jordan, in a deep

So shall it come to pass in the day when I bequeath unto you the possessions which the Creator has preciously bestowed on me, I will hand on to you the honesty of purpose by which God has enabled me to possess this store, for with my staff I crossed over to gain my daily bread and its drink offering, and lo! the Lord has blessed me thus far. Faithfulness has introduced me into places where my kinsmen could not admit me, and has dowered me with more than my fathers had to leave unto me. It has given me authority over men greater and better than I, and I have prospered myself and have been a source of profit to others. Therefore take heed therein, even toward one whose good the Law does not enjoin us to seek.[33] Stand by your words, let not a legal contract or witnessed deed be more binding than your verbal promise, whether publicly or privately given. Disdain reservations and subterfuges, tricks, sharp practices, and evasions. Woe to him that builds his house thereon! For if one getteth riches and not by right, "in the midst of his days he shall leave them and at his end he shall be a fool."[34] Live in sincerity, integrity, innocency! Touch not that which is not yours, be it a small matter or great. Taste not that which is not clearly and decisively your own. Flee from doubtful possessions, treat

dale between two hills, was a type of the completely sheltered spot (cf. T. B. Sukkah 2a).

[33] The Talmud has a beautiful term for those aspects of morality which are not susceptible of legal definition:

והיה ביום הנחילי אתכם את אשר חנני[38] הבורא. אנחילכם הנאמנות אשר בה הקנני הבורא את החיל הזה. כי במקלי עברתי להרויח לחם התמיד ונסכו. והנה ברכני ה' עד כה. והנאמנות הכניסני במקום שלא הכניסוני קרובי. וירשתי מה שלא הורישוני אבותי. והמשילני על גדולים וטובים ממני. והצלחתי והועלתי לי ולזולתי: לכן הזהרו בו אפילו במה שלא הזהירה התורה אשר תדרוש שלומו. עמדו[39] בדבוריכם. אל יכבד בעיניכם שטר ועדים וקנין על הבטחת הדבר גלוי ונסתר. בטלו ומאנו במודעי מרמות ומזמות ודקדוקים ועמוקים ועקשיות ותושיות ודתות תחתיות. הוי לבונה ביתו עליהם! כי בחצי ימיו יעזבנו ובאחריתו יהיה נבל: תחיו[40] בתמות ובתמימות ובנקיות. אל תגעו בשל זולתכם דבר קטן וגדול. ואל תטעמו מאומה ממה שאינה שלכם ברור ומוחזק. ברחו מן הספקות והעמידום בחזקת

38 S הנחילני. 39 B adds קיים. 40 B תהיו.

---

they are described as "matters given over to man's heart" (Cf. e. g. T. B. Baba Mezi'a 58b.).

34 Jer. 17.11. The terms used by the author in explanation refer literally to the commodities about which the duty of tithing is doubtful or certain.

them as the property of others. Remember that the tasting of the doubtful leads to indifference as to the certain; the little to the great, the inadvertent to the designed, till one becomes a hardened cheat, liar, thief and bandit, from whom men turn hastily away.[35] "The buyer from him will not rejoice, nor the seller mourn."[36] He shall be ashamed in his life and confounded in his death. All this have I seen and laid it to my heart. "He that conceives chaff shall bring forth stubble," but "he that sows according to righteousness shall reap according to mercy."[37] Let your moral life be your pride of lineage, and your loyalty to truth your sufficient wealth, for there is no pedigree noble[38] as virtue, no heritage equal to honor.

Bring near those who are far off, bow to the lowly, and show the light of your countenance to the downcast. Be pitiful to the poor and the sorrow-stricken. See to it that they share your joys! Help them in your feasts, according to the good hand of the Lord upon you. But beware lest they be put to the blush by reason of your gifts. Never cease to do good to all whom it is in your power to serve, and be on your guard against working ill to any man whatsoever.

Contemn idleness and loath ease, for these corrupt the body, and lead to all manner of penury

[35] Or "and bandit. Turn ye hastily away from such a one."

[36] Ezek. 7.12.

[37] Isa. 33.11; Hos. 10.12. The quotations are

זולתכם: דעו כי טעימת[41] הדמאי גורמת ליגע מן הודאי. והמעט להרבה והנסתר לנגלה. עד שיוחזק לעקש כפרן גנב וגזלן יברחו[42] מפניו. הקונה ממנו אל ישמח והמוכר אל יתאבל. יבוש בחייו ויכלם במותו. כל זה ראיתי ונתון אל לבי מי שיהר חשש ילד[43] קש והזורע לצדקה קוצר לפי חסד: התיחסו במוסרכם והסתפקו בנאמנותכם[44]. כי אין יחס כמוסר ואין ירושה כנאמנות:

קרבו הרחוקים. השחו[45] לקטנים. האירו פניכם לשפלים. רחמו על האביונים והעלובים. שמחום בשמחתכם והפקידום[46] בחניכם כיד ה' הטובה עליכם. והזהרו שלא יבושו ויחורו פניהם בסבת מתנותיכם. ואל תחדלו להטיב לכל אשר תוכלו והזהרו מהרע[47] למי שיהיה:

מאסו הבטלה וגעלו השלוה. כי הם סבות להשחתת הגוף. ולמחסור ולשעמום. ולפטפוט.

41 B נגיעת. 42 S ברחו.
43 B תלד and תהר. 44 B באמונתכם. 45 B השחר.
46 B ותפקדום. 47 S omits מהרע.

---

slightly modified by the author to suit the structure of his sentence.

38 Cf. the quotations in Ben Jehuda's *Millon*, 2025 a.

and perversity, in pocket and in conversation. They are the ladder to Satan and his servitors.[39] Such is the fruit of pernicious sloth, whereas "in all labour there is profit".[40]

Make not your souls abominable by dissension, which wastes body and soul and substance. And what else remains? I have seen the white become black, the high of station brought low, families smitten sore, princes humiliated from their position, great cities ruined, assemblies dispersed, the pious destroyed, men of faith like to perish, and the honorable held in light esteem, —all because of contention. Prophets have prophesied, sages have spoken wise words, philosophers have probed, all have dilated on the evils of faction without exhausting the subject.[41] Therefore hate dissension and flee from it; keep aloof from its lovers, its supporters, its admirers. If your own flesh and blood be among the lovers of strife, make yourselves as strangers unto them—ignore your kinship, lest ye be consumed in all their sin.[42] Glory in forbearance, for that is real strength and true victory. If ye seek

[39] See *J.E.*, xi, 70b. [40] Prov. 14.23.

[41] The evils of contention and faction are a fertile theme of Jewish moralists of all epochs. Our author writes with a heat patently due to personal experience. If the author be indeed Maimonides, his denunciation is prophetic of what occurred after his death, and in connection with his philosophical writings. But the ascription of the Testament to Maimonides is highly improbable. See above p. 101.

[42] The allusion is to the story of Korah, Num. 16.

ולעקשות פה. ולזות שפתים. וסולם לשטן ולעובדיו. והיא היא העצלה המנולה[48] ובכל עצב יהיה מותר:

אל תשקצו את נפשותיכם במחלוקת המכלה הגוף והנפש והממון. ומה נשאר עוד? ראיתי לבנים הושחרו[49]. ופחות נפחתו. ומשפחות נספחו. ושרים הוסרו מגדולתם. ועיירות גדולות נתערערו. וקיבוצים נפרדו. וחסידים נפסדו. ואנשי אמונה אבדו. ונכבדים נקלו ונתבזו. בסבת[50] המחלוקת: נביאים נבאו. וחכמים חכמו. ופילוסופים חיפשו. ויספו לספר רעת המחלוקת. ולא הגיעו לתכליתה: לכן שנאו אותה ונוסו מפניה! והתרחקו מכל אוהביה וגואליה ורעיה[51]: וגם אל כל שאר בשרכם אוהב מדנים התנכרו[52]. ורחקו קרבתם פן תספו בכל חטאתם[53]. התפארו בסבל כי הוא הגבורה הישרה והנצחון האמיתי. כי בבקשכם הנקמה שמא

48 B המנונה.
49 S השחירו.
50 B מחמת.
51 The MSS. have masc. terminations throughout this sentence.
52 B תתנכרו ממנו.
53 B חטאתיך.

revenge, perchance ye will not attain it, and your heart will be sick with hope deferred;[43] and ye may add shame to your disgrace, like one who rolleth a stone which returns unto himself.[44] And if ye do attain the sought-for revenge, behold ye have sinned against the Lord! For, realize what the result must be to *yourselves*! Hatred, a vindictive heart, confusion of mind, sleeplessness, interruption of your work, the exposure of your faults and failings, degeneration in look and speech, destruction of the soul, a devouring jealousy, disturbance of family peace, and in the end remorse!

Therefore, recognize the worth of forbearance. Sanctify yourselves and be ye holy in the eyes of your enemies. They will relent of their animosity, and your soul will be great in their eyes. They will repent and will better their heart, if they be indeed men of heart. If they are hopelessly base, they will be pained that ye are not as despicable as themselves, in that ye do not as they do, and ye will reign over them with the crown of virtue. Behave, then, with humility, for it is the ladder to the topmost heights;[45] if ye possess that quality, forbearance itself will not be necessary. There is no ornament so comely as meekness. The Master of the Prophets Moses was not so distinguished in Scripture for any of his qualities as for his virtue of humility.[46] Keep

[43] Prov. 13.12.

[44] Prov. 26.27.

[45] Or: "to the highest virtues." [46] Num. 12.3.

לא תשיגוה ותחלו לבבכם בתוחלת ממושכה. ושמא תוסיפו על בשתכם חרפה.[54] כי גולל[55] אבן אליו תשוב. ואם תשיגוה הנה חטאתם לה'! ודעו את אשר תמצא אתכם. שנאה. לב נוקם. בלבול השכל. טרוד שינה. ביטול[56] פעולה. גילוי מומים. וג"כ[57] יולידוהו שינוי פנים והלחשים. אבדן הנפש. קנאה אוכלת. עכירות פמליא.[58] חרטה באחרית:

לכן תכירו מעלת הסבל.[59] והתקדשתם והייתם קדושים בעיני אויביכם. ויתחרטו מזיקיכם ותגדל נפשכם בעיניהם. וישובו ויטיבו לבם[60] אם הם אנשי לבב. ואם הם אנשי בליעל יכאבו ויצר להם על אשר לא תתבזו עמהם. לעשות כמוהם. ותמלכו עליהם בכתר המוסר: תתנהגו בענוה. כי הוא סולם לעלות המעלות[61] הרמות. ועמה לא תצטרכו לסבל: דעו כי אין עדי כענוה. הנה[62] רבן של נביאים לא נתיחס על כל טוב[63] מדותיו כמו על הענוה: שמרו מחסום

54 B omits. 55 B כגולל.
56 S בלבול. 57 B אם אין.
58 S adds לומר לאחרים חוטא ומחטיא.
59 B השכל.
60 B להם.
61 B במעלות.
62 B משה הנקרא.
63 S omits.

a curb on your mouth,[47] a bridle on your tongue. God bestowed the faculty of speech on man, because He loved man above all other creatures; a faculty desirable for understanding and lauding God and declaring His wonders; a gift fitted to help man meditate in His Law, learning and teaching, an instrument by which man might promote peace among human kind. It would be ungrateful to turn good into evil, to utter indecent or lying words and to slander—this is indeed an iniquity to be punished by the Judge![48]

But make matter subject to mind, the body to the soul, for this subjection is your freedom, here and hereafter! Therefore, as to the body, "further not its evil device,"[49] for to minister to its cravings is to increase its demands, until it[50] yearns for the unattainable, and in the end the divine element perishes with it. But if the spirit[51] rule, and the body is dominated and humbled, man will seek nothing beyond the necessary; he will be satisfied with the little and will disdain superfluities; he will be contented in life and comforted in death!

Eat, then, that ye may live, and lay a ban on excess. Do not imagine that abundance of food and drink strengthens the body and expands the mind as though you were dealing with a sack which is filled by what is put therein. The

[47] Ps. 39.1.

[48] Job 31.11.

[49] Ps. 140.9.

[50] Perhaps render "*he* yearns", and refer the pronouns to the man.

[51] Or: "mind".

לפיכם ורסן ללשונכם. דעו כי מעלת הדבר חנן האל באדם באהבתו אותו על כל הברואים. נחמד להשכיל. וטוב להודות לה'[64] ולרוממו ולספר נפלאותיו. ולהגות בתורה וללמוד וללמד. ולהטיל שלום בין אדם לחבירו.[65] לכן לא יתכן להמיר טוב ברע. ולדבר נבלה ושקר ורכילות.[66] כי הוא עון פלילי:

ושעבדו החומר לשכל. כלומר הגוף לנפש. כי שעבודו הוא חירותכם בזה ובבא. לכן זממו אל תפיקו. כי בהפיק[67] מאוייו יוסיף לבקש[68] ולא ישבע עד שישתוקק למה שלא ישיג, ויאבד עמו חלק האלהי[69]: ואם ימשול השכל וישתעבד הגוף ויכנע. לא יבקש רק הצריך[70]. וישבע מן המעט ויקוץ המותר. וינעם בחיים ויתנחם במות:

אכלו כדי שתחיו והיותר תחרימו. ואל תאמינו שרוב המאכל והמשתה יגדיל הגוף וירבה השכל. כשק המתמלא מן המושם לתוכו. כי הוא ההפך.

64 S לן. 65 S omits the previous 8 words.
66 B adds ודברי הבאי. 67 S כהפיק.
68 S לבקשו.
69 S אלהי.
70 B יכנע מאוייו יבקש רק מה שצריך.

contrary is true. By taking the little food which is easily digested by the natural heat, a man's vigor and health increase, his mind becomes clear and calm. But if he eat more than enough, overtaxing his digestion, his food "is a vile thing, it shall not be accepted."[52] His body is emaciated, his intellect dulled, his purse emptied. Overeating is, in fact, the cause of many maladies. Work before ye eat, rest after ye have eaten. Feed not ravenously, like people afflicted with bulimy;[53] fill not your mouths gulp after gulp without breathing space.

Hate injurious viands as you would hate a foe who seeks to slay you. Eat not in the public ways, do not incessantly nibble like mice, take your meals at fixed hours in your homes.[54] Avoid frequent feastings with young men. The breeding of a man, whether for good or ill, is discerned by his manner at a public banquet. Many a time have I returned to my house hungry and thirsty, because I was aghast at the shame of some of the other guests. Beware of wine, which destroys the strong and degrades the honored. How excellent in my eyes is the ordinance of Jonadab unto his children,[55] yet will I not lay

[52] Lev. 19.7.

[53] A medical term (Yoma, viii, 6) derived from the Greek. It denotes excessive appetite.

[54] T. B. Ḳiddushin 40b. Against dining out see T. B. Pesaḥim 49a.

[55] Jer. 35.6. The sons of Jonadab were commanded by their father to abstain from wine. This sentiment of our author is opposed to that of Maimonides, see *Eight Chapters*.

באכול מעט יש כח באצטומכא לקבלו. ובחום הטבעי לעכלו.[71] אז יגדל ויבריא לסובלו ודעתו תתישב:[72] ואם יאכל יותר מדאי האצטומכא לא יקבלנו. והחום המבע' לא יעכלנו. נכחו יצא. פגול הוא לא ירצה. גופו ירזה. ושכלו יתבזה. וכיסו יתרוקן: הזהרו שלא תאכלו עד אשר תעכלו. כי הוא הפסד הגוף והכיס. כי הוא סבת רוב התחלואים: ועמלו טרם שתאכלו. ותנוחו אחר שתאכלו.[73] אל תאכלו בבהלה כבעלי בולמוס. אל תמלאו פיכם, הלוגמא לא תשיגי[74] חברתה:

שנאו המאכלים המזיקים. כאשר ישנא איש את שונאו המבקש[75] להמיתו: אל תאכלו בדרכים ואל תאכלו תמיד[76] כעכברים. כי אם לשעות הקבועות ובבתיכם. והמנעו מהתמיד סעודות עם הבחורים: דעו כי בסעודות הקבוצים יוודע תרבות האדם אם טוב ואם רע. והרבה פעמים חזרתי רעב וצמא בביתי מיראתי. בראותי חרפת זולתי: הזהרו מן היין המשחית עצומים. ומבזה הנכבדים. ומה טוב בעיני צוואת יהונדב לבניו. אמנם לא אצונו. כי

71 B לסובלו. 72 B תישב. 73 B omits clause.
74 S בלוגמא כי תשיג. 75 S רעהו השונאו ומבקש.
76 S omits.

the same command on you; for I have not accustomed you to complete abstinence from wine from your earliest years. But break the strength of the wine with water, and drink it as food not as a pastime.[56] Not without purpose was the shame of Noah written;[57] the record was preserved to point a moral.

Expenditure is divisible into four categories: Profit, Loss, Aversion, Honor. *Profit*, is the expenditure on the bestowal of loving-kindness, the interest of which ye enjoy while the capital remains.[58] *Loss*, is expenditure on gambling, by which a man loses his money, his dignity, his time. If he win he weaves a spider's web; it is a trespass, certainly he is guilty![59] *Aversion*, is the designation of expenditure on food. *Honor*, is the expenditure on wearing apparel, on which one should spend what he can afford.[60] But eat less than your means allow, enough to keep you alive; loathe gambling, keep aloof from gamblers. Stretch your means beyond their capacity to sow in charity, and reap according to mercy![61]

Enjoy life in the society of your friends and the wife of your young manhood.[62] Remember the warnings of Scripture against unchastity. "She hath cast down many wounded, yea a

[56] Lit: "luxury"; mere enjoyment.
[57] Gen. 9.21.
[58] Mishnah Peah 1.1.
[59] Isa. 59.5; Lev. 5.19.
[60] T. B. Ḥullin 84b.
[61] Hosea 10.12.

לא התנהגתי אתכם מתחלת בריאתכם. אך שברו כחו במים ושתוהו דרך מזון ולא דרך[77] תענוג: ראו[78] כי לא לחנם נכתב גנות נח הצדיק. כי אם ליקח מוסר:

דעו כי ההוצאה מתחלקת לארבעה חלקים, ריוח, הפסד. מאוס. כבוד: ריוח, הוא גמילות חסדים שתאכלו הריוח והקרן קיימת: הפסד, הוא השחוק שמפסיד בו אדם מעותיו וכבודו. ומבטל ימיו. ואם ירויח קורי עכביש יארוג. ואשם הוא. אשם אשם! מאוס, הוא מה שנאכל: כבוד, הוא שמלתו לעורו. לכן לבשו כפי השגתכם. אכלו פחות מהשגתכם רק כדי מחייתכם. מאסו השחוק והתרחקו מן השוחקים. זרעו לצדקה יותר מכדי השגתכם. וקצרו לפי חסד!

ראו חיים עם חברתכם ואשת נעוריכם. ואל תגעו בשל זולתכם. כי רבים חללים הפילה

[77] B על דרך.
[78] B דעו.

---

[62] This combination of the society of friends and the love of wife, as conditions of a happy life, is directly derived from Maimonides, *Guide*, iii, ch. 49.

mighty host are her slain."[63] Imagine that ye had been in Noah's ark, and be comforted. Never excite desire, and when in the course of nature it comes upon you, satisfy it in the manner ordained by moral rule, to raise up offspring, and perpetuate the human race. Though it is not meet that ye should be dominated by your wives or reveal to them secrets placed in your keeping,[64] you must honor your wives, for they are your honor. "All glorious is the King's daughter within the palace."[65] Serve those who love you, and those near unto you, with your person and your substance, according to the good hand of the Lord upon you. But take heed lest ye serve them with your soul, for that is the divine portion![66]

[63] Prov. 7.26.

[64] Lit.: "the mysteries of your heart". Cf. Micah 7.8.

[65] Ps. 45.14, often used by moralists to typify the home as woman's sphere.

[66] A fine caution, finely expressed. Ardent devotion to the cause of one's family and friends may tempt one to sacrifice ideals. Cf. the Sifra on Levit. 19. 3; T. B. Baba Mezi'a 32a. Closely parallel to some of the sentiments in the latter sections of this Testament, are the views of Maimonides as expressed in the *Guide*, chs. 8, 38, 48, of Part III, and in the passages cited there by Maim. in cross-reference to his other works.

ועצומים כל הרוגיה. חשבו כאשר הייתם בתבת נח ותתנחמו. ואף בשלכם בסדר ובמשפט.[79] להעמיד זרע ולהתמיד הבריאות: הנה האש היושב עליו יכוה. והמשכיל יתחמם נגדו ויגע בו לעת הצורך. ויקבל ממנו תועלת. הניחו לרצון שירדפכם ואתם לא תרדפוהו: כבדו את נשיכם כי הם כבודכם. אל תרפו מהם מוסר ולא תמשילון עליכם. כבודן פנימה. במעט ראותם ימעט הזיקם. אל תגלו להם מסתורי לבכם: עבדו אוהביכם וקרוביכם בגופכם ומאודכם. כיד ה' הטובה עליכם. רק השמרו מאד פן תעבדון בנפשכם כי הוא חלק אלהי!

[79] B כסדר ומשפט.

קצור ההנהגה אשר תקן הר' ר' אשר

EXTRACTS FROM THE "RULE" DRAWN UP BY R. ASHER

VI

EXTRACTS FROM THE "RULE"

Drawn up by R. Asher

Asher son of Yeḥiel (known as the "Rosh" from the initials of the words Rabbenu Asher) was born in Germany c. 1250; he migrated to Spain, where he died in 1327. The work on which his fame rests is his compendium of the halakic parts of the Talmud (see *J.E.*, ii, 182). But he was author of much else, including the "Rule" or "Rules", from which some extracts are printed in this volume. Sometimes the "Rule" is described as "*Paths of Life*" (cf. Zunz, *Zur Geschichte und Literatur*, Berlin, 1845, p. 128). It is also known as "Rule for Health of the Soul" (MS. Ha. cited below).

The Rule differs in extent in various texts. The fullest form consists of two parts with distinct numberings. Part I contains 23 short paragraphs, the first of which enjoins the payment of a tithe of all profits. See the full statement on this subject in Judah ben Asher's Testament (p. 192 below). Part II consists of 131 or 132 paragraphs, mostly short.

Apart from the question of the 23 paragraphs of Part I (which are sometimes omitted, sometimes transposed to the end of Part II), the Rule as contained in Part II is not a unity. Thus §§ 1 to 24 are in the third person; §§ 25 to 46 are in alphabetical sequence; §§ 47 to end (like the alphabetical section) are in the second person. The Aleppo edition of 1875 contains only 52 paragraphs. The interesting MS. now at Jew's College (Cat. Hirschfeld, No.

קצור ההנהגה אשר תקן הר' ר' אשר[1]

אשר בן יחיאל (הנודע בשם ר"ש-ראשי תיבות של רבינו אשר) נולד באשכנז בערך שנת ו' לאלף הששי; גלה לספרד ונפטר שם בשנת פ"ח. חבורו היותר מפורסם הוא קצור ההלכות על התלמוד הנודע בשם „פסקי הרא"ש" (עיין באנציקלופדיה היהודית האנגלית, כרך שני, דף קפ"ב). אבל הוא חבר גם ספרים אחרים, ביניהם ה„הנהגה" או ה„הנהגות" אשר קצור ממנה נדפס בכרך שלפנינו. יש אשר ה„הנהגה" נקראת „ארחות חיים" (ראה צונץ, צור געשיכטע אונד ליטעראטור, ברלין תר"ה, דף קכ"ח), ונודעת היא גם בשם „הנהגה לבריאות הנפש" (כ"י האלבערשטאם המובא להלן).

ההנהגה שונה במדתה בנוסחאות שונים. בתכנה המלא יש לה שני חלקים, וכל חלק מסתעף לסעיפים מיוחדים. החלק הראשון מכיל כ"ג סעיפים קצרים, והראשון מהם מזהיר על הפרשת מעשר מכל מיני רוח. הענין הזה נידן באריכות בצואת יהודה בן אשר (להלן דף 192). החלק השני הוא בן קל"א או קל"ב סעיפים, רובם קצרים.

מלבד השאלה ע"ד כ"ג הסעיפים של החלק הראשון (אשר יש שהם נשמטים לגמרי, ויש שהם נדחים לסוף החלק השני), ההנהגה כפי שהיא מופיעה בחלק השני איננה חטיבה שלמה בפני עצמה. כן הסעיפים א'-כ"ד הם בלשון נסתר; כ"ה-מ"ו ערוכים בסדר אלף בית; מ"ז עד נמירא (כמו החלק האלפביתי) הם בלשון נוכח. המהדורה של אחלב תרל"ה מכילה רק נ"ב סעיפים. כ"י חשוב הנמצא כעת בבית מדרש הרבנים בלונדון

[1] For title, and plan of citation see p. 119.

247, 5, here called Hb.) contains, with other matter, most of the negative precepts of the Rule. But they are arranged in an order which suggests that the copyist of one or the other version read a double-columned page vertically instead of horizontally.

It is not specifically stated that the Rule is a Testament. But it is so described by Zunz, Güdemann (*Quellenschriften*, Berlin 1891, p. 22), and Bäck (in Winter u. Wuensche, *Die Jüdische Litteratur*, Trier, 1896, iii, 636).

The variations in order indicated above, justify the action of Zunz, who extracted sentences and arranged them in his own order. The same plan has been adopted here. Zunz's selection has been followed, though not exactly.

The Hebrew editions represent two types of text: one is contained in the Venice edition of 1578 and the Mantua edition of 1623 (here named A and L); the other is contained in the Venice edition of 1616 and the Frankfort edition of 1717 (here named B and D). In the Metz edition of 1767 the work is arranged into seven parts for daily reading, the whole Rule would thus be read once a week. The basis of the text used in the present volume is A, but the other editions have been consulted, and use has been made of the MS. Hb. as well as of Ha., which is bound in the same codex (§ 10).

These are the things to which thou must give heed, if thou wouldst depart from the snares of death, and bask in the light of life!

Be not prone to enter into quarrels; beware of oppressing fellow-men whether in money or word. Never feel envy or hate. Keep far from

(רשימת הירשפעלד, נומר 5, 247, מכונה פה Hb) מכיל יחד עם כתבים אחרים רוב המצוות השליליות של ההנהגה, אבל הן מסודרות בסדר כזה הנותן לנו טעם להחליט שהמעתיק של הנוסח האחד או השני קרא עמוד בעל שתי צלעות לאורך ולא לרוחב.

לא נאמר בפירוש שההנהגה היא צואה, אבל צונץ, גידעמאן (קוועללענשריפטען, ברלין תרנ"א, דף כ"ב), ובעק (בספרם של ווינטער ווינשע, דיא אידישע ליטעראטור, טריער תרנ"ו, כרך שלישי, דף תרל"ו) מכנים אותה כך.

השינוים בסדר הנזכרים למעלה מצדיקים את מעשהו של צונץ אשר לקט פסוקים ויסדר אותם בסדר המיוחד לו. בדרך זה הלכתי גם אני: החזקתי בסדר הלקוט של צונץ, אף כי לא בדיוק גמור.

המהדורות העבריות מציגות שני מיני נוסח: האחד נמצא בהוצאת ויניציה של"ח ובהוצאת מנטובה שפ"ג (נקראות פה A, L), השני נמצא בהוצאת ויניציה שע"ו ובהוצאת פרנקפורט תע"ז (נקראות פה D, B). במהדורת מעץ תקכ"ו ההנהגה היא מסודרת בשבעה חלקים לקריאת יום יום, באופן שכל ההנהגה נקראת פעם אחת בשבוע. הנוסח בכרך שלפנינו נוסד על A, אבל חזרתי גם על המהדורות האחרות, והשתמשתי בכ"י Hb וגם בכ"י Ha הכרוך באותו קודקס (§ 10).

ואלה הדברים שיזהר האדם בהם לסור ממוקשי מות ולאור באור החיים:

אל תצא לריב מהר. ותזהר מאונאת הבריות. הן בממון הן בדברים. ומקנאתם ומשנאתם:

oaths and the iniquity of vows[1], from laughter[2] and anger which confuse alike the spirit and the mind. Use not the name of God for vain purposes or in foul places. Rely not on the broken reed of human support, make not gold thy hope[3], for therein lies the first step to idolatry. Rather distribute thy money where the Lord so wills, He can make good thy deficit! 'Tis a fine and right course to think little of thy virtues and much of thy vices; to magnify the mercies of Him who made thee and provideth thy sustenance in due season. Act not aright from hope of reward, nor avoid the wrong from fear of punishment; but serve from love. Esteem the utterance of thy money as of less import than the utterance of thy words; issue no base coin from thy lips, weigh thy words in the balance of thy judgment. Hide behind the walls of thy heart what is said in thy presence, even though thou be not pledged to confidence. If thou hearest the same report from another, say not: "I have heard it already!"

Habituate thyself to wake at dawn, and to leave thy couch at the song of the birds[3a]. Rise not as a sluggard, but with eagerness to serve thy Maker! Be not a drunkard or a glutton, lest thou forget thy Creator and fall into sin. Look

[1] Cf. T. B. Nedarim 22a.

[2] So Zunz renders. The author means that lack of seriousness which reveals itself in frivolity and insincerity.

[3] Zunz: "*Lebenshoffnung.*" Cf. Job 31.24.

[3a] Eccles. 12.4.

ותתרחק מן השבועות ומעון[2] הנדרים. מן השחוק ומן הכעס. כי מבלבל רוחו ודעתו של אדם: ואל תוציא שם שמים לבטלה. ולא במקום מטונף: הסר ממך משענת הקנה הרצוץ משענת בני אדם. ואל תשים זהב כסלך. כי זאת תחלת עבודת אלילים. ופזר ממונך באשר הוא רצונו. כי בידו למלאות חסרונך: טוב וישר לך להמעיט בעיניך פעולותיך הטובות. ולהגדיל פשעיך. ולהרבות חסדי בוראך ויוצרך מבטן ונותן אכלך בעתו. ואל תהיה משמש על מנת לקבל פרס בעשותך מצותיו. ואל תרחק מן העבירות מפני העונש. רק עבוד מאהבה: ותקל בעיניך הוצאת ממונך מהוצאת דבריך. ופיך אל ימהר להוציא דבר רע עד אשר תשקלהו במאזני שכלך: גם על הדברים אשר ידברו לפניך שלא על דרך סוד טומנם בקירות לבך. גם אם תשמענו מאחר אל תאמר כבר שמעתי זה:[3]

ותרגיל את עצמך להקיץ בהנץ החמה. ולקול הצפור קום ממטתך: אל תקום כאיש עצל. כי אם בזריזות כדי לעבוד ליוצרך: אל תהי בסובאי יין בזוללי בשר פן תשכח בוראך ותחטא:[4] אל תשים

[2] So A. Some other texts read רמן.

[3] §§ 8, 23, 24, 28, 29, 34, 52, 30, 41.

[4] So Hb. D omits with A and C. B reads ותחליא.

not at him who is above thee in riches but at him who is below; turn thine eyes to thy superior, not to thy inferior, in the service and fear of God. Rejoice when thou sufferest reproof, hear counsel and receive instruction[4]. Exalt not thyself over thy fellow creatures, but be humble of spirit, and like the dust on which all tread. Speak not insolence with a haughty neck[5], lifting high thy forehead, thereby rejecting the fear of Heaven. Never do in private what thou wouldst be ashamed to do in public, and say not: "Who will see me?"

Raise not thine hand against thy neighbor. Circulate no false reports; slander no man. When men address thee in unseemly fashion, be not too apt with insolent retort. Let no man hear thee in the street, bellow not like a beast, but let thy voice be soft. Put not thy fellow man to the blush in public. The first of all fences against wronging thy fellow man is the avoidance of covetousness. Never be weary of making friends, consider a single enemy as one too many. If thou hast a faithful friend, hold fast to him; let him not go, for he is a precious possession. But entice not friendship by adulation and hypocrisy,[6] and speak not with a double heart! Retain not thine anger against a fellow-man for a

[4] Prov. 19.20.

[5] Ps. 75.6.

[6] Zunz: "aber Schmeichelei und Falschheit halte fern von ihm."

עיניך למי שעלה לעושר יותר ממך. אלא למי שתחתך: אל תבט למי שהוא קטן ממך בעבודה וביראה אלא לגדול ממך: שמח בשמעך תוכחת. ושמע עצה וקבל מוסר: אל תתגאה על הבריות. ותהיה שפל רוח וכעפר שהכל דשים בו: אל תדבר בצוואר עתק. ואל תרים[6] מצח שלא לקבל עליך יראת שמים: אל תעשה בסתר מה שתתבייש בגלוי. ואל תאמר מי יראני?[6]

אל תרים ידך על חבירך. אל תוציא דבה ולשון הרע על שום בריה: אל תהי נבהל להשיב בעזות למי שאמר דברים אשר לא טובים: אל תשמיע בחוץ קולך. ואל תהי צווח כבהמה. ודבריך יהיו בנחת: אל תלבין פני חבירך ברבים: וראש כל הנדרים שישמור האדם את עיניו מכל דבר שאינו שלו: אל תרף ידך מלבקש ריעים ואוהבים.[7] ואל ימעט לפניך שונא אחד: אל תרף ידך לקנות לך חבר נאמן. ושמור אותו. ואל תאבדהו כי טוב: אל תפתה את חבירך בשפתי חלקות ובחניפות. ואל תדבר בלב ולב:[8] אל תחזיק כעסך נגד חבירך

[5] B. D תעז.
[6] §§ 70, 48, 95, 59, 81, 45, 47, 66, 63, 109.
[7] Hb ואהובים. [8] D. בלא לב.

single day, but humble thyself and ask forgiveness. Let not thy heart be high, saying: "I am the injured party, let him make the first overtures." But, every night before thou retirest to rest, forgive whoever has offended thee. If men curse or revile thee, answer not a word, be of the insulted, (not of the insulters)![7]

Keep thy feet evenly in the track,[8] holding thyself firmly in the middle path in the satisfaction of thy appetites. So, be neither accessible to all nor a recluse from all. In all thy moral characteristics seek the mean, turning neither to right nor left.[9] Rejoice not overmuch, for remember that thy life is a breath; formed from the dust, thou wilt end with the worm! Be not offended at trifles, lest thou gather enemies without cause.[10] Pry not into other men's secrets. Be not overbearing towards the men of thy city; yield to the wishes of others. Will that which God wills; rejoice in thy portion, be it little or much; pray continually to God that He incline thine heart unto His testimonies. Never show ingratitude, but do honor to everyone who opens a door for thee to earn the necessaries of life.[11] Never utter a falsehood, but be faithful to all men, irrespective of creed. Be not slow to offer the greeting

[7] T. B. Shabbat 88b.

[8] Applying Prov. 4.26.

[9] On the "Mean" as ethical standard, see Maimonides, *Eight Chapters*, ch. 4; *De'ot* i, 4.

[10] Zunz: "du machst dir unnöthig Feinde."

[11] Zunz: "Bleibe dankbar jedem, der dir zu deinem Brote geholfen."

יום אחד. ותכנע לפניו לבקש ממנו מחילה. אל[9] יגבה לבך לאמר, יש לי עון ממנו. הוא יבא לבקש לי מחילה קודם: ותמחול בכל לילה קודם שתישן לכל מי שחטא לך בדברים: ואם יקללוך בני אדם או יחרפוך. אל תשיב להם מאומה. אלא תהי מן הנעלבים:[10]

פלס מעגל רגליך לישר עצמך בדרך בינוני במאכל ובמשתה. אל תהי הפקר ולא חדל אשים.[11] ובכל מדותיך אל תט ימין ושמאל: אל תרבה לשמוח. וזכור כי רוח חייך. ואתה נוצר[12] מעפר ואחריתך רמה: אל תהי קפדן לדבר מועט נגד שום אדם. פן תלקט שונאים על חנם: אל תהי להוט לדעת הסתרים שבין אדם לחבירו: אל תהי סרבן אל אנשי עירך. ובטל רצונך מפני רצון אחרים: רצה כאשר ירצה יוצרך. שמח בחלקך אם מעט ואם הרבה. והתחנן לפניו תמיד להטות לבבך אל עדותיו: אל תהי כפוי טובה. וכבד כל מי שפתח לך פתח לבקש די ספוקך: אל תוציא מפיך דבר שקר וכזב. ותהיה נאמן[13] לכל אדם. אל תתעצל

[9] From here till end of sentence is derived from Hb.
[10] §§ 82–86, 20, 90, 102, 103, 62, 11 (A), 22.
[11] Ha has been adopted.
[12] Hb נוצרת. [13] Hb אמיתי.

of peace to all, be they Jew or Gentile; and never give a fellow-man cause for resentment.

Show invariable hospitality to wayfarers; welcome them with a smiling face. When they take their leave, provide them with food for the journey, accompany them for a space[12], let them depart with a cheery farewell. Break not thy body by intemperance, thou mayest be betrayed into indecent speech and suffer thereafter remorse. Never be angry with thy wife; if thou put her off from thee with thy left hand, delay not to draw her to thee again with thy right hand![13]

Be ever responsive to the call of charity.[14] Never contribute less than a half shekel annually, and at one time. Give every month and every week the full amount that thou canst spare. On no day let there be lacking some small gift before prayer. Pay the "continual offering" every Friday. When thy means reach a tithable amount, set aside the tithe. Thus wilt thou possess an ever-ready store, at hand for all occasions of loving-kindness, whether to the living or the dead, whether to the poor or the rich.[15]

Enjoy nor food nor drink without benediction before and after, tendering thanks to Him who

[12] See e. g. Mishnah Soṭah 9.6.

[13] T. B. Soṭah 47a.

[14] Applying Deut. 16.20.

[15] The family of Asher ben Yeḥiel—the author of this Testament—was distinguished for the popularization of the tithing practice in the early part of the fourteenth century. See Abrahams, *Jewish Life in the Middle Ages*, p. 320. Cf. p. 192, in present volume. The last clauses

להקדים שלום לכל אדם ואפילו לעכו"ם. ואל תכעיס לשום אדם:[14]

אל יהיו פניך זעומים נגד עוברים ושבים. וקבל אותם בפנים מאירים: אל תשכח להעניק להם צידה לדרך ולעשות לויה להם. ותנחמם בדברים: אל תשבור גופך להשתכר מיין. פן תהיה מגונה ותנבל את פיך ותתחרט: אל תכעס באשתך. ואם רחקת אותה בשמאל, קרב אותה בימין בלא איחור:[15]

צדק צדק תרדוף. ואל תחסר ממחצית השקל בכל שנה בפעם אחת. ובכל חדש ובכל שבוע כפי מסת ידך. ובכל יום לא תחסר מתנה מועטת לכל הפחות קודם תפלה. ותפרע התמיד בכל יום הששי. ואם הגיע למעשר תתן. ויהיה טרף בביתך בכל אשר תמצא ידך לגמול. הן לחיים הן למתים. הן לעניים הן לעשירים:[16]

מכל מאכל אשר תאכל, ומכל משקה אשר תשתה, אל תהנה בלא ברכה תחלה וסוף. ותזהר

[14] Another reading is לשום עכו"ם, §§ 43, 74, 107, 108, 120, 69, 129–131, 104.

[15] §§ 57, 58, 122, 123.

[16] §§ 68, 14 (A).

hath satisfied thy longing soul. Cover thy head when thou namest God.[16] Let thine innermost being be stirred when thou speakest of Him; be not among those of whom the Scripture says: "With their mouth and with their lips they honour Me, but they have removed their heart far from me."[17] Wash thy hands before prayer and meals. Sanctify thyself in all things; never behave with levity; let the fear of God be upon thee. Before meals, and before retiring to rest, regularly read the Torah, and derive from its pages topics for table-talk. Direct thy household in accordance with the Law, in all matters needing direction.

Pray not as a matter of rote, for prayer is the service of the heart.[18] If thy child address thee, and speak not from his heart, art thou not angry? How then shalt thou, insignificant wite, act in presence of the King of the universe? Be not as a servant to whom hath been committed for his own good an important work and he hath spoilt it! How shall such a one stand before the King? How excellent would it be to ask pardon for praying "Pardon us"[19] without sincerity! Relax not confession for thy sins mor-

in the paragraph may be differently rendered if we put a full stop at בביתך. The sense will then be that if a man gives a tithe, God provides sustenance for his household. The rest of the sentence will be an independent thought, calling for constant acts of charity and love.

[16] T. B. Shabbat 56b.

[17] Isa. 29.13.

[18] T. B. Ta'anit 2a.

לברך את בוראך שהשביע נפש שוקקה: וכסה ראשך כשתזכור את ה'. ויהמו מעיך[17] מדי דברך בו. ואל תהיה כאמור, בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחוק ממני: נטול ידיך לתפלה ולאכילה. וקדש עצמך בכל דבריך. ואל תנהג עצמך בקלות ראש. ויהי מורא שמים עליך: קבע עתים לתורה קודם אכילה ושכיבה. ודברת בם על שולחנך. והזהרת בם אנשי ביתך להדריכם על פי התורה בכל הדברים הצריכים אזהרה[18]:

כוון בתפלתך. כי התפלה היא עבודה שבלב. ואם בנך ידבר לך ולא מלבו הלא יחר לך. ומה תעשה טפה סרוחה לפני מלכו של עולם? ולא תהיה כעבד שמסרו לו מלאכה נכבדה לטובתו וחבלה.[19] ואיך יעמוד לפני המלך? ומה טוב לבקש סליחה על אמרך סלח לנו בלא כוונה: וידוי על

[17] This seems the true reading. Usually the text is ויזמו עיניך. Ha has מעיך.

[18] §§ 38, 22, 39, 40, 44.

[19] In place of this and the previous words, Ha reads לטובה ומסרה משובשת וחבולה.

---

[19] In the eighteen benedictions of the daily liturgy. Similarly with the rest of the sentences; they refer to passages in the prayers.

ning and evening, nor omit to remember Zion and Jerusalem with a broken heart and bitter tears. And when thou recitest the verse which bids thee love the Lord thy God,[20] speak as one ready to deliver up life and substance for His sanctification, thus fulfilling in thy person the words of the Singer: "For Thy sake are we killed every day."[21] Yet have a whole-hearted confidence in Him, and believe in His special providence, for the eyes of the Lord run to and fro throughout the whole earth, and He regards all the ways of a man.[22] Day and night let thy lips make mention of Him. When thou liest down luxuriate in His love, and in thy dream thou wilt find it. When thou awakest thou wilt delight in Him, and He will direct thy paths. So fulfil all thy virtuous acts in the spirit of humbly walking before Him. This is the service which He has chosen, this the service acceptable in His sight!

[20] Deut. 6.5. Cf. Sifre on the text.
[21] Ps. 44.23.
[22] II Chr. 16.9; Job 34.21

עונותיך ערב ובקר אל יחסר. וזכרון ציון וירושלם בשברון לב ובדאגה ובדמעה: והסכם באומרך את ה' אלהיך וגו' למסור גופך וממונך על קדושתו. ובזה תקיים בעצמך דברי המשורר. כי עליך הורגנו כל היום: ותבטח בה' בכל לבבך. ותאמין בהשגחתו פרטית. כי עיניו משוטטות בכל הארץ ועיניו על כל דרכי איש: יומם ולילה זכרו מפיך אל ימוש. בשכבך תשנה באהבתו ובחלומך[20] תמצאנה. והקיצות בו תשתעשע. והוא יישר אורחותיך: ותקיים בהצנע לכת[21] מעשיך הטובים כי היא עבודת ה' הנבחרת והרצויה לפניו:[22]

[20] So Ha. The usual reading is: ובקומך ובהלוכך.
[21] So Ha. Usual reading: בהצנע לכלכל.
[22] §§ 36, 31, 25, 26, 35, 23 (A).

ספר המוסר הנקרא יורה דעה
לר' יוסף אבן כספי

GUIDE TO KNOWLEDGE
BY JOSEPH IBN KASPI

VII

GUIDE TO KNOWLEDGE

By Joseph Ibn Kaspi

Kaspia (from kesef "silver") is the Hebrew equivalent of L'Argentière, a city of Languedoc, where Joseph (called also Bonafos) ibn Kaspi was born about the year 1280 (H. Gross, *Gallia Judaica*, Paris, 1897, pp. 67 seq.). He travelled much, and he and his children were separated. At the time when he wrote his Testament, in the autumn of 1332, he himself was in Valencia; he had a daughter in Perpignan; an elder son (Abba Mari to whom he dedicated his Commentary on Maimonides' *Guide*) at Barcelona; and a younger son (Solomon, to whom the Testament was addressed) at Tarascon. But though a wanderer; though at the age of fifty he describes himself as old; and though he is said to have suffered from the Pastoureaux persecution of 1320; Ibn Kaspi was not unhappy. He possessed adequate means, was everywhere respected, and, despite his lament as to the dearth of congenial friends, he wrote many works, of which a full list may be found in *J.E.*, iii, p. 600.

Most of his books had to wait long for publication. His Commentary on the *Guide* appeared in 1848, some others of his works followed, and then from 1903 onwards I. Last printed a long series of Ibn Kaspi's treatises, including his much discussed Metaphysics (Ha-Sod).

The Testament, called "*Book of Admonition*" (ספר המוסר) and also "*Guide to Knowledge*" (יורה דעה), was

ז

ספר המוסר הנקרא יורה דעה לר' יוסף אבן כספי

כספיא (ממלת „כסף") היא העתקה עברית של ארג'נטיער, עיר בחבל לאנגעדוק בצרפת, אשר שם ראה יוסף (הידוע גם בשם טוב עלם) אבן כספי אור חיים בערך שנת מ' לאלף הששי (ה' נראס, Gallia Judaica, פריז תרנ"ז, דף ס"ז וכו'). אבן כספי נסע הרבה ויהי רחוק מביתו ומבניו. בשעה שכתב את צואתו, בסתיו של שנת צ"ב, הוא בעצמו היה בבלנסיה, בתו היתה בפרפיניאן, בנו בכורו (אבא מרי, אשר אליו הקדיש את פירושו ל„מורה נבוכים" של הרמב"ם) היה בברצלונא, ובנו הצעיר (שלמה, אשר אליו נשלחה הצואה הזאת) היה בטרסקון. אבל אף כי היה נע ונד ובשנת החמשים לחייו כבר התאמר לזקן, ואף כי לפי השמועה סבל מרדיפות הרועים בשנת פ', בכ"ז לא היה מזלו של אבן כספי כ"כ רע. כפי הנראה היה איש בעל אמצעים נאותים וחביב על הבריות בכל מקום שהוא, ולמרות תלונתו כי רעים נאמנים הם יקרי המציאות עלה בידו לחבר חבורים הרבה (רשימה מלאה מהם נמצאת באנציקלר פדיה היהודית האנגלית, כרך שלישי, דף ת"ר).

רוב ספריו עבר עליהם זמן רב ללא דפוס. פירושו אל ה„מורה" הופיע רק בשנת תר"ח, אחריו באו איזה מחבוריו האחרים, ומשנת תרס"ג ואילך הדפיס יצחק לאסט שורה ארוכה של מחברות אבן כספי, ביניהן „ס' הסוד" על מה שלמעלה מן הטבע, אשר עורר ויכוחים הרבה.

הצואה, המכונה „ספר המוסר" וגם „יורה דעה", נדפסה

printed in part by Benjacob in 1846, but the first full edition was that of E. Aschkenasi (in his טעם זקנים, Frankfurt a. M., 1854). A second edition appeared in Prag, 1857 (in E. Bondi's *Hebräische Chrestomathie*, ed. W. Pascheles). A third edition was that of I. Last (in עשרה כלי כסף vol. ii, p. 59, Pressburg, 1903).

For the present edition, the edds. of Aschkenasi (A) and Last (L) have been consulted, and the MS. of the London Beth Hamidrash (Cat. Neubauer No. 40 fol. 26b), and the Halberstam MS. now in the Jews' College, London (Cat. Hirschfeld, No. 279 fol. 23b) have been freshly collated. These MSS. are referred to in the critical notes as B. and H. respectively. Except that H. has no introduction and opens with Chapter i, it agrees generally with B., though it differs in detail.

The main theme of Ibn Kaspi's Testament, as of others of his works, is the vindication of philosophy. The well-known controversy as to the metaphysical writings of Maimonides was still keen, and later on Ibn Kaspi was assailed by advocates of the opposite view to his. In particular his Testament was attacked by J. Jabez, the fifteenth-century author of what Steinschneider rightly describes as an Apology of Theology against Philosophy (אור החיים, Ferrara 1554). In the ninth chapter of that work, Jabez uses strong terms, denouncing Ibn Kaspi as one who ridiculed the study of the Talmud. Jabez can hardly have had the full text of the Testament before him. For Ibn Kaspi was no bigot. He urges the claims of science, but he also eulogizes the Talmud. He agrees that the end of life is the performance of the Law, and the very incident which rouses the ire of Jabez shows Ibn Kaspi to have been himself a punctilious observer of rabbinic rules. What he really contended for was the

לקטוען ע"י בריעקב בשנת תר"ו, אבל במלואה נדפסה ראשונה ע"י אליעזר אשכנזי (בספרו „טעם זקנים", פרנקפורט על נהר מאין תרי"ד). מהדורה שניה הופיעה בפראג בשנת תרי"ז (בספר „העברעאישע כריסטומטיה" של בונדי, הוצאת וואלף פאשעלעס). מהדורה שלישית היתה זו של יצחק לאסט (ב„עשרה כלי כסף", חלק שני, דף נ"ט, פרעסבורג תרס"ג).

למטרת ההוצאה שלפנינו השתמשתי במהדורות אשכנזי (A) ולאסט (L), ועברתי עוד הפעם על הכ"י של בית המדרש בלונדון (רשימת נייבויער, נומר 40, עמוד כ"ו:) וכת"י האל־ברשטאם הנמצא כעת בבית מדרש הרבנים בלונדון (רשימת הירשפעלד, נומר 279, עמוד כ"ג:). בהערותי בשולי הגליון נקרא הכ"י הראשון B והכ"י השני H. מלבד אשר H אין לו הקדמה והוא פותח בפרק א' הוא מתאים בכללו אל B, אף כי שונה הוא בפרטים.

הנושא הראשי של צואת אבן כספי, כמו של חבוריו האחרים, היא ההגנה על הפילוסופיה. המחלוקת הידועה ע"ד ספרי הרמב"ם העיוניים היתה עוד חדה ושנונה, וגם בזמן מאוחר התנפלו על אבן כספי כל אלה שהתנגדו לדעותיו. ביחוד נעשתה צואתו מטרה לחצי י. יעבץ שחי במאה החמש עשרה ויחבר מה ששטיינשניידר קורא בצדק התנצלות התיאולוגיה כנגד הפילוסופיה („אור החיים", פיררא שי"ד). בפרק התשיעי של הספר הזה מדבר יעבץ קשות כנגד אבן כספי וממיט עליו אשם שעשה את למוד התלמוד לשחוק ולקלס. אי אפשר שנוסח הצואה במלואו היה לפני עיניו, כי הלא הצביעות לא היתה ממדותיו של אבן כספי. אמנם דורש הוא עיון חכמה, אבל הוא מהלל ומשבח גם את התלמוד. מסכים הוא שקיום המצוות הוא תכלית החיים, ואותו המאורע עצמו המעלה קצפו של יעבץ מוכיח שאבן כספי היה מדקדק מאד בשמירת דיני התלמוד. מה שהתעצם להוכיח היתה החובה

duty to seek a philosophical justification of religion, which he based on certain fundamental principles, themselves precepts of the Law. Like Jewish writers of the pre-Christian age, Ibn Kaspi claimed that Aristotle derived his ideas from Jewish sources. He also credited the medieval legend that Aristotle at the end of his life recanted those views which ran counter to the Hebrew Scriptures (Cf. *Mind*, July, 1888; *Monatsschrift*, xlv, 453).

Another ground of attack on Ibn Kaspi was, curiously enough, his lucidity. Kalonymos, the famous Italian poet, while holding Ibn Kaspi in high esteem, blamed him for writing so as to disturb the "simple faith" of the masses (See *Kalonymos' Sendschreiben an Joseph Kaspi*, ed. Perles, Munich, 1879, pp. 3 and 6). Finally Ibn Kaspi was denounced as one who accepted the Aristotelian doctrine of the eternity (as against the creation) of the world. But he does not seem to have differed on this point from the object of his worship—Maimonides, the "holy", the "perfect", the "light of the world", as he delights to call him.

It is worth noting that Jabez quotes an otherwise unknown Testament by a disciple of Solomon ben Adereth: who applies to the philosophers the following biblical passages: "Shall a man go to the coals and his feet not be burnt? Shall children eat sour fruit and their teeth not be set on edge " (Prov. 6.28 and Ez. 18.2.)

Ibn Kaspi had his detractors (cf. *J. E.* loc. cit.), but he also won many admirers. In 1372 Isaac Lattes spoke favorably of his commentaries on the Bible (see Neubauer, *Mediaeval Jewish Chronicles*, ii, 239). Moses Rieti, in the early part of the fifteenth century, places him in Paradise in the good company of the Ibn Tibbons and the authors

לבקש הצטדקות פילוסופית בעד הדת, ואותה בסס על עקרים יסודיים ידועים שכשהם לעצמם הם הם מצוות התורה. כמו סופרים יהודיים שחיו לפני התקופה הנוצרית טען אבן כספי שאריסטו קבל את דעותיו ממקורות יהודיים, ויאמין גם בהאגדה של ימי הבינים שבקץ ימי חייו התחרט אריסטו על דעותיו המתנגדות לכתבי הקדש (ראה את העתון Mind לירח יולי 1888; מאנאטסשריפט, כרך ארבעים וחמשה, דף תנ"ג).

יש גם טעם אחר, טעם נפלא ונר, להתנפלות זו על אבן כספי, וזה הוא צדות לשונו ובהירות סגנונו. קלונימוס, המשורר האיטלקי המפורסם, אף כי הוקיר מאד את ערכו של אבן כספי, בכ"ז האשים אותו בעד נטיתו לכתוב בסגנון העלול לבטל את „האמונה הפשוטה" של ההמון (ראה קלונימוס, זענד־שרייבען אן יוסף כספי, הוצאת פרלס, מינכען תרל"ט, דף ג' וגם ו'). לאחרונה הלשינו עליו על אבן כספי שהאמין בעקר אריסטו של נצחיות העולם (כנגד בריאת העולם של היהודים); אבל, כנראה, לא שנה בזה ממורו אשר העריץ, הרמב"ם ה„קדוש", ה„מושלם", „אור העולם", כמו שהוא מכנהו בחבה.

נחוץ להעיר עוד שיעבץ מביא צואה בלתי נודעת מתלמיד של שלמה בן אדרת, הקורא על הפילוסופים את הכתובים האלה של כתבי הקדש: „אם יהלך איש על הנחלים ורגליו לא תכוינה?" (משלי ו' כ"ח); „אבות יאכלו בסר ושני הבנים תקהינה (יחזקאל י"ח ב').

אבן כספי היו לו מנגים (ראה את האנציקלופדיה היהודית האנגלית, במקום הנזכר לעיל), אבל הוא רכש לו גם מכבדים ומעריצים רבים. בשנת קל"ב המליץ רבי יצחק לאטעס על פירושיו לספרי הקדש (ראה נייבויער, סדר החכמים וקורות הימים, כרך שני, דף רל"ט). בתחלת המאה החמש עשרה מיחד לו משה ריאטי מקום בגן עדן יחד עם יהודה ושמואל

of the Rokeaḥ and the Book of the Pious. Gross well sums up the truth about him when he says (*Gallia Judaica*, p. 68); "En effet, ses ouvrages ne contiennent pas que de l'argent pur, on y trouve aussi des scories, mais, dans tout se révèle un esprit net, pénétrant, épris de vérité."

Introduction

Saith Joseph ibn Kaspi: All my days I have toiled to live in the society of the wise, but I have found no rest. Twenty years ago, I became an exile to a place reputed for learning. I dwelt in the uttermost part of the sea, I crossed to Egypt, where I visited the College of that renowned and perfect sage, the Guide.[1] I found there the fourth and fifth generations of his holy seed, all of them righteous, but none of them devoted to science. In all the Orient there were no scholars, and I applied to myself the text,[2] "Woe to them that go down to Egypt for help."

I returned to my country disappointed, after having spent five months in going and coming. Then I passed a considerable interval at home, studying philosophy, and the commentaries on the Pentateuch and the whole of the Bible. A day came when the spirit of the Lord moved me to search among the capitals of the West; so I travelled through Catalonia and Aragon, and at

[1] i. e. Maimonides, so called from the title of his book, *Guide of the Perplexed*.

[2] Isa. 39.1.

אבן תבון ומחברי ה„רוקח" ו„ספר החסידים". גראס חדר לתוך האמת באמרו עליו (Gallia Judaica, דף ס"ח): „באמת חבוריו מלאים כסף טהור, אף כי נמצאת בהם גם פסולת; אבל בכלם מתגלה לב טהור, חוקר ודורש, ומשועבד אל האמת".

אמר יוסף אבן כספי:[1] כל ימי יגעתי להתגדל[2] בין החכמים ומנוחה לא מצאתי. זה לי עשרים שנה גליתי למקום תורה לפי הנשמע. שכנתי באחרית ים. ירדתי מצרים[2a] בית מדרשו של הרב הגדול החכם השלם המורה. ומצאתי שם זרעו זרע קודש דור רביעי ובניהם חמישי. כלם צדיקים אבל בחכמות לא היו מתעסקים. וגם בכל המזרח[3] לא היו שם חכמים. וקראתי על עצמי הוי היורדים מצרים לעזרה:

ואשוב אל ארצי בבשת פנים. וכל זמן עמידתי בהליכה ובחזרה היו חמשה חדשים: אחר כן שקדתי ימים רבים בארצי ובביתי[4] בחכמות ובפרושי התורה והמקרא כולה: ויהי היום רוח ה' העירני לחפש בבירות[5] ארץ המערב. ואסוב[6] קטלוניא

[1] H omits the introduction and begins with פרק א.
[2] L omits. [2a] B בארץ מצרים.
[3] So B. L reads המורה or התורה suggesting the correction to המדינה. [4] L ובניתי. [5] B Omits. [6] B ואשוב.

this moment[3] I am living in the great city of Valencia. If the Quickener of the dead grant me life, I will again traverse the whole of Aragon and Spain. I will cross to Fez, for I have heard that it is a seat of learning. Wherever I may go, wealth and honor are with me, thanks be to God! Perchance once in my life-time I may happen upon a teacher or companion in my studies. Or the Lord may work a miracle for me and I may find a disciple after my mind, to whom I may bequeath my inmost thoughts and opinions, —weak and poor though they be. Therefore I have resolved, before departing to distant shores, to write this Admonition, and to despatch it to my younger son Solomon, who is settled in Tarascon. I hope that it may be a memorial constantly between his eyes, so that he may order his ways aright. Peradventure the spirit of God may carry me to a far-off land, or death may cut me off, and I and my son be found sinners.[4] This Admonition may prove useful also for the instruction of many of the inhabitants of the land. Therefore I have called it: *A Guide to Knowledge*, and in the help of God may I find support (to accomplish my purpose).—

Chapter I

Solomon, my son! Know thou the God of thy father and serve Him. He will cause thee to ride in His "second chariot"[5] and thine own conduct

[3] Autumn of 1332.

[4] The father because he failed to admonish, the son because of the father's neglect.

[5] i. e. in the angelic rank.

וארגון והנני היום העיר הגדולה בלנציאה[7]. ואם יחייני מחיה המתים אסוב עוד כל ארגון וספרד ואעבור פאס. כי שמעתי שמה ישבו[8] כסאות לחכמים: ובכל מקום אשר אני הולך עושר וכבוד אתי תהלה לאל. אולי פעם אחת בימי אעשה לי רב או אקנה לי חבר או בריאה יברא ה' תלמיד הגון אנחילנו ירושת סודותי ודעותי החלושים והדלים: לכן טרם ארחיק ללכת אמרתי בלבבי לעשות זה המוסר ולשלחו לשלמה בני צעירי[9] היושב טרשקון[10]. יהיה לו לזכרון בין עיניו תמיד והוא יישר אורחותיו. פן רוח ה' ישאני בארץ[11] רחוקה או יפסקני המות. והייתי אני ושלמה בני חטאים: ואולי יועיל זה המוסר להבין ולהורות לרבים מיושבי הארץ. ולכן קראתיו יורה דעה[12] ובהשם אעזר:

פרק א

שלמה בני! דע את אלהי אביך ועבדהו. והוא ירכיבך במרכבת המשנה אשר לו וגם המעשה[13]

[7] L בלנסייא. [8] L omits.
[9] So B. Other readings: A בעירי, L בחורי, W. בכורי.
[10] B טרשקו, L טרסקון. [11] L omits, adding from A.
[12] B omits these four words. [13] B, H omit.

must raise thee in its chariot[6], drawing thee as near as thy faculty avails unto Him. Even so David said to his son Solomon, "If thou seek Him He will be found of thee."[7]

Now, the knowledge of God is the primary precept of all our 613 laws, as may be seen from the texts enforcing this knowledge.[8] It is the basis of the four precepts enumerated by Maimonides at the beginning of his Code. He specifically terms them the Foundations of the Torah. These four[9] precepts are (1) to know that there is a First Cause, (2) to recognize that He is One, (3) to love Him, and (4) to fear Him. They are designated the Foundations of the Torah, for they are at once the purpose and the root of all the commandments, the observance of which is the whole end of man.

Chapter II

Beware, however, lest thou draw from this a wrong inference, arguing: "Seeing that these four precepts are root and end, what concern have I with the rest of the precepts? Surely it is good for me to lighten myself of the other 609 laws." God forbid that thou shouldst act thus! As the Lord liveth, *all* the precepts are of great profit,

[6] Or, according to the other reading, "and He will raise thee in His chariot," etc.

[7] I Chron. 28.9.

[8] E. g. Exod. 20.2, Deut. 7 9; Ibn Kaspi (or the copyist) confuses two texts.

[9] Maimonides really includes 10 precepts as the "Foundations". But the four to which Ibn Kaspi reduces them are not unjustifiably selected.

יעלה אותך במרכבתו להתקרב אליו בכל אשר בכחך. אך כמו שאמר דוד ע"ה לשלמה בנו[14] אם תדרשנו ימצא לך:

ודע כי ידיעת ה' הנכבד שזכרתי לך היא המצוה הראשיית לכל תרי"ג מצות שלנו כמו שכתוב וידעת את[15] ה' אלהיך. וזה יסוד לארבע המצות שסדר המורה בראש ס' המדע. וקראם יסודי התורה. והם לדעת שיש מצוי ראשון. ושהוא אחד. ולאהבו[16] וליראה ממנו. ונקראו אלה יסודי התורה כי הם תכלית ועיקר לכל המצות. וזה סוף כל האדם:

פרק ב

השמר לך פן יהיה עם לבבך בליעל לאמר. אחר שאלה הד' מצות הם העיקר והתכלית מה לי וליתר המצות? הלא טוב לי שאקל מעלי תר"ט[17] מצות! חלילה לך מעשות כדבר הזה: חי ה' כי יתר המצות[18] כולם מועילות תועלות גדולות מצד

14 L לבנו.
15 So the MSS. read.
16 A, L ולאהבה.
17 L תרינ.
18 A omits these three words.

both in and for themselves and as reinforcements of the four basic rules. Thou canst not truly fulfil these four, unless thou fulfillest all the rest. If thou becomest proficient in philosophy, thou wilt understand that man is compounded of body and soul, and that the rational faculty, which belongs to the soul, is itself partly practical, partly speculative. Neither of these can exist without the other, just as the soul cannot exist without the body. For this reason the Commandments are divided first into those which effect the well-being of the body and those which effect the well-being of the soul, and secondly into the practical and speculative.

Maimonides has fully explained this in his Code and Guide.[10] Our honored Sages were the first to point this out in several passages, and Aristotle expounded their words with perfect lucidity in his *Ethics*. The Greek philosopher lived during the Second Temple, and he learned from the Jewish Sages all the true things that he wrote. Nor do I remember that Aristotle departed from the tenets of the Rabbis except with regard to the eternity of the world and the question whether the sphere or the stars move. In the second case, the Rabbis admitted[11] that the heathen Sages had the correct opinion, [in the first Aristotle retracted his opinion]. And, in general, if thou livest and acquirest a knowledge of these matters, it will become clear to thee

[10] In the Hilkot Madda' and in the *Guide for the Perplexed*, e. g. III, ch. 27.

[11] T. B. Pesaḥim 94; Shabb. 54.

עצמם ומצד הישרתם לאלה הארבע. ולא תוכל לקיים אלה הארבע קיום אמיתי אלא בקיום כל המצות: ואם תזכה לדעת החכמות על השלמות. אז תבין כי האדם מורכב מגוף ומנפש. ותדע כי הכח הדברי מן הנפש ממנו מעשי וממנו עיוני. ואין לאחד מאלו השנים קיום בלעדי חבירו. וכן אין קיום לנפש בלעדי הגוף: ולכן נחלקו המצות תחלה לתקון הגוף ותקון הנפש ואחר למעשיות ולעיוניות:

וכבר ביאר זה המורה באור שלם בס' המדע וכן בס' המורה: וזכרו זה תחלה רבותינו המכובדים במקומות מפוזרים. ובאר דבריהם אריסטו בס' המדות ביאור שלם: כי בזמן בית שני היה זה החכם[19] ומהם למד בכל[20] מה שאמר אמת. ואין אני זוכר שיצא מגדר דבריהם רק בענין הקדמות ובענין מזלות חוזרין וגלגל קבוע[21] שהודו הם בעצמם שבזה[22] נצחו חכמי אומות לחכמי ישראל: ובכלל אם תחיה[23] ותזכה להבין הדברים

19 L הדבר.

20 So H, B. L and A read וכל.

21 L גלגל חחר ומזלות קבועים. H as in text but reverses order.

22 H ובזה.

23 L תרצה.

that not "in vain has the pen of the scribe made books!"[12]

Chapter III

I will give thee two simple illustrations in support of my injunction that thou must be diligent in fulfilling all the practical precepts.

The first example is this: Concerning the wearing of fringes the reason is given, "that ye may look upon it, and remember all the commandments of the Lord."[13] How, you may ask in bewilderment, can the sight of fringes on a garment call to mind all the Lord's commandments, among them the four named above? The reply is, Certainly this is so. Let me explain briefly, and in terms suited to thy youthful capacity. Man is not an angel that his reason should always be working perfectly. Nor is he a mule, that his reason should never be active at all. He may be termed hermaphrodite, metaphorically speaking, half angel, half mule. Hence neither angel nor mule was bidden to wear fringes! As our honored Rabbis said, God asked the angels, What have ye to do with the Torah?[14] Man, however, received this and similar commandments, because he occupies an intermediate position, with his mind sometimes active, sometimes quiescent. The investiture of the fringed garment does recall all the precepts, until ultimately he remembers that God, blessed be He,

[12] Jer. 8.8.

[13] Num. 15.39.

[14] T. B. Shabb. 88, Ber. 28b.

תדע כי לא לשקר עשה עט סופר[24] ספרים:

פרק ג

אתן לך שני משלים קלים בחוזק מה שצויתיך להיות זהיר בכל המצות המעשיות:

המשל הראשון. כתוב בתורה במצות ציצית שהטעם הוא וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות ה'. אולי תגע עדיך ותבהל איך בראיית הציצית נזכור כל מצות ה' שבכללם הארבע שקדם זכרם? התשובה כן הענין בלי ספק. ובאור זה בקצרה וכפי כחך היום. כי האדם אינו מלאך שיהיה שכלו[25] גמור בפעל תמיד. ואינו פרד[26] שלא יהיה שכלו[27] בכח[28] כלל. אבל הוא כמו אנדרוגינוס חציו מלאך וחציו פרד על צד הקרוב. ולכן לא נצטוה בציצית לא המלאך ולא הפרד. ואמרו רבותינו המכובדים כי השי"ת אמר למלאכים תורה מה תהא לכם? אבל נצטוה בזה וכדומה[29] לזה האדם. להיותו[30] ממוצע כמו שאמרנו. והוא פעם שכל ופעם אינו שכל בפעל. וההתעטפות בציצית יזכירהו כל המצות. עד שיזכור באחרית כי השם

[24] Jer. 8. 8; The quotation is not exact. So H. reads עט שקר סופרים. [25] H שכל. [26] L פרא throughout. [27] H שכל. [28] A, L נכח. [29] H ובדו מר. [30] H adds כמו.

is the First Cause. For the section relating to the fringes ends with the words: "I am the Lord thy God"—a truth thus made clear! This precept has other advantages, but above all is the statement of Scripture sure: "And ye shall look upon it, and remember all the commandments of the Lord," the text ending with the result: "that ye go not about after your own heart and your own eyes." It was by neglect of such warnings that Solomon, of blessed memory, erred, for he said: "I will multiply horses and yet I will not turn aside from God."[15] Take warning from this example.

My second example shall be a "light precept", to use our Sages' term[16]. I refer to the command to dwell in booths. The Torah assigns both the motive and the end: "that your generations may know that I made the children of Israel to dwell in booths, when I brought them out of the Land of Egypt."[17] Observe how truth is a testimony to itself! The text does not say, because the children of Israel *dwelt* in booths, nor does it say when they *came* out. But it does say, "because *I made them dwell*" and "when *I brought* them out." Thus there is a reference back to God, the First Cause; as though to indicate that this precept was not merely intended to recall the facts of the departure from Egypt and dwelling in tents but to recall Him who brought out, Him who made to dwell! In other words the intention was that they should practically realize this truth, just as the four primary precepts enforce it in theory.

[15] Deut. 17.16. Cf. T. B. Sanh. 21b.

ית' הוא[31] הסבה הראשונה כמו שכתוב אנכי ה' אלהיך הוא אמת וברור: ולזאת המצוה תועלות אחרות. אבל על כל פנים אמת מה שכתוב בתורה וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'. וסיים ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם: ובזה טעה שלמה ע"ה שאמר אני ארבה ולא אסור. והקש על זה:

והמשל השני במצוה קלה כמו שאמרו רבותינו. והיא מצות סוכה. ונתנה התורה טעמה ותועלתה ג"כ. ואמר[32] למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים. וראה איך האמת עד לעצמה כמו שפירשנו. כי לא אמר בסוכות ישבו בני ישראל ולא אמר ג"כ בצאתם. אבל אמר הושבתי וכן בהוציאי. שהוא כינוי להשי"ת שהוא הפועל הראשון. כלומר אין הטעם בזה כדי שנזכר היציאה והישיבה לבד. רק שנזכור[33] המוציא והמושיב:[34] והטעם כדי שידעו זה בפועל. וזה ענין ארבע מצות שזכרנו:

31 H שהוא. 32 L, A omit.
33 B, A שנוכיר. 34 So H. Others והמשיב.

---

16 T. B. 'Abodah Zarah 3a. 17 Levit. 23.43.

So, in general, all the practical precepts, positive and negative, are helpful in many ways; but one of their most comprehensive services is that they bring to their doer's consciousness the four basic precepts summed up in the idea of Knowing God; sometimes keeping this knowledge with him, at others restoring it if he momentarily lose it. For these two operations both fall within the scope of the physician's art; to maintain health if it be present, to restore it if it be absent. And it is a familiar truth that sickness of the soul and its cure are analogous to the disease and healing of the body.[18]

Chapter IV

The thought may occur to thee: "I will perform all the practical commandments, and I will also uphold the four inner, rational principles, knowing them by way of tradition on the authority of Scripture." Well, one who so acts is righteous and sincere, and belongs to the category of the good man. But there is a better than he. For the idea of the Good is susceptible of the less and the more, as in the proposition: "Gold is better than silver." Pure gold, in the case before us, is he who performs all the practical laws, and who maintains the inner, rational principles in the manner befitting them, that is to say, he knows them by way of demonstration. Although the

[18] Cf. Maim. *Eight Chapters*, 3; *De'ot* 2.

ובכלל כל המצות המעשיות הן עשה הן לא תעשה כולם מועילות תועלות רבות. ואחת מתועלותיהם הכוללות[35] היא כדי שנדע בפועל הד' מצות היסודיות שהסוג לכולם ידיעת ה'. וזה אם לשמרו עמנו תמיד אם להשיבו אלינו[36] אם נשמט ונשכח כרגע מה. כי אלו השתי פעולות הן בגדר הרפואה. רצוני שמירת הבריאות העומדת וההשבה אם סרה. וידוע כי חלי הנפש ורפואתה הולך על דרך חלי הגוף ורפואתו:

פרק ד

כי תאמר בלבבך אקיים[37] כל המצות המעשיות וגם אקיים[38] אלו הארבע מצות הלביות והעיוניות כי אדעם דרך קבלה כמו שכתוב בתורה. דע כי עושה אלה הוא צדיק תם[39] וישר ובכלל איש טוב הוא. אבל יש יותר טוב ממנו: כי הטוב מקבל פחות ויותר. ואין זה אלא כמו שנאמר שהזהב טוב מן הכסף. והנה הזהב הטהור הוא המקיים כל מצות המעשיות והמקיים הלביות והעיוניות כראוי להם. רצוני שידעם במופת. וכבר מנה המורה כי

[35] H הכוללת. [36] So B, H. L להשיב אליו. A להושיבו אליו. [37] L נקיים. [38] A, L omit. [39] A omits.

total number of the precepts is 613, Maimonides estimated that only sixty are of regular and general application[19]. This may be indicated symbolically by the verse: "Threescore are the queens."[20] Nay, if thou wilt probe the matter more deeply, thou wilt discover that the number of obligatory commandments is even less than sixty. Examine the *Book of the Commandments*, and thou wilt understand what I mean.

While he who fulfils all the precepts in the manner befitting them is perfectly good, he who does less than this attains by so much a lesser degree of good. Our Sages accordingly declared that "Every Israelite has a portion in the world to come."[21] But the portions are unequal, else were God unjust.

Chapter V.

Hear, my son! the instruction of thy father—and hold firm to my injunction to perform the practical precepts, doing so in the manner befitting them—i. e. by practice. These laws thou must derive from the Bible, from the encyclopedic Code of Maimonides, and also from the Compendium of Alfasi. "Give a portion unto seven"[22] and fix times for the study of the Talmud, as I shall further explain.

[19] Maim. *Book of the Commandments*, end of section on "Affirmative Precepts".

[20] Song of Songs 6.8.

[21] Mishnah, Sanh. 10.1.

[22] Eccles. 11.2. The expression in the text refers no doubt to the seven liberal arts.

אעפ"י שהמספר הכולל הוא תרי"ג אין[40] מהם תמיד וכולל רק ששים. וסימן להם ששים המה מלכות. והנה כאשר תדקדק[41] תמצא ההכרחיות יותר מעט מזה. תעיין בס' המצות ותבין זה:

ובכלל כל[42] המקיים המצות כלם כראוי להם הוא הטוב השלם. והפוחת מזה תהיה פחיתות מעלתו כפי פחיתות פעולתו. ולכן ארז"ל כל ישראל יש להם חלק לעה"ב. אבל אין החלקים שוים. כי אם אינו כן לא יהיו כל דרכיו משפט[43]:

פרק ה

שמע בני מוסר אביך. החזק במוסר לקיים המעשיות[44] כאשר צויתיך. ואלה תקיימם כראוי. והוא המעשה. ותעמוד על אלה ממה שכתוב בתורה. ופירשם רבינו משה בס' הכולל משנה תורה וגם מה שחבר רב אלפסי. ותן חלק לשבעה[45] וקבע עתים לגמרא כמו שאודיעך עוד בע"ה[46]:

40 So B, H. A. L איזה.
41 H adds יותר.
42 H כי.
43 L omits from אבל to end of paragraph.
44 A המצות.
45 B, H omit.
46 B, H omit.

But "if there arise a matter too hard for thee in judgment," as regards any of these practical laws, follow the ordinance of Scripture[23], "Arise and get thee up into the place which the Lord thy God shall choose." Note the selection of terms. "Thou shalt come unto the priests the Levites and unto the judge," "and thou shalt *do* according to the tenor of the sentence which they shall declare unto thee." It is written, "thou shalt *do*", and not, "thou shalt *know*". The Scripture had previously defined the kind of law to which this rule –(of seeking expert advice) was to apply. It starts with a very wide category, "between blood and blood", and further adds "between plea and plea", another general category, and then qualifies by the phrase "even matters of controversy within thy gates." The implication is that we are not all bound to know every detail of the law of the "four bailees"[24], of "claimant and respondent", of "loan and deposit". Acquaintance with such matters is commendable, yet is it enough for us if there be available in our age a judge or judges familiar with the law, who "shall judge the people at all times."[25] That is to say, if I am able to pass my whole life without litigation, then ignorance of the law as to disputes is no defect in my soul. And if, God forbid, contention should arise between me and another and I go before one of the Rabbis expert in these affairs, again it is no defect at all

[23] Deut. 17.8.

[24] Mishnah Baba Mezi'a 7.8, etc.

[25] Exod. 18.22.

וכי יפלא דבר ממך מאלה המעשיות עשה כמו שאמרה תורה. וקמת ועלית וגו' ובאת אל הכהנים הלוים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם וגו' ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך וגו': ראה הפלגת זה הלשון. כי אמר ועשית ולא אמר וידעת. וכן פרט תחלה על איזה מצוה יתנהג כן. ואמר סוג כולל מאד והוא בין דם לדם ואמר עוד בין דין לדין שהוא כלל אחר ואמר דברי ריבות בשעריך: והמשל בזה כי אינו הכרח שנדע כולנו על כל פנים דין ארבעה שומרים. או כל הלכות טוען ונטען שאלה ופקדון. ואם הידיעה הזאת טובה. רק[47] די לנו אם יש לנו בימינו שופט או שופטים ידעו זה ושפטו את העם בכל עת: וזה כי אם אוכל לשבת כל ימי ודבר אין לי עם אדם מענין ריב ומדון לא יהיה חסרון בנפשי כי לא ידעתי אלה הדינים. ואם ח"ו יארע לי ריב עם זולתי אלכה לי אל אחד מהרבנים היודעים דינים אלו. אין זה חסרון בנפשי

[47] A omits רק, L omits that and following 3 words.

in my soul. As the Sage Ibn Ezra remarks: "If all men were righteous, there would be no need for the tractate concerning Torts." Yet it would certainly be a defect in my soul if, when occasion arose for applying the law, I transgressed it.

On the other hand, as God liveth, the case is quite different with regard to the inner, speculative precepts. For their whole substance and being consists in the knowledge of them personally, by every individual, and this knowledge must be a continuous, rational apprehension. Nor does this of itself constitute perfection of fulfilment. This rational apprehension must be fortified by irrefutable proofs. For the knowledge of God, of His existence and His unity, means proven knowledge. Otherwise the term used ought to be "thought," "opinion," or "think," and not in the true sense unqualified "knowledge." Thus Maimonides avoids the terms "believe," "opine" and uses the term "know," after the Scriptural analogy: "Know therefore that the Lord thy God, He is God."[26]

Chapter VI

[When elsewhere Maimonides does use the term *faith*, the sense in which he employs it is clear]. In his *Guide for the Perplexed* Part I, ch. 50, he writes: "When reading my present treatise, bear in mind that by *faith* we do not understand that which is merely uttered with the lips, but that which is apprehended by the soul, the

[26] Deut. 4.39. Compare and contrast Mendelssohn's view in his *Jerusalem*. Cf. also Schechter, *Studies in Judaism*.

כלל. ואמר החכם אבן עזרא. אלו היינו כלנו צדיקים. לא נצטרך למסכת נזיקין. אבל יהיה חסרון בנפשי אם אעבור על זה[48] הדין:

ואמנם במצות הלביות והעיוניות לא כן חי ה'! כי כל עצמם ומהותם[49] הידיעה הנפשיית אשר[50] לאיש ואיש וזה בפועל תמיד ציור שלם ודבוק שכלי. וגם זה אינו שלימות גמור אלא אם כן תדע זה במופתים והקשים הכרחיים. ולכן אמרה התורה וידעת את ה' אלהיך. ואמר המורה לדעת שיש שם מצוי ראשון ולדעת שהוא אחד: וגדר שם הידיעה הוא הידיעה המופתית. כי זולת זה יקרא מחשבה או סברא לא ידיעה בסתם על דרך האמת: והנה המורה לא אמר להאמין או לסבור או לחשוב רק לדעת כלשון התורה וידעת:[51]

פרק ו

אמר המורה בפרק נ' מראשון. דע אתה המעיין במאמרי זה כי ההאמנה אינה הענין הנאמר בפה[52] אבל הענין המצוייר בנפש כשיאמינו בו שהוא כן

48 B, A, H omit על זה. 49 A, L ומתוכם.
50 H. omits. 51 L בידיעת התורה וכונתה.
52 B, H omit.

conviction that the object of belief is exactly as it is apprehended." To which he adds: "If in addition to this we are convinced that the thing cannot be different in any way from that which we believe it to be, and that no reasonable argument can be found for the negation of the belief or for the admission of any deviation from it, then the belief is true." When, again, in ch. 55, Maimonides discusses the kinds of attributes which are inapplicable to God, seeing that their application implies imperfection, he uses these expressions: "He who knows these things, but without their proofs, does not know the particulars which logically result from these general propositions; he will not be able to prove that God exists." Further Maimonides remarks in ch. 60: "But you must be careful in what you negative, to negative by proof, not by mere words, for each time you ascertain by proof that a certain thing, imagined to exist in the Creator, must be negatived, you have undoubtedly come one step nearer to the knowledge of God." In fine, Maimonides here and in many other passages, and in agreement with all authoritative philosophers, asserts that perfect knowledge is only attainable when the mind's apprehensions are *demonstrated.*

כמו שיצוייר: ועוד אמר ואם יגיע[53] עם זאת האמונה שאי אפשר חלוף זאת האמונה בשום פנים ולא ימצא בשכל מקום דחיה לאמונה ההיא ולא לשער אפשרות חלופה תהיה אמיתית: עוד פרק נ"ה על ידיעת הדברים שראוי שירוחקו מהאל להיותם מונעים השלימות מאתו ית' אמר דבר זה לשונו. ואם ידע אלו הדברים ולא ידעם במופתיהם לא[54] ידע הפרטים המתחייבים מאלו ההקדמות הכלליות חיוב הכרחי. ולזה[55] לא יהיה אצלו מופת במציאת האלוה: עוד אמר בפרק כ' והשמר מאד שתוסיף שלילת מה שתשלול במופת לא שתשלול[56] בדבור בלבד. כי כל אשר תתבאר[57] לך במופת שלילת דבר שיחשב מציאותו לשם ממנו תקרב[58] אליו מדרגה בלא ספק. ובכלל הנה המורה בזה ובמקומות רבים וכל הפילוסופים השלמים הסכימו שלא יקרא ידיעה שלימה רק בידיעת אלו הציורים השכליים במופת:

53 L יהיה.
54 H has ולא.
55 H לזה.
56 H omits three words.
57 H כאשר התבאר.
58 B, H קרבת.

Chapter VII

When then we are bidden to know that there is a First Cause, how can this knowledge be obtained except by arguments and proofs which no sceptic can dispute? Our Sages ordained that the duty of studying the Torah is to be pursued to that very extent.[27] Again, how can I know that God is One, as is constantly proclaimed in our prayers, unless I know what constitutes unity, as it is expounded in the *Guide* and in the Metaphysics [of Aristotle]? Maimonides explains that the idea of unity does not attach to the sphere, nor to any of the separate Intelligences, nor even to the highest Intelligence which moves the diurnal sphere. Unity applies to God alone, who is above this highest Intelligence. Aristotle proved all this irrefutably; hence Maimonides burned with a mighty zeal when he saw that Aristotle had presumed to interpret our precious truths, attributing the exposition to himself, while he stole it all from the books written on the subject by King Solomon and others.[28] Maimonides was therefore impelled to compose his comprehensive treatise, the *Guide*, in which he includes these precepts

[27] Obviously Ibn Kaspi (with Maimonides) had before him the version of Mishnah Abot 2.14 (in which the imperative ודע is omitted, and which ran:—"Be diligent to learn Torah wherewith thou mayest make answer to Epicurus"). Cf. the Notes of the Tosafot Yomtob and C. Taylor to the passages.

[28] For this notion that Greek philosophy was derived from Hebrew sources, see above p. 129.

פרק ז

והנה צונו שנדע שיש שם מצוי ראשון. ואיך אדע[59] זה שהוא אמת אלא אם כן אדע זה בטענות וראיות שלא יוכל אפיקורוס לחלוק על[60]? כמו שצונו רבותינו ז"ל. שעד זה הגבול הוא חיוב למידתנו את התורה[61]: וכן איך אדע שהוא אחד שנאמר תמיד בקריאת שמע אלא אם כן אדע מהו האחד כמו שהתבאר בספר המורה וספר מה שאחר הטבע? כי שם התבאר שהגלגל אינו אחד. וכן אחד מן[62] השכלים הנפרדים[63] אינו אחד. ואף לא השכל העליון המניע הגלגל היומי. ואין שם אחד רק האל ית' לבדו שהוא למעלה[64] מזה השכל: וכל זה התבאר במופתים שאין בם ספק בספרי[65] האלהות לאריסטו: על כן קנא הרב השלם להשם[66] קנאה גדולה כאשר ראה שאריסטו התנשא לפרש המצות היקרות שלנו. וייחס פירושם לעצמו תחת אשר גנב כל זה מספרי שלמה וזולתו שחוברו בענין זה: ולכן חבר השלם ס' המורה שהוא כולל פי'

59 H, B נדע 60 A, L עליו 61 A, L לימודתנו בתורה.
62 A, L omit. 63 H omits. 64 L השלם.
65 B, H בדברי. In other contexts the readings vary between ספר and ספרי. 66 B, A omit. H לנו.

and their proofs, just as he had previously given in his Code a survey of all the other precepts.

Now how can any of us be said to appreciate the meaning of Unity as applied to God unless we have an inner understanding of the declaration so often on our lips that The Lord our God is One; unless we know, and know by demonstration, that this One is not the mover of the diurnal sphere but a power above it? So, too, with the precepts to love God and to fear Him. We are not to love God as a man loves his wife and children; not to fear Him as we fear a human being. But these emotions, as applied in our relation to God, need definition, of the kind supplied in the works of Maimonides. But to acquire the necessary knowledge a study of the natural sciences and metaphysics is indispensable.

Abraham, our first father, whom God termed His friend,[29] was the man who discovered for himself, by aid of his fine intelligence, this universal principle of ours: that above the celestial sphere there is a Unique Being. So, our Sages said, Abraham recognized His Creator when he was forty years of age.[30] This recognition, they would have us understand, was made by Abraham from actual demonstration; for it was not a tradition from his father, nor did he acquire it from his contemporaries. He originated the idea, while his contemporaries believed the physical sun to

[29] Isa. 41.8.

[30] The common reading in Genesis Rabbah, ch. xxx, is "forty-eight years of age", but Ibn Kaspi, like Maim., had the reading "forty". Cf. Theodor's note, p. 274.

אלו המצות ומופתיהם כמו שקדם לו ס' משנה תורה שהוא כולל פי' שאר המצות:

ואמנם מי מכולנו מבין ענין היחוד[67] באל ית' עד שנדע בלבנו מה כוונת אמרנו תמיד שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. עד שנדע שזה האחד אינו הגלגל המניע היומי אבל הוא מה שהוא למעלה מזה כל שכן כשנדע זה במופת: וכן מצות לאהבה את ה'. כי אין הטעם שנאהוב אותו כדרך אהבתינו אל נשינו ובנינו. וכן שנירא ממנו כמו שנירא מאחד מן האנשים. אבל כמו שפירש[68] המורה במדע ובמורה. ואין מי שידע[69] זה או יבין זה אלא היודעים ספרי הטבע ומה שאחר הטבע:

והנה אברהם אבינו הראשון שקראו השם אוהבו[70] הוא המציא מעצמו בדקות שכלו זאת האמונה שלנו הכוללית. שעל הגלגל יש מצוי שהוא אחד. ולכן אמרו בן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו. והכוונה בפעל במופת. כי זאת ההכרה לא היתה לו בקבלה מאביו תרח או מזולתו מבני דורו. כי הוא היה המחדש[71] אותה. וכולם[72]

67 B האחד. 68 B, H שפירשם. 69 B, H ומי ידע.
70 A, L אוהבי. 71 H מחדש. 72 H כי כלם.

be divine. Abraham, in the rabbinical story, appealed to argument and proof; he did not say to the others, I believe it, I have been told in a dream that I ought to think so and so true. "Look unto Abraham your father," cries Isaiah.[31] Assuredly it becomes us to imitate him. I am far from asserting that all men can reach the level of Abraham, but I do say that his level is the highest and most excellent though, as I have admitted above, those who stand below it are also good.

Chapter VIII

But I command thee, dear son of mine, to rise up, if thou canst, to this, the highest level. My son! be wise and make my heart glad![32]

Chapter IX

Yet, let not the fact that these works expound those four precious precepts, hurry thee to a premature study of the *Guide* or of Aristotle's *Metaphysics*. Not so my son! By gradual steps shalt thou rise to Truth. Not in a rush canst thou compass the whole ascent; slips and setbacks may impede thy progress. This is pointed out in the *Guide*, I 34, and in other places, as thou wilt hereafter see.

[31] Isa. 51.2.

[32] Prov. 27.11. The author intimates the importance he attaches to this counsel by devoting a whole chapter to it.

זולתו היו מאמינים שהגלגל שהוא גשם היה אלוה. ולכן טען כנגדם טענות מופתיות. לא שאמר להם אני מאמין כך וכך או חלום חלמתי שראוי להאמין כך וכך: לכן ראוי לנו שנתדמה אל אבינו הראשון. הביטו אל אברהם אביכם: ואין אני אומר שכל בני הזמן יוכלו להגיע אל זאת המדרגה. אבל אומר אני שזאת המדרגה היא היותר טובה והעליונה. ואשר למטה מזה טובים גם כן כמו שקדם לנו:

פרק ח

אבל אצוך בני היקר לי שתעלה אם תוכל אל המדרגה[73] היותר עליונה. חכם בני ושמח לבי!

פרק ט

לבך אל ימהר להתחיל[74] בלימוד ספר המורה וס' מה שאחר הטבע לאריסטו. בעבור שאלו הספרים מודיעים אלו הארבע מצות היקרות. לא כן בני! מעט מעט תעלה אל האמתיות. לא תוכל כלותם מהר פן תרבה עליך הטעיות והשבושים. וכבר באר זה המורה בספרו הנכבד פרק ל"ד מראשון. ובמקומות אחרים כמו שתראה עוד:

[73] H המעלה. [74] H, B omit.

Chapter X

My son! Keep my words![33] To-day thou art twelve years of age. For another two years be a diligent student of the Scriptures and Talmud. When thou art fourteen, fix regular hours for continuing thy previous studies, and give also a good part of thy time to mathematics; first Ibn Ezra's Arithmetic, then Euclid, and the Astronomical treatise of Al-Fergani and [Abraham b. Ḥiyya][34]. Besides, appoint set times for reading moral books, which will introduce thee to all good qualities—viz. the Books of Proverbs and Ecclesiastes, the Mishnaic tractate *Fathers*, with the Commentary of Maimonides and his preface thereto, and the same author's Introductory chapters to the Code. Also read Aristotle's *Ethics*, of which I have made a digest. There is also available among us the Collection of the *Maxims of the Philosophers*.

This course should occupy thee for two years. Then, when thou art sixteen, appoint times for the Scriptures, for the writings of Alfasi, Moses of Coucy, and the Code of the perfect teacher (Maimonides). Also give much time to Logic. With the help of God I will make a compendium on this subject, sufficient for thy needs, as I did with the *Ethics*.

[33] Prov. 7.1.

[34] On the works named in the context see Steinschneider, *Hebr. Uebersetzungen*, §§ 343, 350, 502. On the Jewish educational schemes, cf. I. Abrahams, *Jewish Life in the Middle Ages*, chs. xix, xx.

פרק י

בני שמור אמרי! הנך היום בן שתים עשרה שנה. לכן שקוד בתורה במקרא ובגמרא עוד שתי שנים אחר כן.[75] ואתה בן י"ד שנה קבע עתים לכל מה שקדם. ותן חלק גדול לחכמות הלמודיות. וזה תחלה ס' המספר מאבן עזרא ואחריו ס' האקלידס ואחריו ס' אלפרגאני וחשבון המהלכות. עם קבעך[76] עתים בספרים המוסריים[77] המישרים אורחותיך במדות[78]. והם ס' משלי וקהלת ומס' אבות עם פרוש המורה והקדמתו. וכן הלכות דעות מס' המדע וכן ס' המדות לארסטו אשר עשיתי ממנו קיצור. וכן ס' אחר נמצא אצלינו המקבץ מוסרי הפלוסופים:

הנה כל זה תבין בב' שנים. ואתה בן י"ו שנה תקבע עתים לתורה ולמקרא ולספרי הרב אלפאסי וס' רבינו משה מקוצי וס' משנה תורה מן הרב השלם: ותן חלק גדול למלאכת ההגיון. ובע"ה אעשה לך קיצור מזאת המלאכה יספוק לך[79] כמו שעשיתי קיצור מס' המדות:

[75] H puts stop at שנים and omits כן, begins new clause with אחר, and so in all similar contexts.

[76] A and L read וגם קבע. [77] B במוסריים. [78] A, L בכל המדות. [79] B, H omit.

In this way thou shouldst pass another two years, by which time thou wilt be eighteen years old. Then review all thy former work, and study natural science. By that date, being twenty years of age, "build thy house". Do not intermit the reading of moral books, but also take up theology, i. e., the *Metaphysics* of Aristotle and his disciples, as well as the *Guide* of Maimonides.

Marry a wife of good family, beautiful in form and in character. Pay no regard to money, for true wealth consists only of a sufficiency of bread to eat and raiment to wear. Why weary thyself to gain great riches, when neither thou nor any other could equal the vast store accumulated by the great mountain in our native city l'Argentière[35], even though that mountain is but a soul-less heap! Rather occupy thy mind continually with books of morals; I need not here repeat their lessons, but they will instruct thee as to the meaning of real wealth and as to other matters. Observe their injunctions faithfully. Above all things be chaste, just as thy father has been before thee. And use thy endeavors to live a virtuous life, and to order well thy home with thy wife and the children whom, God willing, thou shalt beget; in all things obeying the injunctions of the moralists. Never fail to read

[35] See above, p. 127.

ובזה תתמיד שני שנים אחרים. ואתה בן י"ח שנה תקבע עתים לכל מה שקדם. ושקוד בחכמת הטבע ובזה תתמיד שתי שנים אחר ובנית ביתך. ואתה בן עשרים שנים. אל תרף ידך מן העיון במוסרים[80] ותתחיל באלהיות.[81] הם ספרי[82] מה שלאחר הטבע לארסטו ותלמידיו וס' המורה:

אך קח לך אשה מבנות היחס. נאה בגופה ובמעשיה. ולא תתן עיניך בממון. כי העושר אינו רק ההסתפקות לחם לאכול ובגד ללבוש. ולמה תיגע בני להשיג כסף רב ולא תוכל אתה ולא זולתך להגיע אל הגבול שהשיג מזה ההר הגדול אשר בכספיא המקום עיר מולדתנו. עם היות ההר ההוא דומם שאינו בעל נפש כלל: על כן צויתיך להגות תמיד במוסרים. ואין רצוני להעתיקם בכאן. הלא הם יורוך על זה ועל כל הראוי. ועל כל פנים שמור כל הכתוב בהם: ועל הכל בני השמר לך מהסתכל בנשים כאשר נשמר אביך: אך בכלל תכלכל דבריך במשפט בסדור ביתך עם אשתך ובניך אשר תוליד אם ירצה הבורא על פי הדברים אשר יגידו לך הספרים[83] המוסרים. ועל כל פנים

[80] A, L בספרים. [81] B here and elsewhere spells באלו היות. So H, though not so consistently. [82] A, L ספר. [83] B, H omit.

a section of some ethical book daily after every meal, having first blessed the Lord. Above all set thy thought on that highest of attainments, the Knowledge of God, as expounded in the *Guide*, and in the *Vessels of Silver*, which, if God grant me life, I will make for thee.[36] "Then shalt thou understand the fear of the Lord, and find the knowledge of God."[37] In this course persist until the day of thy death. Ascending above the heavens, thou shalt then find entry into the company of the angelic spirits, into a delight which cannot be measured!

Chapter XI

There are, my son! two dispositions among contemporary Jews which must be firmly avoided by thee.

The first class consists of sciolists, whose studies have not gone far enough. They are destroyers and rebels; scoff at the words of the Rabbis of blessed memory, treat the practical precepts as of little account, and accept unseemly interpretations of biblical narratives. These men are false, through and through. They testify unmistakably against themselves that they are ill-acquainted with the philosophical writings of Aristotle and his disciples. This is obvious to those who are really familiar with those writings. I call heaven and earth to witness that I may

[36] Ibn Kaspi's *Ten Vessels of Silver* have been published by Isaac Last in 2 vols. (Pressburg, 1903).

[37] Prov. 2.5.

תקרא חלק מה מהם כל ימי חייך אחר גמר כל סעודה אחר וברכת את ה׳ אלהיך: ובכלל שקוד על טוב המדות. והם הדעות האלהיות כאשר תבין מספר המורה ומן הספרים כלי כסף אשר אעשה לך אם יחיני האל. אז תבין יראת ה׳ ודעת אלהים[84] תמצא: ובזה תתמיד עד יום מותך. ותעלה אז מעל לשמים. ותכנס בכת המלאכים הרוחניים בתענוג לא ישוער:

פרק יא

בני! שתים המה קוראותינו בתכונות בני הזמן מעמנו. בני אל תלך בדרך אתם. מנע רגלך מנתיבתם. המין האחד המתפלספים מבני עמנו. תלמידים אשר לא שמשו כל צרכם. הורסים בעיונם. ופורצים בלמודם. ומלעיגים על דברי חכמינו ז״ל. ומקילים במצות המעשיות ועושים ציורים לספורים בלתי ראויים. ואלו מזוייפים מתוכם ומעידים עדות נאמנה על נפשם שאינם יודעים ספרי החכמות שחבר ארסטו ותלמידיו כמו שמבואר זה למי שידעם: ואני מעיד עלי שמים

[84] So H. Others קדושים.

claim some not[38] inconsiderable scientific attainments. That being so, I swear by Him who lives eternally that Aristotle, his fellows, and his disciples, advocate all that is contained in the Torah and the Prophets, and particularly the performance of the practical precepts. For Plato said: "Slay him who is without Law[39];" and again, "Prayer is a halter to the lustful soul;" and yet again: "We cannot [by reason alone] reach the level of the prophets." Aristotle observes: "The end is not merely to know, but to know and do, receive and believe, all that is contained in the true Torah;" pry not too closely into possible causes and senses of the commands and prohibitions, nor dispute over them, for the Prophets, on whom be peace, knew all things from God, which is not the case with metaphysicians. This is the gist of their pronouncements; they said much more of the same kind.[40] Against these famous Saints of the Gentiles we have no possible complaint, and therefore our Sages asserted concerning them that they have a portion in the world to come.[41]

And note further how Aristotle, who at first derived his theory of the eternity of the world rationally, afterwards adopted the belief in Creation, expounded as it is in the Torah by those possessed of the prophetic soul, which is higher than the

[38] Some texts omit "not".

[39] Or: "religion."

[40] On these "quotations" from Plato and Aristotle see above, p. 129.

[41] Tosefta, Sanh. 13.2.

וארץ כי אין[85] אני מקטני חכמי הזמן. ואני נשבע בחיי העולם כי ארסטו וחביריו ותלמידיו כולם מזהירים לשמור כל מה שבתורה ובדברי הנביאים ובפרט להזהר במעשיות: ואמר אפלטון הרגו מי שאין לו דת. ואמר עוד התפלה[86] רסן הנפש המתאוה. ואמר עוד אנחנו לואים להבין מה שבא בתורה על ידי הנביאים: ואמר ארסטו אין הכונה[87] שתדע לבד אבל שתדע ותעשה ותקבל ותאמין כל מה שבא בתורה האמיתית. ולא תעמיק מאוד[88] לבקש טעמים וסבות למצותיה ואזהרותיה ולא תקשה לדבר שיונח בה. כי הנביאים ידעו הכל מאת אדון הכל. ולא כן אנחנו הפילוסופים חכמי העיון: זהו תורף דבריהם וזולת זה כהם וכהם. ולא נשאר[89] על אלה הנכבדים חסידי אומות העולם תרעומות אחרי כל זה. ולכן אמרו רבותינו ז"ל עליהם שיש להם חלק לעוה"ב:

והנה הקדמות הניח ארסטו מצד עיון הנפש. ואחר נכנע לאמונת החדוש כי בא בתורה מצד

[85] B, H omit.
[86] B התעלה.
[87] So H adds. [88] B תמיד.
[89] B, H omit ולא and read הנשאר.

rational faculty. The text says: "Whoso confesseth and forsaketh his transgressions shall obtain mercy."[42] But the sciolists who lightly esteem the precepts and the words of our Sages, will have to pay the penalty for their offence. They will be called to account, too, for the occasion they have given to the ignorant to scoff at philosophy, thereby profaning the name of heaven!

The second class referred to above includes those of our people who hold in contempt genuine philosophy as presented in the works of Aristotle and his like. They know not that they are speaking against their own soul! For these sciences were originally *ours*. Witness, how these sciences interpret and verify the precepts of our Torah; and further, how many of them are scattered in the haggadot of the Talmud, and the other rabbinic books, above all in the *Guide*, composed by Rabbi Moses, the father in Torah, the father in wisdom. And whom have we greater than Moses?[43] Now, my son! I do not blame this class because they devote all their time to the talmudic argumentation, for as Ibn Janaḥ said: "Every man deserves praise for his labor, eulogy for his effort." But I do blame them because they despise science and those engaged in its study.

[42] Prov. 28.13.

[43] Ibn Kaspi's whole-hearted esteem of Maimonides is noticeable throughout the Testament.

בעלי הנפש הנבואית.[90] שהיא למעלה מן העיונית. והכתוב אומר ומודה ועוזב ירוחם: ובכלל השחיתו התעיבו עלילה אלה התעלולים המקילים במצות ובדברי רבותינו ז"ל. ועתידים הם ליתן את הדין על זה ועל אשר נתנו יד להמון[91] לבזות החכמות וחללו שם שמים:

המין האחר הוא הנמצאים מעמנו שיבזו החכמות המיוסדות בספרי[92] ארסטו וחבירו. ולא ידעו כי בנפשם ידברו[93]. כי אלה החכמות היו שלנו מקדם והעד על זה כי הם פירוש ומופת למצות תורתינו. ועוד כי רובן מפוזרות בהגדות[94] בגמרא ובשאר ספריהם. וכל שכן בס' המורה שחבר רבינו משה אב בתורה אב בחכמה. ומי לנו גדול ממשה? והנה בני זה המין אין אני מגנה אותם בהיותם משימים כל ימיהם בשקלא וטריא מן הגמרא. וכל אחד כמו שאמר אבן גאנח מהולל על טרחו ומשובח על יגיעו. אבל אני מגנה אותם כי יבזו החכמות ולומדיהם:

[90] B, L הנביאית.
[91] B, H להאמין.
[92] L המיוחסות לספרו. A וספרי המיוחסות.
[93] L זדו. [94] B omits. H inserts before מפוזרות.

Chapter XII

My son! When thou meetest such men, address them thus: My masters! What sin did your fathers detect in the study of logic and philosophy? First as to logic. This art does not touch precepts or faith. As its name implies, it simply regulates and gives precision to the use of language. Is it a terrible crime to use words with accuracy? Do thistles grow on fig trees? 'Tis absurd to imagine that our Rabbis in their warning against logic[44], were thinking of this genuine discipline. For our Sages never laid an embargo on the good. Yet those who would fain evade the trouble of thinking "are glad when they can find the grave"[45] of sloth! And then, what say ye of the work of Aristotle and Maimonides? Have you examined the inside of their books? If ye know more than their covers, ye know of a surety that the books are an exposition and justification of our precious precepts. And if, God forbid, ye find something indigestible in these works, cast it out while eating the wholesome rest. So is it recorded of R. Meir: He ate the kernel, and threw away the husk.[46] This is the method pursued nowadays by Christian scholars. They highly esteem the

[44] T. B. Berakot 28b.
[45] Job 3.24. [46] Hagigah 9b.

פרק יב

בני כי תבא באנשים אמור להם. רבותי! מה מצאו אבותיכם עול במלאכת ההגיון ובמלאכת[95] העיונית? וזה תחלה בהגיון שאין בה[96] דבר נוגע למצוה ואמונה רק דקדוק הדבור והישרתו כמו שידוע מגדרה[97]. היש בהישרת הדבור עול ועוות? האם יש קוצים בתאנים? וחלילה כי מזאת החכמה האמתית אמרו[98] רז"ל מנעו בניכם מן ההגיון. כי הם לא מנעו הטוב[99] ממנו[100]. אמנם השמחים להקל מעליהם טורח הידיעה ישישו כי ימצאו קבר העצלה: ואחרי כן מה תאמרו מספר הטבע[101] ומה שאחר הטבע וספר המורה? ואין אחד מהם להם נראה[102] מבחוץ אף כי שוה מבפנים[102a]. ואלו ידעתם אותם תמצאו בם פירוש ומופת על מצותינו היקרות כמו שקדם: ואם ח"ו יש באחד מאלה דבר קשה אליכם השליכו אותו וקחו טוב השאר[103]. כי כן נאמר על רבי מאיר תוכו אכל קליפתו זרק. וכן יעשו חכמי הנוצרים.

95 H omits these two words.
96 A, L omit these 5 words and read כי אין בהם.
97 H מנזרה. 98 L לא אמרו, A יאמרו. 99 H adds והאמת.
100 A מעמנו. L ממנו מעמנו. 101 A, L השמע.
102 A, L לפי הנראה. 102a Read מה שבפנים, as the text seems corrupt 103 A ואכלו טוב. L ואכלו הטוב. H omits וקחו.

Guide, although it contains certain passages opposed to the Christian faith.[47]

Chapter XIII

Continue thy argument with them in these terms: I beg you to hear me, my masters! If ye are advanced in years, and have not yet read the words of the philosophers who demonstrate, clearly and indisputably, the four primary precepts, of which I have spoken, then open your eyes before the sun be darkened! Men asked the Sage whether it was becoming to an old man to learn; and he answered, "If ignorance is discreditable to him, learning is an ornament."[48] Should such a course involve any shame, our honored Rabbis have already given the admonition: Better be ashamed here than hereafter![49] Why, my masters, do ye regard the jibes of women, or of men who play the woman, when they cry: See this grey-beard gone again to school! What have ye in common with such people? Will they go with you, and take you on your way to the future world whose duration is eternal? Or shall a man redeem his brother? What concern have we with those children of this age who must die tomorrow, and who even now, in their lives, are called dead? How are we affected by the respect or scorn of the ignorant?

[47] On the vogue of Maimonides in Christian and Mohammedan circles see Yellin and Abrahams, *Maimonides*, ch. xii and the references in note 92.

[48] *Choice of Pearls*, ch. i (end).

[49] T. B. Ḳidd. 81a.

כל שכן שהם מנשאים ספר המורה ואם יש בו דברים סותרים לאמונת הנוצרים:

פרק יג

עוד תשוב ואמרת אליהם. שמעו[104] רבותי! אם באתם בימים ולא ראיתם עדיין דברי החכמים המודיעים במופתים וראייות ברורות ואמיתיות[105] אותן הארבע מצות הנכבדות. פקחו עיניכם בם[106] עד אשר לא תחשך השמש: ושאלו לחכם אם נאה לזקן שילמוד? והשיב אם הסכלות גנאי לו הלמוד נאה לו: ואם בשום פנים יש בושת מה בענין זה כבר יסרונו רבותינו המכובדים מוטב ליכסיף בהאי עלמא ולא ליכסיף בעלמא דאתא. ולמה רבותי תשימו[107] לב לדברי הנשים או האנשים אשר דרך נשים להם. כי יאמרו ראו זה הרב והרבן גם שב גם ישיש האדם הגדול חשבנוהו[108]. ועתה הוא לומד ועושה לו רב? מה לכם ולהם? האם ילכו אלה וילוו אתכם לעולם הבא שכולו ארוך? או אח פדה יפדה איש? ומה לנו ולדברי בני הזמן שמחר יהיו כולם מתים ומה גם עתה בחייהם קרויים מתים? ומה לנו

104 L, H בבעו. 105 B, H אמהת. 106 A, L omit.
107 B, H תשיתו. 108 A, L חשבנוהו.

As our Rabbis of blessed memory have said: "Words neither kill nor quicken!"[50]

Chapter XIV

I will confess to thee, my son! that though in my youth I learned a great portion of the Talmud, I did not acquire (for my sins!) a knowledge of all the poseḳim.[51] Now that I am old and grey, I have often to consult rabbis younger than myself. Why should I be ashamed of this? Can one man be skilled in every craft? If, for instance, I want a gold cup, I go to the goldsmith, and I feel no shame; and so with other products, I turn, in case of need, to those whom God has gifted with the requisite skill.

Once I made a great feast at which all kinds of delicacies were served. I had the table prepared, I invited my friends to eat and drink with me, for it was a family party. Then the luckless handmaid put a milk spoon into the meat pot. I did not know the ritual law, how one ought to estimate the lawfully permissible proportion of intermixture.[52] Perturbed in mind, as well as famished in body, I went to one of the rabbis,

[50] This saying does not seem to occur in extant rabbinic books; Ibn Kaspi quotes the saying more than once in his works.

[51] Authorities on practical law.

[52] T. B. Ḥullin 97b. Literally: "The law was hid-

---

113 L reads ולא אבוש כי לכל איש ואיש אומנותו יפה בעיניו.

114 B טבחתי את טבחי ומרי ת'. H טבחתי את טבחי צאן ובקר ומרי תרנגולות.

115 L משערין אם כמה תפוק מיניה.

לאנשים החסרים כי יכבדונו וכי יבזונו? ואמרו רבותינו ז"ל לא דברים ממיתים ולא דברים מחיים:

פרק יד

אודיעה דברי לך בני אמת כי[109] בבחרותי למדתי מן התלמוד חלק גדול. אבל בעונותי לא עלה בידי ידיעת הפוסקים כולם. והיום זקנתי ושבתי ואצטרך כמה פעמים לשאול הוראה[110] מהרבנים ואם הם צעירים ממני לימים. ולמה אבוש מזה? האוכל להיות בקי בכל המלאכות? הנה כשאצטרך אל כוס[111] זהב על דרך משל אלך אל צורפי זהב והאומנים ולא אבוש. וכן כל המצטרך אלכה לי לאיש ואיש[112] שהאל יפה לכל אחד אומנתו בפניו:[113]

ויהי היום זבחתי את זבחי. ותרנגולות[114] מפוטמות וברבורים אבוסים. אף ערכתי שולחני. קראתי למאהבי לאכול ולשתות עמי. כי זבח משפחה היה לי. והלכה השפחה הארורה והכניסה כף חולבת לתוך היורה. ונעלמה ממני הלכה. אם בכולה משערינן אם במאי דנפק מנה משערינן:[115] ואלך מר בחמת רוחי רעב וצמא לאחד מהרבנים

109 A, L אודיעך בני דבר אמת.
110 L omits. 111 L טס. 112 A omits.

held high in popular repute. He was (for my sins!) at table with his wife and family, eating, and drinking wine. I waited at his door until the shades of evening fell, and my soul was near to leave me. He then told me the law, and I returned home where my guests and the poor were awaiting me. I related all that had happened, for I was not ashamed to admit myself unskilled in that particular craft. In this I lack skill, but I have skill in another craft. Is not the faculty of expounding the existence and unity of God as important as familiarity with the rule concerning a small milk spoon?

Chapter XV

And thus further shalt thou speak unto them: My father solemnly impressed on me that neither timidity not diffidence is in place where truth is concerned. Why, then, should I deal insincerely with the Torah? My heritage of time I will share only with my Creator, the Giver of my soul; my heart shall seek its honor or find shame from Him alone! Hear me then,

den from me, whether we calculate the proportions by the actual amount of the admixture or by the quantity that has come out of it (has been absorbed by the dish)". See Jastrow, *Dictionary*, p. 1612.

הנכבדים שבעם[116]. והיה הוא בעונותי[117] מסב על שולחנו עם אשתו ובניו ואוכלים ושותים יין. ואוחיל לו על פתח ביתו עד נטו צללי ערב. כמעט לא נותרה בי נשמה. ויורני ויאמר לי הדין כך וכך. ואשוב[118] אל ביתי והקרואים העניים[119] והאביונים וכולם שם[120] היו יושבים ומצפים לי. ואגידה אליהם כל המאורע לי[121] כי לא אבוש לומר אינני בקי בזאת[122] המלאכה. אבל אני בקי במלאכה אחרת. ולמה לא ישוה פסק או הוראה ממציאות הבורא או אחדותו[123] הגדולה ככף חולבת הקטנה?

פרק טו

בני! עוד דבר ואמרת אליהם. אבי השביעני לאמר. אין ראוי[124] לאמת שתהיה לא פחדנית ולא ביישנית. ולמה אשא פנים בתורה? ואין לי לחלוק נחלת זמני רק עם בוראי נותן נשמתי. חלילה לי משום לבי לכבוד או להפכו מכל בני הזמן זולת

116 B, H שבעירי. 117 A, L omit. 118 A, L ואשיב.
119 A, L והעניים. 120 A, L omit. 121 A, L omit.
122 A, L בהלכה זאת או בזאת. 123 A מידיעת הבורא אחדותו. L מידיעת הבורא או אחדותו.
124 A, L אין ראויה. B. omits אין.

my Masters, and God will hear you. I observe that those of you who are devoted to the Talmud, its glosses and commentaries, do so in order to probe the reasons of the practical precepts. You are not content to take the law from Maimonides' Code, though he asserted that no other book was necessary.

Take as an example the law formulated by Maimonides that a Sukkah (tabernacle) more than 20 cubits high is unfit for use on the festival. But ye regard this as ridiculously inadequate until ye ascertain the ground of the law, and satisfy yourselves whether it is because too high a roof is out of the line of vision, or because in such a case a man sits in the shade cast by the walls rather than by the roof, or because a Sukkah must be a slightly built structure, as the Talmud explains.[53] The keenest students are not content even with this, but feel impelled to exercise themselves in more penetrating questions, and to follow out the most detailed suggestions and inferences.

Of a verity, I admit that this is good. But why should a knowledge of the reasons for the practical precepts be obligatory, while the in-

[53] T. B. Sukkah 2a.

היחידי סגולה[125]. לכן רבותי שמעו אלי וישמע אליכם אלהים! רואה אני כי כונת המתעסקים מכם בגמרא וחדושים ושיטות היא[126] רק לדעת ראיות על המצות[127] המעשיות. כי לא יספיק לכם[128] הקבלה מספר משנה תורה שחבר רבינו משה ואעפ"י שאמר הוא ז"ל ואינו צריך לספר אחר ביניהם:

והמשל בזה. הרב המורה כתב בהלכותיו סוכה שהיא גבוהה[129] למעלה מכ' אמות פסולה. ותאמרו נואש! ולא ינוח לבכם עד שתדעו אם הוא משום דלא שלטא ביה עינא. או משום דאין אדם[130] יושב בצל סכך אלא בצל דפנות. או משום דסוכה דירת עראי בעינן. כמו שכתוב בגמרא: והמהדרין מן המהדרין לא יספיק להם גם זה. ולא ישבעו עד אשר יוסיפו על זה קושיות ושיטות ואם תמצא לומר ויש לומר וכאלה רבות:

ובאמת מודה אני שזה טוב הוא. אבל מדוע ידיעת הראיות במצות המעשיות חובה וידיעתם

125 B, H היחידים סגולת השם. L היחידים סגולת השם.
126 B ומשניות הן. H ושניות הן.
127 L omits. 128 L יסופק. 129 L omits.
130 B, H אתה.

vestigation of the grounds for the spiritual precepts is not even permitted but is absolutely barred? What is the sin of the four inner laws that ye treat them so differently, being content to take them on authority, without specification, without even an understanding of their terms? Woe unto us that we have sinned! Jews despise or neglect the *Guide* nowadays, though the purpose of that treatise is to demonstrate the existence and unity of God. The Christians [54] honor the work, study and translate it, while even greater attention is paid to it by the Mohammedans in Fez and other countries, where they have established Colleges for the study of the *Guide* under Jewish scholars![55]

Chapter XVI

But, my son, why should I attribute this good advice to my own initiative? Say to them: Seek from the *Guide* and particularly from ch. 51 of Part III. Then you will all know what course to follow. Maimonides was a qualified authority on whom to rely, it being recognized how he excelled all his contemporaries as accomplished rabbi and expert philosopher, especially as he adduced evidence for his view from our Sages. Far be it from you to neglect their

[54] Another reading "Egyptians". This variation between מצרי and נוצרי is not infrequent in medieval texts.

[55] See note 47 above.

במצות הלביות אינה רשות[131] או מקום פטור אבל[132] הוא אסור גמור: ומה חטאו אלו הארבע מצות הלביות שזכרתי שלא תעשו להם כמו זה הדרך אבל יספיק לכם הקבלה החלושה במעט דברים וגם עם העדר הבנת הענינים כמו שזכרתי. אוי נא לנו כי חטאנו[133] היהודים מואסים או עוזבים היום את ספר המורה שכל עצמו להביא מופתים על מציאות אלהינו ואחדותו וקדמותו[134]. והנוצרים[135] יכבדוהו וינשאוהו והעתיקוהו. וכל שכן הישמעאלים בפאס ובשאר ארצות אשר[136] קבעו שם מדרשות ללמוד ספר המורה מפי סופרים יהודים:

פרק טז

בני! למה איחס כל אלה דברים הטובים לעצמ? אמור אליהם! דרשו מעל ס' המורה וקראו ובפרט [137]פרק נ"א מחלק שלישי. אז תדעו כולכם מה תעשו. וכדאי הוא ז"ל לסמוך עליו עם היות מפורסם שהוא היה רב ורבן וחכם שלם מכל הנמצאים היום. כש"כ שהוא ז"ל מביא ראיות מדברי רז"ל. וחלילה

131 A, L וידיעת הראיות במצות הלביות רשות.
132 L או. 133 B, H אנו. 134 B omits.
135 A והמצרים. 136 L omits. 137 A, L בפרט.

words; but let your principle be to regard the speech not the speaker. "Take with you words"[56] —as the Sage enjoined: Take the truth from whoever uttereth it. This must be the guiding rule. Or to put the thought in fanciful terms: Receive my instruction and not Silver (the name of him who addresses you).[57]

Chapter XVII

I have shown thee, my son, the way to wisdom. Yet I will call to thy mind one matter, which must never be forgotten, seeing that, whilst still a boy, thou hast read the Talmud, and particularly the opening tractate. There are many haggadot the literal wording of which posits ideas inadmissible rationally, or attributes to God corporeality, change, or any other affection. Perchance thou mayest eat to satiety from these evil viands, these deadly poisons—I refer to the before-mentioned haggadot as literally interpreted, God deliver thee! Therefore my son, understand that most of the haggadot found in the Talmud and other rabbinic books, which on the surface seem to imply the ideas I have named, are figures of speech, with an inner meaning, which we can sometimes discern, sometimes not.

Ours it is to realize that he who is of the seed of Abraham our father,—who endangered his life to dissociate himself from all the people and the

[56] Hosea 14. 3. See Maimonides, Intro. to Mishnah Abot.

[57] Prov. 8.10. The author means by this play on

שתעברו על דברי חכמים ז"ל. וכלל[138] הדבר אל תביטו אל אומר הדברים. קחו עמכם דברים. כמו שצוה החכם. קבל האמת ממי שאמרו. ועל דרך מליצת השיר אומר אני קחו מוסרי ואל כסף!

פרק יז

בני! בדרך חכמה הוריתיך. אכן עוד אזכירך דבר[139] אחד פן תשכח בעבור היות לך גירסא דינקותא בגמרא. ובפרט במס' ברכות שהיא ההתחלה. ובאו בה כמה הגדות יורה פשוטם מציאת ענינים נמנעים[140] אצל השכל. או ענינים מיחסים גשמות או שינוי או הפעלות מה לשם. פן תאכל ושבעת מאלו המאכלים הרעים סמי המות. רצוני אותם הפשטים האלהים יצילך! לכן דע בני כי רוב ההגדות הנמצאות בגמרא וביתר ספריהם. אשר פשוטם יורה אלו הענינים אשר זכרתי. יש בהם תוך והסתר והם כולם משלים. הן שנבין אנחנו הנסתר הן שלא נבין:

ולנו יש לדעת כי מי שהוא מזרע אברהם אבינו. אשר השליך את נפשו לחלוק עם כל בני ארצו

138 A, L ובכלל. 139 So H. The other texts read דרך.
140 L שאינם נמצאים.

king of his country, believers in the corporeality of God—, we who are of Abraham's seed must share Abraham's principles! Whoever believes the contrary, who regards God as corporeal, testifies of himself that he is not of the seed of Abraham, but of the seed of Nimrod or the other Chaldean disputants with Abraham. Should any of thy rabbinic teachers desire to explain literally and not metaphorically any of the haggadot which are opposed to reason, or attribute corporeality or other inadmissible quality to God, as in the instance when "the children of Israel did impute things that were not right unto the Lord their God,"[58] do not assent to such a teacher, accept not the saying nor its utterer, for it is the opinion of a single unsupported authority. In fact, concerning the practical precepts there were just as various opinions, one prohibiting and another allowing, and the final decision necessarily adopted one view and rejected another, —so with the spiritual precepts, and particularly those which need intellectual assent, there were different points of view, as Maimonides often indicates.[59]

Chapter XVIII

But thou mayest be led on to think of similar difficulties in the case of the Scriptures where

words, take my instruction without any regard to me, Ibn Kaspi, who provide it. See above p. 127.

[58] See T. B. Mo'ed Katan 18b; Kimḥi on II Kings 17.9; Maim. *Guide*, III, ch. 19. Ibn Kaspi quoted the first words: "This pillar neither sees nor hears", not very aptly. Maim. uses it against the deniers of Providence.

[59] This principle that the *haggadot* were not neces-

ומלכם שהיו מאמינים גשמות באל יתברך. הוא מאמין באמונתו. ומי שמאמין חילוף זה בגשמות[141] הוא מעיד על עצמו שאינו מזרעו של אברהם אבינו. אכן הוא מזרע נמרד או מיתר בני כשדים בני מחלוקות של אברהם אבינו: ואם על כל פנים[142] ירצה אחד מרבותיך התלמודיים שקצת ההגדות אין להם תוך אבל הם כפשוטם. עם היותם אומרים דברים נמנעים או מיחסים גשמות או דבר מרוחק אצל הי"ת כמאמר האומר העמוד הזה אינו רואה ואינו שומע. לא תאבה לו ולא תשמע אל דברי[143] המאמר ההוא ולאומרו כי יחידאה הוא. והאמת כי כמו שהיה מחלוקת ביניהם במצות המעשיות זה אוסר וזה מתיר. זה מחייב וזה פוטר[144]. ונפסקה הלכה כאחד מהם בהכרח והאחר נדחה. כך הענין[145] במצות הלביות. ובכלל בדעות העיוניות כמו שזכר הרב המורה רבים מזה המין:

פרק יח

כי תאמר בלבבך מה נעשה לכתובי התורה

141 B, H omit.
142 A omits these three words.
143 H omits.
144 H מזכה.
145 Bהעיון.

the Law and the Prophets attribute corporeality to God. Such phrases as "in our image, after our likeness," may occur to thee; or the texts in which face and back, hands and feet are ascribed to God.[60] Understand that there is an explanation for all this, which must not be taken literally. But how canst thou realize it, while thou art a boy of twelve? For thou wilt find the explanation in the *Guide*,[61] and I have already directed thee not to study that work till thou art twenty. But in the freshness of thy childhood, and while the dew of thy young manhood is as the dew of light,[62] observe my commandments and live! Believe, as a tradition from me, that these matters can all be explained, that, in verity, unto God one cannot attribute body or bodily qualities or plurality of any kind, exalted as He is above all material and all angelic beings.

How all this is true, what is its significance, lo! as thou knewest not in the hour of thy entrance into the world, so thou wilt not know it until thou art twenty and over. Then wilt thou rise to this all-important knowledge, then wilt thou enter within the precincts of Pleasure and Delight, the Paradise of all dainty fruits, eating unto satisfaction of the Tree of Life, for as Solomon said of Wisdom: "She is a tree of life to them that lay hold of her, and happy is everyone that holdeth her fast."[63]

sarily unanimous or true expressions of Jewish opinion was strongly maintained by Naḥmanides in his famous Disputation.

[60] Gen. 1. 25; Exod. 33.25, 34. 10; I Chron. 21.13.

[61] See the opening chapters of Part I.

[62] Isa. 26.19.

[63] Prov. 3.18.

והנביאים שהם מיחסים לאל גשמות. באמרו בצלמנו כדמותנו. וכן יחסו לו פנים ואחור וידים ורגלים וכל הדומה לזה? דע כי לכל זה פירוש ואינו כפשוטו: אבל איך תוכל לדעת כל זה בהיותך בן שנים עשרה שנה:[146] כי פירוש כל זה תמצא בס' המורה. וכבר צויתיך שלא תעיין בו רק אחר שתהיה בן עשרים שנה: אמנם בטל ילדותך או בטל אורות טלך בימי בחורותיך שמור מצותי וחיה! האמן בקבלה ממני כי לכל זה פירוש. והאמת הוא שאין לאל גשמות או יחוס גשמות או רבוי בשום צד. והוא נעלה[147] מכל גשם ומלאך:

אמנם איך כל זה אמת ומה כונת זה. הנה כמו שלא ידעתו[148] ביום צאתך מבטן אמך. כן לא תדעהו עד היותך בן עשרים שנה ומעלה. אז תעלה לזאת הידיעה הנכבדת. ותכנס לפני ולפנים בגן העדון והעונג. פרדס[149] כל פרי מגדים. ואכלת ושבעת מפרי עץ החיים כמו שאמר שלמה על החכמה. עץ חיים היא למחזיקים בה ותמכיה מאשר:

146 B, H add או בן עשרים שנה.
147 A, L פנים, וכי הוא נכבד ונעלה.
148 A, L דעת.
149 A, L לפנים בגן עדן ותתענג בפרדס עם.

Chapter XIX

And as I have bidden thee, my son! to maintain from thy birth this supreme faith—the faith of Abraham thy first father,— refusing to attach to God the idea of body, so I command thee to hold through life to the trust that after thy death thou wilt be found worthy of the future life, where nothing bodily is. Thou wilt be as an angel of the Lord of Hosts, a brother and comrade of the other Angels there! What good or profit, what happiness or delight, is comparable to this? Yet mayest thou after thy death attain to this level of good, if thou hast in thy earthly life won for thy soul all that I have commanded. As our honored Sages in their figurative style said, "He who toils on Friday shall eat on Saturday,"[64] or again: "Hasten, thou wise, and eat; hasten and drink, for the world to come is like a marriage feast."[65]

Chapter XX

Dost thou ask how this is? Again my son, know that this is beyond thy capacity until thou art twenty, and canst turn thy mind to metaphysical investigations, among them the holy *Guide*. Then wilt thou see this in a light as clear as the sunshine. But till then trust and

[64] T. B. 'Abodah Zarah 3.

[65] T. B. 'Erubin 54a. This is not the usual reading. The ordinary text advocates making the most of the ephemeral present.

פרק יט

כאשר צויתיך בני להיות כל ימי חייך מלידה ומבטן ומהריון בזאת[150] האמונה הנכבדת. אמונת אברהם אביך הראשון. והוא העדר כל גשמות מהשם. כן אצוך להיות כל ימיך להאמין שאחרי מותך תזכה לחיי העולם הבא. ויהיה שם העדר כל גשמות. ותהיה[151] כמלאך ה' צבאות. אח וריע[152] עם יתר המלאכים אשר שם. ומה יש טובה והנאה ועדון ושמחה ועונג זולת זה? אך תזכה למעלה העליונה והגבוהה מזה הטוב אחרי מותך. אם זכית בחייך לקנות לנפשך כל אשר צויתיך. כמו שאמרו רבותינו המכובדים במשליהם. מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת. ואמרו שיננא חטוף ואכול חטוף ושתה דהאי עלמא דאתי לבי[153] הלולא דמיא:

פרק כ

כי תאמר איך זה? דע בני כי לא תוכל לדעת גם את זה עד היותך בן עשרים שנה ותשים עיונך[154] באלהיות שמכללם ספר המורה הקדוש. ואז תדע זה ברור כשמש. ואולם בין האי ובין האי ראוי לך

150 A, L על זאת. 151 B, A, H אבל תהיה.
152 B, H omit. 153 B, H דבי. L כבי. 154 L עיניך.

lean on me. I am thy surety, my son, that if thou dost fulfil all my behests, thou wilt after thy death reach the highest degree of good appointed unto us for the world to come, and the expression "after death" will be only a figure of speech, and when thy house-hold think thee dead, then wilt thou be truly alive. As our Sages say: "The righteous in their death are called living."[66] Sufficient is it for thee to be inspired now with this glorious hope of the hereafter, when thou wilt be delivered from the diseases which befall thee in this world; there no bodily pains will wrack, nor faculties decay; there slumber will not be heavy on thine eyes, nor thy nostrils suffer from assail of noisome smoke; there, wilt thou behold thy sons and daughters, with all those near and dear unto thee, partaking of the banquet in joy. And what, my son, canst thou desire more than this?

Chapter XXI

"The end of the matter, all having been heard: fear God and keep His commandments."[67] This term, "His commandments", embraces those that concern conduct and those that concern thought; neither must be omitted, but each ful-

[66] T. B. Berakot 19.

[67] Eccles. 12.13.

שתאמין ביי[155] ותבטח ותשען עליו: ובכלל אני ערב לך בני. כי אם תעשה כל מה שצויתיך תשיג אחרי מותך אל היותר טוב מן המדרגות היעודות לנו לעה"ב עד שאחרי מותך הוא על דרך העברה אבל כשתחשוב או כשיחשבו בני ביתך שתמות אז תחיה. וכן אמרו רבותינו המכובדים צדיקים במיתתם נקראים חיים: והנה רב לך היום שאתה[156] בזה התוחלת הנכבדה לעולם הבא. ואז תנצל מכל המכאובים המוצאים אותך בעולם הזה. כי אז בטנך לא תאכל ומעיך לא תמלא פרש רעי וזבל וקיא ומוגלא. או לחה מוראה ונגאלה ולא יכאבו לך עינים וברכים. ולא תצטרך לעביט של מימי רגלים. ולא תנום ולא תישן. ולא יעלה באפך ריח רע ועשן. ושם[157] תראה בניך ובנותיך אוכלים ושמחים ויתר הקרובים והאחים. ומה תבקש עוד בני?

פרק כא

סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור! והנה בכלל מצותיו הן המצות המעשיות והמצות העיוניות. אחת מהנה לא נעדרה

[155] So H adds. [156] H שמחה. [157] H משם.

filled in the manner fit for each. This is the significance of the declaration of our fathers: "We will do and we will hear."[68] It is a deliberate, precise declaration, the reverse of hasty and confused as the heretic cited in the Talmud[69] pronounced it! For the two verbs "do" and "hear" are not illogically ordered, but refer to two different things. For when the word of Moses came before them, enjoining precepts of action and of mind, the people answered concerning all, "All that the Lord hath spoken we will do and hear." The term "do" applies to the practical precepts, and comes first; the term "hear" applies to the precepts involving the mind, and comes second. For practical precepts are incumbent at an earlier moment, while the others require for their understanding and fulfilment the examination of their proofs.

And this is obvious. For a child is first taught rules of conduct, among them the use of language. Thus our Sages say[70]: the father teaches his son: "Moses commanded a law", "Hear O Israel, the Lord our God, the Lord is One." That is, he initiates and teaches him to say this in Hebrew.[71] So, he teaches him to don the fringed garments and to pray; and similarly with the other practical precepts. But the acceptance by the heart, which is true knowledge, will come to thee, my son, after thy twentieth year, if God so will, though it may not come to others till they be past

[68] Exod. 24.7.

[69] T. B. Ketubot, 112a; T. B. Shabbat 88a.

[70] T. B. Sukkah 44.

[71] Some versions omit "in Hebrew".

כפי הראוי לכל אחת. וזה הלשון הוא מאמר אבותינו נעשה ונשמע! והוא מאמר מדוקדק. הפך שסבר ההוא מינאה עד שקראנו עמא פזיזא[158]. שחשב ששני אלו העניינים היו על נושא אחד. ואינו כן. אכן הוא על שני נושאים. וזה כי באשר קדם דבר[159] משה אליהם בצווי מצות מעשיות ועיוניות מאת ה'. ענו הם על הכל. כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע: והקדימו נעשה על המעשיות לנשמע[160] על העיוניות הלביות. כי המעשיות קודמות בזמן לעיוניות שידיעתם ושמועתם הוא בלימוד המופתים:

וזה מבואר. כי הנער יחונך תחלה במעשיות שבכללם הם הלשוניות. וכן אמרו חז"ל אביו מלמדו תורה צוה לנו. ושמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. כלומר יחנכהו וילמדהו שיאמר[161] זה בלשון הקודש[162]. וכן יתעטף בציצית ויתפלל. ובכלל המצות המעשיות: אבל שמיעת הלב שהוא הידיעה האמיתית[163] כמו שקדם לנו זה יהיה לך בני אחר עשרים שנה ברצון ה' ואולי לזולתך אחר

158 L reads פחיזאה. B, H read הפך מה שסיפר ההוא פזיזא...אינש. 159 B, H כבר. 160 ונשמע in B, H, A,L. 161 H לומר for those 3 words. 162 B, H omit. 163 H omits.

forty or fifty. In any case, this kind of knowledge, the acceptance and realization of truth by the intellect, belongs to those inner duties which can only be fulfilled by a man in his maturity. Therefore the declaration: "we will do and we will hear " included the two parts of perfection, our laws which are the perfection of the two parts of the soul—the practical and the rational. And thou, my son! wilt have rest, and wilt reach the place of thy destiny at the end of days. May God hold thee worthy of a life of felicity in this world and the next. Amen and amen!

[Ended is the Book of Admonition, called "A Guide to Knowledge". Thanks be to God, who stretcheth out the heavens as a curtain!][72]

[Ibn Kaspi thy father wrote this, in the month of Elul, in the year 92 of the sixth thousand (1332), in the city of Valencia].

[From thy yearning after thy silver comes thy wrath!
Never does this care leave thee, till it make an end of thee!
Yet, will it be thy comrade when thou goest to thy grave?
Or will it be a help unto thee in the distress that then befalls?][73]

[72] See notes to Hebrew text for the authorities which contain or omit this and the next two paragraphs.

[73] There are several puns in the Hebrew which could not be reproduced in an English version.

ארבעים שנה או חמשים שנה: ובכלל על כל פנים השמיעה בלב ובשכל כמו שהוא מונח בעברי בכמה מקומות על הציור השכל כראוי[164]. הנה יהיה זה במצות הלביות העיוניות אחר זמן רב כשיגדל האדם: ובכלל היה אמרם נעשה ונשמע כולל שני חלקי שלמות. המצות שלנו שהם שלמות שני חלקי הנפש. רצוני המעשי והעיוני. ואתה תנוח ותעמוד לגורלך לקץ הימין. והשם יזכך בני לחיים טובים בעולם הזה ובעולם הבא אמן ואמן:

נשלם ספר המוסר הנקרא יורה דעה.

תהלה לאל ית' נוטה שמים כיריעה:[165]

וכתב זה אבן כספי אביך. חדש אלול שנת תשעים ושתים לפרט האלף הששי למנין. בעיר ולנסיאה[166]

מְכָסְפְּךָ אֶל־כַּסְפְּךָ הֵן קִצְפְּךָ!
בִּסְעִיפְךָ לֹא יַרְפְּךָ עַד יְאַסְפְּךָ!
הַיְחָבְרְךָ יוֹם עָבְרְךָ אֶל קִבְרְךָ?
אוֹ שָׁבְרְךָ אֶל שָׁבְרְךָ כִּי יִקְרְךָ?[167]

164 A, L הראוי. 165 B, H omit.
166 In B, H only. 167 B, H omit poem.

Date Due

OCT 17 1983

OC 8 '97

PRINTED IN U. S. A.

CENTRAL BAPTIST THEOLOGICAL SEMINARY
0 0021 0017037 8

296.38
A159
v. 1

Abrahams, Israel
AUTHOR

Hebrew ethical wills.
TITLE

N11229
Borrower's N...

296.38
A159
v. 1

Abrahams, Israel
Hebrew ethical wills.

N11229